

Govoriti i rukopisac

Uzbučenoga i to od
stoga recitirane

Taceta svete Anne

Anna sveta tvoja hvale
černo Taceta sveta syle

Alleluja moljza nasz

O Plasana Anna.

Anna sveta je Plakala,

da Poroda mi jimala,

Alleluja moljza nasz

O Plasana Anna.

Alojz Jembrih

**Tragom identiteta
južnomoravskih Hrvata**

Alojz Jembrih

**Tragom identiteta
južnomoravskih Hrvata**

Pučko otvoreno učilište Sveti Ivan Zelina
Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima

Alojz Jembrih
Tragom identiteta južnomoravskih Hrvata

Izdavači

Pučko otvoreno učilište Sv. Ivan Zelina
Sv. Ivan Zelina, Vatrogasna 3
Mala biblioteka “Dragutin Domjanić”, knjiga 85.

za izdavača:
Ivica Kukovačec

Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima u Zagrebu
Zagreb, Trg kralja Tomislava 21
Niz: Svetojeronimska knjižnica

za izdavača:
Stjepan Razum

Na koricama korišten detalj slike Othmara Růžičke
s motivom iz života južnomoravskih Hrvata

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne
knjižnice u Zagrebu pod brojem 000957530.

ISBN 978-953-6540-72-3 (POU Sv. Ivan Zelina)
ISBN 978-953-227-095-2 (HKD Sv. Jeronima)

Alojz Jembrih

Tragom identiteta južnomoravskih Hrvata

Pučko otvoreno učilište
Sv. Ivan Zelina

Hrvatsko književno društvo
Sv. Jeronima

Zagreb, ožujak 2017.

OTUMBAR
RUŽIČKA
1919

O. Ružička: *Manda Slavić*

Predgovor

Svrha objavljivanja ove knjige jest svratiti pozornost hrvatske znanstvene, kulturne i šire javnosti na postojanje Hrvata u južnoj Moravskoj (Češka), i to u trima selima, od prve polovice 16. do 40-ih godina 20. stoljeća. Njihova je povijest iseljavanja, iz hrvatskih područja, slična svim iseljavanjima u smjeru zapadne Ugarske u doba turskih osvajanja, dakle u 16. i 17. stoljeću, o čemu je u svojoj *Kronici* (1696.) ostavio zapis i Pavao Ritter Vitezović (1652. – 1713.). Danas se uzima da su moravski Hrvati, uz moliške Hrvate (južna Italija), najstarije hrvatsko iseljništvo u srednjoj Europi. Oni su dugo vremena živjeli u okruženju njemačkog, češkog i slovačkog stanovništva pa je to ostavilo traga i u njihovu jeziku. Do 1918., prilično kompaktno, održali su se u trima selima: Frielištof, Nova Prerava i Dobro Polje. Uspostavom Čehoslovačke Republike (1918.) moravski su Hrvati bili izloženi jezičnom jačem utjecaju češkog jezika. Kad je pak došla 1938./39. i Čehoslovačka proglašena njemačkim protektoratom, moravski su Hrvati postali njemački građani i mladi je naraštaj odlazio na razna bojišta u Rusiju i u bivšu Jugoslaviju. Nakon završetaka Drugog svjetskog rata obnovljena je Benešova demokratska Čehoslovačka, a epilog je bio raseljavanje moravskih Hrvata 1946. i 1947. na sjever Češke. Neki su otišli u Austriju i preko-oceanske zemlje, a posjedi su im konfiscirani. Godine 1948., kad je došla nova komunistička vlast u Čehoslovačkoj, moravski su Hrvati trebali doslovno napustiti svoje kuće, njih oko tisuću moralo je otići. O svemu tome, također, riječ je u knjizi.

Kad se sve to ima na umu, kakve su nedaće pretrpjeli moravski Hrvati u novijoj povijesti, onda ova knjiga, s ovakvim sadržajem, koji svjedoči njihov identitet izvornim rukopisnim tekstom pisan hrvatskim jezikom, doista ostaje memento o jednoj gotovo nestaloj hrvatskoj grani stare hrvatske dijaspore, na koju se, uz pomoć ove knjige, nikako neće moći zaboraviti.

Čitatelj će, stoga, u *prvom dijelu* knjige, koja je koncipirana na filološki način, susresti Kratak pregled o doseljenju Hrvata u južnu Moravsku, zatim prikaz iz kojih su krajeva Hrvatske doselili njihovi predci u Moravsku. U *drugom dijelu* knjige *O južnomoravskim Hrvatima u svjetlu putopisa i remeniscencija*, predočen je putopis zagrebačkog srednjoškolskog profesora Đure Kutena (1842. – 1902.) pod naslovom: *Tri dana među moravskimi Hrvatima* (1884.). Taj putopis od prvorazredne je etnografske vrijednosti, jer iz prve ruke saznajemo o svim nijansama života i običaja južnomoravskih Hrvata. Kao putopisni kontrast, uz Kutenov opis, predočen je filološki opis Ivana Milčetića: među južnomoravskim Hrvatima, doduše, jugoistočnije od onih o kojima piše Kuten. Uz to je predočen i tekst kanonika Prvostolnog kaptola zagrebačkoga Janka Barlèa (1869. – 1941.), u kojem autor prikazuje, također, dio etnografskih obilježja kroz opis narodne nošnje istih Hrvata. Zatim je tu članak Ivana Esiha (1898. – 1966.), koji je nazočio velikom jubileju – proslavi 400. obljetnice doseljenja Hrvata u južnu Moravsku (1934.) i koji piše o svojim dojmovima s dotične proslave. Potom se, kao remeniscencija, dobro uklopio članak gradišćanskog Hrvata, svećenika Ignaca Horvata (1895. – 1973.), koji pokušava pronaći sudbinske i jezične dodirne točke gradišćanskih i južnomoravskih Hrvata. Veoma su dojmjljiva i najnovija svjedočanstva samih južnomoravskih Hrvata o vlastitoj sudbini 40-ih godina 20. stoljeća, pa su i ona uvrštena u ovo drugo poglavlje knjige, kao i uspomene najstarijeg živućeg Hrvata Joze Lavičke iz Beča, kamo je došao 1948. iz rodnog Frielištofa. Na njegove se uspomene nadovezuje i najnoviji putopis iz 2012., vezan uz godišnju manifestaciju *Kiritof* u Frielištofu, na kojoj se početkom rujna, svake godine, okupi preostali dio živućih južnomoravskih Hrvata kao i ostale njihove manjinske subraće iz Slovačke i Austrije (Gradišća/Burgenlanda).

Treći dio knjige obuhvaća hrvatske frielištofske *Jačke i prodike* iz pera Josipa Hubenja, koje su za ovu prigodu prepisane u suvremenu latiničnu grafiju te im je dodan glosarij za olakšati čitatelju razumijevanje pojedinih riječi. Zapravo je riječ o rukopisu koji dosad nije bio poznat znanstvenoj i široj javnosti, stoga se ovdje u knjizi, po prvi put, objavljuje u transkripciji, s nekoliko preslika izvornika. U tom je dijelu pridodan tekst Ivana Milčetića o jezičnim obilježjima, kao i tekst o narodnim pjesmama (jačkama) sa šest notnih zapisa crkvenih jački, nakon kojih slijedi preslik odabranih svjetovnih jački južnomoravskih Hrvata (2014.). Knjigu obogaćuju različite ilustracije, a ponajviše one znamenitog slikara Othmara Ružičke s motivima iz Frielištofa, čiju zbirku slika posjeduje u Beču spomenuti Joza Lavička. Popis literature, kazalo imena i bilješka o autoru zaokružuju knjigu *Tragom identiteta južnomoravskih Hrvata*, za koju smatram da će biti poticajna svima koji će se i dalje baviti istraživanjem povijesti istih Hrvata.

I na kraju, zahvaljujem svima koji su, na bilo koji način, pomogli da ova knjiga ugleda svjetlo dana, osobito Zagrebačkoj županiji i suizdavačima, koji su omogućili da knjiga dođe u ruke čitatelja.

A. Jembrih

Othmar Růžička: *Djevojka s kukuruzom*

I.

**Kratki pregled
o doseljenju Hrvata u južnu Moravsku**

Od hrvatskih povjesničara, u 17. stoljeću, Pavao Ritter Vitezović (1652. – 1713.)¹ je u svojoj *Kronici* (1696., 162) prvi naveo smjer i odredište seljenja Hrvata iz svoje domovine. On je za godinu 1576. u spomenutoj *Kronici* zapisao da *Ferhat paša zavje Bužin, Cazin i ostale dvore v okolu, na ov kraj Une. Od te dobe od onih gornjih hervatskih stran poče ljustvo bižati prik Mure i Rabe i nastanjovati se po Panoniji, Austriji, Ugerskoj i prik Dunaja po Moraviji, Ugerskoj i Češkoj zemlji.*²

Ferhat Passa zavje Bushin, Cazin i oštale Dvore v
okolu , na ov kraj Une.
Od te dobe od onih gornjih Hervatskih stran pocse
lyuftvo bishatti prik Mure i Rabe , i nastanyuvati se
po Pannonii , Auftrii , üz Dunaj i prik Dunaja po
Moravii , Ugerskoj i Cseskoj Zemlyi.

Pavao Riter Vitezović, *Kronika*, 1696., str. 162

U tom se zapisu može očitati neprekinuti niz naselja koja su kroz kasnija stoljeća izgubljena (asimilirana). Dakle, Vitezović je čitatelja obavijestio o prostorima na koja su se naselili Hrvati, bježeći tada pred Turcima.

Da bismo si približili današnji prostor na koji su došli nekadašnji „Vitezovićevi“ Hrvati – u Moravsku, donosimo ulomak Dragutina Pavličevića, koji nam u knjizi *Moravski Hrvati* (1994.) opisuje:

„Moravska je danas istočni dio jedinstvene Češke, prostire se između Češko-moravske uzvisine i Karpata, odnosno između Češke u užem smislu na zapadu, Slovačke na istoku, Poljske na sjeveru i Austrije na jugu. Moravljani ili Moravci su po nacionalnosti Česi, ali

¹ O njemu vidi: Vjekoslav Klaić, *Pavao Ritter Vitezović i njegova djela*, Zagreb 1914., kao i zbornik *Pavao Ritter Vitezović i njegovo doba*, Zagreb 2015.

² Vidi: Pretisak Vitezovićeve *Kronike* (1696.), za tisak priredio, tekst transkribirao, rječnik sastavio, pogovor napisao Alojz Jembrih, ArTresor, Zagreb 2015.

se osjećaju izvjesne razlike u jeziku, običajima, kulturi, mentalitetu jer je Moravska, povijesno gledajući, do 1918. bila uglavnom poseban teritorij sa znatnim utjecajem Nijemaca. (...) Područje povijesne Moravske zauzima 22.304 km² i imala je 1918. g. 2.662.000 stanovnika. Glavni grad je danas kao i u prošlosti Brno (Brünn) koji ima oko 400.000 žitelja, staro sveučilište, zemaljsku biblioteku i druge kulturne i znanstvene ustanove. Moravska, a to joj i ime kaže, leži u porječju rijeke Morave, povećeg lijevog pritoka Dunava. Njen srednji, a poglavito donji tijek, čini veliku ravnicu nazvanu Moravsko polje (Marchfeld) koje pripada Austriji,³ a lijeva strana doline donje Morave nalazi se u Slovačkoj. (...) Čitava Moravska, a poglavito južna, dolinska, izuzetno je pogodna za razvoj svih grana poljoprivrede i stočarstva, a šume i rijeke bile su bogate divljači i ribom. U moravskom gorju ima ležišta ugljena i željeza, pa se stoga razvila metalna, prehrambena i tekstilna industrija.“⁴

O Hrvatima u zapadnoj Ugarskoj danas ima podosta literature u kojoj je riječ o njihovoj sudbini doseljenja.⁵ No, o Hrvatima u

---

³ Prema povijesnim podatcima zna se da je čitavo Moravsko polje, sve do predgrađa Beča, bilo naseljeno Hrvatima, no oni su do 19. stoljeća izgubljeni u asimilaciji. Vrlo je upečatljiva pjesma gradišćanskog Hrvata Augustina Blazovića (1921. – 2004.) *Na moravskom polju*, vidi: Augustin Blazović, *Rosa i dim*, knjiga XXV, Hrvatsko štamparsko društvo, Trajštof 1977., 20. Vidi još: *Augustin Blazović. Književnik, dušobrižnik*, zbornik, ur. Mirko Berlaković, Gradišćanskohrvatska biblioteka 17. svezak, Željezno 2012.

⁴ Pavličević, *nav. dj.*, 15-16.

⁵ Vidi: Josef Breu, *Die Kroatensiedlung im Burgenland und in den anschließenden Gebiete*, Wien 1970. Eugen Biricz, *Geschichte der Einwanderung der burgenländischen Kroaten*, disertacija u rukopisu, Wien 1949. Preslik čitave disertacije posjeduje autor ovih redaka. Vidi još: *Povijest i kultura gradišćanskih Hrvata*, gl. ur. Ivan Kampuš, Zagreb 1995. ; Josip Adamček, *Iseljavanje Hrvata u austrijsko-ugarski granični prostor u 16. stoljeću*, *Povijest i kultura gradišćanskih Hrvata*, Zagreb 1995., 13-30; Josef Breu, *Prostorni opseg i posljedice za sliku naselja*. U: *Povijest i kultura gradišćanskih Hrvata*, Zagreb 1995., 43-104. O jeziku gradišćanskih Hrvata vidi: Helene Koschat, *Die čakavsische Mundart von Baumgarten im Buregnland*, Wien 1978.; Gerhard Neweklowsky, *Die kroatischen Dialekte des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete*, Wien 1978. Stjepan Ivšić, *Hrvatska dijaspora u 16. stoljeću*. Izabrana djela iz slavenske akcentuacije, *Slavische Propyläen*, 96, München 1971., 723-798. Dodajmo još i to da je pregled

Moravskoj danas se, također, u hrvatskoj historiografiji pojavilo radova u kojima je riječ o njihovoj žalosnoj sudbini u 20. stoljeću.⁶

Budući da je u ovoj knjizi riječ o rukopisnom tekstu, pisanom hrvatskim jezikom, a koji je nastao u mjestu Fröllersdorfu/Frielištofu, u jednom od tri sela, u kojima su Hrvati u Moravskoj bili kroz stoljeća u većini, taj tekst je bjelodani dokaz njihova jezičnog identiteta. No, na početku, ukratko, osvrnut ću se na povijest njihova doseljenja u ta mjesta.

Kad je u Zagrebu, u Gajevoj *Danici Horvatskoj, Slavonskoj i Dalmatinskoj*, br. 32, 1845., str. 128 preveden članak Alojza Vojtjecha Šembere pod naslovom: *O Slavjanih u Dolnjoj Austriji*, čitatelj je (kao i mi danas), uz ostalo, pročitao: „(...) Naseljenju Glogovca (Bischofswart) a možebit i Nove vesi povod dade po svoj prilici kuga od g. 1582, posle koje je Kristofor Teuffenbach, zapovjedajući general u Horvatskoj i Slavoniji, u pusta svoja sela Novi Prerov, Dobro Polje i Frelavice (Frielisdorf) Horvate pozvao.“ Godine 1934. u sarajevskom časopisu *Napredak*, IX., br. 11-12,⁷ a prenijele su *Hrvatske novine* [Željezo, 12. XI., 2004., 17], o istim Hrvatima čitamo: „Hrvati na Moravskoj nastanjeni su u južnom kutu nikišporskoga⁸ kotara u tri općine Frelahov, Dobro Polje i Novi Prerov (službeno). Tamošnji

---

osnovne literatute za istraživanje povijesti gradišćanskih Hrvata od 1734. do novijih dana izradio August Ernst, *Wissenschaftliche Literatur zur Geschichte und Kultur der Burgenländischen Kroaten*. U: Kroz povijest Gradišćanskih Hrvata, Institut za hrvatsku povijest, Zagreb 1977. Felix Tobler, *Primare Quellen zur Geschichte der Burgenländischen Kroaten in österreichischen Archiven, Bibliotheken und Museen*. U: Kroz povijest Gradišćanskih Hrvata, Institut za hrvatsku povijest, Zagreb 1977. Uz to, treba još spomenuti da je Stjepan Pavičić imao namjeru objaviti svoju studiju „Naseljivanje Hrvata u Gradišću i zapadnoj Ugarskoj“ u jednoj od edicija JAZU u Zagrebu, no koliko znam, do toga nije došlo (?).

⁶ Vidi: Dragutin Pavličević, *Moravski Hrvati. Povijest-život-kultura*, Zagreb 1994., 9-13. i tamo navedenu literaturu u vezi s doseljenjem Hrvata u Moravsku. Na temelju Pavličevićeve knjige pisan je, dijelom, ovaj kratki povijesni osvrt o Frielištofu iz kojega potječe, ovdje u knjizi, predodčen u transkripciji rukopis, koji s jezične strane svjedoči o identitetu Hrvata u Moravskoj i Frielištofu.

⁷ Autor teksta je Ivan Esih (1898. – 1966.); taj njegov tekst vidi ovdje u knjizi.

⁸ Nikolsburg, Mikulov, Nikišporak.

Hrvati zovu svoje općine: *Frielištof*, *Dobro Polje* i *Prerava*. A kako su živili med sami Nimci, ipak su ostali vjerni svojim (običajem), narodnoj nošnji i materinskomu jeziku, svisni svoje hrvatske pripadnosti ne zgliedajući se na špotljiva, posprdna imena nimške okoline, ka ih je zvala 'Krobote'. Današnje hrvatske općine se spominju jur u 14. stoljeću. Ljeta 1583. kupio je je Krištof iz Teuffenbacha, general hrvatsko-slavonske granice od Jurja Hartmanna od Lichtensteina mjesto *Drinovac* (Dürnholz/Drnholec) s deset napušćenih okolnih sel. Kako predaja veli, ostali su tada i *Frielištofu* četiri človik, u *Novoj Preravi* pet ljudi, a u *Dobrom Polju* samo jedna stara žena, ka nije mogla pobignuti. Ljeta 1584. dopeljao je Teuffenbach 96 obitelji iz hrvatsko-slavonske granice, ku su ugrožavali Turki. Narod je bio snažan i pun samosvisti. Govorio je čakavsko narječje.⁹ Kad je pak mladi Ivan Milčetić (1853. – 1921.) posjetio 1895. spomenuta tri sela u kojima su živjeli Hrvati, a potom u pismu iz Varaždina (22. listopada 1895.) Vatroslavu Jagiću pisao u Beč, onda

---

⁹ Treba reći da su novija istraživanja pokazala da su se Hrvati u Moravskoj nalazili „u manjim ili većim skupinama i u raznim selima već od tridesetih godina 16. stoljeća. Češki povjesničar Adolf Turek ustanovio je dva vala doseljavanja Hrvata u Moravsku: prvi je bio 1538. a drugi 1570. Prva je seoba, prema Tureku, bila izravno iz Hrvatske, a druga 1570. iz Donje Austrije. Podatci prema Pavličević, *nav. dj.*, 33-36. Vidi: Adolf Turek, *Charvátská kolonisace na Moravě*, Časopis Matice Moravské 61, Brno 1937., 49-70, 195-212, 363-390. Turek je dokazao da je vlastelinstvo Krištofa Teufenbacha bilo naseljeno već 1578. Josef Breu, *Die Kroatensiedlung im Buregnland und den anschließenden Gebieten*, Verlag Franz Deuticke, Wien 1970., 138-143, 169-170. Bez obzira na to što postoje različita promišljanja o doseljenu Hrvata u Moravsku, većina se istraživača slaže „da je Frielištof prvi naseljen Hrvatima već godine 1538. i da je selo obnovljeno nakon razaranja koje je čitav kraj pretrpio u 15. stoljeću. Tako se u tom selu spominje da su 1510. živjele samo četiri kmetske obitelji a crkva je bila polusrušena. Hrvati su podigli novo naselje pored starog njemačkog koje je zapisano još sredinom 16. stoljeća kao Alt Fröllersdorf (Stari Frielištof). Uskoro se spominje i crkva u kojoj je 1571. župnikom bio jedan protestantski hrvatski svećenik. Potkraj 16. stoljeća navode se obiteljska prezimena novih doseljenika koja su, kao i nazivi njiva, bili po svom postanku hrvatski.“ Pavličević, *nav. dj.*, 36. Prema tomu, sada ispada da godina 1584., koja se dosad uzimala kao godina doseljenja Hrvata, treba otpasti i na njezino mjesto staviti godinu 1538., iako je u svijesti i literaturi prisutna 1584., odnosno 1884. obilježena je 300. obljetnica doseljenja, a u Frielištofu je podignut spomenik upravo za sjećanje na 1584. godinu kao vrijeme doseljenja.

Drinovac (Dürnholz/Drnholec)

ga je informirao: „(...) zanimat će Vas, kada Vam priopćim, da sam, vraćajući se iz Praga, krenuo medju moravske Hrvate. Oni sačuvahu vrlo dobro svoju prekrasnu narodnu nošnju. Govore čakavski, a kako sam zamijetio, upotrebljavaju i nekolike talij. riječi. Sva je dakle prilika, da potječu iz predjela, koji nijesu daleko od Primorja. Okruženi su Nijemcima, no da imaju hrv. škole, ne bi izgubili svoju narodnost. Zauzimlju tri sela, od kojih sam *Gutfeld* (tako ga zovu Hrvati) broji $\frac{1}{4}$ Nijemaca; dok je *Nova Prerava* čisto hrvatsko selo. Jezik im je dakako natrunjen njemačkim i češkim riječima. Škole su im njemačke, a u crkvi se propovijeda češki i njemački. Vrlo su zdravi i krepki ljudi, uopćeno i imućni. Ja ću o njima pisati u Zborniku.“¹⁰ Kada je pak

---

¹⁰ Milčetić je vjerojatno tada mislio na *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena* u izdanju tadašnje JAZU. No, u tom *Zborniku* nije se pojavio Milčetićevo najavljeni rad. On je u *Viencu*, XXX., br. 29 (1898., 444) u bilješci objasnio zašto se je odrekao uredništva tog *Zbornika*, pa nije u njemu ni objavio najavljeni rad. Objavio ga je ipak u zagrebačkom časopisu *Vienac* 1898., u nastavcima pod naslovom: *O*

spomenuti Milčetić svoja putopisna zapažnaja, boraveći kod moravskih Hrvata, ipak objavio u zagrebačkom časopisu *Vienac*, u šestom godištu, br. 6. 1898., uz ostalo, čitamo: „(...) Moravski Hrvati stanuju na obim bregovima rieke Taje, nedaleko od granice, koja dieli Moravsku od Dolnje Austrije. Na obim stranama rieke prostire se plodna ravnica, koja na sjevernoj strani prelazi u humlje, zasadjeno vinovom lozom. U ovim vinogradima ‘Stara gora’ zvanim, rodi dobra kapljica. Moravski Hrvati stanuju u tri sela, a u svakom selu je posebna župa. Ova sela se zovu: *Fröllersdorf* (česki Frelichov) sa 1207 stanovnika, *Gutfeld* (č. Dobré Pole, njem. Gutenfeld) sa 728 stanovnika i *Nova Prerava* (č. Nový Přerav, njem. Neu-Prerau) sa 760 stanovnika, a spadaju pod dekanat Mikulov (Nikolsburg).“ Usporedimo li Milčetićeve statističke brojke s brojevima koje u svojoj knjizi *Hrvati u srednjoj Europi* (1998., 174) navodi Kvietoslava Kučerová, slika je sljedeća:

Godine 1898. u Frielištofu bilo je ukupno 1200 stanovnika i 220 kuća, od kojih je 210 bilo hrvatskih i 10 njemačkih. Prema austrijskim službenim podacima 1880. u trim spomenutim selima bilo je ukupno 1705 Hrvata, 587 Nijemaca i 236 Čeha.¹¹ Prema češkom popisu iz 1910. *Frielištof* je imao 788 Hrvata, 202 Nijemca i 178 Čeha; *Dobro Polje* 323 Hrvata, 175 Nijemaca i 220 Čeha; *Nova Prerava* imala je 571 Hrvata, 155 Nijemaca i 154 Čeha, od toga ukupno: 1682 Hrvata, 532 Nijemca i 557 Čeha. Godine 1930. U *Frielištofu* ukupno je živjelo

---

Moravskim Hrvatima. Vidi: br. 27. 29, 30-32, 34, 36, 45, 46, 48, 47, 48, 49, 50, 52, te 1899.: *O hrvatskim naseobinama u Moravskoj, Donjoj Austriji i Zapadnoj Ugarskoj*, kao poseban otisak zbog tiskarskih grješaka u *Vienacu*. Osvrt na taj rad vidi: Andrea Sapunar, *Putopis o moravskim, donjoaustrijskim i ugarskim Hrvatima krajem XIX. stoljeća*. U: Hrvatski iseljenički zbornik 2003, Zagreb 2002., 201-214. Treba još spomenuti da je Milčetićev članak *Medju Hrvatima Donje Austrije i zapadne Ugarske* objavljen u knjizi: *Gradišćanski Hrvati*, ur. Zvane Črnja, Mirko Valentić, Nikola Benčić, Čakavski sabor, Zagreb 1973., 269-294.

¹¹ Vrlo je indikativno da se u katalogu izložbe 2011., 90, prikazuje Moravska i nacionalnosti u statistici za 1880. Moravska ima ukupno 70,41% stanovnika, to su Česi, Moravci i Slovaci; Nijemaca 29,38%, Poljaka 0,15%, a nema spomena o hrvatskoj manjini? Vidi katalog izložbe: *Alt Österreich. Menschen, Länder und Völker in der Habsburgemonarchie*. Österreichische Nationalbibliothek, Wien 2011.

Mikulov (Nikolsburg)

1268 osoba, od toga 932 Hrvata, 213 Nijemaca i 108 Čeha. Godine 1950. u istom selu bilo je samo 808 osoba, od njih 121 starosjedilac, a od njih samo 97 Hrvata. Kao usporedbu, navedimo još jednu statistiku. Naime 1793. godine u *Frielištofu* bilo je 490 stanovnika, 1846. 781, a 1888. 1126.¹²

To pokazuje kako je rastao broj Hrvata u tom selu.¹³ Večeslav Holjevac (1917. – 1970.) u svojoj knjizi *Hrvati izvan domovine* (1968., 343-344) o moravskim Hrvatima zapisuje, u sklopu poglavlja *Hrvati u Slovačkoj*: „Još u prvoj polovini XVIII stoljeća svjedočanstva govore o moravskim Hrvatima koji su, slično kao i mnogi u Slovačkoj, doživjeli

---

¹² Podatci prema Pavličević, *nav. dj.* 1994., 287, bilj. 5. Vidi još: Kvetoslava Kučerová, *Hrvati u srednjoj Europi*, Matica slovačka i Matica hrvatska, Zagreb 1998., 174-175. Vidi: Josef Lawitschka, *Fröllerdosrf... Enzyklopädie*, Wien 2014.

¹³ Zanimljivo je spomenuti da o moravskim Hrvatima nije znao ništa Nikola Zvonimir Bjelovučić (1929.,11) kad je objavio svoju knjižicu *Etnografske granice Slovenaca, Hrvata, Srba i Bugara*. On, doduše, u 2. poglavlju govori o gradišćanskim Hrvatima, spominjući u bilješci da „U Čehoslovačkoj nedaleko Bratislave imade nekoliko hrvatskih sela: Nova Prerava, Frjelištof, Gutfjeld, itd.“ i to je sve što autor zna. No, ta sela nisu nedaleko Bratislave, nego u južnoj Moravskoj.

sudbinu asimilacije. Godine 1905. u Moravskoj je živjelo oko 3.000 Hrvata, da bi već godine 1910, prema popisu, taj broj iznosio svega 767. U Moravskoj su hrvatska naselja bila okupljena na dva mjesta. Jedna su bila smještena zapadno od Mikulova uz austrijsku granicu, druga su ležala istočno od toga trgovišta također uz granicu. Ova su prije prvog svjetskog rata pripadala Donjoj Austriji a pripojena su ČSR poslije sloma monarhije.“

Dakle, Holjevac nije znao da su u Moravskoj Hrvati živjeli u više sela, ali ih je najviše ostalo u 18. i 19. stoljeću u tri sela koja su već spomenuta.¹⁴

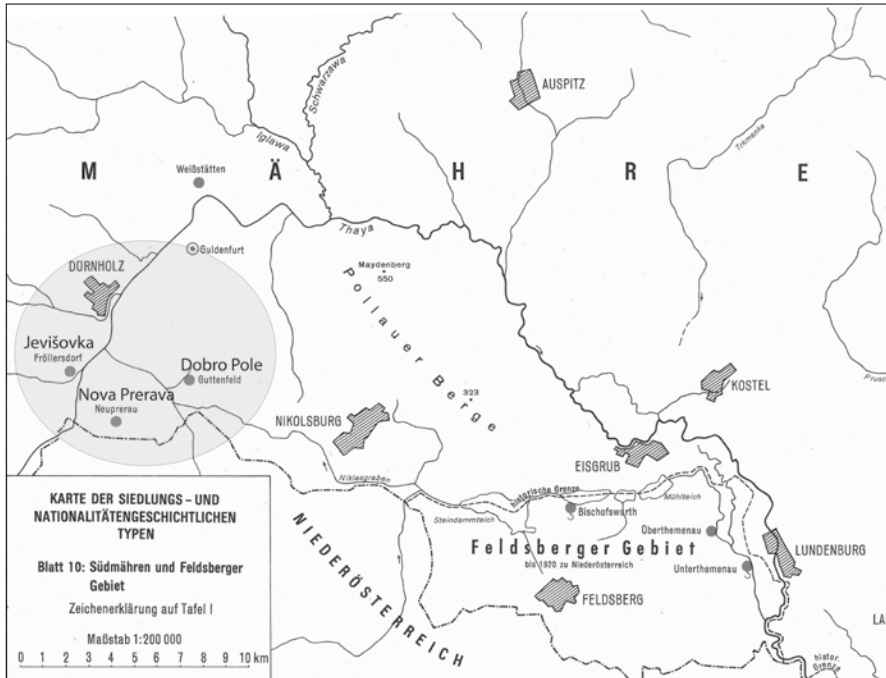

Dobré Pole: Hrvatske žene u nošnjama (foto: Antonin Blažek)

Kad je pak 1961. bio popis stanovnika, u *Frielištofu* je bilo upisano samo 19 Hrvata, u *Novoj Preravi* jedan, a u *Dobrom Polju* ni jedan. Da, bilo je to nakon razdoblja „tzv. Benešovih zakona uperenih protiv Nijemaca, u Slovačkoj protiv Mađara i moravskih Hrvata i njihove imovine, pa je nastavljeno čišćenje onih koji nisu nakon kapitulacije Njemačke i njezinih saveznika (Slovačke i Mađarske)

---

¹⁴ Vidi: Kučerova, *nav. dj.*, 168-177.

Preuzeto iz knjige: J. Breu, *Die Kroatensiedlung im Burgenland*, Wien, 1970.

napustili zemlju.“¹⁵ Josef Breu (1914. – 1998.) to je ovako opisao: „Na staromoravskom području Hrvati su se mogli održati u selima Dobro Polje, Nova Prerav i Frelištof do 1848. Živjeli su ovdje slično poput njihovih sunarodnjaka u staroj zapadnoj Mađarskoj u njemačkoj okolini i služili se uz svoj hrvatski jezik njemačkim kao govornim jezikom. Prema popisu stanovništva iz 1880. stanovnici iz sva 3 sela većinski su naveli hrvatski kao svoj materinji jezik, premda to u statistici nije bilo posebno iskazano. Dobro Polje bilo je već u popisu iz 1890. germanizirano. Nova Prerava i Frelištof tek oko 1910. Tek u čehoslovačkom popisu iz 1930. dosegli su Hrvati ponovno u sva tri sela svoju većinu. Pritom se dakako valja prisjetiti

¹⁵ Dragutin Pavličević, *Moravski Hrvati – nacionalna grana u nestajanju?* U: Društvena istraživanja, br. 4-5, Zagreb 2005., 632. Također u Pavličevićevoj knjizi, *Moravski Hrvati*, Zagreb 1994., 139-178. Usp. još članak o moravskim Hrvatima u časopisu *Novi glas*, br. 1, Beč 1991., 24-30.

da je austrijska statistika pitala o govornom jeziku, a čehoslovačka o nacionalnosti, i da se promjena državne pripadnosti zrcalila u rezultatima popisa stanovnika. Godine 1948. uprava je iselila Hrvate iz područja Drinovca.¹⁶

Tu žalosnu sudbinu moravskih Hrvata, gradišćanskohrvatski pjesnik Augustin Blazović (1921. – 2004.)¹⁷ artikulirao je u jednoj svojoj pjesmi (1977.):

Na Moravskom polju

Augustin Blazović
(1921. – 2004.)

Na Moravskom polju/ Tihi vjetrić puše,/ Kao da se plače,/ Ali nek pomuče,/ Jer išće Hrvate.//Na Moravskom polju/ Čuo je vjetrić isti/ Negda jačke naše,/ A sad jesu nimi/ lapti i livade.// Na Moravskom polju/ Duge prazne ceste,/ Trudni pusti stani,/ Pozabili jeste/ Ples i pjev hrvatski?// Plači, vjetrić, plači,/ Šurlaj po ravnici,/ Zasviraj tužaljku/ Ter jesenskim lišćem/ Zakrij rič hrvatsku!// Na Moravskom polju/ Stoju zdenci nafte/ Kot višala tuge,/ Na njih sidu vrane,/ Stugujuće duše.// Na Moravskom polju/ Kraj kapele stare/ Sijedi golub guče,/ Dvori mi Hrvate,/ Ali nek pomuče...// Jednom će znat/ Trublja Sudnjega dana,/ Vihor će razgolit/ Ta groblja moravska// Ter zbudit Hrvate/ Na ples i na jačku,/ Na veselu svadbu/ Domovine rajske.¹⁸

[= pomuče – potiho; išće – traži; jačke – pjesme; lapti – njive; šurlaj – sviraj; dvori mi – drži mi, čuvaj mi, služi mi; nek – samo; razgolit – otkriti]

¹⁶ Breu, *nav. dj.*, 1995., 94.

¹⁷ O njemu vidi: *Augustin Blazović, književnik, dušobrižnik*, zbornik, Željezno 2012.

¹⁸ Pjesma je pretiskana u knjizi: Alojz Jembrih, *Na izvori gradišćansko-hrvatskoga jezika i književnosti*, Gradišćanskohrvatske studije, knj. 1, Znanstveni institut Gradišćanskih Hrvatov, Željezno 1997., 150-151. Jedna kosa crta označuje kraj redka, a dvije kose crte kraj kitice navedene pjesme.

Iz kojih su krajeva Hrvati doselili u južnu Moravsku?

Odgovor na to pitanje već je pokušao, u svojoj knjizi, dati Pavličević (1994., 37-44). On navodi da su Hrvati od 1565. do 1579. iseljavali s područja oko Slunja, Primišlja, Krstinje i Kladuše u okolicu Bratislave i na Moravsko polje. Postoji mogućnost da je jedan dio prešao rijeke Moravu i Tajuu, dakle prostor koji je u svojoj *Kronici* 1696. naveo Pavao Ritter Vitezović. Osim toga, u selima *Dobro Polje* i *Nova Prerava* najfrekventnije je prezime *Slunjski*. Kad je spomenuti Ivan Milčetić pisao o moravskim Hrvatima (1898.) bio je naveo da prezime Slunjski podsjeća na hrvatsko mjesto *Slunj* na Korani pa je moguće da je to mjesto s okolicom bila pradomovina onih Hrvata odseljenih u Moravsku. Ivan Kukuljević Sakcinski (1816. – 1889.), također, je pisao o moravskim Hrvatima u zagrebačkom *Viencu* br. 24, 1873.: „U drugoj polovini šesnaestoga vieka, kada je turska neman na našu zemlju sa ne vidjenom još silom napadala, ponajjače na onu stranu naše zemlje, koja leži izmed Kupe i Une, odselila se odatle mnoga hrvatska obitelj u tudjinu, da si spasi svoj život i tamo novo ognjište sagradi. Tada su postale većim dielom i tako zване hrvatske naselbine na granicah ugarsko-austro štajerskih, oko Beča na Marchfedu, Taji i Lajti i u Moravskoj. (...) Ne daleko od Nikolsburga, dva sata prema Taji na granici austro-moravskoj nalazimo obično na etnografičkih kartah mali uzani prstenčić sa posebnom bojom obilježen, kojemu po sredini rieka Taja teče. U tom prstenčiću leže tri sela i to: Neu-Prerau, Fröllersdorf i Guttenfeld koja spadaju k imanju Dürnholz a sačinjavaju moravsku naselbinu.“¹⁹ Ivan Kukuljević spominje da je imanje Dürnholz²⁰ kupio Krištof Teuffenbach od Hartmanna von Lichtensteina i u tri spomenuta sela: *Nova Prerava*, *Frielištof* i *Dobro Polje* naselio Hrvate.²¹

Kako je, i zbog kojih razloga, teklo seljenje unutar Hrvatske i iseljavanje iz nje u 16. i 17. stoljeću, pokazao je u svojoj knjizi

---

¹⁹ Cit. kod Pavličevića, *nav. dj.*, 1994., 190-191.

²⁰ Danas je to češki Drnholec, a moravski Hrvati su ga zvali Drinuovac.

²¹ Pavličević navodi da su kasnija istraživanja pokazala da je i prije Teuffenbacha bilo doseljavanje Hrvata koja su proveli drugi tadašnji plemići.

Stjepan Pavičić (1953.). U njega čitamo: „Pravci su toga seljenja bili unaprijed određeni. Moglo se ispred Turaka bježati samo onamo, gdje njih nije bilo i gdje je bilo vjerojatno, da ih ne će skoro biti. To su bili zapadniji krajevi između Save i Drave i s lijeve strane Drave po zapadnom i sjeverozapadnom zemljištu Mađarske i Austrije. (...) U prvom redu treba razlikovati seljenja pojedinačna ili u manjim skupinama i ona u velikim grupama, pomno uređena i pripravljena. Pojedinačni preseljenici ili njihovi manji skupovi mogli su uz putne nevolje stići u bliže krajeve, dobro opremljene velike grupe mogle su se odvažiti na put i u dalje strane. Kuda su god ti preseljenici dolazili tražeći prilike da se nasele, svagdje su oni za naseljenje najprije trebali dobiti dopuštenje od posjednika, koji ih je mogao primiti, ali i odbiti. U to teško vrijeme nisu se, doduše, takvi naseljenici olako odbijali, ali je ipak bio pri tome stanoviti postupak, kroz koji je trebalo proći. (...) U pojedinostima naseljavanje je zavisilo i od posjednika, na čije se zemlje dolazilo, i koji su možda, pokretali i potpomagali seljenje.“²²

Kako je izgledalo doseljenje na novo područje, odnosno, što je posjednik zemlje, na koju su došli hrvatski doseljenici učinio s njima, pokazuje i sljedeći tekst koji navodim. Poznato je da su na svoja imanja u zapadnoj Ugarskoj ljudstvo iz Hrvatske preselili na svoja imanja tadašnji velikaši: Nadaždi (Nadazdy), Baćani (Bacsany), Erdedi (Erdödy) pa i Zrinski. Tako je Franjo Baćani (1497. – 1566.)²³ s doseljenicima iz Slavonije sklopio ugovor na latinskom jeziku sljedećeg sadržaja, ovdje u prijevodu na hrvatski jezik:

---

²² Stjepan Pavičić, *Podrijetlo hrvatskih i srpskih naselja i govora u Slavoniji*, Djela JAZU, knj. 47, Zagreb 1953., 205-207.

²³ Za njega Breu, (*nav. dj.*, 1995., 54) piše da je od kralja Ludovika II. 1524. dobio Güsing, a on je bio poznat po junačkoj borbi protiv Turaka i „ubrzo je s kraljevskom dozvolom počeo naseljavati hrvatske izbjeglice. Tu je djelatnost nastavio i u područjima stečenih vlastelinstava Solunak (Schlaining) i Rohunac (Rechnitz). Time je bio najznačajniji nosilac hrvatske kolonizacije u staroj zapadnoj Ugarskoj. Kao što sam kaže 1558. u ispravi o naseljavanju [nju u prijevodu ovdje predočujem] [oko crkve] Sv. Mikule, vodila su ga dva načela: 1) nastojanje ‘da poveća vlastelinstvo i okiti ga velikom množinom puka’, 2) da dodijeli novu zemlju bjeguncima. Tome se pridružuje da je Franjo Baćani preseljavao bjegunce s vlastitih hrvatsko-slavonskih imanja, i da je kao ban Hrvatske i Slavonije (1525 – 1532) za njih osjećao stanovitu skrb.“

„Franjo Baćani, savjetnik njegova veličanstva etc, stavljamo kroz ovo pečaćeno pismo na znanje svima, kojih se tiče, da su prošlih godina, naime godine 1545., na dan sv. Jurja mučenika pred nas došli neki Slaveni (Slavonci) i to: Blaž, Mićak, Petar Horvat, Marko Rogozar, Jakob Dambašić, Stefan Toth, Šimun Šoštarić, Nikola Doeč, Blaž Stanšić, Martin Nađ, Petar Robek, Matijaš Hirgvala, Matijaš Kiš, Petar Medić, Jure Pauliković, Ivan Gerdašić, Mate Petlović, Barnaba Toth, Mate Kehen i Jure Toth, te su nam govorili da oni kao kršćani zbog neprestanih navala turskih neprijatelja, kojima su trajno izloženi, tako da im svaki čas, prijeti opasnost životu i okrutno ropstvo, ne mogu dalje ostati živjeti u Slavoniji, nego su prisiljeni da se sa ženama i djecom presele u koje sigurnije mjesto. Zato nas mole, da ih mi primimo na posjede ovoga našega grada Nemetujvára (Güssing,

Dvorac Güssing Gradišću/Burgenland (Austrija)

Novi Grad u južnom današnjem Gradišću) i da im odredimo zgodno mjesto za stanovanje. Mi smo, nakon promišljene i zrele odluke – hoteći se ujedno pobrinuti i za naša dobra, poljepšavajući ih i povećavajući ih ljudima – odredili i dali tim Slavoncima jedno zapušteno šumom i grmljem potpuno obraslo mjesto okolo crkve sv. Nikole, biskupa i ispovjednika, ovdje pod našim gradom Güssingom. Ujedno smo im u posebnom pismu dali potpunu slobostinu za dvanaest

Franjo Bačani (Batthyány)
(1479. – 1566.)

godina računajući od blagdana svetoga Jurja spomente godine. Ta je slobostina prošle godine na sv. Jurja (1557.) utrnula. Zato su spomenuti Slaveni (Slavonci) ponovo došli k nama te nam kazali, da oni kako imadu samo malo sposobne zemlje za obrađivanje, ne mogu nama i našem gradu plaćati redovite daće i poreze kao drugi naši kmetovi, te su nas pokorno molili, da bi s njima uredili pismo (ugovor), kojim bi ustanoviti rad, koji su oni nama dužni raditi za sve vijeke. Mi smo uslišali njihovu molbu i cijeneći njihovu marljivost, koju su ovdje pokazali u krčenju onog šumovitog i trnovitog kraja te u građenju kuća, eda budu i nadalje mogli ostati na našim imanjima, dati tim Slavenima (Slavoncima) za sve vijeke važući ugovor. Naime oni su slobodni od svih daća, koje pripadaju nama i našem gradu, slobodni su od svih taksa, redovitih i izvanrednih pristojbina i bilo kakvih plaćanja pod tim uvjetom, da su dužni svaki čas, bez ikakvih poteškoća i izgovaranja, raditi za nas sva ručna djela; kad budu pozvani ond naših ljudi, da doista dođu, kao što rade kmetovi u Slavoniji nazvani 'podvorci' svojim gospodarima. Ako su dva u jednom stanu, onda neka jedan dođe jedan dan, a drugi drugi dan. Ako su muževi zaposleni na našem gospodarstvu, žene smiju ostati kod kuće, da se brinu za svoje potrebe. Kada žene za nas rade, onda muževi smiju ostati kod kuće, ali ako nastane kakva očita i hitna potreba, da moraju ribnjaku našem gorespomenutomu gradu ići na pomoć, ili radi koga drugog hitnog razloga, onda su dužni svi, muževi i žene, na našu zapovijed ići i izvršiti posao, koji im se naloži. Poslije sjetve i žetve mogu naš posao napustiti i starati se za svoj život. Tu olakšicu njima i svima onima, koji budu kada u budućnosti na isto mjesto oko crkve sv. Nikole primljeni, a budu imali volju da postanu naši naseljenici.“²⁴

²⁴ Citat u knjizi: Mate Ujević, *Gradišćanski Hrvati*, Jeronimska knjižnica 426, Zagreb 1934., 10-11; usp. Breu, *nav. dj.*, 1995., 48, 54.

Svakako su za povijest doseljavanja Hrvata u Frielištof od velike važnosti njihova prezimena. Frielištofska kronika za godinu 1584. bilježi hrvatska prezimena koja završavaju na -ić, kao što su: Jurdić, Suparić, Stavarić, Sić, Vranešić, Drobilić, Grandić, Ivanšić, Kuzmić, Kulešić, Slavić, Havalic, Babić i Tomšić.²⁵ U Novoj Preravi su 1650. hrvatska prezimena: Bosnić, Babić, Jelesić, Vranešić, Dučić, Jurdić, Račić, Kulešić, Dragšić, Sušić, Vuković. No tada se javlja i češko prezime Hubeny, koje se održalo do danas i njegovi se nositelji osjećaju podrijetlom Hrvatima.²⁶ S tim je prezimenom, kao što ćemo vidjeti, povezan i naš rukopis koji ovdje objavljujemo. Prezimena na -ić u dokumentima su slovopisno zapisivana kao -it, -itš, -itz, -ich, -igh, -tsch. Na spomenutom imanju Drnholec/Drinuovac 1616. bila su prezimena: Bosnić, Višnić, Kulačić, Jančić, Čačić, Paviković, Vrtičić.²⁷ Na temelju dotičnog prezimena može se odrediti podrijetlo njegova nositelja iz Hrvatske.²⁸

Ivan Milčetić je, u spomentum svojem putopisu (1898.), na temelju jezika Hrvata, u spomenutim trim selima u Moravskoj, došao do zaključka da im je jezik ikavska čakavština. „Prema tome moravski Hrvati su došli s područja gdje su nekada, tj. do 16. st. govorili čakavsko narječje, a ne samo gdje se govori danas. To je bilo područje Kupe, Korane, Gline, Une i možda Ilove i Pakre.“²⁹ Nešto slično ćemo pročitati i u članku Adolfa Maisa (1962., 335), koji se, pišući o Hrvatima u Marchfeldu – *Die Kroaten im Marchfeld*, poziva na rad Adolfa Tureka (1937., 30) „Wir folgen hier wieder den Forschungen Adolfs Tureks, der den kroatischen Dialekt von Dürnholz (Drnholec) in Südmähren untersucht hat. Er kommt zu dem Schluss, dass die Dürnholzer einen Čakavischen Dialekt sprechen. Und zwar

---

²⁵ Kod Pavličevića, *nav. dj.*, 1994., 61 – prema Milčetićevo zapisu u časopisu *Vienac*, XXX., br. 27, 1898., 412.

²⁶ Pavličević, *nav. dj.*, 1994., 59. Također i Milčetić, *nav. dj.*, *Vienac*, XXX., br. 27, 1898., 412.

²⁷ Isto, 58.

²⁸ Usp. Pavličević, *nav. dj.*, 41-44 prema Milčetiću, *nav. dj.*, 1898., 412. Vidi također Lawitschka, *nav. dj.*, 2014., 79-81.

²⁹ Isto, 43. No, na području Ilove i Pakre, svakako se nije govorilo čakavski nego štokavski. Vidi: Pavičić, *nav. dj.*

schliesst er aus verschiedenen Einzelheiten, dass die ursprüngliche Heimat dieser Kroaten das Gebiet der Kupa, Una und Glina sein müsse.“³⁰ Svakako je, s dijalektološkom gledišta danas, posve jasno da je čakavština u prošlosti bila rasprostranjena mnogo dublje prema unutrašnjem prostoru Hrvatske nego je to danas.³¹ Milčetić je zapisao kako u jeziku moravskih Hrvata ima njemačkih, čeških i talijanskih riječi, pa je pretpostavio da posljednje upućuje na „blizinu primorja, gdje se sastaje kajkavština sa čakavštinom, primajući riječi talijanske i njemačke. Iz takva kraja potječu moravski Hrvati, a ja bio tražio taj kraj ispod Karlovca, negdje istočno od Ogulina. U one nas strane vode njihova obiteljska imena, naročito vrlo rašireno ime ‘Slunjski’. Premda su moravski Hrvati opkoljeni Nijemcima, premda imaju njemačke škole i upravu, opet mi se čini, da ima u njih više čehizama (razumijevajući pod tim nazivom i slovačko narječje), nego germanizama. Ovdje treba imati na umu, da se već preko 100 godina propovijeda u crkvama češki (...) mnogi imaju češke molitvenike, pa tako češki jezik poradi svoje srodnosti utječe više nego njemački na gramatiku i na rječnik moravskih Hrvata.“³² Milčetić je, kad je objavio svoj putopis (*Vienac*, XXX., br. 27, 1895.), naveo da je u sva tri sela tada bilo od prilike 2800 duša „od kojih će biti čistih Hrvata (svi su katolici) oko 2400“.

Ivan Milčetić
(1853. – 1921.)

³⁰ Adolf Mais, *Die Kroaten in Marchfeld*. U: Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena, knj. 40, JAZU, Zagreb 1962. Vidi još: Adolf Turek, *Charvatská kolonisace na Moravě*. In: Časopis matice moravské, 61, Brno 1937., 49-70, 195-212, 363-390. Vidi još: Kvetoslava Kučerová, *Hrvati u srednjoj Europi*; Moravski Hrvati, Matica slovačka i Matica hrvatska, Zagreb 1998., 165-177.

³¹ Poznati Rudolf Strohal (1856. – 1936.) bio je drukčijega mišljenja. On je u časopisu *Sveta Cecilija*, II., br. 6, Zagreb 1917., 189, pisao: “U Moravsku su se doselili po svojoj prilici iz kotara delničkoga i vrbovskoga.“ To pak znači da potječu iz Gorskoga kotara. No, još uvijek nam nedostaje opširna dijalektološka studija o jeziku moravskih Hrvata. Upravo iz toga razloga objavljujemo rukopis iz Frielištofa na korist takvim istraživanjima.

³² Cit. kod Pavličević, *nav. dj.*, 1994., 267.

Moglo bi se postaviti pitanje, kako to da se moravski Hrvati, u svojim trima selima, nisu uspjeli izboriti da hrvatski jezik bude u upotrebi, ne samo u obitelji, nego u institucijama: školi, crkvi i općinskoj upravi?³³ Dosad još nije nitko dao odgovor na to pitanje. Jedino je Milčetić pretpostavio razlog takvom stanju. On je smatrao da ta najsjevernija hrvatska grana u Moravskoj nije imala dovoljno obrazovanih svojih članova koji bi se osjećali Hrvatima. Dakle, stihijska je asimilacija imala svojega učinka. Ono što je istinito, a i Milčetić je to uočio, jest da bi Hrvate u *Frielištofu*, *Dobrom Polju* i *Novoj Preravi* spasile škole u kojima bi se učio hrvatski jezik³⁴ i služba Božja na hrvatskom jeziku, jer to je, kao što znamo, do danas spasilo Hrvate u zapadnoj Ugarskoj u očuvanju njihova identiteta.

Prvi od svećenika među moravskim Hrvatima bio je župnik Čeh Alois Malec³⁵ u *Dobrom Polju*, koji je želio da njegovi župljani

---

³³ Milčetić je u svojem spomenutom putopisu naveo da ti Hrvati u Moravskoj u općinskim uredima za uredovni jezik imaju njemački; na sjednicama raspravljaju doduše hrvatski, ali zapisnici se pišu njemačkim jezikom. U crkvi im svećenik propovijeda na češkom i njemačkom jeziku. Župničke matice rođenih, krštenih, vjenčanja i umrlih pisane su uvijek njemački. Vidi: Milčetićeve zapis u *Viencu*, XXX., br. 29, 1898., 442-444; Pavličević, *nav. dj.*, 1994., 271. Jan Herben je zapisao: „U obitelji, na ulici, među susjedi i znanci govori se isključivo hrvatski. (...) Jezik je hrvatski kod njih zbilja ograničen samo na svagdanje obiteljske i domaće potrebe. (...) Hrvaština ovih naseljenika prilično je već pomiešana slovaštinom. Ako su zaboravili koju riječ ili ako trebaju naziv za novi pojam, uzimlju ga na prosto od Slovaka (...), od kojih su za svoju porabu poprimili već dosta svjetskih i hodočastničkih pjesama. Nu putnik će doskora opaziti, kako ovdje Hrvati štiju i ljube materinski jezik, akoprem mu se ne uče u školi, akpsem ni pisati, pače ni valjano čitati ne znadu. Čitaju doduše molitvene knjige, pače i pišu, kao što sam naveo kod pjesama Suparićevih, ali to čine samo bistriji i naobraženiji od njih.“ Cit. kod Pavličevića, 1994., 208-209. Seljak Ivan Suparić, kao pjevač kod kuće i na proštenjima, imao je zbirku pjesama pod naslovom: *Ove jačke patriju Ivy Supparithu, Gutfelta pisane leta 1878*. Dakle rukopisna pjesmarica pisana je Suparićevom rukom.

³⁴ Milčetić u *Viencu*, XXX., br. 30, 1898, 458-459 opisuje situaciju oko školovanja hrvatske djece u *Novoj Preravi* u kojoj su djeca u školi učila sve na njemačkom jeziku. No, i Đuro Kuten je to zapisao u svojem putopisu, vidi ovdje.

³⁵ Ivan Milčetić ga je osobno upoznao i s njim razgovarao 1895. godine. Malec je župnik u *Dobrom Polju* bio od 1893. godine. Za njega je Milčetić napisao: „Vatren Čeh, a od kada je ondje, uči hrvatski te je postao za moravske Hrvate mali

Hrvati očuvaju svoj hrvatski jezik. Zajedno s Hrvatom iz Bosne F. Venhudom, priredio je za njih (četverojezični) molitvenik: *Molitve i pjesme pro ljudi hrvatski v Morave*. Molitvenik su uredili Alois Malec, župnik u Guttfjeldu i Franjo Venhuda, bivši župnik u Sarajevskom Polju (Brno, 1895.) u četiri dijela: hrvatski (str. 1-176), češki (179-246), njemački (249-284) i latinski (287-291). On je molitve (str. 1-130) preuzeo iz poznatog molitvenika *Hiže zlata* (1754.)³⁶ Lovre Bogovića (1719.–1789.),³⁷ gradišćanskog Hrvata, prilagodivši ih govoru moravskih Hrvata.³⁸ Ili kako reče: „Molitve sam već stranom uzev iz staroga molitvenika Bogovića, ki se ovdje upotrebljuje, - ali su mnoge pridodane i tiskane jezikom književnim, da se i mi priučime dragom jeziku, kim se Bogu mole braća naša Hrvati (...).“³⁹ Barlè je za taj Malecov molitvenik, s pravom, zapisao: „Molitvenik ovaj je vrlo zgodno uredjen, pa će pružiti moravskim Hrvatom obilno duševne hrane, a ujedno će im biti sveta knjiga pisana u domaćem jeziku, te koja će mnogo pripomoći, da se taj jezik njihovih pradjedova i

---

apostol. Bio sam sav zanesen, kada mi je pokazao koledar ‘Danicu’ (izdaje i danas Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima u Zagrebu, A. J.) i Klaićevu ‘Hrvatsku pjesmaricu’, po kojoj uči djecu hrvatske pjesme, te je odlučio dočekati svog biskupa kod skorašnje vizitacije sa hrvatskom pjesmom ‘Ljubimo te, naša diko!’“ Vienac, XXX., br. 29, 1898., 442

³⁶ Kod gradišćanskih Hrvata bio je to najdraži molitvenik koji je doživio mnogobrojna izdanja. Vidi: Ludwik Kuzmich, *Kulturhistorische Aspekte der burgenlandkroatischen Druckwerke bis 1921 mit einer primären Bibliographie*, Buregnländische Forschungen, Sonderband X., Eisenstadt 1992., 57, 60, 63, 66, 68, 71, 73, 74, 90, 91, 96, 103, 104, 107. O spomenutom molitveniku vidi ovdje u knjizi, str. 260-274.

³⁷ O njemu vidi: *Simpozij prilikom 200. obljetnice smrti P. Lovre Bogovića u Velikom Borištofu*, 2. aprila 1989. (objavljena su tri referata: Feliks Tobler, *P. Lovre Bogović i hrvatska bratinstva u Željeznu i Novom Gradu u drugoj polovici 18. stoljeća*; Nikola Benčić, *Bogovićev značaj za gradišćanskohrvatsku kulturu*; Feliks Wanschitz, *Hiža zlata s marljivim trudom s velikum skrbļjum uzidana pri sv. Brigu Kalvarije*. Izd. Hrvatska sekcija pastoralnoga ureda Željezno (bez godine izdanja).

³⁸ Milčetić ističe: „Jezik hrvatski u Malčevu molitveniku nije svuda jednak, premda se u opće oponaša govor moravskih Hrvata.“ Kratak sadržaj vidi kod: Pavličević, *nav. dj.*, 1994., 207, 272, 276-278, prema Janu Herbenu, Ivanu Milčetiću, Vienac, XXX., br. 29, 1898., 443 i Janku Barlèu. Vidi prilog ovdje u knjizi, str. 260-274.

³⁹ Milčetić, *nav. dj.*, 443.

nadalje uzdrži i širi.⁴⁰ Župnik Malec uveo je i hrvatsku propovijed u svoju crkvu: jedne nedjelje hrvatski, druge nedjelje češki, a treće na njemačkom jeziku. Zanimljiva je Milčetićeva bilješka u kojoj zapisuje kako mu je župnik Malec pisao pismo 4. listopada 1897. u kojemu i ovo: „Ove godine bijaše ovdje generalna vizitacija, a ja sam pred biskupom ispitivao skoro isključivo hrvatski. Radost je bila slušati, kako su djeca odgovarala; mogu se time ponositi. U crkvi je tada bilo sve hrvatski. Na vratima bijaše napis njemački i hrvatski: Ljubimo te, naša diko!“⁴¹

Malec je tiskao o svom trošku spomenuti molitvenik u 1500 primjeraka, tako da je za dvije godine u Dobrom Polju raspačao 160, a u Frielištofu i Novoj Preravi znatno manje. „Ovo djelce g. župnika Malca ima neobično veliku važnost za ondješnje Hrvate, jer su dobili u ruke knjigu u svom jeziku, knjigu, koja će onemogućiti isključenje hrvatskoga jezika iz crkve. Toga radi je ime gosp. župnika Malca za sva vremena neizbrisivo u povijesti moravskih Hrvata.“ – zapisao je Ivan Milčetić.⁴²

Kako je izgledao jezik jednog Hrvata iz *Frielištofa* 1985. pokazuje tekst pisma Mila Vaška, koji je iz tog mjesta emigrirao u Kanadu, a pismo je objavljeno u časopisu *Novi glas*, br. 1, Beč 1995., 26-27. pod naslovom: *Aj⁴³ ako sme malo drugačiji, sme si jednaki*. Vašak piše: „Ja i moja žena sme Hrvati z Morave, z Frielištofa a Prerave, sela za ke ste pisali v petnajstom broju *Hrvatskih Novina* [HN 15/85]. Mi na Moravi zopet malo drugačije govuorime aj pišem.

---

⁴⁰ Cit. kod Pavličević, *nav. dj.* 1994, 276. No, ipak moravski Hrvati u školi nisu učili hrvatski jezik ni pravopis, a nisu na hrvatskom imali ni knjiga, novina ni časopisa pa su na svom jeziku bili nepismeni. To je gorka činjenica, koja za moravske Hrvate nije nimalo bila ohrabrujuća za njihov opstanak. Poznato je, naime, da nacionalna manjina postoji tako dugo dok se može koristiti materinskim jezikom.

⁴¹ Milčetić, *nav. dj.*, 1898., 443.

⁴² *Venac*, XXX., br. 29, 1898., 433. Milčetić je predlagao tada da se u Hrvatskoj otkupi preostali dio naklade molitvenika i da se onda podijeli Hrvatima u Moravskoj. „Mi bismo se Hrvati najbolje odužili g. Malcu, kada bismo kupili preostalu nakladu molitvenika i raspoklanjali moravskim Hrvatima.“ Je li do toga ikada došlo, nije mi poznato.

⁴³ Premda.

Naše dužičko „o“ je „uo“ a nikada⁴⁴ naše dužičke „i“ je „ie“.⁴⁵ Zato Frielištof nebo⁴⁶ bi se moglo i pisat Frijelištof a ne Frelištof. Meni je naša hrvatska rič najlipša od sih drugih riči. Nas va Frielištofi, na Preravi i Gutfielti [Dobro Puolje] je bilo okolo trih tisuć. Frielištof a Prerava 98% hrvatsko, Gutfielt [Dobro Puolje] okolo 90% hrvatsko selo. Si ljudi aj Nimci a Čehi ki su na seli živeli su govorili hrvatski, tako vitalan je bio naš jezik aj ako su Nimci z nas chtili⁴⁷ udielat⁴⁸ Nimce a Čehi Čehe. Za Austro Ugarske su škuole bile nimške a za česke republike česke. Čehi da z nas udielaju Čehe su nam po prvoj vojski⁴⁹ va Frielištofi postavili veliku škuolu „Meštánsku“⁵⁰ – po nimški „Bürgerschule“. To bi bilo dobro – za prvo naša dica nisu prahala⁵¹ hodit v Drinovac [Dürnholz] v nimšku Bürgerschule⁵² a za drugo je to bilo duoma na selu, kad nie bi oni bili peljali politiku čehiziranja. Kad su muoj ćaća (otac) organizirali da budeme⁵³ imali barem prve dvi nebo tri klase hrvatske su njich z političkog grunta [razloga] preložili⁵⁴ v Trébić – dielali su pri železnici.⁵⁵ V crikvi sme⁵⁶ se za Österreich Ungarn molili hrvatski aj tako za česke republike. Za reicha [3. Reich] su prepovidali⁵⁷ se hrvatski v crikvi molit. Kad su Čehi po 1945. se Nimce vIGNALI

Mile Vašak
(1925. – 2007.)

44 Nekada.

45 Usp. Milčetić, *nav. dj.*, br. 34, 1898., 521.

46 Samo.

47 Chtili – htjeli; ch – h, utjecaj češkog pravopisa.

48 Učiniti.

49 Po prvoj vojski – nakon I. svjetskog rata.

50 Općinsku.

51 Nisu prahala – nisu trebala.

52 U pučku školu.

53 1. lice množine – budemo.

54 Premjestili.

55 Pri železnici – na željeznici.

56 Smo.

57 Zabranili.

[prognali] a mi Hrvati sme ostali jedini na našem becirki,⁵⁸ su pak aj [i] nas kod „politicky nespotehlivý živel“ [politički nepouzđani element] z južne Morave razselili po severnoj Moravi. Z Frielištofa a Prerave je čuda⁵⁹ mladih ljudi utieklo⁶⁰ u Austriju a živiju okolo Poysdorfa v nimških seli. [Wilden-dürnbach, Kirchstetten, Ameis]. Da vam jednu epizodu z našega života na selu popišem: Po prvoj vojski su u nas va Frielištofi chtili postaviti spomenik za se, ki su pali va vojski, zajedno s spomenikom, da sme Hrvati. Tako su zamolili mojega ćaću da bi napisali ča da se ima na spomenik napisati. Muoj ćaća su ovu pjesmu napisali: *Hrvatsko selo/ hrvatski ljudi/ hrvatski jazik/ Hrvat ljubi./ Hrvat si kodno muore već/ da je nikdo ništa već/ nek ti si, nek brat je tvuoj/ od lieta selienja bruoj.* Ta jačka se je sim ljubila,⁶¹ ale da ostanu s simi dobri su purgamastr a ciev rotštil [nečelnik i cijelo općinsko poglavarstvo] odlučili da odnajprv⁶² će bit ova pjesma a z jedne strane česki a z druge strane nimški ča da spomenik predstavlja. Muoj ćaća su bili proti tomu a nisu dovuoljili da njihovu pjesmu upotrebiu. No, ale na papiru su ur⁶³ imali jačku⁶⁴ napisanu a zato da je se sim ljubila su mojega ćaću ignorirali a kako su chtili tako su i na spomenik v trich riči napisali. 1938. lieta su došli

58 Kotaru.

59 Mnogo.

60 Pobjeglo.

61 Svima se je sviđjela.

62 Najprije, na prvom mjestu.

63 Jur – već.

64 Pjesmu.

Nimci a su zieli dlito a su česko istukli. 1945. su došli Čehi najzad a su zieli takaj dlito a su nimško istukli. A tako oš⁶⁵ danas, aj kad su nas današnji gospodari z naših hrvatskih siel po celoj republiky razselili a nas mali hrvatski narod zničili.⁶⁶ Va Frielištofi stoji spomenik ki celuomu sviti glasi da hrvatsko selo, hrvatski ljudi, hrvatski jazik Hrvat ljubi. Aj ako vam bude teško ovo štat, ufam da ćete to razumit. Aj ako sme malo drugačiji sme si jednaki. S priateljskim puozdravom Vaš Mile Vašak, Burlington, Kanada 28. sept. 1985.⁶⁷

S koliko je osjećaja Milo Vašak pisao svoje pjesme pokazuje i ovaj primjer:

Mandi

Duojudi. / Spim, nespim, / Na Tebe mislim, / je li griem nebo sidim, / nek Tiebe vidim;/ ja Tiebe čujem kad v tihoj vuodi / slap se zvigne, / kad vietar za kitu zavadi / a list k listu se prigne; / ja sam pri Tebi, da bis oš dalje/ bila, / Ti si mi blisko,/ sunce vihaja, nuoč je se zgubila, / O duojudi frižko! (Va Frielištofi, v maji 1947.)

Zlata ruoža

Kako si ti ruožo mala / čiera oš na vrti cvala, / danas si ti na oltar / kadien za te ljudstvo mari. // Zutra ćeš bit ovienuta / ruožo moja lipa žuta, / da tiebe pritielji tvoji / najdu viečer uz na gnjoji. // Tako to grie svemu biću, / važgnut će ju tebi sviću, / jačit tebi na pogriebi, / va jamu hitit – bit ćeš v niebi.⁶⁸

Kad se ima na umu sve što nije južnomoravskim Hrvatima išlo na ruku kod očuvanja i njegovanja svojeg materinskog jezika izvan obitelji, tj. da ga mogu koristiti i učiti u školi, čuti u crkvi i koristiti ga u općinskoj upravi, onda je rukopis koji ovdje objavljujemo u knjizi, u transkripciji hrvatskom latinicom, neizmjereno važno svjedočanstvo o njihovom jezičnom identitetu.

---

⁶⁵ Još.

⁶⁶ Uništili.

⁶⁷ *Novi glas*, br. 1, Beč 1991., 26-27. Ivan Milčetić u svojem putopisu, objavljenom u *Viencu*, XXX., br. 34, 1898., 521-523, donosi osvrt na jezik moravskih Hrvata bilježeći njihov leksik.

⁶⁸ Pjesme su objavljene u *Novom glasu*, 1, Beč 1991., 27.

II.

**O južnomoravskim Hrvatima
u svjetlu putopisa i reminiscencija**

Othmar Růžička: *Kopanje krumpira*

Gjuro Kuten

Tri dana medju moravskimi Hrvatima

Duro Kuten
(1842. – 1902.)

Četvrtoga kolovoza 1884. krenuo sam kazalištnim vlakom u Prag sa svojim prijateljem Ivanom Hafnerom, profesorom zagrebačke više realke. Drugi dan putovanja, od Beča do Praga, ne ću nikada zaboraviti, jer čim smo stupili na moravsko zemljište, začelo nas na svih postajah neopisivim veseljem pozdravljati, a kruna svemu tomu bio je doček u Pragu. Mi smo se nastanili kod Smichovskoga načelnika Petra Fischera, dušom i tielom Čeha, a osobitoga štovatelja Hrvata. U njegovoj kući ne čuješ ni rieči njemačke. Ljudi poviedaju, da nikada sa svojom gospodjom njemački ne razgovara. Čovjek bogat, a uz to veoma plemenita srca, blage ćudi, pun svih vrlina, koje se iziskuju od pravoga rodoljuba. I kako je star, to nije ipak ni mrva ohladnjelo u njem domoljubno čuvstvo, već prati velikom napetosti sve, što god se radi za boljitak naroda českoga. Slavenskim prirodjenim gostoljubljem primio nas je u svoju kuću, i dvorio upravo otčinskom ljubavi. Jednoga jutra povezli smo se s njim u Lobkovic u njegov mlin na Labi, kolima tri sata od Praga. Veoma nam mило bijaše poći u to mjesto, buduć da je tamo pokopan vodja českoga naroda – Palacki.¹ U 11 sati stigli smo u Lobkovic, a poslije objeda krenusmo

---

¹ Bio je to František Palacký (1798. – 1876.) prozvan „Otac domovine Češke“. Inače je bio povjesničar, političar i pjesnik. Autor je djela *Geschichte von Böhmen bis 1526*, najprije na njemačkom, a od 1848. na češkom u pet svezaka. Bio je organizator *Slavenskoga kongresa* u Pragu 1848. godine O njemu vidi, također: Jaromir Hanel, *Franjo Palacky*. (Životopisni osvrt), u: Rad JAZU, knj. XXXVII., Zagreb 1876., 138-185. Dovoljno je samo navesti ove rečenice: „Liepo ga je napokon odlikovao i hrvatski narod. God. 1850. izabra ga naime društvo za povjestnicu i starinu jugoslavensku u Zagrebu počastnim svojim članom: a županija Križevačka

do župne crkvice. Malena ta crkvice opasana je trošnim zidom. Pred vratima je velika lipa, koja je spustila grane sve do zemlje, kano da priziva pod svoje okrilje tugujuće, da im tugu miloduhom svojim ublaži. Domaći učitelj otvori nam vrata. Unutar zida okoli crkvice je katoličko groblje. Na lievoj strani uz zid nad povećim grobom stoji kameni kip Isusa spasitelja. Grob je ogradjen kamenimi stupići, koji su spojeni lanci, i zasadjen običnim vrtnim cviećem. – To je grob Palackoga i njegove žene. – Tuj smo postali časak i pomolili se za njegovu veliku dušu, i pošto je svaki ubrao cvietak s njegova groba, krenusmo u crkvicu. Jednostavna je to seoska katolička crkvice, no mora da je veoma stara, jer se zamieću tragovi rane gotike, osobito na svodu. Po stienah su poredani vienci s prekrasnimi vrpcami, koje mu pražki rodoljubi polažu tečajem godine na grob. Kad smo razgledali okolicu i ogroman mlin, a vriedna nas domaćica gospodja najvećom prijatnosti podvorila dobrom pretečnom ribom lososom, vratismo se pred večer u Prag. Premda već od g. 1869. skoro svakih praznika polazim Prag, to mi je uvijek taj grad veoma mio i vanredno zanimiv sa svoje prošlosti, i čini mi se, kano da se nalazim medju svojim, kada prispijem u Prag. I svakoga, tko god posjeti Prag, prvo je, što ga se vanredno doima: velik ponos českoga naroda i znamenite njegove starine. Tuj bo je prava škola za svakoga Slavena, koji ne zna, kako mu je štovati svoj materinski jezik medju tudjimi elementi. Proboravivši punih pet dana u Zlatnom Pragu, odlučismo posjetiti, vraćajući se kući, moravske Hrvate.

U vrijednoga starine g. Fischera osnovasmo plan uz dobru čašu melničkoga vina. 10. kolovoza za objeda oprostili smo se s njim i njegovim knjigovodjom g. Novotnyem. Teško nam se bijaše dieliti od toli plemenite duše, a to nam tim teže bijaše, kada je izustio: „Bog zna da li ćemo se ikad više vidjeti“. Dok smo mi razpreli razgovor o namjeni našega puta, dotle se je već primaklo i vrijeme odlazku. Iznenada otvore se vrata i vozač nam rekne: Konji su upreženi. Kuće domaćin izljubi nas kao otac svoju djecu, kada ju u sviet odprema,

---

i Požežka imenovaše ga počastnim svojim prisjednikom. U prvoj svojoj glavnoj skupštini dne 25. srpnja 1867. god. izabra Palackoga i Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti počastnim svojim članom, te je Palacky sve do svoje smrti pomno i sa veseljem pratio njezin napredak.“ Hanel, *nav. dj.*, 184-185.

zamoli nas, da pozdravimo sve Hrvate. G. Novotny sjedne s nami u kočiju, i mi strjelohitrim konji odjurismo preko Palackova mosta na kolostaj. Tuj smo našli mnogo Hrvata, koji su se vraćali kući. Sve bijaše veselo. Zvonce zvekne prvi put na odlazak u Brno, mi se po drugi put oprostismo s prijateljem Novotnyjem i udjosmo u vagon. U vagonu bilo nas je različita stališa i zanimanja: bilo je tuj profesora, učitelja, sveučilišnih gradjana, obrtnika i radnika i t. d. Nas dva sjedosmo svaki u svoj kut do vrata, da se divnim pogledom na Zlatni Prag još prije odlazka nasladjujemo. U 7 sati zazviždi parastroj, i mi odjurismo put Brna. Sunce se je upravo opraštalo s horizontom, ljubeći posljednjimi svojim traci vrhove humaka praške okolice, a tmina se je začela po dolinah sve više i više širiti kao urota proti bielomu danu. Noć se spusti, a poslužnici upališe svjetiljke po vagonih. Težka li je vožnja u noći u trećem razredu! Ne imaš više mjesta, nego gdje sjediš. Kadikad dogodi se, da dobiš prazan coupé, nu tu je veoma riedko osobito u trećem razredu. Jedno vrieme razgovarasm o svečanom dočeku Hrvata, dok se nije sad ovaj, sad onaj zaljuljao u san. Čudnijeh li obličja i položaja za budna motrioca! Svaki drugačije hrče, puše, proteže se, kvrci, prislanja se jedan na drugoga, namiešta amo tamo glavu, podupire se rukama, priteže si kovčeg i nikako si ne može naći pravoga mjesta. Njeki otvorenima ustima hrču, drugi opeta zaokruže usta pak samo pušu, jedni pritisnu glavu u kut, a ruke prekrste. Najnepriličniji su sami sebi i drugim ovisoki ljudi, jer ne znadu, kamo bi smjestili noge. Zlo i naopako po onoga, koji ima nove i ponješto uzke cipele, taj znade kako se vozi u malenih cipelah. Takav njeki kicoš sjedio je do mene, siromah nije znao, kako da smjesti noge, dok napokon sve misli ne svede u jednu i izuje se. Tegotno je u ovakovu društvu; svaki traži, kako da se udobnije smjesti ili noge protegne, te ne pazi, da li je tebi milo, a oni, koji spavaju, kimaju glavami na sve strane, i dogodi se, da jedan drugomu udari glavom o glavu.

Sve je pospalo oko mene, samo ja bio sam budan. Ne dadoše mi prispati razne misli, koje su oblietale pamet. Razmišljavao sam u sudbini Hrvata. Bože, kuda nas sve ne ima! Nu nigdje ne može se Hrvat spotaknuti, da se je ikomu narinuo za gospodara, već se je svagdje prihvatio pluga i brane, a uz to ga rese sve vrline radina,

poštena, pobožna, značajna i miroljubiva podanika. Nu kraj svih njihovih vrлина najveće nepravde podnose. Oni u južnoj Italiji niže Napulja, koji prednjače Talijanom čistoćom, ne smiju se ni Bogu pomoliti u svom jeziku,² evo ovi na Litvi, koji austrijskim Niemcem služe za uzor morala, ne dadu im tako rekuć ni misliti hrvatski, a što da rekнем o onih u Ugarskoj! O tom je najpametnije proći mukom.³

Zamišljena makne me iz kuta, kamo sam se bio prislonio, zvonce željezničke postaje u Brnu. Pomoliv glavu kroz prozor, već je i zablištila na obzorju danica, ta budilica marna seljana i brižna pastira. Izadjem iz vagona, da si izpravim umorena i skvrčena uda, nadjoh tuj nekoliko Hrvata, koji su dan prije krenuli kući, te se ovdje zadržali. Iz Brna krenusmo točno u 4 sata i dojurismo upravo u 6 sati u jutro u Grussbach. Tek što je vlak stao, veselo poskočismo g. Hafner i ja iz vagona, oprostiv se s putnici i odosmo u postaju. Al eto stvori se pred nama g. Bogdan Vrbančić, koji je tamo mjernik željeznice. Tko radostniji od nas! Taj će nas za celo ponajbolje uputiti, kako ćemo prispjeti najlaglje u Mikulov, pošto nam bijaše poznato, da je jedno hrvatsko selo poldrugi sat od Mikulova.

Ponajprije odosmo da okriepimo želudac dobrom kavom. Nu žalibože, premda okolica obiluje mliekom, to ipak niesmo dobili kave, kakoj smo se nadali. Za ručka reče nam g. Vrbančić, da iz Grussbacha samo jedan put na dan odlazi mješoviti vlak, i to istom u 11 sati 45 minuta. Ovim vlakom da možemo u Mikulov. Morali smo dakle do 11 sati plandovati.

Sunce je odskočilo na obzorju i prekrasno odsievalo u raznih bojah po rosnoj travi, a lagani lahorići tresli su rosne kapljice s grmlja i trave, te nakvasivali suhu zemlju. Sve ti je odavalo, da će biti vruć ljetni dan. Šta da radimo do podneva? Premda niesmo ni oka stisnuli ciele noći, nije nas ipak ni najmanje napastovao san, jer čim smo

---

² Vjerojatno je riječ o Hrvatima u Južnoj Italiji u pokrajini Molise. O Hrvatima u pokrajini Molise vidi: Petar Milanović, *Moliški Hrvati*. U: Kačić, br. 19-20, Split 1987/88., 315-357; Petar Šimunović, *Moliški Hrvati i njihova imena*. U: Folia onomastica Croatica, br. 20, HAZU, Zagreb 2012.; vidi još: Deželić, 1867., 236-239.

³ Šutnjom.

samo pomislili na hrvatska sela, mahomice smo se razbistrili. Pošto je od kolostaja do trgovišta Grussbacha tri četvrt sata pješke, odosmo u to trgovište, da si prikratimo vrieme. Grussbach leži u plodnoj nizini; naokolo imade dosta močvara, i premda su nastojali kanalima vodu odпустiti, to im nije ipak sasvim pošlo za rukom. Grussbach je poveće trgovište, imade jednokatnih zidanica, a borami i drvenjača slamom pokrivenih; nu sve su kuće izvana liepo uredjene i pobieljene. I premda je to na moravskom zemljištu, to je ipak sve njemačkim duhom zadahnuto; o českom jeziku tuj ni govora nema. Na tornju župne crkve vili se barjaci i visjele zelene grane, a usred trga bijaše velika koliba od zelena granja u okrugu. Vrh te kolibe lepršala na vitoj jeli zastava. Upitاسmo Švabu, koji je polievao vodom tlo izpod kolibe, čemu ta koliba? Odvrati nam da se je jučer obslužavalo posvetilo župne crkve, pa da se je tuj cielu noć plesalo. Pa zašto škropite danas plesalište vodom, ta danas je ponedjeljak? Upitاسmo opet Švabu. Na večer nastavit će se ples, sutra takodjer, a bude li sreće, svršit ćemo svetkovinu u četvrtak, odgovori nam Švaba. Umolismo ga, da nas naputi na koga vozača, koji bi nas htio odvesti u Fröllersdorf. Pošto je bio veoma težka govora, jer mu je oslabio jezik valjda od prevelike vike i pila, u kratko nam rekne, da krenemo ravno ulicom, da ćemo ga naći tamo iza one kuće. Hvala ! i odosmo. Idući ulicom sreli smo žandarskoga vodju. Čuješ li prijatelju, prišaptnem Hafneru, šta ćemo sada, ako nas žandar upita za putnicu? Austrijski žandari ne znadu šale, lako bi nas odveo u kakovu buharu. Bio to prava ljudina, kano da je niko na ličkih brdinah. Medjutim stupismo pred njega i umolismo ga posve uljudno, da nas naputi, kako da najbolje dodjemo u Fröllersdorf. Odvrati nam, da možemo željeznicom do Neusiedla, a od ondje ne ima tri četvrta sata do Fröllersdorfa; nu najzgodnije bilo bi na kolima, ali danas da ne ćemo dobiti vozača, jerbo je sve supijano od jučerašnje svetkovine. Medjutim da možemo pokušati, možda ćemo kojega dobiti. Napokon nas upita taj žandarski vodja, da mu kažemo, koje smo narodnosti. Čim smo rekli, da smo Hrvati, pa da smo se vraćajući iz Praga svratili amo, nasmješio mu se gusti brk, koji je prikrivao ustnice poput gavranovih krila, ozbiljno pako lice, te ukočeno vojničko držanje pretvorilo se u tren u njeku gibkost i ljubezan pogled. I nekim nam ponosom rekne, da je Čeh, a po tom, da smo si braća i pruži nam desnicu, te se razidjosmo. Mi odosmo

k vozaru, ne bi li ga ipak sklonili, da nas odveze. Pošto se nismo mogli pogoditi s vozarom, jerbo je tražio za jednu uru vožnje 3 f., odlučismo željeznicom do Neusiedla.⁴ A i volja nas je sasvim minula, kad nam je pokazao kola, na kojih nas je kanio voziti. Četiri točka, tri daske po duljini i treća poprieko za sjedalo, preko sjedala prebačen nekakav poderan i zaprljan gunj, to je ciela oprema Grussbachskoga vozača. Ta u našem najzabitnijem mjestu dobiješ udobnija i spretnija kola.

Već se je primako i deseti sat, a sunce je začelo sve to više pripicati. Svratismo se u veliku gostionicu, da založimo. Sudeći po imenu i vanjštini mislio bi, da je posve pristojna gostiona, al unutra svakojako. Dugački stolovi i klupe prilično zamazane, pod do zla Boga nečist. Al u jednu ruku bijaše nam mило, što smo ušli u tu gostionu, tuj bo⁵ nam se je prikazao kao na pozorištu cio život njemačikoga trgovišta. Usred sobe stajala je onizka, dobro ugojena krčmarica. Čudna podoba za nas! Bosa, zasukanih rukava, velike dugoljaste glave, malenih očiju, podbočena o bokove, jedva da nas je pogledala, kad smo stupili u krčmu. Bilo je tuj raznih ljudi. Jedni su driemali uz pun stol piva, drugi su se nekim ponosom hvalili, kako su ovoga ili onoga pošteno izlupali na plesalištu, mlađji momci razgovarali su o djevojkah i rugali se domaćoj policiji itd. U jednom kutu bilo je najzanimivije, tuj se je prodavao „ringlspiel“. Bijaše to podpuno prnjava družba. Do vrata sjedio je gospodar uz bačvicu piva i pušio smotku.⁶ Tko je došao gospodaru ili gospodarici i zamolio piva, taj je dobio, tko nije to uradio, taj je mogao sjediti Bog zna kako dugo, pak ga nije nitko upitao, što želi. – Tako se je skoro i nama dogodilo. Nu na molbu dobismo svaki po jednu pržolicu na prostom tanjuru bez noževa i vilica, valjda je mislila, da nosimo sobom nož i vilice, napokon nam i to donese, a po kruh morali smo sami k drugomu stolu. Premda sam bio veoma gladan, niesam mogao ipak zagristi, vidivši iz sobe ravno u kuhinju, kako ta naša krčmarica vrh ogništa (sparheerd) nad lonci, u kojih je kuhala jelo, suši dječiju posteljinu. Na čast ti

---

⁴ Nalazi se u današnjem Gradišću / Burgenlandu.

⁵ Tuj bo – jer tu. Jezik u prijepisu nisam mijenjao, tj. on je ostao isti kako je Đuro Kuten pisao, dakle etimološki je pisao.

⁶ Duhan zamotan u papir.

bako tvoje jelo! Platismo i odosmo iz toga slavnoga Grussbacha. Dok smo stigli na kolostaj,⁷ već bijaše i doba odlazku. U tri četvrta na dvanaest pozvoni zvoncem po treći put, parostroj zafićuka i mi krenusmo put Neusiedla. Niesam znao, što da radim s dugoga časa, vlak bo je veoma lagano vozio, jer bijaše mješovit, i kajao sam se, što niesam pješke otišao. Nu da si prikratim vrieme, razgledavao sam okolicu. S desna su maleni humci zasadjeni vinovom lozom, a s lieve strane razprostire se prekrasna ravnina. Za malo prodjosmo Tajuu,⁸ i parostroj počne zviždati. Evo nas, hvala Bogu, na koncu našega puta, doviknem si prijatelju; spremaj prtljagu, da se čim prije oprostimo vagona. Vlak stane, conducteur otvori vrata i poviče „Neusiedl“. Bio je upravo jedan sat poslije podne. – Pošto se na toj postaji objeduje, odosmo ponajprije, da što god založimo. Ne vidiš tuj nikoga, da pivo pije, sve ti brate vino pije! To je najbolji znak, da smo blizu Hrvata, rekнем prijatelju. Zovnemo i mi da nam donese vina, i upitasmо krčmaricu, odkuda imade to vino? Od ovdješnjih Hrvata, odgovori nam krčmarica. Kao što u Grussbachu, tako su i ovdje sami Niemci, ma ni rieči ne čuješ česke. U brzu ruku nješto malo založismo te izpismo litru izvrsna vina, i pošto smo platili, spremili smo se puni radosti i veselja k Hrvatом. Odmah na kolostaju namjerili smo se na željezničkoga poslužnika, koji je takodjer bio porieklom Hrvat, nu zaboravio je sasvim hrvatski. Taj nam se ponudi, da će nam kovčege ponieti i pokazati put. Mi smo ga takovom odanosti saletili, kano da smo se namjerili na najvećega našega dobrotvora. A kako i ne bi, kada te je sve nekako mrko mjerilo, čim si reko da si Hrvat, pak da si pošao u posjete svojoj braći Hrvatом. Ta vidio si na očima one krčmarice, da je nerado slušala, kada smo nas dva hrvatski razgovarali.

Naš vodić uprti kofere i krenuli smo nekako u dva sata u Fröllersdorf. Iz Neusiedla morali smo opet natrag preko njiva uz željezničku cestu do rieke Taje. Premda bijaše nenasna žega, to je niesam osjećao s prevelika čuvstva, koje me je obuzelo u tren, kad mi je provodić rekao: „Eno onaj toranj, što no se diže iz onog velikog voćara, župne je crkve Fröllersdorfske. Postasmо tuj časak, da se

---

⁷ Danas je to peron.

⁸ Naziv rijeke.

razgledamo okolicom. Kuda okom svrneš, sve same livade vrbami obkoljene, a do njih steru se plodne poljane, zasadjene kukuruzom. Strn bijaše već požeta i kući odvezena, al po strništu uzbujala djetelina i mami ti oko svojim ugodnim zelenilom. Podaleko iza poljana prikazuju se vinorodni humci, koji se u zračnoj modrini motritelja doimlju kano talasujuće sinje more. Usred pako nizine razprostiru se pašnjaci poput zelena saga, obrubljena srebrenim obrubom – Taje. Po njih poskakivalo jalovinjje, kakova ne vidiš ni u najljepših predjelih Švicarske. Razgledavši se tom naravskom krasotom, krenuli smo dalje sve uz željeznički nasip, i eto nas za tri četvrta sata opet na Taji. Prilična je to rieka, nu posve polagano teče, čovjek bi reko, da se niti ne miče. Čim smo prešli Tajju, bili smo na prekrasnom Fröllersdorfskom pašnjaku. Po njem sama čista trava, ni za liek ne nadješ korova. Odavle pošli smo na desno preko pašnjaka utrtom stazom ravno prama selu. Stupajući k selu, bilo mi je u srcu kao i tada, kada sam se prvi put kao djak vraćao kući nakon jedne godine. To me je čuvstvo obuzelo; čim sam spetio⁹ krovove Fröllersdorfskih kuća iza gustih voćara. Već izdaleka čulo se je klepetanje vjetrenjače, i mislio sam, da vlastelinstvo čisti raž ili pšenicu. Upitam provodića, kako se taj vlastelin zove, u čijem štaglju sada čiste strojem žitak? Manite se, nije to vlastelin, to je seljak, a zove se Jurdić, odvrati provodić.

Eto nas pred selom! Uz pašnjak je nješto uzvišena ravnina, tom ravnicom razprostrlo se selo. Izpod sela romoni bistar potočić Jaišpic. Predjosmo i potočić, te uzkim klancem izmedju šljivika uljezli smo u glavnu ulicu. Stupivši u selo, zapanjili smo se s prekrasna reda. Kuće se nižu veoma širokom ulicom u dva reda. Sve same zidanice, duljinom uz ulicu a criepom pokrivene. Usred svake kuće su vrata, a lievo i desno po tri ili četiri velika prozora. Sve je simetrijski izradjeno. Nad svakim je prozorom zaokružen u zidu luk, a oko tih lukova, kao što i oko vrata nad dovratnicima uresene su izvana sve kuće, a taj ures sastavljen je onako kao i na njihovom odielu: u bojah i u nacrtu. Taj šarolik veoma se ugodno doima motrioca. Posred te krasne široke ulice stoji pust s drvenim obsjekom zdenac, taj najpouzdaniji čuvar svih seoskih tajna, kamo se večerom i jutrom

---

⁹ Zagledao, primijetio.

prikuplja staro i mlado, da izjada dnevne doživljaje. Ni duše nigdje ne vidismo, samo nas trojica stupasmo selom. Nu zato odjekivahu selom snažni udarci neumornih mlataca, a i šum strojeva i klepetanje vjetrenjače. Iz štagalja tjerale su vjetrenjače prah i pljevu iz pšenice i raži, kano da je bura uzvitlala dvorištem prašinu. Sve bijaše posleno! Za čudo, da ni djeteta ne opazismo na ulici. Ne možeš proći selom a da ne popostaneš¹⁰ skoro pred svakom kućom, te si ne prizoveš u pamet, kada ti ljudi prispiju uz poljske poslove, da si u toli uzornoj čistoći

Othmar Růžička: *Friedhof, glavna ulica (1928.)*

uzdrže i kuće. Grudi mi se nadimale i srce zakucalo jače s ponosa, što su mi svi znaci u selu jasno odavali, da taj narod mora biti uzoran i imućan. Razne misli prohujale mi mozgom, al mi iznenada razprši misli provodić pozivom: „Molim na desno.“ Okrenemo na desno, tuj nam se prikaže opet nova slika sela. Iz glavne ulice razprostire se ovelik prostor poput trga, a okolo su kuće, nu nješto rjedje. U sredini je velika baretina.¹¹ Po toj bari sijaset raca i gusaka živahno je pljuskalo. Jošte njekoliko koračaja i evo nas pred seoskom krčmom.

---

¹⁰ Zastaneš.

¹¹ Bara.

„Evo, to je krčma moga rodjaka Tičara, tuj ćete moći prospati, izvolite unutar“, progovori vodić. Udjosmo u krčmu i pozdravimo krčmara s „Hvaljen Isus“. Taj nam odvrati: „U vike“. Rekosmo, da smo Hrvati iz Zagreba, pak da smo došli amo, da vidimo kakav život žive, ter da li su zadržali jošte svoj jezik; i zamolili smo ga, da nam dade stan za dva tri li dana, dok ćemo boraviti u njih. Radostno primio nas je u svoju kuću, pridodav jedino to, da ćemo se već nekako smjestiti, pošto ne ima posebne sobe za putnike, jer da nitko ovim krajem ne putuje. – U to donese bistroga bieloga vina, domaće kapljice, i sjedne uz nas, te razpredosmo hrvatski razgovor. – Krupan je to čovjek i visoka stasa, a odjeven na gradsku; okrugla crvena lica, obrijane brade i bujnih brkova i obrva, te veoma prijazna i dobroćudna pogleda. Govori njemački, česki sasvim dobro hrvatski, i to čakavštinom. Reče nam, da je bio žandarom, a kasnije da se je oženio te imade sina, koji polazi gimnaziju u Mikulovu. Pošto je tamo njemačka gimnazija, vodi ga svakih praznika kući, da ne zaboravi „svoju rič“, to jest hrvatski jezik. Dok smo se mi razgovarali, stupi u sobu domaći seljak i pozdravi „dobar dan“. Sjedne uz drugi stol, naruči vina, te izvadi iza pasa duhanicu, natrpa lulu i zapuši tu razbibrigu. Odjeven bijaše u uzkih bielih gaćah i košulji, a oko vrata dvaputa omotan crn svilen rubac, sprieda malenim uzlom svezan. To bijaše cijelo njegovo odielo. Obrijane brade i brkova, kose dugačke i pomno razčešljane posred glave u dvoje, a sizala je upravo do polovine vrata, te je i sa svake strane pokrivala uho. Uz to bijaše i bos. Pošto nas je pozorno slušao i motrio, upitam ga nekim zanosom, da li je Hrvat? „Dač“,¹² odvrati mi. Tuj mi je pala na um rieč doljno-austrijskih Hrvata „deč ili dečer“, a znači isto što i „dač“. Pa zašto ne dodjete k nama? Zapitam seljaka. Mislio sam, da ste „Nimci“, jer ste odjeveni na njemačku. Ovdje ima i Niemaca, koji govore hrvatski, odvrati mi seljak. – Tamo svakoga, tko je odjeven na gradsku, krste Niemcem, jer tko je Hrvat, mora biti u gaćah i košulji. To je isto i po naših selih, samo s tom razlikom, da naša seljačka djeca viču za onim, koji je odjeven na gradsku: „Kranjac“.

---

¹² Dakako, jest.

Medjutim ja ipak dvojim o vašem hrvatstvu, nadoveže taj seljak. Nu kada ga je uvjerio i domaćina, da smo pravi Hrvati iz Zagreba, dodje k našem stolu i reče, da se zove Jakov Netrufal, i da je otac cieloga sela. Otcem pako zovu onoga, koji pjeva litanije i pjesme, kada polaze, kako oni vele, na „Božju pot“, to jest na proštenje procesijom. Da mu vratimo milo za drago, prigovorismo i mi njegovomu prezimenu tvrdeći, da je on po prezimenu Čeh, a ne Hrvat. Toga ne htede ni za živu glavu priznati. Njegov djed i šukundjed da su bili Hrvati, a kako da bi on bio Čeh. Premda, nastavi dalje, govorim moravski (česki), a ponješto i njemački, nu nijedan jezik ne umijem tako kao hrvatski, s toga ne mogu drugo biti van pravi Hrvat. Upitam ga napokon, da li znade koju pjesmu, da mi ju zapjeva. „Ča je to pjesma?“ odvratu mi začudjen. Izpravim se u brzu i rekнем: Jačku ako znate koju. „Ta kako ne bi znao otac jačiti! Kada ja zajačim na božjem putu, onda gospodin zašute. (Gospodinom nazivlju jedino župnika, a ostala su gospoda, a pojedincem vele na prosto gospon.) – Pa dajte zajačite jednu. Počne: „Ana sveta je plakala, da poroda nij’imala. Aleluja! Moli za nas o blažena Ana!“ Čim je dopjevao ovu kiticu, ponudi mi, da malko pričekam, da će donieti sve svoje knjige, u kojih su hrvatske pjesme i molitve. Za trenutak stvori se pred nama s cielom svojom bibliotekom. Najviše je hvalio molitvenik: „Hisa zlata. Z-Marlyivim Trudom, z-Velikum Szkerblyum Uzidana, pri sz. Brigu Kalvarie od P. Laurencziussa Bogovicsa, Marianszke Prov. Réda S. Ferencza Szerafinszkoga Nedil. Horvat. Prod. Blasenoj Deviczi Marii Selezanszkoy Ofrovana, ter Sv. Otczu Szerafinskomu Preporuczena, za obatrenye pobosnoga horvatszkoga Naroda: va koj sze nahajaju Izabrane Molitve, Officziumi, Litanie, Bratinsztvo, Blagoszlovi, Krisni Put, Ugodne Jacske, I zerczalo k Sv. Izpovidi. Cum Permissu Superiorum. 1778“.¹³ – Taj molitvenik u njegovoj obitelji najveća svetinja, po smrti njegovoj proći će opet u ruke njegova sina. U istinu

---

¹³ Lovro Bogović (1723. – 1789.) sastavio je taj molitvenik koji je bio tiskan u ponovljenim izdanjima sve do 19. stoljeća, do 1879. gotovo trideset puta. U Šopronu je 1829. tiskana pod naslovom *Nova hiža zlata*, a primjerak se nalazi u NSK u Zagrebu, sign. R II D-8°-57. Doista je to bila najmilija obiteljska knjiga Hrvata u zapadnoj Ugarskoj. Prvi put je tiskana 1754. godine. Vidi: Ludwig Kuzmich, *Kulturhistorische Aspekte der burgenlandkroatischen Druckwerke bis 1921 mit einer primäre Bibliographie*, Burgenländische Forschungen, Sonderheft

taj molitvenik svaki tamošnji Hrvat čuva kao zenicu svoga oka. Iza toga molitvenika pokaže mi drugu knjigu, u kojoj su same pjesme. Odmah na prvoj strani nadjem: „Jacska od svete Anne“. „Anna szveta tvoja hvala, chemo jaczit szveta szlava. Alleluja. Moly za nasz o Blasena Anna“ itd. Bilo je tuj sila pisanih i štampanih pjesama jedino crkvenih. Svaka je knjiga uvezana u kožnate korice, koje su posve pocrnile, te izlizane od mnogog rabljenja. Knjige čuva u posebnoj škrinjici, i više puta prigleda i oprashi, da ne prodju po zlu. Svaku je pjesmu, ma bila ona i najdulja, znao na izust, pače iste litanije znade na pamet. Pa kada sam se začudio njegovoj marljivosti, što je množinu pjesama, molitava i litanija naučio na pamet, reče mi, da to znade svaki u selu odrasao momak. I da bi to bila sramota za svako hrvatsko čeljade, koje ne bi znalo sve hrvatske molitve, jačke i litanije. Nastavi: „Kada idemo na „Božju put“, onda nas gospodin (župnik) povede samo iz naše crkve, a dalje mi sami cielim putem molimo na glas, ja kano otac prvi, a ostali svi za menom, a ponajviše jačimo, i to sve hrvatski.“ Razgledavši sve njegove knjige, pohvalio sam ga, što pomnjivo čuva to hrvatsko blago. Napokon ga umolim, ne bi li znao koju svjetsku jačku.

– Dač, znadem i te, nu malo, i počne:

*Horeštan¹⁴ je vrlo selo,
Alo jako nepošjtjeno,
Mnoga žena v šenkaus hodi,
A divojka dicu rodi.
Horeštan je lipo mesto
Ale da je nepošjtjeno.
Mlade žene tancu hodu,
Divojčice dicu rodu.
Za ovom je zapjevao:
Kad bi ja imala željezansko polje,*

X, Eisenstadt 1992.; vidi još: Nikola Benčić, *Književnost Gradišćanskih Hrvata od XVI. stoljeća do 1921.*, Zagreb 1998., 77-84.

¹⁴ Horeštein (Hornstein) – Vorištan, sjeverno od Željeznoga. Vidi: Schlag, 1971.

*Zasijala bi si bažalovo sime,
To je lipo sime, to mi razveseli celo polje moje.*

Obadvie pomenute kitice pjevao je skoro istim napjevom; bile su samo njeke neznatne promjene. O Željeznom (Eisenstadtu u Ugarskoj) mnogo nam je i koješta pripoviedao. Svakome Hrvat u Moravskoj i onomu u dolnjoj Austriji poznato je Željezno, te svaki znade, da su tamo Hrvati. Odanle su nekada dobivali svoje molitvenike, pa to mjesto i danas svaki tamošnji Hrvat nekim zanosom spominje. Njim je Željezno, naime po pripoviedanju, što je i Francezu Pariz.

Kada sam mu natočio čašu vina, zapjevao je jošte ovo:

*Ća sam ja pas,
Da mene niećeš,
Z drugimi ligaš,
Z manum niećeš.
Z drugimi ligaš po koprivah.
A z manum niećeš po blazinjah.
...
Kad i pojdeš k nam,
Ne hodi k nam sam,
Zam si sobu kamarada,
Naša maja će bit rada,
Da ti ne greš sam.*

Oni na tanko u govoru razlikuju č od ć, i kada sam to bilježio, reko mi je pazite na ć, to nije, pridoda svejedno č i ć. Uz čašu vina u šali progovori i naš domaćin Tičar ovu:

*Nasadila kokošicu,
Ni htila siditi,
Jaja su se pokvarila
Piplići su – itd.*

Baš kad smo se najjače smijali šali našega domaćine, došla je Netrufalova žena nješto ljutita i reče mu, da se odmah nosi kući, jer da nije liepo, što tako dugo sjedi u krčmi, a kod kuće je svake ruke posla. Na to joj odvrati Jakov, da je ostao samo na molbu našu. To su takodjer Hrvati, pokaza rukom na nas, iz Zagreba, pa su došli amo, da

se upoznadu s nami. Pošto se je žena umirila, prikrupa joj naš Jakov, kimajući glavom: „Nu ti bi mogla u grašak, a ne ovamo, zar se nisi mogla u čistije odielo odjeti.“ „Tko radi, taj ne može biti čist“, odvratila joj je žena. Bijaše posve u bijelo platneno odielo odjevena. Damosmo joj čašu vina, da kucne s nami. A i on se s čašom oprostio pridodav, da će na večer opet doći, a sada mora kući, jer mu je [na] skolkah¹⁵ stara maja¹⁶, te nas je ujedno pozvao za sutra na sprovod. U šest sati da će biti misa, a u sedam pogreb.

Sunce je već zapadalo za zelenu goricu i opominjalo brižne pastire, da prigone stoku kućama, a marne mlatce, da spremaju u pojate s gumna žito, kad smo se oprostili s našim prijateljem te pošli, da razgledamo selo. Gazda nas poprati i reče, da će u devet sati pripremiti večeru. Krenusmo van sela te sprovedosmo našega provodića do Taje. Tuj se je okupao moj prijatelj H. I naš provodić te rekoše, da je kupanje veoma ugodno. Voda bijaše sasvim mlaka, a korito je Taje pjeskovito. Dubljina siže nješto preko hvata. No nisu mogli do svoje volje ostati u vodi, jer su navalili silni komarci. U dolini Taje imade toliko komaraca, da nitko ne može odoljeti njihovoj navali; s toga se svatko žuri kući s tih prekrasnih livada prije zapada sunca. I mi se moradosmo radi komaraca požuriti u selo. Izvan sela udare nam u oči zeleni humci, koji se nižu sve na okolo sela. Ajde da vidimo, što je to. Svaki je humak čunjast te obložen pažutinom i obrasao bujnom tratinom. S jugo-iztočne strane svaki humak imade čvrsta vrata, obzidana ciglom. Mislili smo, da tuj spremaju repu, zelje i razno povrće, no dvojismo ipak, da bi to zatvarali tako jakim zatvorom. – „Eno dolaze dvie djevojke s polja, upitat ćemo ih, zašto su ovi humci“, prihvati moj drug. Bile su to dvie djevojke kao rođjene blizanke, ovisoke, vitka stasa kao ponosne jele u zelenoj gori, rumenih lišca poput jabučica. Objje sivo-oke, te bujne kose kestenove masti;¹⁷ pletenice, taj djevojački ponos, sizale su do pasa. Liepo im je pristajalo uz vitki stas bijelo opleće, a jošje ljepše prikrihahu kratki rukavi, izvezeni crvenim uresom, biele oble ruke. Suknja je sizala

---

¹⁵ Na odru.

¹⁶ Stara majka.

¹⁷ Boje.

Othmar Růžička: *U polju*

upravo nješto malo izpod koljena. – I malo da niesu htjele zametnuti s nami razgovora, kad smo ih upitali za humke, već su se samo stidljivo izpod oka nasmjehnule; valjda mišljahu, da smo nekakovi Švabe. No na ponovnu ljubeznu molbu odvrte nam, da su to pivnice, i da svaka

kuća imade svoju pivnicu, te odoše. Odavle prošli smo prema groblju. Groblje je sasvim pristojno obzidano. Pošto su vrata bila otvorena, svrnusmo u nutar. Prolazeći grobljem zamietismo, da je veoma malo grobova, to nam je godilo duši; no vridjali s naše hrvatsko osjećanje njemački napisi. Na kraju groblja kopali su grobari grob. Od njih smo doznali, da po četiri mjeseca ne ima mrtvacu i da se riedko dogodi, da umre mlado čeljade, već obično umiru starci, i taj da grob kopaju za staricu, koja je umrla s ostarjelosti. U to zvekne zvona glas na pozdrav Gospin, opominjući sve vjerne, da se zahvale na primljenom dobročinstvu i preporuče u zaštitu Bogorodičinu. Grobari se umah prekrste na glas i začnu moliti: „Angel gosponov nazvestil je Mariji itd.“ I nisi vidio ni jednoga od onih, koji su prolazili mimo groblja, pokrite glave. Sve je molilo hrvatski.

Mrak se je sve to više hvatao obzorja, a komarci se pojavise u tolikoj množini, da im se nije bilo moguće obraniti. Moradosmo ih rubcem u ruci neprestano tjerati s lica i glave, kao muhe u zaparnom ljetnom danu prije kiše. Ta gamad potjera nas kući hitrije, nego što smo i mi mislili.

Po selu se razštrkala vilovita ždrebada te rzajući tražila svoje domove, nu nije nam bilo motriti to preliepo blago, jer su komarci sve to više navaljivali na nas. Odosmo u gostionu, da umaknemo komarcem. U gostioni pribralo se mnogo seljaka, a došli su ponajviše da nas vide, jerbo nas je Jakov selom razglasio. Sve bijaše veselo.

Pripoviedali su razne doživljaje, a ponajviše koliko je koji namlatio pšenice, raži ili leće. A tko nije jošte izmlatio, taj je opeta nagadjao, koliko bi mogao dobiti zrna, jer da je puno leće. Liepo ih bijaše motriti. Svi u gaćah, rubačah, i bosu. Razgovarali su samo hrvatski i to čakavštinom izpremiešanom ikavštinom, zdravi su to i ovisoki ljudi, vitka stasa, krepkih mišica, crveno-biela lica, primjerena nosa i ustnica, kose kestenove masti, no imade i crnokosih. Dobročudna su, mirna i veoma prijazna pogleda. Uz to su ozbiljni i vanredno pobožni. Nu kad i kad umiju biti i šaljivi i dosjetljivi. Svi nose dugu kosu, koju veoma pomno posred glave razčešljaju. Svi su pako obrijanih brkova. Oko vrata omataju po dva puta svilen crn rubac. Osim toga svaki imade o ramenu kožnatu torbu, u njoj lulu i duvanicu, a gazde i ključeve od pivnice. Mi smo se umiešali u njihov razgovor, pošto nas je prije naš domaćin nekim zanosom medju nje priveo. Upitismo ih za njihovo junačko zdravlje, a da nam dokažu, da su zdravi i krepki ljudi, rekoše, da Fröllersdorf ima do 1200 duša sa ženami i djecom, a od toga da ih je u vojsci 80 momaka, pa to da je najbolji dokaz, da su zdravi i krepki. O tom da se možemo i na groblju uvjeriti, jer da je malo svježih grobova, a ono što je pokopano, da su sami starci. Pripovjedahu nam na dugo i široko o svom gospodarstvu i pohvališe se, da je svega dosta urodilo: pšenice, jačmena, raži, a osobito da je ove godine liepa leća. Oni na veliko siju leću i na daleko s njom trguju. Glavno je sajmište za hrvatsku leću u Drenovcu (Dürnholz, nijedan tamošnji Hrvat ne zove ga drugačije van¹⁸ Drenovac). Taj je sajam glasovit za sve austrijske trgovce, koji trguju lećom. Samo se niesu te godine uzdali u obilnu berbu. Rekoše, da ne će ove godine biti mnogo vina, „jerbo je groždje dostalo rude“, to jest začelo se prije reda ruditi i osipavati. Sudeći po njihovom razgovoru Fröllersdorf je najimućnije selo u svoj onoj okolici. Umolili smo ih, da nam kažu, kako žive s Niemci. Na to nam jedan odvrati: „Mi ih ne trebamo baš za ništa. Hvala Bogu, svega imademo, čim Bog dieli. Samo neka nas puste u miru. Premda nam vele, osobito oni iz Schönauna, susretremo li se s njimi na putu, pa se odmah kolima ne maknemo: „Verfluchter

---

¹⁸ Osim.

Kroat¹⁹ ili „Der dumme Kroat;“²⁰ ipak nam ne ide u glavu, da bi mi bili bedastiji od njih, pošto govorimo tri jezika: hrvatski, česki i njemački, a Švaba da ne umije njemački, morao bi lajati. Pak uza sve to nije se ta nesreća dogodila, hvala Bogu, da bi koji Hrvat pošao prositi njemačku djevojku za ženu, a i ne će se tako skoro dogoditi. A Niemci se ipak prižene u naše kuće, pa se i pohrvate.“ Za Niemce imadu prirečje: „Nimac svemu svitu krivac“. To je čuti svaki čas medju tamošnjimi Hrvati. Iz svega razabramo, da su im susjedni Niemci zavidni radi imućva, a uz to da su prilično razkalašeni i drzki ljudi te pijanice, osobito oni iz Schönaua, Grussbacha i Dürnholza. U razgovoru zamietio sam, da glagol veljeti rabe i za prošlost pa kažu „veleli smo“,²¹ a to sam čuo i tuj preko Save u prvom selu; i dionik prošli srednji tvore na v n. pr. mjesto oženio sam se vele: „oženiv sam se“, ili mjesto: bio sam „biv sam“.²²

Kada je svaki svoje pol litre vina izpio, digli se i otišli, nazvav nam lakhu noć željom, da se sutra zdravi sastanemo. Naš domaćina povede nas u sobicu, što ju je opremio za nas. Sobica s dva kreveta bijaše posve liepo na gradsku uredjena, samo u njoj grozna sparina, a otvoriti prozore ne smiješ poradi komaraca. Legosmo i zaspasmo, jer bijasmo umoreni s putovanja.

Ranom zorom pastiri digli sve u kući na noge. Cielom kućom i dvorištem nastala trka. Gospodarica jedva što je podojila krave i predala ih čredaru,²³ digla je već viku i na perad, izmedju koje se je najbolje čulo gakanje gusaka. Dok je sve to namirila i uredila, te sobu, hodnik i dvorište pomela, naložila je vatru te pristavila mlieko za ručak. Ni mi niesmo mogli u toj buci spavati; ustasmo i uredismo se. Dok smo izašli iz sobe, već bijaše gotov ručak. Dobismo dobru kavu i domaćega kruha. Pekara tamo ne ima. Točno u šest sati pozvoni zvono na misu. Podjosmo k misi. Pred crkvom sastali smo se s domaćim nadučiteljem Tomom Adamtzem i dva podučitelja, sva tri

---

¹⁹ Prokleti Hrvat.

²⁰ Bedasti Hrvat.

²¹ Rekli smo.

²² Dakle, krajnje *I* prelazi u *v*, a ne u *o*.

²³ *Čredo* znači stado. Dakle on je pastir – čredar.

Moravana. Veoma su nas ljubezno primili, osobito starina Adametz, bio bo je izvjedljiv,²⁴ da li se mi razumijemo s tamošnjimi Hrvatima. U to dodje i domaći župnik Franjo Kotouček, rodnom Moravac, dušom i tielom Slaven. On nas je pogotovo srdačno pozdravio. Premda bijaše dan radićak,²⁵ to se je ipak pribiralo množ ljudi k misi, a domaći župnik uvjeri nas, da nijedan dan ne odsluži sv. mise, a da se ne napuni crkva. Narod je vanredno pobožan i moralan, i nije se bojati, da će od toga odustati, osim ako se ne podade susjednim Niemcem. Mi smo pošli s učitelji na kor. Dok je sv. misa trajala, pjevali su učitelji stare česke crkvene pjesme, a i njemačke. Crkva je dosta malena sa tri žrtvenika. Akoprem nisam navikao pod sv. misom po crkvi razgledavati, tuj su mi se nehotice podkrale oči i motrio sam, kako je sve to pobožno molilo većinom iz knjiga, i to iz hrvatskih starih molitvenika. Bilo je tuj mužkaraca u uzkih crvenih i modrih hlačah, gdje koji u gaćah, neki su ogrnuli modre dugačke kepenjke,²⁶ no

Othmar Růžička: *Na putu va crikvu*

jedan starac svidjao mi se je osobito: taj je obukao dugačak do peta kožuh, a vani vruć ljetni dan! Žene su bile u bielom platnenom odielu, narodnim vezivom izvezenom. Na svršetku sv. mise izmolili su na glas hrvatskim jezikom Otče naš, Zdravu Mariju i Vjerovanje apoštolsko. Dok su to molili, klečao je župnik pred žrtvenikom.

Poslije mise uputili smo se svi na sprovod staroj maji²⁷ Jakova Netrufala. Prispjevši do kuće, bijaše već sve priredjeno za pogreb i sakupilo

²⁴ Znatiželjan.

²⁵ Radni dan.

²⁶ Kabanica, plašt, dugi kaput.

²⁷ Staroj majci, baki.

se mnogo naroda. Ja sam pošao u kuću, da vidim kamo stavljaju mrtvaca, te kako ga opremaju, pošto mi je poznato, da po naših selih ne među mrtvaca nikada na stol, van na klupu. I tuj zbilja nadjem, da je mrtvac ležao na klupi, a pod njim bijaše prostrta biela ponjava. Čim je župnik dopjevao opielo,²⁸ pristupi k nosilima, na kojima bijaše položen lies s mrtvacem. Osam starijih žena u tamnomodrom odielu, obuvenih u kordovanskih čižmah, a na glavi im crni svileni rubci, podigoše na ramena nosila i stadoše u red za svećenikom, a ostali narod iza liesa. Otac toga sela, naš Jakov, začeo odmah „otče naš“, te su cielim putem do groblja na glas molili. Na groblju poslije svećenikova obreda pristupi k grobu „otac“ i rekne: Izmolimo Otče naš i Zdravo Mariju za njezinu dušu, i jedan za sve vierne i pokojne. Nakon pogreba sakupili se grobari, rođjaci i one žene, koje su nosile mrtvaca, u kući pokojničinoj na „karmine“. Kod karmine se jede i pije te moli za pokojnikovu dušu i to: u početku jela, za jela i poslije jela svaki put stojeći, a uz molitvu pjevaju se crkvene pjesme. U njih je kod sprovoda običaj, da na pogreb nose momci momka, oženjeni oženjena, starci starce, tako i djevojke djevojku; ne voze pako nikoga.

Moj prijatelj H. i ja krenuli smo po dovršenom pogrebu u župni dvor, da pozdravimo župnika. Domaćinu župnika veoma uzradova naš posjet, i ponudi nam da sjednemo. Dok smo sjeli, donese na tanjuru domaćega kruha i sol, a i bocu staroga vina. Mi smo se otimali pilu, jer da smo jeli samo kavu, i da niesmo u jutro vični vinu, no on nas umoli, da barem malo založimo posoljena kruha i grcnemo koju kaplju vina, da ne pogriješimo proti slavenskomu običaju, navlast hrvatskomu. U tamošnjih je Hrvata običaj, da kada prvi put udješ u njihovu kuću, donesu ti kruha, soli i vina. No da ne povriedimo taj starodavni običaj, založili smo nešto posoljena kruha i kucnuli čašom vina s domaćim župnikom. Tom zgodom upozori nas župnik, da u školi čuva nadučitelj Adametz spis u njemačkom jeziku, u kojem je na vlas opisana občina Fröllersdorfska i dolazak Hrvata u ove krajeve. No da će nam on sam u kratko sve reći, što u je tom spisu o župi i dolazku Hrvata, a o školi da će nas sam nadučitelj izviestiti, koji će nam i taj spis pokazati. Iz toga spisa kazivao nam je ovo:

---

²⁸ Molitve koje svećenik moli i pjeva nad lijesom s mrtvacem.

Selo Fröllersdorf sačinjava općinu, a razprostire se jugozapadno od Drenovca (Dürnholz) na lijevoj obali Taje. Na sjevero-iztoku graniči s Drenovcem, na jugu s Grussbachom, na istoku s Neusiedlom i Novom Preravom, na zapadu s Grussbachom i Leipertitzom.

Površina općine zaprema 1296.43 Ha (2252 jutra i 1382 □ hvata zemljišta). Većim je dijelom ravnina, koja na jugu kod željeznice imade absolutne visine 179 m. Na sjevernoj strani pridiže se ta ravnina te prelazi u humje, koje se proteže od iztoka k zapadu pravcem prema Grussbachu. Najviši humak te povorke imade 213 m. To je humje zasadjeno dijelomice vinovom lozom i zovu te vinograde „Stara gora“, a rodi veoma dobrim vinom; dijelomice je pako posijano humje raznim žitkom. Na zapadu graniči rijeka Taja među općinom Fröllersdorfskom i Novom Preravom. Rijeka imade ovuda posve ravne obale, a sa obje su joj strane bujne poljane. Od zapada prema istoku protiče općinu potočić Jaišpic, koji se na sjevernoj strani sela zavija, te izvan općine u drenovačkom polju izliva u Tajuu. U Taji imade najviše šarana i štuka.

Tlo je dijelomice pjesčano, a dijelomice ilovasto, a obradjeno je veoma napredno, te siju: pšenicu, raž, ječam, zob, proso, heljdu, kukuruz i leću. Svi su pako humci zasadjeni vinovom lozom, koja ovdje veoma dobro uspieva.

I gle čuda, dalje na sjeveru ne ima vinograda, već kamo god kreneš iz hrvatskih sela, svuda strše visoki dimnjaci pivovara. Čim su došli Hrvati u ove krajeve, zasadili su odmah vinovu lozu, i nijednomu nije palo na um da vari pivo, premda imadu u obilju prekrasna ječma Hrvatu je, reć bi, vino priraslo srcu.

Osobito pako ovdje uspievaju voćke, te se u veliko goje; ne ima kuće bez ogromna voćara.

Po svoj su onoj okolici na glasu Fröllersdorfski Hrvati poradi konjarstva. Tko želi kupiti liepe pasmine konja, onomu je poći u Fröllersdorf. Volove i krave drže samo od plemenitih pasmina. Blago samo po zimi hrane u stajah, doćim ljetom pasu po pašnjacih konje, volove, krave i svinje. – Lov je prilično izdašan zecevi i jarebicami.

Cesta onoga kotara ili sreza vodi iz Drenovca preko Fröllersdorfa u Grussbach.

Obćina Fröllersdorf spojena je s Grussbachom i občinskom cestom. Obćinsko područje prosieca na jugu željeznička pruga, koja ide iz Grussbacha u Neusiedl.

Najbliža je željeznička postoja za Fröllersdorf ona u Neusiedlu. Hrvatska je naselbina u Fröllersdorfju daleko 5 kilometara na iztok od Grussbacha, a 4 kilometra na jug od Drenovca, i cijelo selo smiera svojom glavnom ulicom i potočićem Jaišpicom sjevero-iztočno. God. 1793. imalo je selo Fröllersdorf 81 kuću, 105 obitelji sa 490 duša; god. 1846. brojilo je selo 122 kuće i 781 dušu. Posljednjim popisom god. 1880. izkazalo se je, da Fröllersdorf ima 206 kuća i 1126 duša, i to: 535 muških i 591 žensko, a to živi u 302 obitelji. Kod popisa blaga 31. prosinca 1880. našli su 126 konja, 289 goveda, 69 koza, 5 ovaca i 270 svinja. Ovim se je popisom dokazalo, da se Hrvati znatno množe; samo se je bojati, pošto se za njihovo hrvatstvo nitko na svijetu ne brine do njih samih, da će ih s vremenom ipak njemački elemenat pridobiti.

U Fröllersdorfju je i župa, koja spada pod dekanat u Mikulov, patronatsko pravo te župe imade c. kr. zakladno dobro u Drenovcu, a župnik se imenuje na predlog kuratora c. kr. Terezijanske viteške akademije bečke, kojoj sada pripada pomenuto dobro.

Na povišenom mjestancu sjevernoga kraja glavne ulice stoji stara crkvice sv. Kunigunde. Crkvice je 15 met. duga i 7½ met. široka, te imade osim glavnoga žrtvenika jošće dva pobočna. Nad ulazom crkvenim stoji zvonik u podobi piramide; u njem su tri zvona, na jednom je zvonu slovi urezano: „Magister Georgius me fecit bene 1387.“ Kada je crkva sagrađena, ne zna se pravo; samo je to poznato, da je već godine 1510. stajala pomenuta crkvice na polak razorena, i da su ju u prijašnjih ratovih sasvim opljačkali, te porobili sve crkveno odielo.²⁹ S toga je consistorij raspisao po cijeloj biskupiji sakupljanje dobrovoljnih prinosa, da su uz mogli crkvu obnoviti te prirediti za

---

²⁹ Crkveno ruho.

službu Božju. Za dobe razkolništva pretrpila je iznovice mnogo ta crkvice, te je po svoj prilici opeta popravljena oko g. 1686., kada se je naime sve umirilo; od te godine počimaju i matice krštenih. – Godine 1837. sva je crkva izvana popravljena, 1847. načinjena je nova propovjedaonica i dva pobočna žrtvenika, a g. 1853. popravljen je veliki žrtvenik na trošak občine.

Stari župni dvor pregradjen je godine 1810. Od godine 1834. stoji groblje izvan sela. Dušobrižništvo obavlja sam župnik.

Ne zna se pravo, kada je župa utemljena. Prvi put spominje se g. 1510., kada je naime crkva stajala razorena, a sela Fröllersdorf, Nova-Prerava i Guttenfeld posve opustošena. Da li su ta tri sela opustošena bila ratom ili kakovom epidemijском bolešću, ne spominje se nigdje izvjestno.

U ono doba bile su u Fröllersdorfu samo četiri siromašne obitelji naseljene. Nu kada je barun Krištof Teuffenbach, carski vojni savjetnik i general topništva, zadobio dobro u Drenovcu 1583., razmišljao je odmah, kako da naseli spomenuta tri opustošena sela, pošto su ta sela spadala k imanju drenovačkomu. Godine 1584. pozva on Hrvate iz Hrvatske da nasele Fröllersdorf, Novu-Preravu i Guttenfeld. Hrvati su se tomu pozivu odazvali, te su se naselili u ta sela, i do danas, dakle punih 300 godina, sačuvali su svi uploške vjeru rimokatoličku, svoj hrvatski jezik u čakavskom narječju, hrvatske nošnje i običaje. – Buduć da je Krištof barun Teuffenbach bio krivovjerac (valjda protestant), namjestio je u Fröllesdorfu po svoj prilici već god. 1584. jednoga nekatoličkoga propovjednika, jerbo se god. 1595. spominje njeki Ivan Laterović, koji bijaše imenovan u Fröllersdorfu za nekatoličkoga propovjednika, no tomu je seoski sudac uzkratio desetinu.

Spominje se i to u tom spisu, da je tamo god. 1606. bio jedan hrvatski župnik oženjen, nu imena mu se ne navadja. Oko godine 1626. povratilo se je sve opet u krilo rimo-katoličke crkve. Iz svega jasno izilazi, da je Teuffenbach pokušao, ne bi li Hrvate odvrnuo od katolicizma, te ih navrnuo na protestantizam. Nu to mu nije nikako za rukom pošlo, jer su Hrvati uza sve to imali svoje, ponajviše hrvatske

katoličke župnike već od god. 1584., pak sve do konca 17. stoljeća. – Od početka 18. stoljeća pak sve do danas dobivaju za župnike budi Moravane budi Niemce, pa ako se koji Hrvat i zaredi u svećenike, to ga oprediele za Niemce, a ne za Hrvate.

Pošto nam je župnik sve izpripoviedao, što se nalazi u spomenutom spisu, donese matice krštenih i umrlih, te nas upozori, da najviše prezimena imade Slunjski i Jurdić. Po izkazu matice podielio je sva prezimena u četiri dobe. U najstarijih maticah dolaze: Blažković, Brenčić, Brinžić, Buković, Drobolić, Dunković, Tausić i Vasnić; no danas od pomenutih obitelji ne ima nikoga, svi su izumrli. Poslije tih dolaze, koji se nahode u svih maticah sve do danas, i to: Andrešić, Babić, Brezina, Čehovski, Duda, Fabišović, Gajda, Halavić, Havlović, Ivanšić, Jurdić, Kulešić, Kuzmić, Križanić, Lerh, Netrufal, Mikulić, Ribarek, Šalamon, Sić, Slavić, Stavarić, Skokanić, Suparić, Tičer, Tomšić, Vranešić, Volf, Slunjski Šneider i Regen. Iza ovih dolaze: Dostal, Hlebniček, Hitra, Fiala, Hubeni, Hůlek, Javůrek, Jiriček, Klapka, Klima, Kust, Kopsa, Kunicki, Lavička, Laniček, Palaš, Pavlata, Pevner, Rada, Režuha, Ričica, Sedlaček, Sitek, Ulehla i Valenta. Napokon u najnovije doba nalaze se u maticah prezimena: Ball, Brüstl, Eger, Ferber, Greger, Kitzel, Kirschner, Kosneter, Kolbinger, Maier, Marz, Raitmar, Regen, Ruprecht, Sogl, Stadler, Stogl, Šverdt, Villman i Valter.

U početku bijahu sama čista hrvatska prezimena, no kasnije su nadošla česka, a najzad njemačka. Sudeći po prezimenu uztvrdio bi čovjek, da su mnogi Česi; nu mi smo se razgovarali upravo s onimi, koji imadu česka prezimena, pak su nas uvjeravali, da oni ne polaze od českih porodica, već od hrvatskih, jer da su i njihovi predji bili čisti Hrvati. A ono nješto Njemaca, što se je u najnovije doba priženilo u hrvatske kuće, pohrvatilo se je posve; jer inače ne bi mogli medju njimi živjeti, tiem manje, što imade starijih mužkaraca, osobito pako mnogo žena, koje ni ne znadu njemačkoga jezika. A medju sobom nikako drugačije ne govore van samo hrvatski.

Gospodin župnik Kotouček mnije, da su bila prvotna prezimena Sić, a kada su se ženitbami pomnožali, pripojili su tome krstna imena, tako da je od Sić Andro postao Andresić ili Jandresić, Franjo Sić =

Franjosić, a odtuda da je postao i Vranesić, Ivan Sić = Ivansić, Tomo Sić = Tomsić, Damian Sić = Damiansić, Jakov Sić = Jaksić zatim Romsić, Plautsić.

Razgledavši krstne matice, povede nas g. župnik u školu. Njekoliko koračaja, eto nas pred liepom jednokatnom zidanom kućom. To je pučka škola. Jedva stupismo u hodnik, priskoči nam u susret starina Adametz i povede nas u svoju sobu. A gospodična kćerka donese bocu vina i na tanjuru domaćega raženoga kruha i soli. Natoči čaše i pozdravi nas s „dobro došli“. Nakon toga donese sam Adametz taj njemački spis. Pisan je upravo na jednom arku. O župi i dolazku Hrvata ne ima više niti manje, nego što nam je i župnik izpriповiedao. Da vrieme ne gubimo prepisivanjem, prepisao nam ga je jedan od gospode učitelja. O domaćoj školi zabilježeno je u tom spisu ovo:

„U Fröllesdorfu zasnovana bješe dvorazredna pučka škola. Za školu je sposobne djece 212 i to: 105 dječaka i 107 djevojčica. Školu polaze sva djeca veoma marljivo. Škola je sagrađena na sprat god. 1877. na istom mjestu, na kom bijaše i stara škola, a sagrađila ju je občina vlastitim troškom.

Frielištovski dječaci u igri

Ta je dvorazredna škola razširena god. 1882. u trirazrednu, naredbom visokoga c. kr. zemaljskoga nadzorništva. Usled te naredbe priredila je občina vlastitim troškom treću školsku sobu sa svimi potrebštinami i namjestila trećega učitelja. 1. ožujka 1883. otvoren je treći razred svečano. Sada imade u školi (1884.) 222 djece, i to: 111 dječaka i 111 djevojčica.

Malo iza godine 1584., kako su Hrvati naselili Fröllersdorf, Novu-Preravu i Guttenfeld, dobili su odmah hrvatskoga župnika i učitelja i namješteni su bili u matici (maticom zobu občinu Fröllersdorfsku valjda zato, što je ta občina u svem najjača).

Do godine 1805. obučavala su se djeca u školi u hrvatskom, českom i njemačkom jeziku. Pregledavajući god. 1805. sve pučke škole, zaključili su, da se od te godine imadu djeca obučavati samo u njemačkom jeziku. Da se je samo njemački jezik uveo u pučke škole, o tom je najviše nastojao brnski biskup Vincenc Josip, knez, iz obitelji grofova Shrattenbacha. I danas se u školi ne uči drugi jezik van njemački. U crkvi takodjer župnik mora njemački propoviedati.

Občina imade takodjer razi zemlje zidanu ubožnicu, u koju mogu doći samo Hrvati, koji se bave obradivanjem polja, vinogradarstvom i timarenjem stoke.³⁰

Nakon kratka razgovora odosmo u prvi sprat, da vidimo djecu i školske sobe. Čim smo stupili u sobu, pozdrave nas vesela dječica: „Gelobt sei Jesus Christus“. Žalostna vam hrvatska majka, koja vas je hrvatskim zadojila mliekom, pomislim si nujan u duši, a još me većma raztuži, spetiv na školskoj ploči njemački zadatak. – Bili su to pravi bucmasti andjelci! Sve u gaćah, rubačah i prslucih, čiste počešljane glave, okruglih crveno-bielih lišca, veselih očica motrila su nas ta nevina dječica. Svakomu se je djetetu iz očiju kresila iskra duhovitosti. I sami učitelji hvalili su u velike njihove duševne sposobnosti, samo da imadu s njimi u početku velikih poteškoća, dok ne priviknu njemštini. Jer nijedno diete, kada dodje u školu, ne zna

---

³⁰ Uzgojem stoke.

drugčije nego samo hrvatski. A to je veoma tegotno za one učitelje, pogotovo za Švabe.

Al da ste vidjeli, kako su se razvedrila lica u te malene dječice, kada smo ju nagovorili hrvatski. A kako i ne bi, jerbo je škola za onu djecu pravo mučilište, gdje im se pamet ubija; uče sve na izust poput papiga, a ne razumiju od svega onoga ni rieči. Kakovo je tek tumačenje onih učitelja, koji niesu vješti ma ni českomu jeziku?

Školske sobe veoma su zračne, svietle i uzorne čistoće. Klupe imadu dugačke po starom sustavu. Škola je obskrbljena svimi učili, kao u svakom gradu.

Teško mi se bijaše razstati s tom preliepom djecom, pomisliv na nečovječna Njemca, koji već u ranoj mladosti guši iskru hrvatsku; no je ipak ne će tako lasno³¹ utnuti, ona se sve to više žari i podpaljuje srca u mladih Hrvatih.

Iz škole požurismo se s domaćim župnikom k mjestnomu načelniku Josipu Slunjskomu. Za dvie, tri li minute bili smo pred njegovom kućom. Kuća je zidana razi zemlje³² i criepom pokrivena. Usred kuće velika su vrata, a sa svake strane velika tri prozora. Oko prozora i vrata naslikani su uresi ponajviše crvenom, žutom i zelenom bojom. U uresu imade stilizovana tulipana, a sastavljen je ures upravo onako, kao i na surinah naših seljaka. Uz vrata je pribita limena crna ploča s napisom: „Gemeinde-Vorstand“. Udjosmo unutar. U hodniku smo. Na desno i lievo je po jedna soba, a na dvorište kuhinja i izba. Sve u najvećoj čistoći. Hoću da se malko uredim, te sputam kaput, da pristojnije stupim pred načelnika, kad na poziv župnikov bane iz sobe pred nas mlad oko 30. godina seljak u gaćah, čičmah i prsluku. Malo da se niesam zabunio, kad prozbori župnik: Evo to je g. načelnik Josip Slunjski. Ta mislio sam, da je načelnikom najmanje kakav umirovljeni kapetan, kao što je to u nas običaj. U njih je vazda mlad inteligentniji seljak načelnik. Povede nas u svoju sobu, i ponudi da sjednemo. Soba je popodjena i poprsničana jelovinom,³³ stiene su bojadisane skoro

---

³¹ Brzo.

³² Kuća prizemnica.

³³ Strop od jelovine.

onako, kao iz vana oko prozora. U popriečnom kutu od vrata je stol i klupe, oko njega u kut složene. Uz stienu su dva kreveta, na krevetih su visoko naslagane perinje, a pokriveni su pokrivačem od domaćega platna. Pokrivač je crvenom vunom izvezen, a ures je sastavljen u narodnom njihovom slogu. Navlake su na jastucih takodjer izvezene. Uz svaki je krevet stolac s visokim naslonom, u kom je izrezano srce. Po stienah vise slike svetih ponajviše na zrcalu slikane. U kutu nad stolom je propelo, a pred njim visi malena svjetiljka, koju pale subotom i svetkom. Tik vrata je škropionica s blagoslovljenom vodom. U cijeloj kući vlada uzoran red i čistoća.

Načelnik se veoma uzradova našem posjetu i reče nam, da je već čuo, da su dva Hrvata iz Zagreba amo prispjela, i da nas je upravo želio imati u svojoj kući. I mahomice posegne za torbom, što je visjela na klinu do kreveta, te nas zamoli, da idemo s njim u njegovu pivnicu, da nas po hrvatski počasti. Ženi pako rekne, da mu da kruha i soli. Jedva smo ga odvrnuli od te namisli, jer da smo već kod župnika pili, a nakanili smo jošte danas u Novu Preravu i Guttenfeld. Pošto niesmo htjeli u nikoju ruku u pivnicu, odustane napokon od toga, no moradosmo obreći, da na večer svakako dodjemo k njemu. Medjutim umilismo ga, da nam pokaže narodno odielo. Žena odmah poskoči i sabere sve po škrinjah i ormarih, što god je ljepšega i starijega imala, te poreda po krevetu žensko i muško odielo, svako napose. Niesi znao čemu da se više diviš: da li onoj vanrednoj točnosti u izradbi, ili ukusnomu skladu boja, ili samomu kroju? Sve je rublje od domaćega platna. Sam načelnik raztumačio nam je sve odielo. Tom zgodom uvjerali smo se, da im baš ne manjka izraza; malo je stvari, koje ne bi umjeli hrvatski imenovati. Počeo je mentenom. Menten (ili kako oni izgovaraju: mentijen) od modroga je sukna, tamni „cobalt“, malo ne „ultramarin“. Mentijen siže upravo do koljena, te je zadnji dio (Hinterheil) u jednom komadu skrojjen. Okolo uz obrub obšit je jasnomodrimi gajtani. Na svakoj je strani po prilici izpod pazuha upravo na kukovih po jedan trostruki nabor. Razporka otraga ne ima. Nabori su našiveni gajtani, a sa svakog nabora vise tri „štrapca“ (Quasten). Sprieda je na prsiah s obje strane trak crvena sukna po prilici poldrugi palac širok. Po tom crvenom traku prišiti su kolutići od žute mjedi. Ovratnik je stojeći i dosta visok. Iznutra je takodjer sve naokolo

obrubljeno crvenim trakom sukna, i uglovi su iznutra urešeni. Izvana je na svakoj strani mali žepić crvenim suknom podstavljen. Rukavi su uski. Kad obuče mentijen, skopča ga posve do vrata, a pristaje sasvim liepo uz struk.

Mentijen nose obično oženjeni mužkarci u svetac. Neoženjeni momci obuku ga samo na piru ili na pogrebu koga mladića. Kod kuće u poslu ne nosi nitko mentijena. To je ljetno svečano odielo.

Za zimu imadu šubu. Šuba je kao i mentijen istoga kroja i sukna, samo što je krznom podstavljena, a okolo obrubljena je peremom ili crnim suknom. Dugmeta na šubi su velika kao orasi, a načinjena su od srebra. Po prsima i na naborih ponad oba kuka urešena je šuba jasno-modrimi gajtani. Šuba je, vele oni, najstarije svečano odielo.

Istoga kroja i oblika imade i u naših krajevih šuba. No kad nas ju nose samo žene. Oko Vrbovca i po našoj Posavini naći je po gdjejoku šubu, samo što joj u nas vele menten, a ne šuba.

Kada idu za poslom, ako je hladnije vrieme, obuku surinu ili zobunčić od bijela fina darovca. Surina je upravo do pasa, a pristaje posve uz tielo. Rukavi su uski, a ovratnik stojeći. Surina je obšita po obrubu, ovratniku i ošvicah na rukavu crvenim suknom, ili je naprosto obrubljena tankom kožom.

Prsluk je muški skoro istoga kroja kao i naših seljaka, ponajviše od modra sukna ili darovca, a za veće svečanosti od crvena sukna.

Hlače nose od crvenoga i modroga finoga sukna i to uzke, istoga kroja kao i naših seljaka. Crvene nose momci, a modre oženjeni. Na zalistku su hlače krasno izvezene, i to: crvene su modrom svilom, a modre takodjer modrom, nu nješto jasnije boje, nego što su hlače. U zalistak utaknu bieli rubčić urešen razplitom. Po ljetu nose kordovanske čizme s visokimi sarami do koljena. Na sarah vise dugački od crvene svile štrapci.

Muška je košulja na prsiah otvorena, te izvezena crvenom, žutom i modrom vunom ili svilom, ili pako urešena razplitom. Ovratnik je nizak, a rukavi široki, te na kraju obamitani crvenom ili crnom vunom

ili svilom. Oko vrata vežu crni svileni rubac. Taj rubac omataju po dva puta i spreda ga zavežu malenim uzlom, ili pako puste, da vise okrajci.

Šešir je malen i okrugao. Zovu ga okruglak. Krila su na šeširu uzana, no nisu zavinjena već više upravna. Oko šešira na truli omotana je vrpca (naime žanilija) po tri prsta visoko, po prilici po šest puta naokolo trule. Vrpca je izmjenito žuta, crvena i modra, te je taj omot šaren. Taj omot na šeširu zove krepine. Po omotu su našiti s prsta dugački komadići od iste vrpce i tomu vele gusjenke.

To je njihovo odielo za svečane dane, a kod kuće su svi u gaćah i košuljah, pače i bez prsluka, te bosu. Da bez malene kožnate torbice ne idu ni koraka od kuće, to se već razumieva.

Osim navedena odieła imadu jošte kepenjak od modroga sukna i čohu od bieloga darovca. Kepenjak zaogrnu samo onda, kada idu na misu, a čohu nose po polju, livadah i pašnjacih ponajviše pastiri.

Nakon načelnikova razlaganje započe žena pokazivati i tumačiti žensko odielo. Počela je poculicom.

Poculica ili kako je oni zovu: skofija, veoma je stara nošnja. Jednu nam je poklonio na spomen Slunjski. Poculica je posve jednostavna oblika, koji se nije ni mrva promienio od početka sve do danas. Od debele čvrste artije izvezene su dvie pačetvorine, i to složeno u pravom kutu, poput korica koje knjige. Ta je artija ušita u bielo platno. Jedna je polovina preobučena žutom svilenom tkaninom, sredinom te svile prišita je srebrna po četiri prsta široka srma, a sa svake je strane s palca širok prutak (Borte) veoma nježno izvezen našavom po broju niti. Na prutcih je ures sastavljen od geometrijskih oblika i vanrednom pomnjom i točnosti izvezen. Poculicu tako postavie na glavu,, da je onaj dio, koji je urešen, otraga, a neurešeni na tjemenu, preko toga privežu bielu peču.

Opleće siže nješto izpod pasa, tako da ga može suknjom privezati, a sašiveno je od bieloga finijega domaćega platna. Rukava je širokih, te su u pol podlaktice stegnute ošvicom. Ošvica imade podulje zarukavlje. Preko nabora je na ošvici od crvene i žute svile

oplit. Zarakavlje je urešeno razplitom, pisancem i sitnim bodom. Ures, koji je sitnim bodom izvezen, sastavljen je od posve pravilnih zavojsa, a za to je rabljena žuta i crvena svila. Po naramenici su prišite čipke kao prutak u bijeloj, žutoj i tamno-crvenoj boji. Čipke su čipkane kod kuće na balantiće. To je opet sa svake strane ureseno razplitom te obrubljeno žutim i crvenim prutkom, po kom su nanizane žute i crvene vitice, izvezene svilom u sitnom bodu.

Na opleće otraga objese u obliku četverokuta „kolarin“ i pokriva do polovine ledja, a skrojen je od bijeloga platna. Kolarin je uz obrub urešen velikim oblici, koji su veoma ukusno poredani. Oblici su posve pravilni i upravo krasno štilizovani, ponajviše ima štilizovana tulipana. Izvezen je žutom, crvenom i crnom svilom, pozlatinskim bodom; a svaki je oblik obrubljen našavom, i to crnom svilom.

Pregača je od modroga domaćega platna. Siže upravo do koljena, a široka je tako, da skoro s njom naokolo zastre suknju. Pošto ne ima tako široka platna, to su dvie pole sredinom pregače pripletene priplitom, a nisu sašivene običnim šivanjem. Taj je priplit i uresom pregače. Naokolo uz kraj izvezena je crvenom, žutom, zelenom i bielom vunom. Ures je sastavljen od štilizovana lišća, cvieća i pupoljaka. Izvezena je pako pozlatinskim bodom tako vješto, da je skoro lice i naličje sasvim jednako. I tuj su svi oblici bielom vunom obrubljeni našavom. Gornji je pako kraj pregače obamitan bielom vunom, a nabori oplitom opleteni.

Izpod kolarina na opleće obuku prsluk bez rukava, a skrojen je kao i naših Hrvatica po Posavini i oko Vrbovca, te pristaje sasvim uz tielo. Prsluk je obično od biele svile, te je uz okrajke obšiven modrom svilom i urešen crvenimi gajtani. Starije žene nose prsluk s rukavima.

Suknja je od bijeloga platna i siže upravo nješto izpod koljena. Obuvaju se u lijepe, na visokih peticah, kordovanske čizme.³⁴ Opasane su pako suknenim pasom, djevojke crvenim, a žene crnim ili bielim.

Mužko je i žensko odielo veoma sjajno i bogato urešeno. Za ures kofarina i pregače mnogo pomnije posvećuju, te vanrednom vještinom

---

³⁴ Napravljene iz kozje kvalitetno obrađene kože.

Hrvatski par iz Nove Prerave u narodnoj nošnji

to uresuju; osobito se odlikuju u skladanju boja i izradjivanju uresnih oblika. Naša najvještija vezilica nije kadra ljepši i točniji vezak izvesti od tamošnje Hrvatice seljanke. Povedala nam je načelnikova žena,

da jednom pregačom i kolarinom imade ciele zime posla, uz druge kućne radnje. I sve vezivo vezu jedino po zimi, kada ne ima poljskih poslova. Nu žalibože da se to prekrasno odielo po malo gubi, osobito u Fröllersdorfu; tuj se povele starije žene za Niemcami i začele su odievati u modro odielo. Jedino djevojke i mladje žene drže se strogo svoga narodnoga odieła. Poculicu (skofiju) je riedko gdje vidjeti, sasvim su je skoro zapustile, te umataju glavu u rubac.

Prije nego što smo se razišli, donese načelnik i svoje knjige, štampane i pisane. Molitvenik mi bijaše već poznat, posegnuo sam za knjigom, u kojoj bijahu pisane crkvene pjesme. Na svoje veliko čudo nadjem na prvoj strani evo ovako napisano: „O človiče grišni poslušaj jaćenje, poglej ter razvežuj Ježuševe rane.“³⁵ Kad sam se nasmijao, što njemačkimi pismeni hrvatske pjesme prepisuje, reče mi, da drugih pismena nije učio u školi, a kod kuće niese ga za mlada uvježbali u hrvatskom pisanju, pak da si pomaže kako može. No da se je već ponješto uputio. – Tamo svaki otac svoga sina sam kod kuće uči hrvatski pisati i čitati. Za čitanke služe im hrvatski molitvenici.

Bogu je upravo plakati, da se nitko ne nadje, tko bi dao njihov stari molitvenik preštampati, isto tako sve njihove crkvene pjesme, koje imadu popisane, pak da to razdieli medju njih! Ne samo što bi im to bio najmiliji dar, nego time bi se narod uzdržao čist i nepokvaren i drugih tristo godina. Gdjekoji umuju: Ta oni su i onako za nas izgubljeni. – Pogledajmo u tom druge narode, kako se oni za svoje brinu, poimence Niemce, za njih nije kod nas nijedna obitelj izgubljena; oni na sve paze i sve broje k svomu velikomu njemačkomu narodu.

Na polazku u Novu Preravu umoli nas načelnik, da svakako na večeru dodjemo k njemu, jer da će zamoliti najljepšu djevojku i momka u selu, da se obuku u svečano odielo, te će nam ih pokazati.³⁶ Ob dan nije to moguće, jerbo su u poslu. Ponudu sa zahvalom prihvatismo i

---

³⁵ U izvorniku je to napisano slovima njemačke gotice.

³⁶ Janko Barle u *Prosvjeti* VI., br. 6, Zagreb 1898., 197 predočio je slike Moravskih Hrvata u narodnoj svojoj nošnji. *Nošnje moravskih Hrvata* Barle opisuje i u *Viencu* iz 1882., br. 41, str. 663, br. 45, str. 728.

odosmo u drugo hrvatsko selo. Gospodin domaći župnik izprati nas van sela do željezničkoga nasipa i pokaže nam stazu, kojom krenusmo preko livada u Novu Preravu. Liepe su te livade, zastrte ćilimom zelene trave. Grudi su mi se nadimale od miomirisa, što se je širio zrakom s pokošene trave i raznog cvieća. Ugodan osjećaj zaokupio mi razdraganu dušu u prirodi Božjoj, promatrajući nov život. Po razštrkanih širom livade starih vrbah prikupili se u jata škvorci, te su čevrljali i pjevali, da se je piev razliegao livadom i poljem, po cvieću zujale radine pčelice, sabirući sladki sok, u travi cvrčali cvrčci, po gustoj rakitovini žamorili vrebci;³⁷ sve bijaše živo i veselo. Nedaleko iz vrba i raktitja čusmo zviždanje kosa i praskanje trave, pogledasmo, odkuda je taj šum dolazio, i opazismo povorku kosaca. Svi u gaćah i rubačah mahahu kosami jednim mahom i obarahu bujnu travu u debele odkose. Veseli su druzi hrvatski kosci!

Žarko sunašce obasjalo gizdavo nakićene livade i pripicalo nesnosljivom žegom, a mi se primicasmo korak za korakom kraju livada. Tegotno je u žegi sunčanoj putovati: misliš da ćeš se raztaliti u znoju. Za četvrt sata prošli smo preko livada na krasno obdjelane njive, izkrčene od korova, uzorane na široke slogove. Bilo je tuj raznih usjeva, zelenih i zrelih: kukuruza, raži, pšenice, sve puno Božjega blagoslova. Lako nam bijaše prolaziti preko livada i njiva, jer niese ogradjene ni živicom ni plotom, sve je otvoreno, osim što nam bijaše gdjegdje na putu kakova kaljužina, koju smo morali obaći. Usred njive susreli smo starinu Hrvata u staroj pokrpanoj čohi, tjerajućega s paše dva bjelana vola. Na naš upit, kojom da stazom udarimo u Novu Preravu, odvрати: Ravno k onoj lipi. Nakon hoda od pol sata bili smo u debeloj hladovini pod gustom lipom. Posjedosmo na časak, da si otaremo znoj s čela i da odahnemo. Bilo je upravo dvanaest sati; dakle za tri četvrt sata stigli smo iz Fröllersdorfa u Novu Preravu. U dvanaest i četvrt bili smo u selu. Selo se razprostire jednom širokom ulicom. Kuće su zidane i većinom criepom pokrite, a imade ih šopom³⁸ i daskom pokritih. Usred sela je malena župna crkva. Ulicom se niže drvored mladih kestena i lipa. U cielom selu ne nadjosmo ni duše na

---

³⁷ Vrabci.

³⁸ Slamom. U Hrvatskom zagorju kaže se da su škofom pokrite hiže.

ulici, sve bijaše na polju, a ponajviše su mlatili. Kuće su ponješto riedje od Fröllersdorfa, a između kuća je ograđeno plotom pleterom. Idući selom opazismo na jednoj kući dugačku crnu ploču i na njoj: „Gasthaus zum Veteraner“. Ajdmo u nutar, rekne moj drug, da što god naručimo za objed. Udjosmo u gostionu. U nutri bijaše samo jedan starac, koji se je kriepio čašom vina. Začudio se starac, kad smo ga pozdravili hrvatski, po odielu sudio nas je, da smo Niemci. U trenutak, kad smo naumili posjesti, stupi u sobu mlad čovjek kakvih 28 godina, na gradsku obučen. To bijaše gazda. Upitasmo ga hrvatski, da li imade što god zgotovljena jela. Čim je čuo hrvatsku rieč, popane nas izpod ruku i odvede u drugu sobicu, i nije nam se mogao zadosta načuditi, rekavši mu, da smo pravi Hrvati iz hrvatske kraljevine. Nu veoma je žalio, što nije imao skoro ništa za objed, jer mu je mati bila na polju, a on je jošte samac. I reče nam, da ne kuha nikada za goste, a domaći ne dolaze jesti u gostionu. Medjutim ponudi, da će donieti domaćega sira i skuhati kobasica. U to donese litru domaćega vina. Za malo bilo na stolu kruha, sira i kuhanih domaćih kobasica.

Kod objeda reče, da se zove Tomo Bauer i brzo doda, da nemojmo misliti da je Niemac, jerbo je njemačko prezime, njegova da su maja i otac pravi Hrvati. A da se on i u nama uvjeri, da li smo zbilja Hrvati, donese molitvenik, da vidi, da li umijemo, kako oni vele „čitati po horvacku“. Prije toga doda, da je u tom molitveniku druga rieč nego li on govori, i to da je srbska. Kad sam pročitao naslov, uvjeravao sam ga, da to nije srbski, već slovenski. Molitvenik bio je: „Getzemani in Golgota šola ponižnosti, pokaršine in ljubezni do smrti. Poslovenil Janez Volčič. V Ljubljani 1868“.³⁹ I premda ne razumije te knjige van gdje koju rieč, to mu je ipak milija od njemačkoga molitvenika. Poslije objeda nije htio da primi plače za jelo i pilo rekavši: Kad ste Hrvati, moja rođena braća, od srca vam poklanjam ovo malo što imadem, mlad sam i tekar sam počeo sebi gospodariti, s toga mi ne zamjerite, da vas niesam bolje pogostio.“

---

³⁹ Volčič Janez (1825. – 1887.) slovenski svećenik. O njemu vidi: Smolik, Marijan: *Slovenska biografija*, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 2013. Župnik u Dobrom Polju, Čeh Alojz Malec (*1855.) 1895. za moravske Hrvate izdao je molitvenik: *Molitve pro ljud hrvatski v Moravi*. Vidi prilog ovdje u knjizi, str. 259-274.

Pošto niesmo u nikoju ruku htjeli badava, uračuna neznatnu svotu. Odovuda prošli smo ponajprije k načelniku, jerbo su nas k njemu naputili radi ženitbenih običaja; on da znade sve potanko, a uz to da će nam pokazati i prekrasna hrvatska odijela. Zove se Josip Hubeni, a pravi je koreniti Hrvat. Njekoliko kuća od pomenute gostione prama crkvi stoji dugačka zidana kuća, oko prozora urešena kao i one u Fröllersdorfu, i na njoj crna ploča s napisom: „Gemeinde-Vorstand“; to je načelnikova kuća. Pošto su bila kućna vrata zaključana, okrenusmo preko dvorišta. Stupivši u dvorište, presenetismo se pred krasnom ženom, koja je stajala usred dvorišta. Visoka struka, u bielom platnenom odijelu motrila nas je dolazeće. Jošte mi danas lebde pred očima njena biela lica nješto dugoljasta, sive vatrene velike oči, crne obrve, primjerene crvene ustnice, te ozbiljan pogled. Ni maknula se nije, već htjede da spusti zasukane rukave, te da prikrije oble biele ruke, kad smo ju iznenada hrvatski zapitali, da li je g. načelnik kod kuće. U kratko i posve ozbiljnim glasom odvrati, da ga ne ima, no da će do skora stići s polja. Odosmo da pozdravimo domaćega župnika, dok se povrati načelnik. Umah preko puta stoji župni dvor. Župnika takodjer ne bijaše u onaj čas kod kuće, bio je u štaglju kod mlataca, no njegovi su ga ljudi mahomice dozvali. Srednja je to stasa svećenik, nu vatren i oduševljen Slaven; inače je rodod Moravan. Slavenskom gostoljubivosti uvede nas u sobu i ponudi vina, kruha i soli. Zove se František Kroupa. On nam je njekim osobitim počitanjem govorio o svojih župljanih, veleć: To je čeličan i pun moralne snage narod, evo – već mu je sada na 21. rujna trista godina, što je ovdje medju samimi Niemci, pak unatoč tomu nije se nijedna obitelj poniemčila, već su svi zadržali svoje običaje i svoj jezik čist i nepokvaren. Imade ih mnogo, koji ni ne znadu njemački. Nastavi dalje, da mu veoma godi duši, što taj narod u crkvi moli „Otče naš“, „Zdravu Mariju“ i „Vjerovanje apoštolsko“ hrvatski, a na procesijah i križnom putu da pjevaju takodjer samo hrvatski. A da nas podpuno uvjeri, da se on tiem posve slaže, donese „katolički katekizam“ propisan za naše pučke škole, štampan u Zagrebu;⁴⁰ iz toga da se on marljivo uči i po

---

⁴⁰ To je mogao biti tzv. *Mali katekizam* propisan u Habsburškoj Monarhiji, tiskan u Zagrebu 1848. Vidi: Franjo Emanuel Hoško, *Negdašnji hrvatski katekizmi*, Zagreb 1985., 131-141.

njem katekizira hrvatski svake nedjelje u crkvi. – Nu da to zanjuše Niemci, ne bi mu se više htjelo iz hrvatskog katekizma u crkvi tumačiti vjerske istine. Tamo Niemci reže na hrvatske knjige, kao crne vrane na bijelu vranu.

Nova Prerava je župa i občina. Selo imade 127 kuća i 682 duše. Takodjer i školu imadu, nu žalibože njemačku. Pučanstvo se i tuj množi. Od hrvatskih prezimena zabilježio sam ova: Mokruš, Kuzmić, Andresić, Sić, Vranesić, Mikulić, Jurdić, Skokanić, Stavarić, Križanić, Halavić, Ivansić, Girić, Suparić, Horvatek. Skoro su ista kao i u Fröllersdorfu, a ostala su se prelila u česka, ili su ih Niemci sasvim izkrivili. U Novoj su Preravi najvatreniji Hrvati, medju njimi je starijih žena i mužkaraca, koji ni ne znadu njemački, i da nije njemačka škola, ne bi ni mladji znali osim nješto od nužde, što im treba u trgovini. Za čudo, da su upravo u tom selu najokorjeliji Hrvati unatoč tomu, što je to selo tik medje Dolnje Austrije; od župne crkve ne ima dvadeset koračaja do medje. – U školi ne obučavaju učitelji u čitanju ni pisanju latinskim pismeni samo za to, da se tobože ne laća mladji naraštaj hrvatskih molitvenika. Nu ljuto se varaju, jer svaki otac svojju djecu nauči sam kod kuće latinicom pisati i čitati.

Dok smo o koje čem razgovarali, dodje i načelnik. Mlad je to i liep čovjek, inteligentniji seljak onoga sela. Odjeven bijaše u gaćah, košulju i prsluku, a obuven u čizmah. Kad sam ga začudjen upitao, kako to, da je u Fröllersdorfu i ovdje u Preravi mladi čovjek načelnikom, odgovori: „Mladji može više raditi od starca, i s toga mi biramo samo mladje za načelnike“. Upravo kad smo se htjeli oprostiti sa župnikom, zatutnji iznenada grom, prašina se ulicom uzvitla, bura zadune, eto ti u čas i kiše. Nas dvojica snebivasmo se, što nas je zateklo nevrieme, a g. župnik i načelnik veseljahu se, jer da ćemo morati u njih ostati. Al kako je s vjetrom nenadano nadošla kiša, tako je i prije, nego što smo i mislili, s vjetrom i otišla. Čim je kiša jenjala, a sunce se iza oblaka pomolilo, digli smo se i mi na noge, te oprostili sa župnikom i svratili k načelniku.

Došav k načelniku, bijaše njegova družina oko stola i jela je glavni obrok; bilo je to poslije podne u tri sata. Došli su tada upravo s polja. Nutarnja je razdioba ciele kuće donjekle kao i naših seljaka.

Zgrada je duljinom uz cestu a u sredini su velika kućna vrata. Od ulice pred kućom je mali cvjetnjak, u njem imade ponajviše „stoperaka“ crvenih ruža, ili kako naši seljaci vele „stiparka“. Od ulaznih vrata sredinom kuće vodi široki hodnik na dvorište, na lievu je ruku velika soba, i do nje kuhinja na dvorište, s desna je opeta duljinom kuće uži hodnik od dvorišta, uz taj su hodnik manje sobice s prozori na ulicu. Na razkršću svijuju hodnika je u kutu onizak stol, i taj prostor zovu „veža“. U veži je dakle uz stol sjedila družina, a dvorila ju je ona prekrasna žena, koja nas je malo ne začarala svojom ljepotom o podne na dvorištu. To je, progovori načelnik, moja žena. Tako, vaša žena! Mi smo mislili, da je jošte djevojka. Meni imade 28 godina, a njojzi je takodjer već 24 godine, osam smo godina oženjeni, te imademo osmero djece, hvala Bogu, žive i zdrave, odvrati gazda. – Tamošnji se Hrvati za rane mladosti žene, i svi su obilno djecom od Boga nadareni. – Medjutim pristupih k družini, da vidim, što i kako jedu. Na stolu bijaše puna zdjela čorbe, hajdinskom kašom ukuhane. Svi su grabili iz jedne zdjele. Nu svaki je imao pred sobom tanjir, nož i vilice. Osim toga imali su i zemljani vrč vode. Malo kada piju vina, a rakije skoro nikada. Piva baš ne vole. U obće su veoma umjereni u pilu i jelu. Prije i poslije jela mole, i kad odmole po jelu, reknu: „Bog plati“, a drobtinice, što se razasunu za jela stolom, pogrnu sve do jedne u stolnicu. Moravski Hrvati imadu raznih jela, a najobičnije su „makaruni“. Za to se umiesi s prsta debeo od ražena brašna mlinac, te se izreže na kocke i skuha, poslije toga prociedi i začini vrućom masti. To zovu i naši seljaci „makaruni“. Zatim imadu „fanjke“, „furme“ (to su Buchteli), „fritje“ (Krapfen), „piruhe“ (to je slovačko jelo), „taške s krupicama ili jagli“. Sva su pomenuta jela od brašna, napokon „grah“, „leću“ i najviše, kako oni vele: „fažula“ ili „fržula“, nu malo koji obrok mine bez rezanaca. Od najveće je ciene kolač „vrtanj ili vienac“. Vrtanj ili vienac to je po prilici što i naša gužvara. Na nijednom piru ne manjka „vrtanj ili vienac“; taj je kolač s pirom u uzkom savezu.

Iz veže povede nas u veliku sobu. Soba je popodjena i poprsničana, a izpod prsnica debela greda. Od vrata je u poprečnom kutu stol, a oko njega u kut složene klupe. Stol i klupe načinjene su od hrastova drveta. Stol ne stoji na četiri ovjesne noge, već su složene

dva kosa križa, i na tom je debela jaka ploča. Takovih je stolova naći i u našoj svakoj starijoj seoskoj kući, kamo još nije doprla moderna kultura stolarska. U kutu je nad stolom ormarić, a vrh njega propelo; u ormariću spremljeni su molitvenici, crkvene pjesme i kojekakva znamenitija pisma. Uz stienu po duljini stoje dva kreveta, na njih su visoko naslagane perinje ili, kako oni vele: „blazinje“. Blazine su tako naslagane, da je kod uzglavja dva puta tolika visina, kolika je pri nogama. Uz krevete su poredane velike škrinje, puna rublja. Nad krevetom visila je puška i malena kožnata torba na jednom klinu. Po stienah imade slika raznih svetaca na zrcalu slikanih; nu slike su obično pribite u kutu vrh stola. Kraj vrata je škropionica s blagoslovljenom vodom. U jutro, kada izlaze iz sobe, i na večer, kada idu spavati, poškrope se vazda svetom vodom. Sva je soba iznutra uresena istim uresom kao i one u Fröllersdorfu, i nošnju istu imadu.

– Pokazao nam je molitvenik, što ga je dobio od Mate Mandića, Istranina.⁴¹ Taj da se je putujući iz Praga navratio k njima, i porazdielio mnogo molitvenika. Začuvši žandari za te knjige, pohitili su u selo i pokupili mnogo toga i bili bi sve odniali, da nisu ljudi u brzo posakrili molitvenike. Propitkivali su takodjer svašta o Mandiću, ne bi li nanjušili tobože kakovu tajnu; nu sviet da je veoma oprezan bio, te je svaku omjerio, koju je izustio.

Juraj Dobrila
(1812. – 1882.)

Pomenuti je molitvenik štampan u Trstu 1881. pod naslovom: „Otče, budi volja tvoja!“ od Dobrile.⁴² Izpripoviedav nam taj događaj,

---

⁴¹ Bio je to Matko Mandić (1849. – 1915.), svećenik u Istri, a završio je i studij prirodnih znanosti u Pragu. Neko je vrijeme bio profesor na zagrebačkoj gornjogradskoj gimnaziji, potom odlazi u Istru, gdje je u Trstu 1883. preuzeo uredništvo časopisa *Naša sloga*. Politički je djelovao među tršćanskim Hrvatima i Slovencima. O njemu vidi: *Istarska enciklopedija*, Zagreb 2005., 467.

⁴² Juraj Dobrila (1812. – 1882.), svećenik, kasnije porečko-puljski biskup i preporoditelj u Istri. Molitvenik, *Oče budi volja Tvoja* (Trst 1854.) do 1980. doživio je dvadeset izdanja. O njemu vidi: *Hrvatski biografski leksikon*, 3, Zagreb 1993., 432-434; vidi također: Dane Gruber, *Povijest Istre*, Zagreb 1924., 262-267.

posegne za torbom i puškom, te prebaci o rame, pa nas umoli, da idemo s njim u njegov vinograd, od onuda da će nam pokazati stazu u Guttenfeld. Veoma je žalio, što nam nije mogao pokazati stara hrvatska odijela, jer da je sve porazdielio među rodbinu, a ženitbene običaje da će poviedati putem. Prije nego što izadjosmo iz kuće, zavirio sam u kuhinju. Usred kuhinje je ponješto uzvišeno ognjište, sazidano od opeke, oko njega pristavljeni lonci. Tik vrata visio je na stieni veliki drveni zdjelnjak pun svakojakih zdjela i žlica, po policah bili su poklopljeni lonci, u jednom kutu do ognjišta stajaše octenjka, puna vinskoga octa. Svaka stvar bijaše na svom mjestu u najvećoj čistoći. Iz veže izadjosmo na dvorište. Po duljini dvorišta je sa sjeverne strane tik kuće staja za konje, volove i krave, a na kraju toga zdanja kotac, u njem je kruljila velika svinja. Tuj nam rekne gazda, da je u kotac pritvorio „nerosta“, jer da ga je nakanio utoviti za mast.

Pred stajom spremljen je gnoj u posebnoj jami, iz koje ne može oticati gnojnica. Iza dvorišta je veliko gumno, čisto i ravno kao stol. Sa sjeverne strane gumna je štagalj, natrpan sienom, raži, pšenicom i lećom. Za gumnom je veliki voćar, u njem imade svake vrsti voćaka. Dvorište, gumno i voćar, sve je to ogradjeno plotom pleterom od rakitova ili vrbova pruća, isto su tako i vrata, koje zovu „lesom“, izpletena od rakitova pruća. Staje su zidane, a štagalj je takodjer ili zidan ili pako na zidanih poberusih, a stiene su izpunjene jelovimi piljenicami ili pako hrastovimi brvni.

Iz voćara došli smo na poljane novopreravske. Cielim poljem žutio se strnokos, samo gdjegdje bijaše izorano te pripravljeno za jesenske usjeve. Po strnokosu čeprkale su prepelice, na koje smo češće nadošli; nu naš načelnik nije bio voljan pucati na njih, izgledao je on obilniji lov, nadao se je zecu. Cielo to polje podiže se uz brdo. Po sljemenu toga brdašca zelene se na prisoju sunčanom vinogradi a po njih se bjelasaju nizom poredane kleti. Divan je pogled na te vinograde sa Nove Prerave.

Poslije tople ljetne kišice razbistrilo se nebo kao ribje oko, i preugodan miris širio se poljem. Bijaše to pravo rajsko uživanje. Idući uz brdo prama vinogradom, pripoviedao nam je načelnik

ženitbene običaje, a ja sam ih istimi izrazi ter istim redom, kojim je on to poviedao, točno pobilježio. Evo ih:

„Momak dolazi pred okno djevojke dotle, dok se zavole. Kad je djevojka momka zavela i on nju, onda tekar dopuste roditelji momku u kuću. Svi, koji idu s mladenkom u ckrvu, obuku narodno svečano odielo. S mladeni ide u crkvu družica, svjedoci, mužikaši s guslama i zastavnik. Zastava je urešena raznimi maramami i vrpcami. Sprieda nose dva dječaka u ruci sulice, ako su bili mladeni poštenu. Poslije vjenčanja dodju svi u kuću mladenke, nu ne dodju taj dan k objedu. Na svatbu je pozvana sva rodbina i bližnji susjedi mladenkini i mladenčevi. Tko želi ovu večer s mladenkom plesati, mora platiti.

Hrvatski mladeni iz Frielištofa

Oni mladenku prodavaju. Stare pako žene obkole mladenku, ter ju čuvaju, jer bi ju rado momci ukrasti. Poslije toga je večera. Na čelu stola sjede kumovi zaručnika, a do njih po časti poredani ostali svatovi. Kod večere dvori mladenka, a mladenac ostane njegde vani, dokle ona podvori goste. Nakon toga dodje k večeri oboje, naime mladenka i mladenac, do mladenke sjedne družica. Za večere ne jedu mladeni ništa, oni se tobože srame. Pred sobom imadu malen peharčić, nakićen cviećem, iz kojega oboje pije. Svi gosti, osobito pako zastavnik

špičkiju (draže) mladence, da tobože ne znadu govoriti, jerbo šute. O ponoći odvedu mladenku u posebnu sobu, i tamo joj privežu skofiju (poculicu) i dovedu ju natrag k stolu pod poculicom kao ženu. Sada prestane na nekoliko časaka ples, a gosti njekim redom daruju mladenku, ponajprije najbliža rodbina itd. Mužkarci daruju novcem, a žene rubeninom. Ove darove prima ponajprije „štovnik“, to jest

glavar stola, i pošto je progovorio razne dosjetke, omjerene prema onomu koji je dao dar, predaje to u ruke mladenke. Poslije darivanja neoženjeni momci kradu gostom i domaćim razne stvari, i odnašaju ukradene stvari u seosku krčmu. Sutra dan u jutro izkupljuju stvari u krčmi. Izkupiti može svaki svoju stvar samo za vino ili rakiju. Nu ako im podje za rukom ukrasti čizme mladenke ili mladenca, na što osobito vrebaju, to se onda za skupo izkupljuje. Cielu prvu noć jedu, piju i plešu gosti u kući mladenke, te ostanu i do objeda drugoga dana. Poslije objeda vode muzikom mladenku u kuću mladenca. Sprieda ide plešući zastavnik i dva dječaka sulicama, a s mladenkom ide svjedok s palicom u ruci. Kad dodju pred kuću, iznesu pred njih pladanj vode i ručnik. Svi, koji su tuj prisutni, poperu mladenki oči, da bude vidjela istoga komarca na tornju. Poslije toga svaki baci po šestak na pladanj. Za tim baci mladenka preko glave medju djecu vrtanj ili vienac, te odplešu na tom mjestu tri plesa i podju u kuću. Tuj opet počne gostba i traje dok se ne razidju.“

Razgovarajući prispjesmo i na vrh toga brdašca. Po sljemenu zasadjeni su vinogradi. Čokoće je obrezano na glavu. Najviše sade biele i crne vinove loze i to plemenite vrsti, koja tuj veoma dobro uspjeva. Kleti i pivnice poredane su duljinom brdašca uz cestu. Naš načelnik stupaše puškom o ramenu prvi, a mi za njim. Ravno nas je vodio na najvišu točku brdašca prama liepoj pivnici. Već nekoliko koračaja pred pivnicom odloži lulu, u kojoj je duhan baš dogorievao, te ju spremi u torbu, izvadi iz nje ključeve, prisloni pušku o stieniu i otvorivši vrata prosbori: Ovo je moja pivnica, a vinogradi, što ih vidite lievo i desno, spadaju ponajviše Novoj Preravi; tuj ćemo pokušati mojega pridjela. Otvori i druga vrata, snimi s klina nategu⁴³ i ode u podzemni podrum. Dok je on opremao čaše i nategu, ja sam razgledavao pivnicu. Svaka je njihova pivnica tako udešena, ako je ikako moguće, da ju prigrade pod brdo ili uz kakav humak, ako toga ne ima, onda nagomilaju zemlje, te pod umjetnimi humci grade pivnice. Izvana ne vidiš drugo, van gomilu zemlje i vrata s jakimi dovratnici. Kad udješ kroz prva vrata, nalaziš se u obzidanom prostoru poput velike izbe. To je prešnica. S jedne je strane velika preša po

---

⁴³ Pomoću nje se vadi vino iz bačve preko *pilke* odozdo.

istom kalupu, po kojem i naši seljaci grade preše, u jednom je kutu nizki stol i oko njega stolčići, u drugom je pako ognjište presvodjeno svodićem. Po stienah su police sa svakojakimi lonci, pipami i čašami, a do njih žličnjak pun raznih žlica: drvenih, kositrenih i limenih; imade tuj školca, noževa i vilica, a tik zličnjaka je drvena soljenka. Ciela oprema za težake. Iz prešnice su opet druga vrata. Kroz ta druga vrata ulazi se u obzidan prorov, po prilici do pet metara dugačak. Taj se prorov spušta koso u dubljinu. Iza toga je tekar podrum za vino. Ovdje ne ima prozora, tamno je kao u rogu. Po ljetu je veoma hladno u tih pivnicah. Razgledav pivnicu sjednem na stolčić i pobilježim ženitbene običaje, što nam ih je putem izpripoviedao načelnik. Dotle je načelnik i natočio čaše bielim vinom, ter podbočiv se jednom rukom o bok, a drugom držeći nategu reče:

Othmar Růžička: *U pivnici kod Pavlate Lorenca*, ulje na platnu

„Da vas Bog poživi, gospodo! Nuder, primite čašice, da kucnemo.“ Znajući dobro, da češ vinogradaru najbolje ugoditi, pohvališ li mu vino, primih dakle čašu, okrenem ju k svjetlu i začudim se bistrini vina. „Oči ga se ljepe, kako da ne bude dobro“ progovorim gazdi. Kucnemo te iztrusimo čaše. „Ala je pitko i zdravo vino, čast gospodaru, koji umije takovu kapljicu pridjelati“, doda moj drug. Da ste ga vidjeli, kako su mu se zakriesile oči s radosti, što smo pohvalili vino. Pa u istinu imadu veoma dobra vina, i prilično se razumiju u pivničarstvo. Svaki gospodar napose bere crninu, a napose bjelinu. Vino pretaču po dva i tri puta na godinu, i ne čiste ga nikakvim umjetnim čistilom. Kad smo izpili nategu bieloga vina, ode i donese crnoga. Crno je mnogo jače, nu veoma je pitko. Htio nas je zalijati vinom i nije nas nikako pustio iz pivnice, te jedvice smo se otresli pila i nam lili ga, da nas malo sprovede i pokaže stazu u Guttenfeld. Pošto niesmo htjeli u nikoju ruku ostati, pospremi čaše i nategu, zapuši lulu i povede nas na ravan toga brdašca. To brdo izmedju Nove Prerave i Guttenfelda zove se „Suhi brieg“. S ovog briega vidjeti je cijeli obseg od podruge četv. milje, u kom živu moravski Hrvati. Na tom briegu naumili su Novo-Prerovčani, kako nam je načelnik pripoviedao, proslaviti 21. rujna iste godine tristo-godišnjicu svoga dolazka. Nu tomu su se protivili oni iz Fröllersdorfa, jer su zaključili, da se u njih proslavi ta svečanost. Medjutim dvojio je načelnik, da će od te svečanosti što god biti, tiem više, što su se u to umiešali Niemci iz Drenovca, pa i sam poslanik iz carevinskoga vieća. Najviše ga je ljutilo, što se je toj njemačkoj družini pridružio pravnik Šimun Slunjski, pravi Hrvat iz Fröllersdorfa. U obće niesu se toj svečanosti veselili, jer su se na čelo postavili Niemci, samo da izbrišu hrvatski biljeg toga slavja. A Niemci ih već zbog toga ne trpe, što svaki put glasuju za opozicionalca.

U istinu je divan pogled sa „Suhog briega“. Duša ti se s milinja razdraga, gledajući oko sebe biele kleti, po kojih ori jeseni i proljećem hrvatska pjesma, a izpod sebe dražestne njive, po kojih žubore bистри potočići, natapljaujući zelene livade, gdje no radini Hrvati prebiru hrvatske napjeve. Nedaleko iza njiva krasno se prikazuju hrvatska sela u ubavnih voćnjacih, iz kojih odjekuje piev mnogobrojnih ptičica. Kudgod okom svrneš, tud ti se hrvatska kultura prikazuje.

Na visu „Suhog briega“, na najljepšoj točki one okolice, odanim hrvatskim srcem nazvao nam je načelnik sretan put s vrućom željom, da Bog da, te se u njega opet sastali zdravi i veseli. Izgrliv se na razstanku s načelnikom, krenusmo niz brdo preko polja, što ga zovu „Dobrim poljem“ ravno prama selu Guttenfeldu. Valjda je i selo dobilo ime od polja. U istinu je veoma plodno polje, jerbo je tlo pjesnata crnica. Sve bijaše puno požeta žita, svezana u snopove. Za četvrt sata bili smo već pred Guttenfeldom. Iz poljana žitom nagomilanih dodjosmo u krumpirište. Nedaleko staze žela je njeka žena sa svojim dvanaestgodišnjim sinčićem travu. Pristupismo k njoj, da ju upitamo, kako se zove. – Jeste li Hrvatica? Upita ju moj drug. – „Dač“, odvrati žena. – Kako se zovete? – Kata Andriješić. – Šta radite ovdje? – Žanjem travu sa svojim sinom za krave. A kako zovete ovu travu, što ju žanjete? – Kuštreba. – Dobro, tako i u nas seljaci zovu takovu travu, odvratimo ženi. Molim liepo, nezamjerite mi, odkuda ste, začudjena upita nas žena. Mi smo, draga moja, baš iz Hrvatske, iz Zagreba, pridodav tomu jošte i to, da se kod nas po svih školah uči hrvatski, po crkvah da se čita sv. evanđelje u hrvatskom jeziku i prodika da je uvijek hrvatska, sudovi da su takodjer hrvatski, jednom rieči: da se može u nas u svakoga i najvećega gospodina sve hrvatskim jezikom opraviti. Na to se okrene ta žena nekim gnjevom k svomu sinu i rekne mu: Jesi li čuo, ti nesretni jadnič! Pogledji der ovu gospodu, nisu seljaci, već borami gospoda obučeni su kao i Niemci, pak se ne stide govoriti hrvatski. A čuo si takodjer i to, da su kod njih sva gospoda Hrvati, ter da govore hrvatski. Zapamti si to dobro! Napokon nam se potuži, da taj njezin sin ne bi rado biti Hrvat, već Niemac, a otac i ona da su pravi rodjeni Hrvati. U to korači moj drug do toga dječaka, te mu privede nekoliko rieči k srcu i razloži, kako je ružno i nedostojno čovjeka, odreče li se svoje narodnosti; to da ne smije učiniti nikomu za volju, već se vazda ponositi hrvatskim imenom. Dječak od stida obori oči i po tiho odvrati, da ga na to skoro danomice nuka njemačka čeljad, a uz to se i ruga hrvatskomu govoru i imenu, pa da tomu jednom dokrajči, odlučio je samo njemački govoriti. Pošto nam dječak obreče,⁴⁴ da će ostati Hrvatom, darovasmo mu srebrnu forintu na spomen, a mati se liepo zahvali, što smo ga

---

⁴⁴ Obeća.

odvratili od lude namisli. – Oprostiv se sa ženom, odosmo stazom na cestu, koja se je vijugala medju ogradami. Tom cestom prispjesmo za časak medju guttenfeldske pivnice. Putem stupaše prama nam prignute glave zamišljen starac, a na desnoj mu ruci visjela dva velika ključa. – Eno dolazi Hrvat iz Guttenfelda, poznati ga je po odielu, prozborim svomu drugu. Došavši do toga starca, pozdravismo ga s „Hvaljen Isus i Marija“. Starac podigne glavu, promotri nas od glave do pete i rekne: Ako ste Hrvati, ajde s menom u moju pivnicu. Da, mi smo pravi Hrvati iz Zagreba, odvratismo starcu. A, a, a, začudi se starac, iz Zagreba. – Ja sam čuo pripoviedati o Zagrebu; vele, da je liep grad. Jest, starče, veoma liep. – Ajde, molim vas, prihvati nas starac izpod ruku, u moju pivnicu, da se malko pri čašici vina porazgovorim. – Da nije već sunce nagnulo na zapad svratili bismo se i u njegovu pivnicu, nu jer htjedosmo jošte i treće selo hrvatsko vidjeti, razstadosmo se sa starcem. Za desetak časaka bijasmo već u Guttenfeldu. Selom je široka ulica, a tlo je posve pjeskovito. S obje strane nižu se kuće, gdje koje duljinom, njeke opet čelom na ulicu. Većinom je sve zidano i criepom pokriveno. Izmedju kuća tik ulice imade po gdje koji štagalj, da uzmognu žito uvažati odmah s ceste ravno u štagalj. Nu već se tuj ponješto gubi na kućah hrvatski biljeg, jerbo je malo kuća, koje su urešene izvana poput onih u Fröllersdorfu i Novoj Preravi. Idući ulicom susreli smo ljepušno djevojče u narodnom hrvatskom odielu, a vozilo je na tačkah travu. Upitasma ju za ime. Djevojče spusti iz ruku tačke, obori sive velike oči, nad kojima su se savile bujne obrve, te posve stidljivo odgovori: Minka Slunjskova. Pa jesi li Hrvatica? U brzo dodasmo. – Na to se pitanje djevojče zarumeni kao jabuka na žarkom sunašcu, te smješećim lišcem odvrati: „Dač“. Dično je biti Hrvaticom, i mi smo Hrvati, ded nam desnicu, da se izrukujemo. I jedva nam pruži ruku od prevelike stidljivosti. Kad smo otišli, postajalo je djevojče i motriilo nas. Bog zna, koje su je obašle misli. – Nedaleko odavle mlatili su veseli mlatci pšenicu. Mi ravno u štagalj. Čim smo stupili medju njih, spustili su mlatci umah svoje cjepove i liepo nam odzdravili na naš pozdrav. Upitali smo i njih, nu nješto glasnije, jer bijasmo malo ugrijani jošte sa „Suhog briega“: Jeste li, braćo, Hrvati? – Da vam ih je bilo čuti, kako se svi u glas nekim ponosom zaorili: „Dač“. Jedan od njih udari malo u šalu pa rekne, zar nam se ne pozna na licu, da smo nješto

pametniji – i postane, a ostali se tomu nasmieše. A kad smo im rekli, da smo i mi Hrvati upravo iz Zagreba, saletili nas svakojakimi pitanji, i nismo im mogli za dosta odgovarati. – I u tom selu potužili su se na Niemce, jer da bi ih rado silomice ponjemčiti, a pošto im to ne ide za rukom, da na njih reže. Nu oni se ipak njihova režanja baš mnogo ne plaše. Uredbu u kući, običaje i nošnju imadu istu, kao i u prva dva sela. Svi su malom iznimkom imućni, radini ljudi, a uz to mirni i pobožni. Žene ni u ovom selu ne nose poculica već si omataju glavu u modre rubce. Od mlataca otišli smo k domaćem župniku. Premda je župnik poboljevao, pustio nas je ipak preda se. Župnik se zove Antun Hons, a rodom je Moravan. Iz razgovora razabramo, da je veoma potišten od Niemaca, a imade ih u Guttenfeldu jedna trećina. Jasno je dakle, da pozornim okom prate njegov rad i postupak, da ne bi u čem popuštao Hrvatom. Pored svega toga, što imade dobra trećina Niemaca, mole Hrvati i u tom selu svake nedjelje u crkvi na glas hrvatskim jezikom: „Otče naš“, „Zdravu Mariju“ i „Vjeronanje apoštolsko“, u korizmi pako imadu „križni put“ hrvatski. Idu li na proštenje, to mole i pjevaju takodjer samo hrvatski. Inače je u crkvi prodika njemačka, škola je takodjer njemačka. U Guttenfeldu je takodjer župa, a imade 110 kuća sa 668 duša. Župljani su pako ovi: Andrešić, Budin, Petrik, Buriš, Bock, (taj se je ponjemčio, zvao se je Kozel), Babić, Čehovski, Drobilić, Tuma, Damiančić, Grandić, Gregor, Girić, Hulek, Heimel, Halavić, Havliček, Hubeni, Hummer, Janković, Jurdić, Kuzmić, Križanić, Hnoth, Krepela, Lerch, (taj se je prije zvao Skrivanek), Müllner, (i taj se je ponjemčio, zvao se je Mlinar), Mai, Mokruš, Mikulić, Nebila, Orbes (njekada Hrahovina), Olehla, Ratković, Ričica, Rišanek, Regen, Ribarek, Sobotka, Slavik, Sić, Suparić, Skokanić, Slunjski, Stadler, Šalamon, Schwend, Stiava, Stavarić, Stepanek, Vranešić.

Župnik nas je takodjer uvjeravao, da su veoma pobožni, radini i mirni ljudi. Buduć da je župnik bio veoma krhka zdravlja, ne htjedosmo ga mučiti raznim izpitivanjem, već smo se brzo oprostili s njim željom, da čim prije ozdravi. Idući selom, jedva smo se ugibali guščaricom,⁴⁵ koje se vraćahu svojimi jati bielih gusaka. Bile su to

---

⁴⁵ Koje paze na guske, zovu ih guščarke.

Pastirica (gušćarica)

ljepuše gušćarice, sve koje kakovim ženskim poslom obavljene. Uz put svratili smo se u njeku kovačnicu, u kojoj su podkivali konje. Da su se uzradovali, kad smo se upustili s njimi u hrvatski razgovor, razumieva se već po sebi, tiem više, jer su i ovdje mislili da smo Niemci. Nas je zanimao kovač, jerbo je čisto i liepo razgovarao hrvatskim jezikom. Al kad tamo, rekoše, da je pravi Niemac, no da se je morao učiti hrvatski, jer da inače ne bi dali u njega ništa raditi. – Pomislim na to, kamo li sreće, da su takovi Hrvati i po naših gradovih.

Već je odbilo šest i pol sati, a mi bijasmo jošte u Guttenfeldu, moradosmo se dakle požuriti, da za dobe stignemo u Fröllersdorf. Da se ne vraćamo opet istim putem, umolismo jednoga od onih, koji su bili u kovača, da nas naputi, kojim bi putem najprije prispjeli u Fröllersdorf. Taj radostno priskoči i povede nas van sela te pokaže preliepu veliku cestu, koja vodi ravno u Neusiedl, a odavle smo već znali dalje. Zahvalivši se našem pratiocu, odosmo tom cestom. Veoma je liepa ta cesta, kao što su u obće sve preko-litavske ceste. S obje su strane voćke, a iza ovih plodne poljane. Žalili smo veoma, što niesmo mogli dulje ostati u tom selu, jer naumismo svakako pohoditi i načelnika, premda je Niemac, samo da čujemo njegove nazore o Hrvatih. Nu mi smo bili posve zadovoljni, što smo se naočice uvjerali, da u sva tri sela, ili kako tamošnji Hrvati vele: „u sva tri varoša“ žive Hrvati, koji svakom zgodom priznaju da su pravi Hrvati, te govore hrvatski istim narječjem, imadu jednaku nošnju i iste običaje, ter da niesu ni za vlas popustili niti danas od svega hrvatskoga ponosa. A najviše mi se je svidjalo, što moravske Hrvatice i danas rabe u svom vezivu iste tehnike, kojim vezu i naše Posavke i Slavonke, i to: razplit, priplit, pisanac, pozlatinski vez, našav, a čipke same kod kuće pletu itd., kao što sam već prije napomenuo. Samo se

bojim, da će te krasne domaće industrije s vremenom ponestati, ne samo u tamošnjih Hrvata, već takodjer i po naših selih, jer i tamošnje i naše seljakinje počele su zamatati glave koje kakovimi rubci, mjesto liepo izvezenimi pečami. Pa imade, žalibože, Hrvata, koji to odobravaju, ne znam, kakovim bi imenom okrstio takove ljude. Mislim, da je pametnije i uzgojnije po sam ženski naraštaj, ako si sama žena otki i izveze peču te s njom popeči, nego da si kupi kakav neukusan izšaran rubac.

Moj drug i ja mnogo smo se razgovarali sa seljaci u sva tri sela, nu nismo opazili, da bi im manjkalo izraza u običnom govoru; oni sve i svaku stvar u svom gospodarstvu imenuju imenom hrvatskim.

U razgovoru stigli smo za tri četvrta sata u vinograde Gutfenfeldske. Po pivnicah bilo je dosta gospodara, koji su pregledavali posudje, a njekeji se i kriepili dobrom kapljicom. Mi se ne htjedosmo nikamo svratiti, jer nas inače ne bi bilo one noći u našem stanu. Iz ovih vinograda preko kolostaja u neusiedlu prispjesmo opet u Fröllersdorf za tri četvrta sata.

Zvuk zvona s tornja sv. Kunigunde opominjao je vierni puk na pozdrav Gospin, kad smo selom koracali prašni i umorni od hoda i sunčane žege. Skinusmo i mi šešire, te zahvalismo se višnjem Bogu na milosti, što nam je dopustio vidjeti našu jednokrvnu braću, i preporučismo ju u njegovu moćnu zaštitu, da je obrani od neprijatelja, i sačuva onako čiste i kriepostne, kao što su i sada.

Iz moje pobožne molitve prene me ljudstvo, koje se bijaše pribralo iz sela pred načelnikovu kuću. Kao munjevna iskra raznio se glas selom, da su došla k njim dva Hrvata iz Zagreba u pohode, te se je staro i mlado, mužko i žensko sakupilo pred kućom, samo da štogod dozna o hrvatskoj kraljevini. Svaka bo i najmanja zanima ih u velike u obće o Hrvatih. Ta radoznala svjetina poredala se pred vratima u dva reda, a mi kroz taj špalir nazivajući im „dobar večer“ u kuću. Tuj nas je pričekao župnik, učitelji, načelnik i njegov brat Šimun Slunjski, slušatelj prava na bečkom sveučilištu. Taj pravnik začuo je za nas tek u jutro, kad smo otišli u Novu Preravu, i tražio nas je po selu, da nas pozove k sebi na objed. Vanrednim veseljem i njekom

odanosti priskoči pravnik pred nas i stisne nam srdačno desnice. Vatren je to mladić, a veoma odan i iskren. – Svi posjedamo oko stola. Načelnikova žena zapali svieću i nazove nam dobar večer. Na časak otvore se vrata i stupi u sobu prekrasan momak, visoka i vitka stasa, jedva da su ga osuli brčići, Ive Šalamunov, u svom svečanom narodnom odielu, a za njim još krasnije djevojka Minka Suparićeva, takodjer svečano odjevena. Momak bio je u crvenih uzkih hlačah i kordovanskih čizmah. U zalistak hlača zataknuo je bijeli rubčić. Preko bogato izvezene košulje obukao je malen prsluk, oko vrata svezao crveni svileni rubčić; a na glavi naherio šeširić. Djevojka bijaše u platnenom bielom odielu, bogato izvezenom. Biela suknja, koja bijaše nabrana u sitne nabore, sizala je upravo do sara kordovanskih čizmica, te se je ukusno talasala na njoj, čim bi se okrenula. Uz vitak struk pripasala crvenim pojasom od tanahna platna oplieće, a na nj zavjesila umjetno izvezen kolarin. Bujnu je kosu veoma pomno razčešljala i splela u dvie pletenice, koje je spustila preko ramena. Divno ih bijaše gledati! Ali i rekoše, da je to dvoje najljepše u selu. Niesi se mogao oteti misli, e da li će si to dvoje pred Božjim oltarom do smrti viernost priseći? A i grehota bi bila, da ih ne bi doživotna ljubav sdružila u presretan brak. I čovjeka andjeoske ćudi obuzela bi zavist, da ih dulje motri, za njihov krasan struk i jedrinu tiela, a nekmo li nas obične ljude, kada gledamo zdrava, crvena lica, žarke oči, krepko tielo, vitak stas i duhovitu pamet. Ja sam se bio u kutu sjedeći upravo zamislio u to dvoje.

Domaćina načelnik donese gusle i reče: Sada ćete zaplesati naš ples, da vide gospoda, kako se umijete okretati. Minkine se oči na te rieči zakriese kao zviezde; prsa joj se stanu nadimati, lice mienjati rumenilo. Ive ju pogleda, sluša gusle sav uznesen, okrene se k djevojci, stavi joj ruku na rame, a drugom prihvati njezinu ruku. Načelnik složi gusle i malo zagudi. Nu jer je bilo pred kućom izvjedljivih žena, zastre zastorom prozore, da ne gledju u sobu. Zagudi po drugi put, to se dvoje opeta prihvati: lieve ruke prekrste i metnu si uzajamno na ramena, a desne spuste nuz tielo. Sad koraknu dva koraka na lievo, a dva opet na desno, poskoče malko i okrenu se, i to onda opetuju. Taj ples zovu skokak. Buduć da to dvoje nije baš vatreno plesalo, odloži načelnik gusle, priskoči k djevojci, te se okrene dva tri puta, te pokaže

momku, kako valja plesati. Primi opet gusle, a da srčanije zaplešu, zapjeva uz gudnju načelnikova žena ovu pjesmicu u molu:

*Roža sam ja roža,
Dokle nemam moža,
Kad moža dostanem,
Roža neostanem.*

Kad su odplesali uz ovu pjesmu, ustasmo i zahvalismo na počasti, te to dvoje nadarismo u spomen srebrnim novcem. Nakon toga ustane i župnik s učitelji, te odu na počinak. Sve se razišlo, samo smo ostali nas dva, načelnik, pravnik i načelnikov prijatelj. Gazda spremi gusle, te s klina snimi svoju torbu, prebaci ju preko ramena i umoli nas, da idemo svi sada u njegovu pivnicu. Buduć da smo nas dva bili prilično umorni, izvinjavali smo se od toga, ter molili da nas pusti na konak, jer da smo pospani, a i onako je već skoro devet sati. – Gospodo, zapamtite si dobro, u pivnicu nije nikada prekasno, tamo ćete se okriepiti i razbistriti, odvrati gazda. Žena načelnikova ostade kod kuće, a nas petorica odosmo u pivnicu. Idući selom nije bilo čuti ni glasa, osim ako se gdje tko odmarao pred kućom te u tihom razgovoru pušio iz lule. U njih nije običaj, da viču i halabuče ulicom, već obično po tiho selom razgovaraju, a to sam zamietio i u našega načelnika. Za malo dodjosmo van sela medju pivnice. Evo nas i pred načelnikovom pivnicom. Gazda izvadi iz torbe ključe, otvori vrata i stupi prvi unutar, te zapali svieću. Čim smo svi uljezli,⁴⁶ zatvori odmah vrata. Skotrlja dvoakovče posred pivnice, metne svieću na to bure, uzme nategu i ode kroz druga vrata u podzemnu pivnicu po vino. Donese biela vina i natoči iz natege svakomu punu čašu te kucne, a mi žedni borami izkapismo do dna. Načelnik nas je nepomično motrio neuztrpljivo očekivajući naš sud o njegovom vinu. Prvo bijaše, da smo hvalili vino; to je godilo gazdi. Kod treće čaše počeli malo glasnije govoriti, to se je свидjalo gazdi, a on uze čašu i nazdravi zdravicu svim Hrvatom, napose pako nama, koji smo ih posjetili. I zapjeva:

---

⁴⁶ Ušli.

*Vino, vino, vino črljeno,
Do će tebe vino piti,
Kad ja budem v zemlji gnjiti?
Vino, vino, vino črljeno.
Žito, žito, žito zeleno,
Do će tebe žito žeti,
Kad ja budem v zemlji gnjiti?
Žito, žito, žito zeleno.*

Ta mi se je pjesmica upravo priliepila srcu, te smo ju do tri puta izpjevali. Napokon pridoda gazda, da su ovu pjesmicu pjevali jošte njihovi predji, kad su došli u ove krajeve. I posve dobro razlikuje svoje napjeve od českih. Veoma je ugodno živiti medju njimi, jer ništa ne mogu početi ni dovršiti, a da ne zapjevaju; osobito pako kada polaze na proštenja, tada nema pjevanju tako rekući ni kraja.

Usred kruga naše krvi braće, uz množinu srdačnih nazdravica minuo nas je san, te jenjala umornost tiela. Ne bijaše veselju skoro kraja. – Nu i noć zahtieva svoje, trebalo se dakle razići, da sutra dan uzmognemo uraniti. Naumili smo sliedeće jutro na hrvatski sajam u Drenovac, kamo Hrvati voze leću na prodaju. Tekar u jedanaest sati razišli smo se iz pivnice. Prije rastanka obrekosmo, da ćemo se sastati u Drenovcu. Načelnik sa svojim prijateljem ode svojim putem, a mi opet svojim. Nas je poizpratio pravnik.

Noć je divna. Mjesec je visoko zaplovio po zvjezdovitom svodu, te je poput budna čuvara bdio nad mirno spavajućimi Fröllersdorčani. Čarobnom pako svjetlosti razsvietljivaše ulice i dvorišta, vrtove i njive, kano da ne da tamnoj noći, da prikrije svojom koprenom zemski raj hrvatske naselbine.

Sve bijaše tiho, samo pietlovi navještivahu kukurikanjem, da je minuo prvi san spokojnih seljana.

Kano da se je ta čarobna mjesečina dojmila našega pravnika, odkrio nam je sve, što mu bijaše na srcu.

Iskren je, reko bih, i preiskren taj mladić, no žalibože, što nije jošte stalan i čvrst u svom rodoljubju. Priliepi li mu se ikada hrvatski

zanos uz srce i mozak, mogao bi mnogo dobra uraditi za one Hrvate, jerbo su mu roditelji veoma imućni seljaci, vele, da imadu preko trideset hiljada forinti imućva. Starijega brata mu, načelnika izplatitli su, on imade opet svoj vlastiti posjed. Pripoviedao nam je uz put, da se ne gleda najbolje s domaćim župnikom, a ni s našim gazdom Tičerom. A to smo i mi sami zamietili iz razgovora župnikova. Tomu je ponajglavnije taj razlog, što je župnik želio, da proslava tristogodišnjice bude sasvim u hrvatskom duhu, te se je veoma ljutio i na učitelje, koji su za tu svečanost učili djecu njemačke pjesme. Niemci pako iz Drenovca, poznavajući dobro nestalnost Slunjskovu, začeli su mu laskati i nagovarati ga, da on sve to uzme u svoje ruke, te priredi svečanost, koja će odisati njemačkim duhom. – O tom ne htjedosmo te večeri zapodjeti razgovora, već smo se oprostili pred kućom Tičerovom. Gazda nas je pričekaio budan, otvorio nam je vrata, a mi umorni jedva smo čekali, da se domognemo krveta.

Ranim jutrom došao je pravnik po nas, da idemo pješke u Drenovac. Mi smo na to pristali drage volje, jer bijaše nešto hladnije jutro. Krenusmo dakle nas trojica u Drenovac, a pridružio nam se i gazdin sin gimnazijalac. Idući sjeverno poljskim putem, zametnuli smo razgovor o hrvatskoj svečanosti, koju su imali proslaviti 21. rujna. Bilo mu je nekako neugodno, što niesmo odobravali, da su se umiešali u tu proslavu Niemci, jer da bi to imala biti čišta hrvatska svečanost, tim više, što imade množina seljakinja, koje ni ne znadu njemački. Pridodasmo, da je i proti zdravomu razumu zahtievati, da Hrvati svoj dolazak proslave u njemačkom duhu.

Zapodjeli smo takodjer razglabati i njegovo prezime, pošto nam je rekao, da su neki njegovi profesori u Beču tvrdili, da njegovo prezime polazi od česke rieči „slunce“, i da se on podpisuje „Slunsky“. Da je svakako koren staroslavenski, to da stoji, no da je u nas Hrvata, i to u bivšoj vojnoj krajini rieka Slunjčica i poveće mjesto Slunj, pa da mi od tuda zaključujemo, da je njegovo prezime čisto hrvatsko, koje potiče po svoj prilici od te rječice. To mu se je svidjalo te obreče,⁴⁷ da će se odsele podpisivati Slunjski. A mi smo mu obećali opis Slunja i Slunjčice sa slikom i crven-kapu, koju nose u tih krajevih, čemo se je

---

⁴⁷ Obeća.

on već unapried vanredno radovao. Izpripoviedali smo mu znamenitije događaje o narodu hrvatskom, a napose o gradu Zagrebu, izbrojismo sve naše učevne zavode, opisasmo našu književnost i razne časopise. O svem tom nije on imao ni pojma. Napokon smo ga nagovarali, da dodje u Zagreb učiti prava; no to mu nije išlo u glavu. Najviše smo ga korili, što se ne sastaje s našimi djaci u Beču, i što nije u njihovom društvu, već je, žalostna mu hrvatska majka, u društvu njemačkih „burša“.⁴⁸ Napokon nam pokaže njeke bilješke, po kojih je sastavljao govor za tristogodišnjicu Hrvata. Premda nas je uvjeravao, da se on ne stidi svoga roda ni materinskog jezika, jer da svakomu očito kaže, da je rođen Hrvat, to nas se je ipak veoma neugodno dojmilo, što će on, rođen Hrvat, koji umije hrvatski, prosloviti Hrvatom na hrvatskoj svečanosti njemačkim jezikom, i rekosmo, da je to ruglo i prava sramota. Ali šta ćemo, Niemci su upregli sve sile, samo da pokažu pred svijetom svoju moć i kulturu.

U razgovoru dodjosmo na liepu državnu cestu, i za sat prispjesmo u Drenovac. Drenovac je poveće skroz njemačko mjesto u Moravskoj, a razprostrto brežuljkom uz Tajuu. Kuće su većinom na kar zidane, a imade ih i prizemnih, te su poredane liepim redom jednom širokom ulicom. U toj ulici bijaše sajam hrvatski. Sredinom ulice nanizali su Hrvati u dva reda natovarena kola lećom. Na svakih je kolih sjedila Hrvatica u svom narodnom odielu, a uz kola stajaše Hrvat i čekao ozbiljnim licem kupca. S druge je strane bilo rogato blago i napokon konji, kakovih ne vidiš na daleko i široko. Razgledaš li se širom sajma, mahomice ti u oči udari veći dio naroda, koji je jednako odjeven, te razgovara svojim milozvučnim jezikom – to su Hrvati. Medju njimi vidiš liepih lica, ružami nakićene glavice mladih snaša, žarke oči, sjajno odielo – sve to podaje oku liep prizor sajma.

Hrvatska je leća poznata na daleko, s toga dolaze amo sa svih strana trgovci i pokupe svu leću. Hodajući sajmom godilo mi duši, što su svi medju sobom razgovarali hrvatski, samo onda, kad bi se koji trgovac kaputaš približio, nagovorili su ga njemački. Iz sajma krenusmo na humak, koji se podiže nad Drenovcem. Na tom je humku grad Taefenbachov. Kroz dvoja vrata poput kakove tvrdje udjosmo

---

⁴⁸ Njem. *Bursch* – mladić.

u dvorište. S jedne se strane podiže visoko nad Tajom ta gradina, a s druge je opet otvoren vidik na moravske poljane. Premda je grad na liepom mjestu i u dobrom redu, nije me ipak u velike zanimao; vratio sam se za čas na sajam medju Hrvatima. Do desete ure prikupilo se sila naroda. Bilo je tu Moravana, Njemaca, Židova, ali izmedju ciele one vreve izticali su se ponajviše Hrvati. Pa ako si gdjegod stao i pogledao povrh glava širom sajma, odmah si prepoznao svakoga Hrvata po njegovom okruglom šeširu. Čim se je približavalo podne,

Na frielištovskom kiritofu (1911.)

tim bijaše sve življe na sajmu: jedni drugim dovikivali s kola, e da li je što prodao i po što, drugi su opet turali medju svjetinu da prokrče put kolima, dva tri pograbila se te se cienjkuju i pogadjaju, ne bi li štogod jedan drugom popustio ili nabio, iznenada opeta uz te proleti kao grom momak s konjem, sve ti trnci tielom prozjuje od straha, jer misliš da se zemlja pod nogama ruši, al kad tamo, ništa drugo van pokus, da li je konj zdrav. No čim je na tornju odbilo dvanaest, te zazvonilo podne, cielim je sajmom zavlada mrtva tišina. Sve se je odkrite glave molilo Bogu, a šta bijaše pokrite, to su bili Židovi ili kakav nehajni Niemac. Čim je odzvonilo podne, počeli su se spremati

kući; samo su oni ostali, koji nisu do podneva prodali. Nu do treće ure izpraznio se je sajm sasvim. Mnogo su nam pripoviedali o nekome trgovcu u Drenovcu, koji da je bio ovejan Hrvat. I nijedan Hrvat iz Fröllersdorfa, Guttenfelda i Nove-Prerave nije išao drugamo kupovati, van jedino k tomu Hrvatu. – Ta je poštena duša danas pod zemljom, a na njegovo mjesto ugnjezdio se je neki Niemac. – A da danas koji Hrvat otvori dućan u Drenovcu, to bi svi navrnuli u njegovu trgovinu. Oni bo vanredno se medju sobom ljube i jedan drugome pripomaže.

Nas je pognala sparina u pivaru. I jedva što smo zasjeli oko stola, eto ti krčmara i zapita nas, dali smo iz Zagreba, jer da nas neki gospodin traži. Nas dva se začudjeno pogledasmo, mišljasm bo, da nas traži policajna oblast, kao što su žandari Mandića. Eto i toga gospodina u sobu, pristupi k nama i upita nas, da li smo Zagrebčani. Da, odvratismo. Oprostite gospodo, nastavi, eda li ste poznavali Kienbergera, bivšega urednika „Agramer Zeitung“⁴⁹ Ja sam njegov brat, umirovljeni častnik, te sam veoma blažen u svojoj duši, ako kada o njem koju čujem. Odvratismo tomu gospodinu, da smo ga poznavali, i da je iza svoje smrti ostavio liepu spomen u Zagrebu. To se je tako dojmilo njegova srca, da mu je s bratskog osjećaja zablještila suza u očima. Kako sam ćutljiva srca, malo da nije i meni izmamio suze, opraštajući se s nami.

Naslovnica zagrebačkih novina *Agramer Zeitung*

⁴⁹ Bile su to novine na njemačkom jeziku u Zagrebu. O tim novinama vidi: Josip Horvat, *Povijest novinstva Hrvatske 1771 – 1939*, drugo izdanje, prir. Mirko Mataušić, Zagreb 2003., 58-62.

Pošto smo se razhladili dobrim drenovačkim pivom, ustasmo i odosmo ravno u Fröllersdorf. Putem sastajali smo same Hrvate, koji su se vraćali sa sajma. Prispjevši opet k našem Tičaru, bijaše upravo sat i pol poslije podne. Naš prijatelj pravnik ode kući na objed, a za nas je gazda prostro stol. A jer smo poslije objeda odlučili otići, sjedne i gazda sa svojim sinom gimnazijalcem k nama, da se jošte prijateljski porazgovorimo prije odlazka. – Za objed dobismo govedsku čorbu s rezanci, govedine s hrenom i pečene svinjetine. Kod objeda čašom u ruci reče nam gazda, da smo ga veoma obradovali, što smo se svratili k njemu, pa ako nas kada put nanese u ove krajeve, da ne propustimo njegove kuće. Zaželi nam sretan put, i donese artiju i crnila, da mu zapišemo svoja imena u spomen.

Budući da smo nakanili odovuda na željeznicu u Grussbach, a iz Fröllersdorfa do Grussbacha imade 5 kilometara, zamolismo gazdu, da nam potraži kola. Sramota bi bila, odvratu gazda, da za vas u selu tražim kola, ja ću vas sam s mojimi koli odvesti. Na to bane u sobu i pravnik, a gazda mu odmah natoči čašu, da se kucnemo na razstanku. Al neda pravnik ni časa počasiti, već nas tjera, da se dignemo i samo na trenutak svratimo u njegovu pivnicu, do koje da nema ni sto koračaja, jer da bi ga uvriedili, ako bi otišli, a da nas ne pozdravi u svojoj pivnici. Odosmo dakle na nekolicu časaka s njim. – Prvom čašom nazdravio je pravnik krasnu zdravicu svim Hrvatom, dodav, da se on veoma ponosi, da je sin toli dičnoga i slavnoga naroda. U to udje u pivnicu starica, odjevena u modrom odielu, a glave zamotane takodjer u modar rubac. To je moja majka, rekne pravnik. Ima joj nješto preko 60 godina. Ta starica pristupi k nami, stavi na stol svezčić, što ga je doniela, začne to razmatati i rekne: „Evo doniela sam vam kus kruha i soli po našem običaju, da si založite, a vjerujte mi, produlji starica, najviše me je vukla amo želja, da vidim vas i čujem hrvatski govoriti. Poviedali su mi, da su ovdje dva Hrvata od nekuda iz Hrvatske, i kako sam god stara i krhka zdravlja, došla sam vas gledati i slušati, da li zbilja tako govorite, kako i mi O Bože mili! Klimajući glavom uzdahne starica, kad nas je čula govoriti i posve razumjela. Ja sam, sirota jadna, mislila, da nas Hrvata nigdje više nema na cielom svijetu, nego samo u ova tri varoša (sela). Malo da

nije starica proplakala od radosti, što se je prije svoje smrti naočice uvjerila, da Hrvata imade jošte i drugdje.

Kad smo joj čestitali, što imade sina u visokih školah, od koga će biti velik gospodin, mahne starica rukom i reče: „E da je on mene slušao, bio bi on drugim gospodinom, nego što će ovako biti. Ja sam htjela da bude svećenik, a nesrećo moja, nije me slušao! Šta je to sudac, fiškal i druga gospoda naprama našem gospodinu župniku. Svatko se od nas mora župniku pokloniti i ruku mu poljubiti, a sudcu i fiškalu nitko ruke ne ljubi. A kako bi ja tek onda sretna bila, kad bi on prvu sv. misu zapjevao i mene staricu blagoslovio. Na te joj rieči kanu suze niz lice. Iz cieloga pripoviedanja staričina razabراسmo, da oni najviše štuju svećenički stališ, te se ponose, ako im je sin zaredjen u svećenike. – Nakon toga pokupi starica rubac, u kojem je doniela kruha, te se srdačno oprostí s nami, a i mi pobrzasmo k našem Tičaru. Gazda je već uredio kola, i čekao nas pred svojom kućom. Tuj se oprostismo s njegovom ženom i posjedosmo u kola nas dva, pravnik i gazdin sin, te odjurismo preko ravnoga polja uz „Staru goru“ u Grussbach. Na kolostaju posjedosmo oko stola, te uz pivo razpredosmo razne zdravice, pune hrvatskih osjećaja. Iznenada dodje k našem stolu gospodja Vrbančićka, koja se je tada desila kod svoga gospodina sina. Da je našega Tičara a osobito pako pravnika vanredno zateklo, kada je milostiva gospodja progovorila svakomu nekoliko rieči u hrvatskom jeziku, razumieva se samo po sebi. Vrieme leti, a željeznica ne čeka nikoga, valjalo se i nama rastati. U pet sati strpasmo se u vagon, i prije nego što se je maknuo vlak, doda nam pravnik bocu vina na put, i obeća, da će nam pisati o hrvatskoj svečanosti. Parostroj zazvižda i mi

Othmar Růžička: *Magda Pevner*

krenusmo preugodnim čuvstvom u Beč, a oni odoše kući mašući nam bielimi rubci.

Mjeseca rujna, kada sam se vratio s putovanja, dobio sam list od g. Šimuna Slunjskoga, u kom mi je poslao svoj govor u njemačkom jeziku i kolajne, koje su dali lievati u spomen tristogodišnjice. Kolajne su od kositra u okrug, s jedne je strane njemački napis: „Zur Erinnerung an das 300-jähr. Jubiläum der Ansiedelung der Kroaten in Mähren. Fröllersdorf am 21. Sept. 1884.“; s druge je pako strane u okrug lovor-vienac, a unutar toga hrvatski i moravski grb u dvie pakružnice složen. Svečanost je obavljena na velikoj livadi uz lievu obalu Taje kod Fröllersdorfa. Sakupljene Hrvate na toj livadi prvi je pozdravio Josip Slunjski, načelnik, sliedećim pozdravom i to hrvatski: „Hrvati! Varošani! I vi si ostali, ki ste došli s nami ovu tristoletnu svetkovinu slaviti, budite od nas si čisto od serca pozdraveni, i kako najlipše primljeni. Mi danas slavimo ovu tristoletnu svetkovinu, kada su naši predkovi⁵⁰ njihovu zemlju hervatsku opustili, a došli su semo

Othmar Růžička: *Kiritof u Frielištofu* (1917.)

---

⁵⁰ Predci.

va vu tudju zemlju Moravsku med same neznane ludi. Saki z vas si to more pomisliti, kako je to bilo zlo za ni, kad se nisu mogli s ovimi nimuškim susedi ta čas a ni zdogovoriti. A letos je tomu 300 let, a nigdor se ni na nih spomenu, samo mi danas. Saki narod svoju svetkovinu i svoju materinsku reč hvali, a mi ju za tristolet jednuć slavimo. Danas za stolet, kad bude na ovom mestu svetkovina deržana, z nas neće iti već nigdo, a niti najmlaje dite, ali imena naša ćeju biti popisana, dokle sviet stat bude.

„Ja skončujem moju kratku rieč s ovimi slovi: Neka živiju ova tri hervatska sela još 300 let, i si Hervati v Zagrebu i v celoj zemlji Hervatski, naši brati neka živiju, živio, živio, a neka živi Bog i Hervat!“

Taj mi je govor zabilježio tamošnji župnik i poslao mi ga u listu.

Poslije načelnika govorio je u njemačkom jeziku pravnik Šimun Slunjski, brat načelnikov. U glavnom je progovorio ovo: U uvodu spomenuo je, da su se prije 300 godina onamo doselili iz Hrvatske, valjda, veli on, sa obale Slunjčice ili Korane na obalu taje. (To je po svoj prilicu uzeo na svoju ruku iz „Vienca“, jerbo mu je uredništvo poslalo „Vienac“, u kojem je opisan Slunj i pad Slunjčice.) Dalje navadja, da su u novoj domovini, koja bijaše tada opustošena, veoma marljivi bili, to da svaki razabire i danas iz njihova gospodarstva. Da su imali mnogo toga svladati i velikim korakom kročiti, dok su dostigli svoje susjede Njemce. Prva da im bijaše poteškoća, svladati znanje jezika. To su morali ponajprije naučiti, jer inače ne bi mogli s Niemci trgovati. Veoma hvali onaj čas, kad je uveden njemački jezik u pučku školu, tiem da su im otvorena vrata u veliku i bogatu njemačku književnost. Tuj se je takodjer taknuo i onih, kojim je trn u oku njemačka škola, te veli, da se na te ljude nije vriedno obazirati. Nu veli i to, da uz znanje njemačkoga jezika ne smiju zanemariti ni svoga materinskoga jezika hrvatskoga, jer da je u Austriji upravo potrebno znati i više jezika, ali medju svimi slavjanskim jezici da je najzvučniji i najljepši hrvatski jezik. Prispodobio je takodjer Hrvate s Niemci glede napredka, te veli, da su ih u svem dostigli. Osobito hvali narodnu hrvatsku nošnju, da se tiem moraju upravo ponositi, što su ju tako dugo zadržali, jer da bi bez narodne nošnje izgubili svoj

Slunj i Slunjčica

narodnji biljeg, a ni jezik ne bi tako ugodno zvučio, kad bi zamienili svoje odielo s njemačkim. Čast i poštenje, nastavlja, njemačkoj haljini, ali da se oni moraju svojim mentenom, oplećem i suknjom upravo ponositi, jer da kud i kamo dražestnije pristaje uz tielo, nego li njemački kaput. Napokon spomenuo je i dužnosti državljanske, koje su vazda svom odanosti izpunjavali, a osobito je naglasio poslušnost i odanost katoličkoj crkvi; u tom da prednjače svim susjedom. A završuje, da ostanu vjerni svomu rodu, običajem, nošnji, a poimence da zadrže, dok jednoga bude, hrvatsku gostoljubivost.

Time se je svečanost završila. Da nije bilo u tom nikakova oduševljenja, krivi su Niemci iz Drenovca, koji su onamo u velikom broju došli, da šire težnje i misli njemačkoga „Schulvereina“. I gospodin Bogdan Vrbančić, mjernik na željeznici u Grussbachu, došao je takodjer na tristogodišnjicu s nakanom, da ih hrvatski pozdravi; ali kad je vidio, da bi moglo i do ljute svadje doći, odustao je od svoje nakane. Niemci iz Drenovca podielili su se u više odiela,

te su obilazili Hrvate i nagovarali ih, da napuste svoj jezik i nošnju, pak da se u svem dadu Niemstvu u ruke. – Hrvata da bijaše malo na toj svečanosti, najviše ih je došlo iz Fröllersdorfa, a samo po gdjekoji izvjedljivac iz Nove-Prerave i Guttenfelda; no čim su vidjeli, kamo to šiba, otišli su mukom svojim kućam.⁵¹

Frölištov nekad

Budući da je Ivan Milčetić, također, svojedobno posjetio južnomoravske Hrvate, on je svoj putopis objavio u časopisu (*Vienac*, XXX., br. 27, 1895). Kao kontrast Kutenovu putopisu, u nastavku dodajemo i Milčetićeve opis, koji prenosimo iz zbornika *Gradišćanski Hrvati, Čakavski sabor, Zagreb, 1973; 269.-280.*

---

⁵¹ Bilješke u tekst putopisa dodao je Alojz Jembrih. Ovaj putopis o Moravskim Hrvatima napisao je Đuro Kuten (1842. – 1902.) rodom iz Vrbovca. U Zagrebu je završio učiteljsku školu te je 1881. položio ispit za učitelja građanskih škola iz matematičko-tehničke skupine predmeta. Učiteljsku je službu obavljao u Dječjačkoj pučkoj školi (1875. – 1875. i 1892. – 1893.), u Gradskoj višoj djevojačkoj školi (1875. – 1892.) i Zemaljskoj obrtnoj školi od 1893. do kraja života. Kuten je prvi uočio značenje crtanja u intelektualnom razvoju djeteta i općoj izobrazbi te je upravo on bio zaslužan za uvođenje prostoručnog crtanja u pučke i građanske škole. Autor je priručnika: *Metodika prostoručnog crtanja za obće pučke i gradjanske škole, Uputa za porabu risanaka, Pregledalice za obuku risanja i vezenja u djevojačkim pučkim učionicama*, itd. Bio je suutemeljitelj Učiteljske zadruge 1865. i tajnik Saveza hrvatskih učiteljskih društava 1886. – 1889. Sudjelovao je u podizanju Hrvatskog učiteljskog doma 1889., te Hrvatskomu školskomu muzeju darovao 1901. stručnu stranu literaturu i uredio risarsku zbirku. O njemu vidi: *Hrvatski biografski leksikon* 8, Zagreb 2013., 465. Vidi također: Antun Cuvaj, *Grada za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije, od najranijih vremena do danas*, svez. VII., Zagreb 1911., 38-42, 58, 332, 332, 489.

Među južnomoravskim Hrvatima

Proučavajući hrvatske naseobine po Cislajtaciji odlučih, da polovicu svojih ovogodišnjih praznika posvetim putu u Moravsku, da opet probavim nekoliko dana u tri hrvatska sela, pa da onda obadjem sva sela Donje Austrije, u kojima življahu ili još žive Hrvati, i konačno da zavirim bar u nekoliko hrvatska sela oko Šoprona u Ugarskoj. Bijah međjutim hude sreće, jer me gotovo mjesec dana tresla groznica u Varaždinu i u Moravskoj te sam mogao namijeniti zasnovanim izletima tek desetak dana. Od moravskih sela nisam vidio nego Guttfjeld; da, samo vidio, jer sam ležao bolestan više dana u kući dragoga prijatelja, župnika A. Malca. Jedne nedjelje po podne slušah u crkvi hrvatsko pjevanje, i to bijaše sve! U Donjoj Austriji i u Ugarskoj bijah srećniji. Za sada priopćujem iz svojih bilježaka samo ono, što može zanimati šire općinstvo, dok ću kušati, da stručno obradim svu sabranu gradju onda, kada budem dovršio svoje studije o moravskim, donjo-austrijskim i zapadno-ugarskim Hrvatima, koji čine jednu etnografsku cjelinu. Slična im je sudbina, govore istim jezikom, a bijaše im jednaka i nošnja.

I. U Donjoj Austriji.

1. U sjevero-istočnom kutu Donje Austrije, blizu moravske i ugarske medje nalaze se tri veća sela: Poštornja (Unter-Themenau), Nova Ves (Ober-Themenau) i Hlohovec (Bischofwart), o kojima napisao A. V. Šembera g. 1845. (Časopis Česk. Muzeja, II. sv., str. 165), da su naseljena Slovcima, a u Hlohovcu, da su Slovaci pomiješani s Hrvatima. Dr. J. Karásek opet tvrdi, da su to izvorno hrvatska sela, ali da su sada čisto češka, izuzevši Hlohovec, gdje, veli, još dvadesetak ljudi govori hrvatski.

Karásek priopći i kratku analizu jezika, vjerujući, da je bilo Hrvata i oko Břeclave (Lundenburg), nego se poslovačiše, što pokazuju nošnja i mnogobrojna hrvatska prezimena. (Sborník Čechů Dolnorakouských. Ve Vidni 1895., str. 216—226.)

To je sve osobito dražilo moju radoznalost te sam dne 5. kolovoza o. g. otputovao iz Gutfjelda željeznicom (gotovo jedan sat vožnje) u Valčice (Feldsberg), poveći gradić u Donjoj Austriji. Ovdje sam ostao četiri dana, praveći izlete u spomenuta sela.

Valčice su njemački grad. Šempera je g. 1845. ovdje našao 57 Slovaka, no ja nisam čuo na javnim mjestima ni jedne slovenske riječi. Inteligentnijih Čeha ima i ovdje: župnik, kapelan, jedan liječnik, gdjekoji činovnik itd. Tako je u ostalom po svoj Donjoj Austriji, jer Česi imaju razmjerno više inteligencije i od Nijemaca te se sele u njemačke zemlje, osobito u Donju Austriju. U susjednom mikulovskom dekanatu u Moravskoj, gdje živu, izuzevši tri hrvatska sela, čisti Nijemci, svećenici su gotovo sami Česi.

Ulazeći u grad, zapitah trhonošu: zar se u Valčicama govori samo njemački? A on će meni: »Jo, ober olle sprechen böhmisch; to hobn's gleich in Bischofwart Krowoten!«

Idućega dana iz jutra prispije u Valčice prijatelj Malec iz Gutfjelda te krenusmo zajedno pješke (3/4 sata) u Hlohovec, a pridruži nam se i neka inteligentna gospodja iz Brna.

Na putu sretosmo tri starije seljakinje iz Hlohovca. Zvale su se: Fabičović, Grbavčić i Ratković, no govorahu samo slovački. Ovo mi bijaše dovoljan dokaz, da ću naći u Hlohovcu hrvatske petrefakte.

Hlohovec (hrvatski bi bilo: Glogovac) je općina za sebe. Selo leži u maloj kotlini, okruženoj djelomično šumom. Ispred sela stoji »boži muka«, kako kažu Česi. To je povisok, zidan stup, obično obao, sa križem na vrhu, a ispod njega udubina s kakom sličicom. »Boži muka« je podignuta redovno kano uspomena na kaki znatni događaj (kuga, ubojstvo itd.). »Boži muka« se javlja svuda među Česima, no vidjeh je i po njemačkim krajevima. I među našim kajakvcima ima nešto slično, čemu kažu oko Varaždina »pil«.

»Boži muka« u Hlohovcu pokazuje na dnu stupa krasnu ornamentiku: cvijeće, voće, lišće, lance.

Svi su ti nakiti bojadisani te se najviše ističu boje: modra, žuta, crvena i ponešto crna. To je sve izradila domaća ruka.

Na početku sela stoji kip sv. Florijana, a oko njega češki napis: »Tuto sochu (kip) nechali postaviti Jan, Petr a Marie Garčic 1890. Oroduj (moli) za nas sv. Floriane«.

Taj dakle kip postaviše tri Garčica (Grčica?). Hrvatsko nose ime, no eto progovaraju češki.

Hlohovec je veliko, lijepo selo, razvito oko vrlo prostrane ceste, koja je ujedno glavna ulica.

Kuće su prizemne, manji dio pokrit slamom, mnoge su čisto bijele, većinom ipak išarane bojadisanim ornamentima i crtama. Više zemlje je redovno širok crven ili modar rub. Oko prozora se vide jednostavne crte, a ispod krova su ornamenti izradjeni po šablona. Na nekim kućama vidjaju se i gdjekoji uresi, izradjeni rukom. To slikanje je posao samih ženskinja, kakogod i u moravskih Hrvata. Ornamentika je u Hlohovcu ipak jednostavnija nego u moravskih Hrvata, kadšto je uprav surova. Prevladuju boje: modra, zelena i žuta na bijeloj osnovi. Samo više prozora jedne kuće zamijetih osobito krasnih zelenih listića na zelenoj osnovi. Kuće su redovno svojom širinom

okrenute prama ulici. Na pročelju su dva veća i jedan manji prozor. Osobitost je većine kuća, osobito starijih, da imaju nad kućnim vratima kao neki mali krov poput svoda, ispod kojega vode nekoliko stube u kuću. Tomu kažu Česi *žudro* (výstupek), oko Břeclave *gánek*, a moravski Hrvati *gelba*. Pod jednim krovom tik kuće obično je škadanj kano i u mor. Hrvata.

Pred kućom se nalazi vrtić, koji je ogradjen prema ulici. U tim vrtićima se vidja po koja jabuka ili kruška, onda svakojako cvijeće (georgine, reseda itd.). Ovi me vrtići (malo će koji imati 10 četvornih metara), koji čine prijatan dojam na stranca, sjetiše naših kajkavaca oko štajersko-hrvatske medje uz Dravu, gdje nijesu rijetki. Pred kućnim je vratima šareni mozaik-pločnik. Tako je popločan i hodnik u kući.

Namještaj je sličan onomu u moravskih Hrvata, rekao bih: małogradski. Čistoća uzorna. Nijesu rijetki ni zastori oko prozora.

Posred sela nadjosmo rpu zdrave rumene djece, gdje se igraju. Zapitam prvo dijete: Kako se zoveš? A ono meni odgovori: »Drobilić«. Djeca govorahu medju sobom slovački. Na gostionici stoji napis: »Obecni Hostinec«, a sitnijim slovima: Gemeinde-Gasthaus.

Hlohovec broji oko 1000 duša. Nijemaca nema ni 50, ostali su žitelji poslovačeni Hrvati, djelomično i doseljeni Česi, odnosno Slovaci. Govor Hlohovčana je slovački s jakom primjesom češkoga književnoga jezika; svoj jezik zovu moravskim, no osjećaju se jedno s Česima. To je medju tim razumljivo; jer je izmedju slovačkoga i češkoga jezika manja razlika nego izmedju štokavskog i čistoga kajkavskog narječja, kako se govori n. p. oko Višnjice. Hlohovec ima svoju školu, ali — njemačku. Zemaljski odbor doljno-austrijski ne dopušta na ime češkoga naukovnoga jezika, premda je općina češka. Tek vjeronauk se predaje na češkom jeziku, jer su kapelani iz Valčica, koji dolaze ovamo svakoga svetka, da služe misu, dobri Česi pa jednostavno uče vjeronauk češki, a crkvena oblast ne može da se protivi.

Već po onom, što smo na ulici čuli i vidjeli, bijah uvjeren, da je Karásek istinu pisao. Željah, da čujem i vidim najstariju ženu u Hlohovcu. Rekoše mi: ova je bolesna, ona je gluha, itd. I tako sam se zadovoljio, kada mi rekoše, da živi u selu starac od 90 godina, koji dobro govori hrvatski. Odvedoše nas k njemu, pa dok ga dovedoše iz zavrća, razgovarasm češki s njegovom kućnom čeljadi: hrvatski nitko ne govoraše, nitko! Eto napokon starca, pognuta, bez zubi, sa štapom u ruci. Imade mu 92 godine. Starac ne nosi brade ni brkova: dosta je visok. Bijaše vrlo vruće, no staromu kao da bijaše zima i pod dugim, toplim kožuhom. Ukućani doniješe stolce te svi posjedasm pred vratima na šarenom pločniku; ja kraj starca, da uzmognem dobro čuti, ja njega i on mene. Vlašić je već naime nagluh. Susjedi i djeca sa ulice okružiše nas te je narasla za nekoliko časova čitava gomila ljudi. Djeca nam se čudjahu. Odrasliji ljudi ipak shvatahu naš dolazak, jer od posljednje češke narodopisne izložbe nema češkoga seljaka, koji ne bi znao, da gospoda cijene narodnu nošnju, jezik, običaje itd. Mnoge su mi žene s ponosom pokazale predmete, koji bijahu g. 1895. izloženi u Pragu. Hlohovčani su u opće ljubazni ljudi te nam pokazашe sve, što željasm, veseleći se, što mogu zadovoljiti našoj radoznalosti. Ni stari Vlašić ne bijaše iznenadjen

našim dolaskom. S nekim osobitim zadovoljstvom pričaše i odgovaraše na sva naša pitanja. Zadivilo me starčevo pamćenje. Rekao mi je, da se za njegove mladosti u Hlohovcu malo govorilo *moravski* — »ča ja pametim« —, pa stade nabrajati kuće, navodeći brojeve, kako se u njima negda govorilo. Zabilježih ovo: »numero 1 i 6 horvatski, 8 takaj (takodjer), 14 i 15 takaj, u 18 i 21 moravski: na ovoj strani moravski, u Slunjskih horvatski, u 40 moravski, u 41 i u nas (42) moravski i horvatski, u tri a četrdesjetom pomišano, 49, pjetdeset moravski, 51—54 horvatski, 55 mor., 56, 57, 58 horv., 59 mor., 60 na čisto horvatski, 61 horv., 62 mor., 63 »moravčina«, »64 su bili Horvati. . .«

Upitavši ga, zašto zapustiše Hrvati svoj jezik, odgovori: »škola je to udelala«. On je učio u školi katekizam »moravski«, a mladež je već onda pjevala i molila samo moravski. »To je bio jačkar«, reče stari, spomenuvši nekoga osobitoga pjevača. Hrvatske pjesme nije znao Vlašić ni jedne. Vlašićev sin, kojemu će biti preko 50 godina, zna slabo hrvatski, dok stari govori dosta lijepim hrvatskim jezikom, miješajući ipak dosta riječi i oblika češko-slovačkih. Danas se ne govori ni u jednoj hlohovačkoj kući hrvatski, već »moravski«. Samo gdje koji starci znadu još hrvatski. Neki nam rekoše, da će ih biti 20, drugi 10. Dvojica između te desetorice bijahu oko nas, no ni jedan ne govoraše lako svoga djedovskoga jezika. Kako sam razabrao iz jezične gradje, što sam je zabilježio, hlohovački Hrvati govorahu upravo onako, kako još sada govore moravski Hrvati. To je čakavsko-ikavsko narječje.

Videći Vlašić, kako ja sve nešto pišem, pograbi moju olovku i bilježnicu, te napisa posve čitljivo gotskim slovima: »Filip Wlaschitz 92 lit N(ro) 42«. Teško se oprostih s tim časnim starcem. Na njegovu grobu mogao bi se postaviti napis: »ovdje počiva posljednji Hrvat hlohovački!«

I mene i prijatelja Malca zanimalo napose nošnja Hlohovčana. U jezgri je to ista nošnja, kakovu nalazimo u moravskih Hrvata, tek je u ovih sačuvanija. Hlohovački mladići nose crvene hlače — biljeg hrvatskog odijela — ožegnjeni svakojake. Pored *kožuha* običajnije bijaše negda, kako nam reče stari Vlašić, *hunjka* (slovačka riječ), koja je stajala: »osam funat (forinti), a kožuh šjesnajst«. »Hunjka« je načinjena od bijeloga sukna: satkana od ovcje vune; ima vrlo širok ovratnik. To je praktičan, dug ogrtač za zimu. Slične ogrtače nose i naši Zagorci, samo su zagorski obično izvezeni, dok su hlohovački bez ikakova nakita.

Hlohovački mladići nose na šesiru *kosirek*. To je kita umjetna, šarena cvijeca, na vrhu kite »kosirek«: ozdo donji dio guščjega pera, a u njem *pero režarovo* (čuo sam i : »žeralovo«), koje se vrti, ali ne može ispasti, jer je privezano. I stari se Vlašić dičio pred nama, da je u mladosti nosio »režarovo pero«. Treba znati, da je »kosirek« znak junačtva te se svaki mladić ponosi, što ga može imati na šesiru¹.

¹ »Kosirek« (Šembera u Č. Č. Muzeja g. 1845, str. 185.) smiju nositi među Slovaca samo oni, koji su u borbi s vršnjacima iznijeli pobjedu. Kako momak dodje do 18. ili 20. godine te se osjeća dosta jakim, da održi pobjedu, kupi paunovo pero, zatakne si ga za šešir i krene među mladež. I eto odmah ga netko izazove. Budne li oboren, nastane opći smijeh te mora skinuti kosirak sa šešira; nadvlada li, pljeskaju mu sa svih strana, vršnjaci ga prime u svoje kolo i veselo piju njemu na čast. Šembera drži (»Týdenník« Jana Ohérala

Hlohovčanke su negda znale za *skofiju*, kakogod što bijaše običajna u mor. Hrvatica. Stari nam Vlašić reče: »prlje (= prije) saka je žena, kada se udala, jimala »skofiju«, moravski »čepca«, a koštala je po 10 funata.

U nekoj kući pokazашe nam *slovenku*, koja je slična skofiji: složena je od mnoštva vrvca, crvenih, žutih, modrih, bijelih. I moravske su Hrvatice jednoć nosile »slovenku«, kojoj kažu Hlohovčani *kokeš* ili *slipka* (slepice.) Sve su to češko-slovačke riječi pa prema tomu će biti i stvar postanjem češka. Ni nošnja mor. Hrvata ne će dakle biti bez primjese češko-slovačke.

Zanimahu nas dakako i veziva Hlohovčanka. Kad nam je pokazala neka žena sve dijelove ženskog odijela, zapitah je: a gdje vam je *kolarin*? Ona me nije razumjela, no Vlašićev sin, koga sam već prije spomenuo, primijeti: »mi sme rikali (govorili) *koralin*«, dakle onako, kako još danas govore mor. Hrvati². Današnje Hlohovčanke upotrebljavaju za to češku riječ »obojek«. Ja sam kupio takav »obojek« za 2 forinta; izradila ga prava Hrvatica pred kakovih 80 godina. Prisutna ženskadija tiho mrmljaše, što se takova uspomena prodaje, no prodavačica reče: dat ću odslužiti misu za pokojnu mater, koja je »obojek« vezla³ . . .

Hlohovčanke ne znaju ipak onako lijepo vesti kano moravske Hrvatice. One ne nacrtaju prije olovkom uzorka, prema komu će izvesti obojek, rubac itd., već vezu na pamet; no za to su im radnje mnogo jednostavnije. Dok mor. Hrvatice upotrebljavaju sve moguće boje, veziva Hlohovčanka su samo bijela. Stariji ljudi ipak kažu, da su bila negda i veziva Hlohovčankâ šarena, naročito crvena, dakle i ovdje se javlja u davнини jednaka navika — hrvatski ukus.

Selo Hlohovec spada pod župu Valčičku (Feldsberg). Bijah radoznao, da doznam, kakova se sve prezimena javljaju u Hlohovcu. Pregledah jednoga jutra u župnom uredu najstarije matice vjenčanih, i to od g. 1784. do 1829., a odabrah baš vjenčane, jer sam tako mogao razabrati, odakle su Hlohovčani uzimali svoje žene ili Hlohovčanke svoje muževe. Matice su vodjene njemačkim jezikom; hrvatska i češka prezimena pisana su njemačkim pravopisom, izuzevši posljednje godine, kada su se mlađji kapelani odvažili unositi hrvatska i češka prezimena češko-hrvatskim pravopisom. Kako su mnogi župnici pisali nečitljivo, a možda su rdjavo znali slovјenski, mnoga su prezimena zapisana iskrivljeno. Hrvatska su prezimena bez sumnje ova: Dro-

g. 1848, str. 3), da je kosirak nakit *hrvatskoga* šešira te da svaki moravski Hrvat moradijaše negda zametnuti boj sa vršnjacima prije nego bi smio, da ureši kosirkom svoj klobuk. Moravski Hrvati doista poznaju riječ »kosirak«, nego je upotrebljavaju samo onda, kada govore s Čehom, inače medju sobom kažu *režarovo pero*, koje stoji oko 2 forinta.

Zanimljivo je, da i prof. Klvauja (Český Lid I. 24) misli, da su Slovaci primili »kosiřek« od Hrvata, a Slovaci ga zovu i »pomoranče«. »Kosirak« je nojevo, paunovo, pijetlovo, ždralovo (Kranich) ili čaplјino (Reiher) pero.

I Mađžari zadijevaju kojekaka pera za šešire. Oni su, istina, koješta naučili od Slovena, a jamačno će biti i njihova nošnja u glavnom hrvatsko-slovačka; opet si ne smijemo utvarati, kao da nijesmo mi u njih ništa pozajmili. Je li kosirak doista izvorno hrvatski nakit?

² Po hrvatskom Primorju čuje se *kolarin* (u sredovj. latinštini »collare«) i metatezom nastala riječ *koralin*.

³ Ima oblik pačetvorine. Obrubljen je bielim čipkama, a tri stranice su izvezene žutom svilom, prikazujući lijepe arabeske. Stranica, koja pristaje uz vrat, nije vezena.

bilić, Bartolšić, Fabičović, Janković, Grbavčić, Barančić, Ivančić, Gurlavić (?), Malčić, Vlašić, Grandić, Mitrić, Sitek (češko?) Malinković, Girić, Ratković, Garčić, Klimović, Vlašković, Gubišović (?), Brantalić (?), Tomanković, Čapković (?), Brekalić, Slunjski, Novak, Burijan, Kušnić (?), Perkalić, Donković, Klinović, Domčić, Kuzmić, Kirić (Girić?).

Pored ovih već pridolazi u spomenutom razdoblju velik broj čeških imena, ponešto i njemačkih. To su većinom muškarci, koji su se oženili u Hlohovcu, a potječu iz drugih mjesta. Žene su rijetke, koje su došle ovamo od druguda.

Uljezi hlohovački potječu najviše iz Moravske, malo iz Češke (»Auspitz«, »Mottonitz«, Frjelištorf — Slunjski 1799 —, Prerava, Lednice, Břeclava), iz Poštornje, Nove Vesi itd. Priženjeni muškarci iz Poštornje i Nove Vesi imadu pretežno češka imena; jasno svjedočanstvo, da su bila ta dva starinom hrvatska sela već prošloga vijeka poslovačena. I Hlohovčanke su se udavale izvan svoga sela: nerazumljiv mi je ipak velik broj priženjenih muškaraca iz drugih sela, kao da u Hlohovcu izumriješe domaća momčad!

Moravski Hrvati iskahu katkada svoje žene u Hlohovcu, Novoj Vesi i Poštornji, no još je došlo više Hrvata iz ovih sela u Guttfjeld, a sva je prilika i u druga ona dva hrvatska sela u Moravskoj. Župnik je Malec konstatovao, da su u Guttfjeldu starosjedilačke porodice samo: Križanić, Jandrešić, Sić (obično govore Sićan), Vranešić, Slunjski (Slonski) i Hubeny, a u Guttfjeld se doseliše iz Hlohovca: Kuzmić, Maj, Stjepanek, Janković, Ratković, Matković, Čehovský, Grandić, Fabičović, Vlašić, Sitek, Nejeshleba; iz Nove Vesi i Poštornje: Barančić, Malinković, Matković; iz Ugarske: Balaš (Egbel), Matković i Ričić (sv. Juraj), Havliček (Straža.) Pored nekih Slovaka javlja se eto najviše Hrvata, koji se iz hrvatskih sela Donje Austrije, osobito iz Hlohovca, naseliše u Guttfjeldu. Hrvati se seljahu u Moravsku k svojim suplemenicima, a njihova predjašnja sjedišta zauzeše Slovaci. Moravski Hrvati brojno ojačase te se spasoše, dok donjoaustrijski Hrvati spomenutih sela oslabiše, prometnuvši se Slovacima.

Malobrojnost i osamljenost Hrvata, sklapanje brakova sa srodnim i mnogobrojnim Slovacima, utjecanje škole i crkve prouzročise te je Hlohovec prestao živjeti za hrvatstvo. O nekadašnjem hrvatstvu zборе samo umirući starci, mnoga obiteljska imena, gdjekoji običaji, po koja riječ i oblik.

II. Poštornja, Hrvatska Nova Ves i Lednice.

U nedjelju dne 7. kolovoza odvezoh se kolima iz Valčica u Poštornju. Htjedoh, da idem najprije u Novu Ves, koja je još poznata pod imenom *Hrvatske Nove vesi*: nego me odvrati kočijaš, preporučivši mi da posjetim najprije Poštornju (Unter-Themenau), gdje je župna crkva pa onda Novu Ves (Ober-Themenau), jer će žitelji ovoga posljednjega sela biti i onako pri misi u Poštornji. Ovom prilikom dodade kočijaš, Nijemac iz Valčica, ne znajući da sam Hrvat, zlobnu primjedbu: »die Unterthemenauer sind auch gebildeter — natürlichen nach Kroatenart« . . . Pošto je dobio od mene obrisač, bijaše docnije

oprezniji; no i iz njegova govora razabrah, da Nijemci u onim krajevima zovu Hrvatima Slovake, koji nose hrvatsko narodno odijelo. Isti kočijaš mi je i ovo rekao: »In Lundenburg alle sind Kravaten«, jer je odijelo břeclavskih Slovaka takodjer hrvatsko.

Poštornja je lijepo selo, za pravo gradić, a brojaše g. 1890. 2430 Čeha i 128 Nijemaca. Ima krasnu župnu crkvu (Rohbau) u gotskom slogu, posvećenu istom pred nekoliko mjeseci, koja bi služila na čast svakomu gradu. Sagradio ju je o svom trošku vladar-knez Ivañ Liechtenstein, koji ima u ovom kraju veliko imanje, a u Poštornji i veliku tvornicu opeka, zemljanih cijevi, ploča itd.

Kočijaš me odveo u njemačku gostionu, gdje sam čuo malone samo češki govor. Na gostionici je napis češki i njemački. Iz restauracije se ulazi u elegantnu dvoranu, koja ima i malu pozornicu. Ovdje sam zajuttrakovao, ne pročitavši prije napisa na vratima, da je ulaz slobodan samo članovima njemačkoga kasina. U tim prostorijama nijesam više objedovao, premda mi gostioničar, Čeh, primijeti, kako mi nije na čelu napisano, tko sam i što sam.

Videći već prije podne mnogo seljaka u gostioni, sjetih se prijatelja Malca, koji mi kazivaše pred par dana, da su stanovnici južne Morave ponešto lakoumni, osobito Hrvati i Slovaci, te donekle troše više nego bi smjeli, dok n. pr. Horaci rijetko zalaze u gostionu, ulažući svoje prištednje u štedionicu.

U Poštornji će biti takodjer štogod lakoumlja, jer nekolic mladići, koje sam nagovorio, zahtijevahu od mene da im platim pivo. Medju pravim Česima nijesam toga nigdje doživio.

Najprije htjedoh doznati, da li još tko govori u Poštornji hrvatski. Uzaludan mi bijaše trud! Bilo je pred crkvom ljudi iz Nove Vesi, no svi me uvjeravahu, da ni u Poštornji ni u Novoj Vesi nitko ne zna hrvatski, jer svi govore *moravski*, mnogi i njemački.

Oko 10 sati udjoh u župnu crkvu, gdje se služila služba božja. Crkva bijaše prilično puna. Sjedoh u prvu klupu medju muškarcima, da uzmognem promatrati narodnu nošnju, osobito žensku. Seljakinje na ime stojahu u prednjem dijelu crkve, a oko njih u dva manja reda klupa, prema glavnomu žrtveniku sjedjahu odličnije žene, mnoge sa šeširima na glavi. Kada sam uljezao u crkvu, mladi kapelan propovijedaše češki o socijalizmu; no kako se ja pojavih, završi propovijed.

U crkvi je uz orgulje skladno pjevalo sve slušateljstvo. Većina muškaraca držaše pred sobom molitvenike. Zagledao sam u neke pa opazih, da su to slovački molitvenici, tiskani u Ugarskoj njemačkim slovima pred 15—20 godina.

Ja imadjah pred sobom svoju bilježnicu s olovkom, da zabilježim, što sam opazio. Od djevojaka bijahu jedne odjevene »europski«, druge na pô, a treće (od ovih će biti, čini mi se, najmanje) čisto »hrvatski«. One druge i treće nošahu široke suknje kano da imadu ispod njih obruče — baš onako, kakogod i moravske Hrvatice. — Gornja je suknja od tanke (mislim kupovne) bijele ili šarene (pretežno crvene) tkanine, iskićene kojekakim jednobojnim cvijećem. Glava im je pokrta širokim, većinom svilnim rupcem, koji pada

na pleći. Pod rupcem je bijela košulja, na ramenima nabrana, sa svezanim rukavima usred lakta. Rukavi imaju na kraju vezene čipke.

Gotovo sve je bijelo; žive boje moravskih Hrvata ovdje se ne vide. Košulju donekle pokriva na plećima bijeli »bojok«, sad bogatije, sad jednostavnije vezen. Neke su opasane širokim, plavim pojasom, koji ih steže poput steznika. Druge nose duge i zatvorene, plave ili crvene »reklece« s kojekakim gajtanima — bit će, čini mi se, kupljeni proizvodi. One s pojasom imaju na sebi kratak, krasno vezen »lajbl«, sličan »lajblu« moravskih Hrvatica. Ovdje se javljaju ponešto i žive boje. Pregače su, kako sam mogao opaziti, bijete, a samo obrubi su vrlo jednostavno vezene.

Stariji muškarci puštaju poduže, namazane kose, razdijeljene povrh čela na dvoje,⁴ a svi su obrijani. Jednog starca vidjeh u »hunji«, a bijaše topline jamačno 30° R. Bez škoranja nije nitko, ni muškarci ni žene. I onima te nemaju na sebi gotovo ništa narodno, leprše sa vrata po prsima bijele vrvce. Hlače su u mladića crvene, posve jednake hlačama moravskih Hrvata, a kaputići plavi i kratki. I u djece se vidi više vrpca oko vrata; košulje su im pretežno bijele, na ramenima i na kraju rukava žuto izvezene.

Kada je misa bila skoro dovršena, a ja spremio u džep svoju bilježnicu, dodje k meni crkvenjak s nalogom gospodina kapelana, koji je čitao misu: »v kostele není dovoleno psáti« (u crkvi nije dozvoljeno pisati). Jedan moj susjed, stariji čovjek, dodade na po srdito: »není dovoleno!«; dok mi je drugi moj susjed, mnogo inteligentniji seljak ili radnik, rekao: zar ne, vi opisujete samo našu nošnju? »Ano (dã), ano«, potvrdih mu ja, a on će na to crkvnjaku: »hanba (sramota)!«

Poslije mise zaustavim na ulici neke pristale momke, odjevene čisto hrvatski. Jedan od njih bijaše iz Poštornje, a ostali iz Nove Vesi. Zapitam ih, kako se zovu. Oni mi rekoše svoja imena pa mi nabrojiše i prezimena, i to iz ta dva mjesta: Mitrić, Janković, Mlatinić, Kopanić, Slunjski, Bartolčić, Mikulić, Sitek, Vlašić, Malinković. Pored ovih hrvatskih prezimena, činilo mi se ipak, da se javljaju pretežno češko-slovačka, kojih i ne navodim. Zaželim, da udjem u jednu kuću, gdje bi mi se pokazala cijela nošnja, muška i ženska. Jedan od spomenutih mladića odvede me k svomu rodjaku, koji se zove: Matej Vymyslický. U kući ima mnogo čeljadi. Ondje mi pokazaše žene sve dijelove svoje nošnje. Htjedoh da kupim jedan »bojok«, no djevojče zatraži za nj 5 forinti, a bijaše vrlo, vrlo jednostavan. Uvjerih se, da se u Poštornji ljudi odijevaju kakogod i Hrvati u Moravskoj, tek njihova nošnja nije više onako čisto hrvatska, jer je ovdje izazvao promjene upliv gradski i slovački.

U kući Vymyslickoga nadjoh i starca Malinkovića, koji je prevalio 72 godinu. Zapitam ga, jesu li govorili za njegove mladosti ljudi hrvatski u Poštornji i u Novoj Vesi? On me pogleda začudjeno, kao da i ne razumije, što ga pitam. Rekoh mu: ta vi ste starinom Hrvati, i vaše je prezime Malinković hrvatsko . . . On mi, zabezeknut, odvrati: mi govorimo od vajkada u Poš-

⁴ Na Krku kažu onoj bijeloj stazici, koja dijeli vlase na dvoje: »prondiljak«.

tornji i u Novoj Vesi moravski. Dakle ovdje nije sačuvana ni tradicija o podrijetlu hrvatskom, pa prema tomu sudim, da su se sela Poštornja i Nova Ves već prošloga vijeka poslovačila.⁵

Stari Vymyslický, shvatajući, što me je dovelo u njegovu kuću, iznese veselo pred mene posebni otisak Karaskova članka iz knjige »Sborník Čechů Dolnorakouských«, gdje se nalazi i slika, što prikazuje cijelu njegovu prodicu.

U Poštornji već je malo kuća starinskoga tipa, jer je danas Poštornja mali gradić. Tip starijih kuća u opće je nalik na kuće u Hlohovcu, tek se ne vide bojadisani nakiti. Pred mnogim su kućama ogradjeni cvjetnjaci; gdje koje kuće imadu i »žudra«. Nekim je uža strana (širina) sa dva prozora okrenuta prema ulici, a dulja se nalazi u dvoru. Čini mi se, da su sve kuće pokrite crijepom. Narodni značaj Poštornje je češki; od Slovaka postaju Česi. Na općinskom uredu čita se napis: »Obecni úřád, Gemeinde-Amt«. Dvojezično su označene i ulice. Pučka škola je njemačka. Nekoga dječaka, komu mogaše biti 10—12 godina, zapitah, da li ide u školu. On to potvrdi, pa kada mu rekoh: »vaša je škola dakako češka«, odgovori on: samo u prvom razredu se uči »moravski«, a u ostalim razredima njemački. Ja, kao tobože iznenadjen, opazih: ta vi ste Česi, pa zašto nije i vaša škola češka? Dječak mi na to dade posve lakoničan odgovor: »mi jsme v Rakousích!«⁶ Nijemci pored svih temeljnih državnih zakona, koji daju svakomu austrijskomu narodu pravo, da se obučava u svom materinskom jeziku, ne dozvoljavaju u Donjoj Austriji čeških pučkih škola.

Službena statistika je našla g. 1890. u Beču⁷ 63.834 Čeha, no bit će ih barem 150.000. Ovi otvoriše u Beču već g. 1883. pučku školu, no do danas nije dobila prava javnosti. Sabor donjoaustrijski je dapače stvorio prošle

⁵ Važno bi bilo doznati, jesu li sela Hlohovec, Nova Ves i Poštornja postojala prije naseobe hrvatske. Ako jesu, onda su Hrvati, sva je prilika, sačinjavali manjinu prema starosjediocima Slovacima. U tom slučaju bijaše već to uzrok poslovačenja Hrvata. Šembera ne vjeruje u taj proces (Č. Č. muzeja 1845, str. 166.) tvrdeći, da su obiteljska prezimena u onim stranama slovačka, izuzevši malen broj hrvatskih u Hlohovcu, Novoj Vesi i još manje po drugim selima. Premda ovo pitanje ostaje za sada neriješeno, opet je istina, da Šembera drži za slovačka mnoga hrvatska imena, te tako može govoriti samo o pojedinim hrvatskim obiteljima, dok ih bijaše znatan broj. To pokazuju mnogobrojna hrvatska imena, koja do danas ne izginuše.

Hrvatski jezik među tim nije iščeznuo bez traga, jer se u današnjem govoru češko-slovačkom u Novoj Vesi i Poštornji mogu čuti riječi i oblici, koji odavaju hrvatsko podrijetlo. U Poštornji sam n. pr. čuo *slobodný* mjesto *svobodný*. I slovačke nar. pjesme pokazuju upliv hrvatski. Hrvatski je jezik uplivao koliko toliko i na njemački pučki jezik. Tako govore njemački seljaci u Gutfeldu i Bratelsbrunnu u Moravskoj: *alle put*, a to je hrvatsko *svaki put!*

⁶ Mi smo u Austriji.

⁷ Češko društvo »Komenský« uzdržavaše g. 1897. u Beču sedmorazrednu mušku i žensku pučku školu (376 dječaka i 405 djevojčica), dva zabavišta (140 djece) i školu češkoga jezika (140 djece). Trošak iznašao iste godine 22,592 forinta i 32 novč. Društvo »Komenský«, kojega je pokrovitelj grof Jan Harrach, podiglo je veliku zgradu za pučku školu u X. bečkom kotaru, a dohoci potječu od dobrovoljnih priloga češkoga naroda.

godine zakon, da u Donjoj Austriji može biti naukovni jezik samo češki; car ga nije dakako potvrdio.⁸

I ako mi Slovjeni moramo priznati, da smo do sada crpli najviše znanja iz bogate riznice znanosti i umjetnosti njemačke, pravednosti se od Nijemaca ne ćemo naučiti! Nepravda radja mržnju, pa tako je razumljivo, da Slovjeni ne mogu ljubiti Nijemaca.

Kako sam u Poštornji govorio sa mnogo ljudi iz Nove Vesi, nijesam htio ni da se zadržavam u tom selu, već sam se oko 3 sata po podne odvezao u Lednice (Eisgrub), gdje je bilo proštenje. Vozio sam se onamo kolima od prilike $\frac{3}{4}$ sata. Nova Ves je udaljena oko pò sata od Poštornje. Preko toga sela sam se samo provezao, a kočijaš me vozio polako, da uhvatim sliku toga sela. Pred selom je običajna »boži muka.« Većina kuća bit će pokrta slamom, malo su nakićene na izvanjem zidu, (samo jednu kuću opazih iskićenu pod krovom), »žudro« je vrlo običajno, pred kućama ne fale cvjetnjaci, na pročelju starih kuća dva su vrlo malena prozora, često sasvim zastrta vinovom lozom. Selo je u opće lijepo, imajući cestu za glavnu ulicu. Čuo sam, da su Novoselci osobito rabijatne čudi te nijesu medju njima rijetka ubijstva iz svadje i osvete. Možda je tomu kriva »vruća južna krv«, koju češki pisci nalaze u moravskih Hrvata? Sva je prilika da su Hrvati nadjeli ime Novoj Vesi, jer je Nova Ves i blizu Varaždina, a u varaždinskoj županiji ima još 10 svakojakih »Vesi«. Zagreb ima predgradje »Novu Ves«. Žitelji Nove Vesi nemaju toliko zemlje, da sve hrani, čega radi se sele kojekuda. Odavle se iselilo više porodica i u okolicu Bjelovarsku pa neki seljak iz Nove Vesi ne mogaše shvatiti, kako ja, koji govorah, da sam iz Hrvatske, ne poznajem lično tih iseljenika, koje mi on po imenu nabrajaše. Čudna sudbina snalazi ove ljude: Kao Hrvati se naseliše u Donjoj Austriji a kao Česi vraćaju se u svoju staru postojbinu!

Lednice (Eisgrub) izgledaju kao mali gradić, a broje oko 2500 duša. Mjesta nijesam ni razgledavao, jer mi ne dostajaše vremena. Lednice su u Moravskoj, ali tik granice Donje Austrije. Stanovništvo je pretežno njemačko. Napisi i oglasi na općinskom uredu i na c. kr. kapetanatu isključivo su njemački.

Najprije posjetih divan grad kneza Ivana Liechtensteina s krasnom crkvom u gotskom slogu. Pred dvorom je čaroban perivoj i cvjetnjak, pun najeksotičnijega cvijeća. Liechtensteinov dvorac i perivoj mogli bi služiti na čast svakomu suverenu. Liechtenstein i jest vladar (Ivan II), no vladar mikroskopične njemačke državnice »Liechtenstein« između Švicarske i Vorarlberga sa desetak tisuća stanovnika. Vlasnik je ogromnih imanja u Njemačkoj i u Austriji.

---

⁸ Kuhač navodi s nekim zadovoljstvom (Vienac 1878, str. 752.), kako je g. 1877. c. k. austrijsko upravno sudište izreklo osudu, da državna vlast mora dozvoliti stanovnicima Poštornje, Hrv. Nove Vesi i Hlohovca *hrvatsku* školu. Iz ovih mojih crtica lako će svak uvidjeti, da se tu nije moglo raditi o hrvatskoj, već o češkoj ili slovačkoj školi. Gornja vijest, koju su, spominjem se dobro, raznosile sve hrvatske novine, osniva se na zabludi. Jedno selo zove se *Hrvatska Nova Ves*, a u Hlohovcu još ne izumriješe svi Hrvati pa naši novinari zamijeniše Čehe Slovacima. Da i jesu ona tri sela danas hrvatska, ne bi u njih bilo svijesti hrvatske. Ta tko se je u opće od nas zanimao za hrv. naseobine u Austriji?!

Premda obrazovana čovjeka zanima sve, što je lijepo, opet ne bih bio ovoga puta vidio Lednica, da me drugi ne upozoriše, da se ovdje znatan dio puka odijeva »Krowotisch«, i da se pored njemačkoga jezika govori i »böhmisch«.

Na širokom prostoru prema c. k. kapetanatu zatekoh dvije grupe svjetine, koja se zabavljaše. Na jednom mjestu plesaše pedesetak mladjarije, od koje neki pod cilindrom, a medju plesačima kolaše velika flaša vina, nakićena šarenim vrvicama. Plesači, premda se kupahu u znoju, kao da i ne osjećahu žarkoga sunca. Pedesetak koraka dalje skakaše druga, posve malena skupina mladića, medju kojima kolaše takodjer iskićena flaša vina. Ovi imadjahu svoju posebnu glazbu u jednostavnoj kolibici, načinjenoj od drva i zelenoga granja.

Približih se onomu prvomu kolu, pa zapitam — samo da pitam — češki neku seljakinju, zašto je danas ta zabava u Lednicama; a ona će meni: danas su »hody« (proštenje).

A zašto ne plešu svi zajedno, već odjelito ovdje i ondje? Na taj upit dobih ovaj odgovor; »zde jsou Němci, a tam Kroboty« (ovdje su Nijemci, a tamo Hrvati). Ostavim Nijemce (i medju ovima sam čuo češki), pa se približim »Hrvatima«, medju kojima ne nadjoh ni jednoga, koji je govorio hrvatski. Jedan od »Hrvata« nije dapače razumio ni češki, a bijaše odjeven hrvatski, te sam u prvi čas počeo sumnjati o svom znanju češkoga jezika.

Čudan bijaše ples, što sam ga imao prilike ovdje motriti. Jednomu mladiću zadješe njegovi drugovi kitu umjetnoga cvijeća za šešir, a on se bacaše kano pomaman u zrak, udarajući jednom rukom drugu, dok bi ostali uz praptnju glazbe po nekom taktu pljeskali. Kada bi onaj prestao skakati, napio bi se vina iz nakićene flaše pa bi drugi preuzeo njegovu ulogu.

Ta momčad bijahu iz Lednica. Netko mi reče, da se ta igra zove »hošir«, a drugi: to nije ples, već »vyskákání«, što se i meni čini.

Njemački ples bijaše posjećeniji, življi te ono malo »hrvatsko« društvance pokazivaše, da su u Lednicama Nijemci mnogo, mnogo pretežniji. Mnoge Ledničanke nošahu čisto hrvatsko odijelo; i one imadjahu na sebi odijelo od kupovne tkanine, bijaše ono načinjeno prema hrvatskomu kroju. I na njima se bijeljaše »obojek«, dok im bijaše nepoznata riječ »kolarin.« Muškarci, koje mi označiše kao Hrvate (»Kroboty«, »Kroboti«), doista bijahu obučeni hrvatski; ni jedan mladić ne bijaše bez crvenih hlača ni bez vrvca oko šešira. Krasni momci! Smiješno mi bijaše samo, kada sam katkada slušao te »Hrvate«, gdje govore njemački.

Pošto sam sio oko 6. ure po podne u kola, da se vratim u Valčice, opazim, kako se hrvatski ples raširio te je brojem plesača natkrililo njemački ples. Žaljah, da se to tako kasno desilo, jer me već umoriše svakojaki utisci toga dana te ne mogoh da se ovdje dalje zadržavam.

Putem je kočijaš dobro razumio mig dviju gradjanskih djevojaka iz Valčica, te me zamoli, ne bih li im dozvolio, da se voze sa mnom do Valčica. Nijesam imao razloga da ne uvažim te neznatne molbe. Starija mi reče, da u Lednicama ima malo »Hrvata«, te se govorilo, da ove godine ne će ni biti hrvatskoga plesa, no da mnogi Nijemci uz crkveni god obuku hrvatsko odijelo, samo da se istaknu krasnom nošnjom. Kada sam primijetio, da je bio pri mojem odlasku hrvatski ples jači od njemačkoga, odgovori mi: došla je po-

moć iz Poštornje, Nove Vesi i Glogovca, a znate, Glogovac vam je istom: »ein kroatisches Nest« . . . Čuvši kočijaš ove posljednje riječi, okrenu se i pogleda moje lijepe suputnice. One ga razumješe i porumenješe, a ja im ironično kazah: »ja sam vam Hrvat, i to baš iz Hrvatske«.

Moj me izlet u spomenuta sela uvjerio, da onuda Nijemci pa i Česi jednodušno zovu Hrvate i Slovake Hrvatima, jer se jednako nose. Jamačno s istoga razloga zovu i Bečani Slovake Hrvatima.⁹

Ova tradicija o toj nošnji dosta je jak dokaz, da je ona podrijetlom doista hrvatska. Još sam se uvjerio, kako Nijemci u Donjoj Austriji silno preziru Slovjene, naročito Čehe, bojeći se njihove agresivnosti. Oni se boje Čeha. Imadu možda i razloga. Vide oni, kako Česi poplavljuju Beč svojim radnicima, obrtnicima, trgovcima i višom inteligencijom. Jedva će biti većega sela u Donjoj Austriji bez nekoliko čeških glava. Česi imadu u svojoj vlasti u Donjoj Austriji nekoliko općina, a Nijemce groza hvata, kada pomišljaju, da bi još mogao postati češki jezik i u D. Austriji drugim »zemaljskim jezikom«, kako bi po zakonu moralo biti. Nijemci znadu iz povjesti, da je u XIII. vijeku češki kralj Otokar osvojio Beč, pa pobjesne, kada čuju govoriti o češkoj kruni. Težak je boj, što ga bije češki narod sa orijaškim nijemstvom. Česi će konačno, čvrsto vjerujem, ostati pobjednici. Oni to i zaslužuju, jer njihova prosvjeta u opće ne zaostaje za njemačkom. Češki je seljak, radnik i gradjanin napredan, koliko i njemački. Česi su radinošću, okretnošću, štedljivošću, znanjem i umjetnošću pravi slovjenjski Nijemci. Oni ne samo da danas ne ustupaju ni jednoga pedlja svoje zemlje Nijemcu već svoj upliv šire i preko svojih starih medja. Slovaci eto poslovačiše Hrvate u opisanim selima; od tih Slovaka postaju Moravci, a od Moravaca Česi. Taj slučaj nije osamljen. Ja sam se divio u Poštornji, kako ondje češki živalj s potpunim uspjehom odolijeva nijemstvu, premda je sva državna vlast u rukama Nijemaca.

⁹ Na Rijeci zovu u opće otočane Bodulima, no specijalno misle one Krčane, koji sačuvaše starinsku nošnju.

Janko Barlè

Moravski Hrvati (1898.)

U časopisu *Prosvjeta*,⁵² kanonik Prvostolnoga kaptola zagrebačkoga Janko Barlè (1869. – 1941.), imao je potrebu pisati o istim Hrvatima kao i njegov prethodnik Kuten u *Viencu* 1887. Stoga je i započeo svoj tekst riječima: „God. 1887. napisao je prof. Gjuro Kuten u ‘Viencu’ vrlo zanimiv i podulji putopis: ‚Medju moravskimi Hrvatima‘. Iz tog putopisa moći će svatko prilično dobro upoznati život,

Janko Barlè
(1869. – 1941.)

običaje i narav onih naših rodjaka po krvi i po jeziku, koji su se već prije tri sto i više godina odselili iz naše domovine i još danas – premda su kao mali otočić usried velikog njemačkog mora – dobro sačuvali svoju narodnu individualnost. Ne kanim u ovih redcih podati ništa nova, hoću samo da osvježim uspomenu na našu odaljenu braću, ne bi li što bolje nešto pripomogao k tomu, da oni i dalje uztrajno sačuvaju svoj jezik, svoje običaje i svoje odielo. A tko znade, ne će li ovi redci pobuditi u mnogoga želju, da, kad mu se prilika pruži, pohodi moravsku našu braću te im svojim dolaskom donese okriepe, utjehe a i srdačan

pozdrav iz njihove pradomovine.“⁵³

Da, Janko Barlè nije ni slutio kakva će sudbina zadesiti njegovu i našu moravsku hrvatsku braću u 20. stoljeću. O toj sudbini već je bilo riječi naprijed u ovoj knjizi. Stoga ćemo se mi rađe, još jednom, prisjetiti što je Barlè tada pisao o moravskim Hrvatima iz svojeg kuta gledanja. Ovdje predočujem članak u izvornom obliku.

---

⁵² List za zabavu, znanost i umjetnost, od 1894. izlazio je tjedno jedanput, a od 1913. kao mjesečnik. Inače je izlazio od 1893. do 1913. u Zagrebu.

⁵³ Drago Pavličević je Barlèov tekst iznova prenio u svoju knjigu (1994., 274-280), dodavši unutar teksta podnaslove kojih nema kod Barlèa.

Moravski Hrvati stanuju u tri sela, a u svakom selu je posebna župa. Ova sela se zovu: Fröllersdorf (česki Frelichov) sa 1207 stanovnika, Gutfeld (č. Dobré Pole, njem. Gutenfeld) sa 728 stanovnika i Nova Prerava (č. Nvý Přerav, njem. Neu-Prerau) sa 760 stanovnika, a spadaju pod dekanat Mikulov (Nikolsburg). Ova sela bila su oko god. 1510. sasvim opustošena, no nezna se, da li ratom ili kakovom epidemijском bolešću. Kad je god. 1583. Krištof barun Teuffenbach, carski vojni savjetnik i general topništva preuzeo dobro u Drenovcu (Dürnholz), htio je naseliti ova sela, spadajuća pod to imanje. God. 1584. pozvao je on Hrvate, negdje iz senjske biskupije, da nasele ova sela. Žalimo, što nije poznato iz kojega su baš mjesta došli ovi Hrvati, jer bi to svakoga vrlo zanimalo. Možda bi se moglo što saznati po njihovim prezimenih, koje Kuten u svom putopisu navadja. Najviše prezimena imade: Slunjski i Jurdić, a u najstarijim maticama dolaze obitelji: Blažković, Brenčić, Brinčić, Buković, Drobolić, Dunkopvić, Tausić i Vasnić, koje su obitelji gotovo sve već danas izumrle.⁵⁴

Barun Teuffenbach, po svojoj prilici protestant, namjestio je u Fröllersdorfu odmah u početku nekatoličkog svećenika. Kao takav spominje se god. 1595. neki Ivan Laterović, no naseljeni Hrvati ostali su ipak katolici te su imali sve do konca XVII. stoljeća svoje, ponajviše hrvatske župnike, što je sigurno takodjer mnogo pripomoglo, da su uzčuvali svoj jezik i svoju narodnost. Rieč božja propovjedala im se bez dvojbe u domaćem jeziku, pa i sada jošte svećenici mole s narodom molitve poslije mise u hrvatskom jeziku.

U novije se vrijeme dakako mnogo čini, da se naša braća ponjemče. Najviše tomu pripomažu njemačke škole. Djeca, kad dodju u školu, ne znaju ni rieči njemački, a u školama narivavaju im na silu njemački jezik. Velika je utjeha, što imadu moravski Hrvati za duhovne pastire vatrene Čehe, koji i u školama govore s djecom hrvatski. U ovih školah dakako ne uče hrvatsko pismo, pa si zato sami stvaraju pravila za pisanje svojih rieči (tako n. pr. Pišu Sić – Sitsch).

---

⁵⁴ Zanimljivo je da je Rudolf Strohal (1856. – 1936.) zapisao: „Za moravske Hrvate držim, da su se doselili iz današnjega delničkoga i vrbovskoga kotara (...)“. Rudolf Strohal, *Kada i odakle su se doseili ugarski, doljnjo-austrijski i moravski Hrvati?* U: Sv. Cecilija, II., br. 6, Zagreb 1917., 190.

Kao veliko blago čuvali su moravski Hrvati vazda svoje molitvenike. No svi ovi molitvenici bili su tiskani magjarskim pravopisom najviše u Železnom (Eisenstadtu). Od velike je cijene za našu braću, što je došao g. 1892. Za župnika u Gutfjeld vatreni Čeh Alojzije Malec.⁵⁵ On je nastojao, da se što brže priuči jeziku moravskih Hrvata, pa je god. 1895. Zajedno sa bivšim župnikom u Sarajevskom Polju Franjom Venhudom izdao za svoje župljane posebni molitvenik,⁵⁶ da im tako pruži duševnu hranu u domaćem jeziku i da zaprieči širenje njemačkih molitvenika.

Alois Malec
(1855. – 1922.)

U predgovoru kaže izdavatelj ovo: „Žav mi je naroda“, govoriv je Spasitelj svieta, kada ljudi, za njim idući, nije imav ča jesti. – Žav mi je bilo dobroga ljuda hrvatskoga, kad sam ja opaziv, da ne ima čime nahraniti svoju gladnu dušu. Molitvenici, ke ima, su ponajviše njemački i to bez cijene, – oli oni stari hrvatski, tiskani pravopisom madžarskim, koje čitati znaju gdikoji stari, ali ne mladi. Molitve sam većom stranom uzev iz staroga molitvenika Bogovićeve,⁵⁷ ki se ovde upotrebljuje, – ali su mnoge pridodane i tiskane jezikom književnim, da se i mi priučime dragom jeziku, kim se Boga mole braća naša Hrvatsi.

Molitvenik ovaj je vrlo zgodno uredjen, pa će pružiti moravskim Hrvatima obilno duševne hrane, a ujedno će im biti sveta

---

⁵⁵ „Rodio se je god. 1855. u Hrbovi pri Vel. Meziříči, a gimnaziju polazio je u Brnu. Zaredjen god. 1881. u svećenika, službovao je među moravskimi Horvati, Slovaci i Niemci.“ – Tu je bilješku dodao J. Barle.

⁵⁶ Podpuni naslov glasi: “Molitve i pjesme pro ljud hrvatski v Mòravi“. Uredili: Alois Mallec, župnik v Gutfjeldu i Franjo Venhuda, bivši župnik v Sarajevskom Polju. – 8° str. 292. Bilješku dodao J. Barle. Vidi prilog ovdje u knjizi, str. 260-274.

⁵⁷ Njegov je bio molitvenik *Hiža zlata* (1754.). O Lovri Bogoviću vidi: Nikola Benčić, *Književnost gradišćanskih Hrvata od XVI. stoljeća do 1921.*, Zagreb 1998., 77-84. Bogomil (Gottfried) Palković i Lovro (Laurentius) Bogović priredili su molitvenik *Duhovni Vertljac* (1753.), a Palković i drugi molitvenik *Duhovna kitica* (1760.).

knjiga pisana u domaćem jeziku, te koja će mnogo pripomoći, da se taj jezik njihovih pradjedova i nadalje uzdrži i širi. Iza: molitava ranih, večernih, i onog, „ča mora saki kršćanin znati“, sliede molitve pri sv. maši, križni put, zadnja pomast i molitve prigodne. Prema potrebi uvrstio je izdavatelj u molitvenik pjesme hrvatske, česke i njemačke. Među pjesmami hrvatskimi ima ih mnogo, koje su uzete iz naših molitvenika, što ne smeta ništa, jer će to biti samo moravskim Hrvatom dokaz, da i mi slavimo Boga istim načinom, kako i oni; a ima tu pjesama, koje su priobćene onako, kako se pjevaju među moravskimi Hrvati. Za primjer, kako oni govore, budi mi dozvoljeno, da priobćim dvie božićne pjesme. Evo ih:

I.

*Ča mora to biti, uz dan se čini?
Ur dan se načina, oš pol noći ni:
Lipa j' svitlost, lipa j' svitlost,
Zvildice se lašću, velika j' radost.*

*Pastiri andjela videći stoju,
I svitlosti njega jako se boju,
Tko to sviti, tko to sviti,
Taj mora od Boga k nam poslan biti.*

*Aj! Stante pastiri a brže pojte,
Ditjecu va jaslah se poklonite,
Dare noste, dare noste
I srca ponizno vaša pridajte.*

*Pastiri va štali uz lipo kleče
I tiho ovako si skupa reče:
Bože dragi, Bože dragi,
V štalici ubogoj sam Buog se rodi.*

*Marija ditjece je pogledala,
Pastiruom ovako pobožno rekla:
Srićni jste, srićni jste,
Kušnite vi Boga a s Bogom pojte.*

*Hvalime si skupa mi sada Boga
I saki recime od srca svoga
Poglej Bože, poglej Bože
Srdca ti dajeme i duše svoje. Amjen.*

II.

*Ta zvizda, ta je van zašla
Z onje strane črne gore.
U zvizdi stoji dite mlado
V rukah drži liep križ.
Na križu je napisano,
Da je to dite pravi Buog
I da ono je rodjeno
Njutri v mjesti Betlehemi.
Veseli se Jerusalem
I srićno mjesto Betlehem.
Veseli i mi budime,
I dite Boga hvalime.
hvaljena budi Maria
Ka si Ježuša rodila.
Buog si nam prosti pregrišenje
Daj nam dušno zveličenje.
Da nas ne žge večni plamen
Očuvaj nas Ježuš. Amjen.*

Ova zadnja pjesma gotovo je narodna. Lahko si predstavimo, da su naša braća tu pjesmaricu dočekala, kao ozebao sunca. Kolika bi bila korist, da može taj narod, nadaren i duševno razvit, čitati i druge hrvatske knjige!⁵⁸

---

⁵⁸ Odužio bi se veoma, tko bi poslao župniku Alojziju Malcu u Gutfjeld (p. Bratelsbrunn – Moravska) – koji kani utemeljiti hrvatsku župnu knjižnicu za svoje župljane – popularno pisane hrvatske knjige. Bilo bi to od neizmjerne ciene za tamošnju hrvatsku sviest! [I tu je bilješku dodao J. Barlè. Nije mi poznato je li se našao takov dobrotovor kakvog je priželjkivao Janko Barlè.]

O moravskim se je Hrvatima već i kod Čeha više toga pisalo,⁵⁹ no podrobnu monografiju o njih počeo je priobćivati već gore spomenuti Alojzije Malec u izvrstno uređivanom českom narodopisnom listu „Českom lidu“⁶⁰ Pisac, koji kao duhovni pastir već više godina među njimi boravi i koji je imao kao takav najviše prilike, da potanko upozna njihov jezik, običaje i njihov život, zaista će moći pružiti najvjerniju sliku naše moravske braće. Upozorujem i hrvatsko občinstvo na ove crtice. Pisac je najprije kušao, da odgovori na pitanje, kako to, da se nisu moravski Hrvati, koji su se kao malena oaza usried njemačkog življa, tekom tri sto godina ponjemčili. On odgovara, da je tomu najviše pripomoglo to, što su oni uzdržali svoj narodni kroj,⁶¹ a s krojem i svoj jezik. Pravi je moravski Hrvat skroz i skroz konzervativac. Čvrsto se drži staroga, a ne mari za novotarije. On materijalno dobro stoji, a bavi se obradjivanjem polja i hranjenjem blaga. Navezan je na svoj posjed: ‚hižu, lapte (polje) vinograd i blago‘, a nije mu nužde, da ide u svijet, da se prehrani. Hrvat ne može ostaviti niti svog kroja, jer je taj kroj krasan. Već malo diete se veseli, kad se prvi put vidi u ‚čedlenim‘ (crvenim) hlačama, u tiesnom, sa vrpcami urešenom ‚lajblu‘⁶² u bijeloj, crveno izvišenoj košulji, u malom opletenom klobučku⁶³ i čižmicama, urešenim sa crvenimi svilnatimi štrapci. Kako se veseli, što bude moglo ovako odjeveno ‚pojti v crikvu‘. Ovaj kroj već mu s rana omili i spoji, s njegovom nutarnjošću, tako da se nije bojati, da bi ga kada ostavio. ‚Ne more već biti Ive bez toga, brez čega ni‘ htio biti Ivac‘. – Ovaj kroj je takodjer praktičan te većim dielom doma načinjen. Liepi, bogato urešeni ‚kolarini‘, pregače, opljeće, košulje, poculice (skofije) doma su izradjene. No i ‚postolari‘, koji prave ‚čižme i postole‘, ‚krajači‘, koji šiju ‚hlače, rekle i mentije‘ domaći su obrtnici. Dašto se dogodi, da koji taj Hrvat ostavi ovu liepu nošnju, ako se ženi Njemkinjom,

---

⁵⁹ A. V. Šembera: *Osady chorvatské na Moravě*, oherulov Tydennik v Berně 1848., str. 2., 10; *Osady chorvatské na Moravě*, Pozor v Olomouci 1876. V, č. 26-28; *Moravští Chorvate*, Světozor, XVI., 587; Serv. Heller, *Z moravkych potulek: Chorvatská oasa*. Narodní Listy, 1882., č. 169, 170.

⁶⁰ Český lid. 1898., str. 186. I te je dvije bilješke dodao J. Barlè.

⁶¹ Narodna nošnja.

⁶² Prsluk.

⁶³ Šeširiću.

no ovakovi pojavi su dosta osamljeni. Pisac spominje i drugi jedan slučaj. Kad je on pitao Hrvata Drobilića, kojeg sin se već od prije tri godine nosi po njemačku: ‚Zač se vaš sin nosi po njemačku?‘ – odgovorio mu je: ‚Kad se mu šulmajstr⁶⁴ smiju.‘

Pisac kani pisati o narodnoj sviesti moravskih Hrvata, opisat će potanko njihova sela, kuće, hranu, kroj i s estetskog gledišta ocieniti vezenje njihovih žena i djevojaka: Priobćiti će nadalje njihove običaje i igre, njihove narodne pjesme s napjevi, sastaviti kratku slovnicu i rječnik njihovog jezika te napokon sakupiti povjestne crtice glede njih. Čitavo ovo djelo sačinjavati će do sto stranica, a možda i više te će nam u pravoj i vjernoj slici prikazati našu moravsku braću. Scienim, da mi je bila dužnost upozoriti čitatelje na ovo djelce, koje će bez dvojbe zanimati svakog sviestnog hrvatskog domoljuba.⁶⁵

Moravski Hrvati slavili su 21. rujna 1884. spomen tristogodišnjice svoga dolazka u Moravsku, kako to svjedoči obelisk sa njemačkim natpisom, postavljen u Fröllersdorfu. Žali Bože bila je ova svečanost, nastojanjem okolnih Njemaca proslavljena u posve njemačkom duhu, no nije ona ipak kod naše braće ugasila narodne samosviesti, pak ima opravdane nade, da će se oni i nadalje ustavljati njamčakim valovom, koji sa svih strana na nje udaraju. Od kolike ciene bi bilo, da si mogu oni na kakav način izvojevati narodne škole, jer uprav od sadanje škole, prieti im najveća pogibelj. A uz to valjalo bi im podati što više duševne hrane, dati im hrvatske knjige, za kojima toliko uzdišu, pa bi iz tih knjiga crpali nove snage, nove okrepe. Napokon i na nama je, da ne zaboravimo posve na tu svoju odaljenu braću te da im svojim zanimanjem za nje pripomognemo k dalnjem obstanku. Ta braća smo!⁶⁶

Eto, to je bila najplemenitija želja zagrebačkoga kanonika Janka Barlèa koji je žarko želio da južnomoravski Hrvati ostanu postojani u svome jeziku, kulturi, narodnim pjesmama i nošnji. No, bila je to

---

⁶⁴ Učitelj.

⁶⁵ Zna se da je Alojz Malec u rukopisu ostavio knjigu o moravskim Hrvatima.

⁶⁶ Janko Barlè, *Moravski Hrvati*. U: Prosvjeta, VI., br. 6, Zagreb 1898., 196-198.

samo, pobožna želja, jer je povijest, nakon Drugog svjetskoga rata, ipak drukčije skrojila sudbinu te naše braće u Moravskoj. Ovdje predočena jezična svjedočanstva kroz njihove jačke, prodike i Muku Kristovu, samo su dijelici onoga što ih je čuvalo kroz 17., 18. i 19. stoljeće. Stoga smo sve to objavili da se ih u budućnosti ne zaboravi, bez obzira što ih u Frielištofu gotovo i nema.⁶⁷ Ostala je njihova riječ, duhovna okrpja, zapisana, kako je ovdje i predočena u njihovim duhovnim jačkama i prodikama.

Južnomoravski Hrvati u narodnoj nošnji, Nova Prerava (1897.)

---

⁶⁷ Prema najnovijim podacima (2. XII. 2016.) Lenke Kopřivove, u ova tri sela: Frielištofu, Dobrom Polju i Novoj Preravi, danas ukupno živi 30 Hrvata. Prema popisu stanovništva iz 2001. godine, u Češkoj Republici živjelo je 1565 Hrvata. Usp. Pavličević, *nav. dj.*, 1984., 119-123.

Ivan Esih

O moravskim Hrvatima

Ivan Esih
(1898. – 1966.)

Uz Barlèov napis, vrlo je zanimljivo pročitati i sljedeći tekst, što ga je napisao Ivan Esih 1934. povodom 350. obljetnice dolaska moravskih Hrvata u južnu Moravsku. Tekst je to zanimljiviji jer je pisan prije II. svjetskog rata, kada su južnomoravski Hrvati, moglo bi se reći, ipak još bili na svojim ognjištima. Esihov opis predočuje nam više od same proslave kao takve. Zato ga i ovdje za širu čitalačku publiku iznova objavljujemo u cjelosti.

* * *

Moravski Hrvati*

Uz 350-obljetnicu njihova doseljenja u tri moravska sela

Hrvati u Moravskoj nastanjeni su u južnom kutu mikulovskog kotara u tri općine: Frélichov,⁶⁸ Dobro Polje⁶⁹ i Novy Přerov (službeno). Tamošnji Hrvati zovu svoje općine: Frielištov, Dobro Polje i Prerava.⁷⁰ I ako su živjeli među samim Nijemcima, ipak su ostali vjerni svojim običajima, narodnoj nošnji i materinskom jeziku, svijesti svoje hrvatske pripadnosti ne obazirući se na posprdna imena njemačke okoline koja ih je zvala „Krobotima“.

---

* Objavljeno u *Napredak*, br. 11-12, Sarajevo 1934., str. 138-140.

⁶⁸ Jevišovka (danas), prema istom nazivu potoka, njem. Jaispitzbach.

⁶⁹ češki: Dobré Pole.

⁷⁰ češki: Nový Přerov.

Današnje hrvatske općine spominju se već u 14. vijeku. Godine 1583. Kupio je Krištof iz Teufenbacha,⁷¹ general hrvatsko-slavonske granice od Jurja Hartmanna iz Lichtensteina⁷² mjesto Drnholec s deset napuštenih okolnih sela. Kako predaja veli, ostala su tada u Frélichovu četiri čovjeka, u Novom Přerovu 5, a u Dobrom Polju samo jedna stara žena, koja nije mogla pobjeći. Godine 1584. doveo je Teufenbach 96 porodica iz hrvatsko-slavonske granice, koju su ugrožavali Turci. Narod je bio snažan i pun samosvijesti. Govorio je čakavsko narječje. Krištof Teufenbach, koji je bio protestant, nastojao je da privede i Hrvate u krilo te vjere. Godine 1606. spominje se neki oženjeni svećenik protestant. Katolicizam je opet posvema zavladao godine 1626. u Frélichovu su imali Hrvati svoju vlastitu školu, u kojoj su učili i češki i njemački. Katolički svećenici – to im služi na čast – čuvali su ne samo katoličku vjeru nego i hrvatsko ime. Bio Čeh ili Hrvat, katolički je svećenik bio protiv svakog nasilja i narivanja ovog ili onog narodnog imena. Osobito priznanje moramo dati župniku Bendi u Frélichovu, sadašnjem župniku u Frélichovu Navratilu, župniku Tomcu u Novom Přerovu, a osobito učenjaku Aloisu Malcu u Dobrom Polju, koji je o moravskim Hrvatima veoma mnogo pisao i za njih izdavao molitvenike sa crkvenom pjesmaricom na hrvatskom jeziku. Cijeli je svoj život posvetio moravskim Hrvatima i njihovu napretku. Kako saznajemo od gospođe Marije Hradске, koja veoma dobro pozna moravske Hrvate, jer među njima djeluje, Alois Malec je ostavio golemu knjigu o Moravskim Hrvatima, koja ima 2000 stranica i ona se čuva u Pragu.⁷³ Malec je umro godine 1920.

Poslije rata djelovao je među Hrvatima osobito zaslužni prosvjetni radnik, prvi češki učitelj u Dobrom Polju, Josef Ptaček (umro je 1926.). Zahvalni Hrvati podigli su spomen-ploču Aloisu Malecu na župnom dvoru, a Josipu Ptačeku na školskoj zgradi.

---

⁷¹ U knjizi Franje Vondračeka krivo je zapisano to prezime kao *Teufelbach*. Vidi: Franjo Vondraček, *Hrvati južne Moravske pod znakom šahovnice*, Zagreb 2009., 17.

⁷² Kod Vondračeka, *nav. dj.*, 17, navedeno je kao *Liecheinstein, Liechenstein*. Vjerojatno je riječ o tiskarskoj grješki.

⁷³ Šteta što autor nije naveo gdje u Pragu i u kojoj ustanovi.

Cijeli teritorij, na kojem obitavaju Hrvati sačinjava 2620,04 ha, od čega pripada na frélichovski katastar 1295,35 ha, dobropoljski 700 ha i na novopřerovski 1295,35. Zemlja je veoma plodna; uz uobičajene zemaljske proizvode kraj obiluje krastavcima, vinovom lozom i rajčicama (patlidžanima). Voćarstvo je manje rašireno.

Moravski Hrvati su radini gospodari, mirne ćudi, snažne su tjelesne građe, vole glazbu, pjevanje, šarene i žive boje, cvijeće i veziva, s kojim su uresili svoje nošnje. Slavni češki slikar Josef Manes⁷⁴ prije osamdeset godina nacrtao je muške i ženske nošnje moravskih Hrvata, kako to vidimo u raskošnom golemom djelu „Narodopisna češko-slavenska izložba“ (1895.). Narodne nošnje moravskih Hrvata nalaze se brnskom muzeju.

Hrvati su veoma gostoljubivi, poštuju gosta. Tako je godine 1926. Hrvatskim općinama prolazila Olga Masarykova,⁷⁵ koju su uz kruh i sol počastili Hrvati i darovima u narodnoj nošnji. Evo kako govore moravski Hrvati:

Moj tata su se imenovali (zvao se) Ive, moja maja Minka. A un su oba Hrvati. Naš diede i naša baba su bili nek (samo) tri lieta živi, kad sam ja došla simo. Ja sam se narodila u Gutfielti. Sam sedamsamdesieto lieto narodjena, sada sam pietčetrdeset. Duoma govorime hrvacki, a naša dica govoriju morafski. Muoj muž je Hrvat. Uon je takaj (također) narođen u Gutfielti.

Evo prezimena moravskih Hrvata: Baršić, Slunski, Popović, Vlačić, Havlović, Mokrić, Drobilić, Pankić, Garčić, Mikulić, Barančić, Kovačić, Klimović, Grandić, Bartolić, Janković, Tomšić, Grbavčić, Guslarić, Sić, Paulić, Uhrović, Maurić itd.

Prilikom posljednjeg brojenja pućanstva bilo je u Dobrom polju 323 Hrvata, u Frélichovu 938 a u Novom Přerovu 571. Broj Čeha i Nijemaca bio je u sva tri sela podjednak, nekako od 150 – 200.

---

⁷⁴ Josef Manes (1820. – 1871.) studirao je na Akademiji likovnih umjetnosti u Pragu; studij je završio u Münchenu.

⁷⁵ Olga Masarykova (1891. – 1978.) bila je najmlađa kći Tomaša Masaryka.

U službenom časopisu društva, koja rade na zbliženju između Čehoslovačke i Jugoslavije, praškoj „Čehoslovačko-jugoslavenskoj reviji“ (ožujak-travanj 1932.) piše dr. Gojko Ružičić, da u Frélichovu ima danas 1268 Hrvata, u Novom Přerovu 880 i u Dobrom Polju 700.

U nedjelju 16. rujna 1934. proslavljena je 350-ta obljetnica dolaska Hrvata u južnu Moravsku; svečanosti su bile u Frélichovu, Dobrom Polju i Novom Přerovu. Pokrovitelji su proslave bili predsjednik čehoslovačke zastupničke skupštine iz Praga dr. František Stanjek, zemaljski predsjednik za Moravsku Jan Černý, zemaljski vojnički zapovjednik general Sergej Vojcechovsky i poslanik Kraljevine Jugoslavije, dr. Prvislav Grisogono; u počasnom su predsjedništvu bili kotarski kapetan Jaromir Kadeřávek, šef Središnjeg odbora narodne jednote (jedinstva) za jugozapadnu Moravsku dr. Karel Mrázek, konzul kraljevine Jugoslavije u Brnu prof. ing. Vladimír Filkuka, te načelnici triju hrvatskih općina. Glavne su svečanosti bile u Frélichovu. U ime moravskih Hrvata govorio je njihov prvi prosvjetni predstavnik Josip Sič o poklonu moravskih Hrvata Čehoslovačkoj. U sva tri sela bili su otkriveni spomenici odnosno spomen-ploče.

U Besednom domu u Brnu bio je 8. rujna 1934. propagandistički kongres hrvatskih tamburaša u Brnu. Na proslavama su došle do osobitog izražaja hrvatske narodne nošnje i seljačka narodna garda s konjima s prekrasnom ormom.⁷⁶ Kada su moravski Hrvati godine 1884. slavili tri stotu obljetnicu dolaska u svoju novu postojbinu podignut je najvećma zaslugom tadašnjeg popularnog načelnika Ivana Slunskog u Frélichovu veliki spomenik, koji je prema tadašnjim običajima morao biti na njemačkom jeziku. Nova čehoslovačka vlada dopustila je Hrvatima da na svoje spomenike postave hrvatske natpise. Kako je već ljubljanski katolički dnevnik „Slovenec“ (20. rujna 1934.) javio, ti natpisi glase ovako:

---

⁷⁶ *Orma* znači konjska oprema.

*Hrvatsko selo,
hrvatski ljudi,
hrvatski jezik,
Hrvat budi.*

U Dobrom Polju su u kamen uklesali ove riječi:

*Tristopedeset liet je dugo vrime
Ča Hrvat brani narod i jazyk svoj
Čuvaj dale, da nigda nepomine!⁷⁷
Za hrvatsko slovo – v boj!*

Mladi Hrvati i mlade Hrvatice pjevale su prekrasne svoje pjesme koje su uvijek zaključivali pripjevom:

*Hrvati smo se rodili,
Hrvati ćemo ostanit.*

Domaći zbor u Novom Přerovu je pjevao:

*Ruoža sam ja ruoža
Dokle nimam muoža,
Kad muoža dostanem
Ruoža ne ostanem.*

Značajno je, da je svoj svečani govor češki školski nadzornik Jan Nohač zaključio pjesmom hrvatskog učenjaka i pjesnika Ivana Kukuljevića-Sakcinskog:⁷⁸

*Bože, koji si doveo rod Hrvata,
na jug topli s hladnih Karpata,
gdjeno stajaše Hrvatska velika.
Daj da rodu svane stara dika!*

Narodna jednota za jugozapadnu Moravsku izdala je jedan almanah pod natpisom „Almanah moravskih Hrvata (1584. – 1934.)

---

⁷⁷ *Nepomine*, nestane.

⁷⁸ O njemu vidi: *Stoljeća hrvatske književnosti*: Ivan Kukuljević Sakcinski, *Izabrana djela*, priredio Nikola Batušić, Matica hrvatska, Zagreb 1997.

na pametovanje 350-ljetnoga jubilea doseljenja Hrvata u južnu Moravsku.“

Gospođa Marija Hradská objelodanila je pjesmu pod naslovom „Lijepa naša domovina“, u kojoj ističe zasluge Hrvata za Moravsku zemlju; od oca na sina prelazi pjesma: „Lijepa naša domovina.“

Konzul kraljevine Jugoslavije, bivši profesor visoke tehničke škole u Zagrebu, ing. Vladimir Filkuka, predsjednik čehoslovačko-jugoslavenske lige u Brnu naglašava u svom članku otpornu snagu hrvatskog življa u Moravskoj, s radošću, veli g. Filkuka, sluša čovjek, kako stanovnici hrvatskih općina s ponosom ističu: „Mis smo Hrvati.“ Uz proslavu doseljenja kliču im Česi: „Braćo Hrvati, ostanite vjerni svome podrijetlu, budite lojalni građani Čehoslovačke republike.“

Odbornik općine u Frélichovu Josip Sič piše, da su Hrvati na braniku Slavenstva i veli doslovno: „Mi Hrvati u južnoj Moravskoj znamo, da nam Čehoslovačka republika hoće samo naše dobro.“ Gospodin Sič sabire narodno blago (poslovice, priče, pjesme i dr.) moravskih Hrvata. Josip Šalamon piše na hrvatskom narječju tamošnje naše braće i veli: „Ali usprkos sve sile i ugnjetavanja sa strane ovdašnjih Nijemaca i podpore austrijske vlade sačuvao je naš narod ne samo materinski jezik već i narodnu nošnju i narodne običaje. Prigodom 350-godišnjice dolaska Hrvata u južnu Moravsku možemo biti ponosni, da smo usprkos sviju nastojanja kao mali otočić u germanskom moru sačuvali našu nacionalnu svijest.“

Prošle godine proslavili su gradišćanski Hrvati u Austriji 400-godišnjicu svog dolaska a ove su godine proslavili moravski Hrvati 350-godišnjicu svog doseljenja u današnju Čehoslovačku republiku. Na proslavama su bili i Hrvati iz domovine, iz Austrije i Čehoslovačke. Čehoslovačke vlasti pridonijele su veoma mnogo uspjehu proslavâ naše daleke moravske braće. Tako je pisao Ivan Esih u časopsu *Napredak*, IX., br. 11- 12, Sarajevo 1934., 138-140. O istoj obljetnici piše i Josef Lawitschka u svojoj knjizi: *Fröllersdorf... Enzyklopädie*, Wien 2014., 108-122.

Ignac Horvat

Hrvati med Slovaki i Čehi

O moravskim je Hrvatima u gradišćanskohrvatskom kalendaru *Naša domovina* (1934.) pisao i svećenik Ignac Horvat (1895. – 1973.), tadašnji župnik u Novoj Gori (Neuberg) nedaleko Pinkovca.⁷⁹ Pod naslovom *Hrvati med Slovaki i Čehi* Horvat se na prvom mjestu osvrće na Hrvate u Slovačkoj, a potom, opširnije, na Hrvate u Moravskoj (Češkoj). Budući da naprijed imamo tri teksta u kojima je o njima riječ, smatram da nije suvišno ako predočim ovdje i Horvatov tekst. Kad je riječ o spomenutim trima selima u južnoj Moravskoj, kaže Horvat da su za njih znali hrvatski učenjaci, ali historičar Adolf Mohl u svojoj knjižici nije ih spomenuo.⁸⁰

Ignac Horvat
(1895. – 1973.)

Horvat će nastaviti: „U ljetu 1932. Bila je, naime, jedna veća partija novogorskih poljodjelskih djelačev zaposlena u Dolnjoj Austriji tisk na češkomoravskoj granici. Kad su na jesen naši ljudi domom došli, povidali su mi, da su katkada hotili pojt i prik češke medje i onde su našli nekoliko sel, u ki su se ljudi po hrvatsku pominali, još i ditići su si u krčmi po hrvatsku jačili. Ti Hrvati vidili su kod naših ljudi i ‘Hrvatske novine’ pak su je pokušali štati i razumili su je. (...) Na ovu vist svojih ljudi zeo sam jedan broj ‘Hrvatskih

⁷⁹ Vidi: Robert Hajszan, *Ignac Horvat*, Pinkovac – Güttenbach 1979.; Ivan Vitezić, *Ignac Horvat (18945. – 1973.) i Gradišćanski Hrvati*. U: Hrvatska revija XXIII., br. 4 (1973.), 503-511; pretiskano u *Panonski ljetopis*, Pinkovac – Güttenbach 2005., 112-118.; Milorad Stojević, *Ignac Horvat*, Crikvenica 1994.

⁸⁰ Riječ je o knjizi Adolfa Mohla *Horvátok bevándorlása 1533-ban* (Doselenje Hrvatov 1533. leta), tiskane 1915. Kritički je osvrt na tu knjigu napisao Martin Meršić ml. U: *Povest katoličanske crikve* (1935.), iznova pretiskano u: *Panonska ljetna knjiga*, Güttenbach – Pinkovac 1994., 102-110.

Novin' i 'Mali crikvenih i školskih novin', sastavio jedno u našem hrvatskom narječju pisano pismo i to sve skupa poslao na farnika jednoga toga češko-hrvatskoga sela, naime, u Preravu. I morebit, da za svoga života još nikad nisam tako nestrpljivo čekao na odgovor jednoga mojega pisma kot ovput. Strašno sam bio znatiželjan, da li ću dobiti odgovor, a još jače, kakov će biti ta odgovor.⁸¹

No, za nekoliko tjedan stignuo je zaistinu odgovor gospodina farnika iz Prerave, s imenom Vaclava Tomeca, i to takov odgovor, ki me je svojom bratskom srdačnošću i svojim hrvatskim jezikom u najvećoj mjeri razveselio i zadovoljio. U tom pismu je gospodin farnik iz Prerave, kako sam to i prosio od njega, zizma iskreno i najtočnije otkrio stanje tamošnjih Hrvatov. Pokidob, da nam ondešnje okolnosti zaista nigdo ne more bolje opisat, nego rečeni gospodin, ki živi u narodu i s narodom, zato ćemo na temelju njegovoga pisma pokazati našim štiteljem sadašnje narodno kulturno stanje naše hrvatske braće u Moravskoj.

A da se vidi i jezik, kim ti Hrvati govoru, donest ćemo prvi dio spomenutoga pisma doslovno. Kad gospodin farnik Tomec na početku svojega pisma izražava svoje veliko veselje nad pismu, ko je od mene dobio, nastavlja ovako: 'Se lipo vam, veliko časni gospodine, razumim, pisate po našem dijalektu, a (i) oprostite mi, da Vam odgovorim, kako morem, kad mi nek porazumite. Pri granici Dolnoi Austrijski bilo je brže vej hrvatskih selov, žav (žao) da su se ur germanizirali. Ovde su se udržali tri: Frelichov (Fröllersdorf), Prerava, a Gutfjeld (Dobro Pole), nek zasluhu (po zaslugi) farnikov patriotov. Kduo je vidi va crikvi, razveseli se a pohvali, da su to jako dobri katoličani. Jačiju kot andjeli v nebi, ale su ludi, a kade ludi, tamo hibi (ali su ljudi, a kade ljudi, onde i falingov) ...'

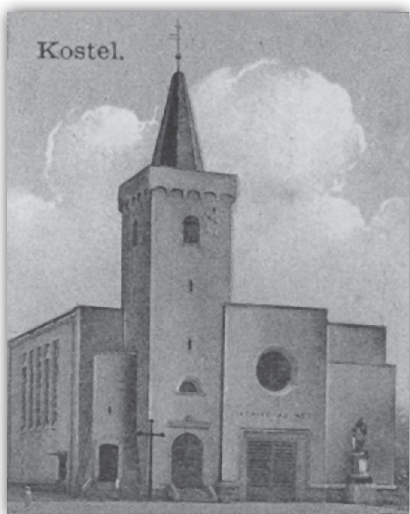
Kako je već iz ovoga kratkoga odlomka pak iz cijeloga pisma viditi, ti češki Hrvati govoru i pišu još hrvatskim jezikom, iako su se neki oblici ovoga jezika pod uplivom češkoga jur nešto prominili. Njihov jezik je isto hrvatsko narječje, ko se govori kod nas na pr. u

---

⁸¹ Horvatov tekst ovdje predočujem u neizmijenjenom obliku, kako je pretiskan u: *Panonska ljetna knjiga*, Güttenbach – Pinkovac 1995., 26-28. *Pregled književnoga djela Ignaca Horvata*. U: *Panonska ljetna knjiga*, Güttenbach – Pinkovac 1998., 200-204..

Borištofu pak na Poljanci; ono je čakavsko-ikavsko narječje, a pisac pisma većputi upotribljava ričice, ,ča‘ pak ,lipo‘, pak i on sam kaže meni: ‘vi pišete po našem dijalektu‘, a i Novogorci su rekli, da se u Preravi onako pominaju kot kod nas, tamo gori‘ u Gradišću. Ovo nam potvrđuju još ove riči ter izrazi pisma: *se* (vse), *va*, *brže*, (*prže* – prije), *gorika*, *dolika*, *až* (ar), *kduo*, *puo* (pol) i druge. Interesantno je, da sam našao u pismu i dvi drugačije riči, naime, l u d i (ljudi), kot to izgovaraju naši Kalištrofci, pak rič h i b a, ku upotribljavaju opet Novogorci umjesto falinga.

Odakle i kada su se i ovi Hrvati tamo odselili? Farnik Tomec misli, da su došli iz okolice Željezna i to ko ljeta 1575. To i nije isključeno, jur i zbog spodobnosti njihovoga jezika s poljanskim. Moguće je, da su se s našimi Poljanci skupa doselili u današnje

Crkva u Frielištofu, sagrađena 1927.

Gradišće pak su ovde i nekuliko ljet ili desetljeć prebavili, a potom ih je ka gospoda naselila na svojem imanju u Češkoj. I hrvatski učenjaki se slažu s farnikom Tomecom u vrimenu selenja, kad velu, da su došli češki Hrvati oko ljeta 1583. tamo.⁸² To isto drži i općinsko prikldavanje (tradicija) ter su češki Hrvati, kako g. farnik Tomec spominja, svečevali u ljetu 1883. Tristoljetni jubilej svojega tamodoseljenja. Ljetos su oni ravno 350 ljet onde. Mi smo je pozvali, da dojdou s nami svečevat u Celje,⁸³ ali im, na žalost, nije bilo moguće. Da oni i uže k nam slišu, to kažu i njihova familijarska imena,

⁸² Tomec tvrdi da je to bilo oko 1575. godine.

⁸³ U Mariazell, poznato marijansko proštenišće u Štajerskoj (Austrija), kamo svake godine hodočaste i gradišćanski Hrvati. Moravski su Hrvati hodočastili od 1855. i u Donju Austriju – Marijansko svetište – *Maria Dreieichen - Gospi Trihrastskoj*. Vidi: *Hrvatske novine*, leto 104, br. 21, Željezno (24. maj 2013., 12); Lavitschka, *nav. dj.* 2014., 201-202.

od kih se neka slažu s našimi: Stavarić, Kusmić, Jurdić, Skokanić, Mikulić, Martinković, Vranešić, Ivančić, Križanić, Slunsky, Kulešić i tako dalje. Najviše će od ovih imen zanimati hrvatske učenjake prezime ‘Slunsky’, ar je ležao grad Slunj, od koga su ti došli ili svoje ime dobili, ravno u toj krajini Hrvatske, odakle bi se bili i mi Gradišćanski Hrvati, gori doselili. Ča se pak tiče njihovih vlastitosti, gospodin farnik im daje sam pokazanje, da su, hvala Bogu, dobri katoličani i da jaču u crikvi kot angjeli, ča je takaj značajno, barem za veći dio naših Hrvatov. U selu Frelihov su ti Hrvati zgradili 1927. i krasnu novu crikvu. No crivka im nije popuno hrvatska, ar su prodike po češku, ali ljudi pri maši jaču i češki i hrvatski. Svaka treća nedilja je nimška, zbog Nimac, kih je takaj oko 20 posto u Preravi. Kad su pripadali još Austriji, bilo je iskazano u ti seli oko 80 posto Nimac, a nek 20 posto Hrvatov, a sada je obratno. U Preravi imaju nek najstariji ljudi hrvatsku molitvenu knjigu, ke naslov glasi: Vrata nebeska odperta vernomu keršeniku molechemu y Dusnosti keršanske obveršavajuchemu. Prvić kresz kripne molitve, Drugicz kresz skupnievanje pravicze keršanske y pobosna steny, i s pridavkom Novi jacsak etc. Soproni. Stampano va letu 1800 pri Josefu Antonu Sziezu. Po prodiki molu još hrvatski ‘tri Božje kriposti’. Ove je sastavio ili prevodio bivši farnik u Dobrom Polju, Alois Malec, velik ljubitelj Hrvatov. On je napisao i jednu hrvatsku gramatiku (slovnicu), ku je hotio dati i štampati od praške akademije, ali nije došlo do toga. Njegov hrvatski katekizmuš upotribljava i danas još preravski farnik.

Škola im je bila kroz 60 ljet prije (komunističkoga) prevrata

Mjesna škola u Frielištofu

nimška, ter se je zbog toga pak i zbog nimškoga štanja njihov jezik mnogo natrunio nimškim i riči ter izrazi. Tako velu na primjer rajfajzenkasi ‘rafica’, učiteljica ‘šumastrica’, a šivalja ‘šnajdrinka’, u čem, naime, i naši Hrvati u Gradišću nisu bolji ili čišći. Danas je njihova škola češka, ar su

odbili hrvatsku školu, ku im je vlada ponudila. No uglavnom i danas najradije štiju nimški, a hrvatskoga štanja pogotovo nimaju. Samo mi smo im sada poslali nekoliko naših novih knjig, ke su, kot nam g. farnik javlja, s veseljem štali i razumili.

Ipak su barem na toliko svisni Hrvati, da gizdavo reču: mi smo Hrvati! A ima ih u tri spomenuti seli oko 2000. I hrvatsku nošnju još nosu, premda se ta nošnja, kot i kod nas, sve jače zgublja. Gospodin farnik mi je poslao i jednu fotografiju od dvih mladencev, na koj je samo viditi one prave nacifrane hrvatske hlače, ke su naši oci po nedilje još nosili.

Koliko su se ovi Hrvati uopće održali, to je bila zasluga njihovih duhovnikov, ki su imali zato mnogokrat i čuda trpit, ar nisu ni onde falili ljudi, ki su kanili ovim Hrvatom odnijeti jezik i narodnost. A kako dugo ćedu se sada još držati, u Češkoj, ka im daje svaku slobodu, to će nam povidat budućnost. Ali bilo je vridno i dostojno, da smo se prilikom našega jubileja spomenuli i ove daleke naše braće, ke oci su nekad s našimi skupa jednu sudbinu nosili.⁸⁴

Othmar Růžička: *Johann Knoth s harmonikom*

⁸⁴ Ignac Horvat, *Hrvati med Slovaki i Čehi*. U: Panonska ljetna knjiga, Pinkovac – Güttenbach 1995., 25-28. O Ignacu Horvatu, u istoj knjizi na str. 30-44 pišu Robert Hajszan i Nikola Bencsics.

Najnovija svjedočanstva o moravskim Hrvatima

Što su sve pretrpjeli južnomoravski Hrvati u spomenutim trima selima i kakva im je bila sudbina za vrijeme II. svetskog rata i nakon njega, može se vrlo dobro razabrati iz teksta koji mi je na njemačkom jeziku iz Praga poslao mr. Andrej Novik, koji se bavio istraživanjem govora moravskih Hrvata. Na hrvatskom jeziku tekst glasi:

* * *

Dok se život (kao i asimilacija) Hrvata u Slovačkoj i Austriji razvijao na prirodan način, povijest je Hrvata u Moravskoj, u razdoblju od 1945. do 1949., bila dramatična, kada je, naime, većina hrvatskog i njemačkog stanovništva protjerana. Dio njih danas živi u Austriji (jedan od vodećih predstavnika moravskih Hrvata, gospodin Josef Lawitschka, danas živi u Beču), drugi su izbjegli u Kanadu, Njemačku ili druge zemlje. Glavnina ih je [po naredbi vlasti] preseljena u sjevernu Moravsku (1948.).

Kao mnoga druga južno-moravska sela, i ta tri okupirala je godine 1938. nacistička Njemačka. U heterogenoj sredini, u kojoj su gotovo svi govorili njemački, gdje su i miješani brakovi bili posve uobičajeni, neki su se Hrvati, možda iz straha, izjasnili kao Nijemci, te su unovačeni u njemački Wehrmacht. K tomu, tradicionalno vrlo religiozna hrvatska zajednica na prvim je poslijeratnim izborima 1946. godine glasovala za kršćanski orijentiranu Narodnu stranku, a ne za komuniste.

Penzioner J. V., rođen 1929. u mjestu Neu-Prerau (Nova Prerava), danas živi u sjevernoj Moravskoj i prisjeća se:

A za vrijeme Hitlera? Tko s njime nije htio ratovati, taj se loše proveo. Otac je bio Hrvat. Dolazili bi [i pitali]: ideš se boriti? Ideš u Hitlerovu vojsku? Ne ideš? Onda će ti nakon rata oduzeti imovinu i ajd' u Sibir! To je bila katastrofa.

Nakon 1945. novomu režimu to je poslužilo kao izlika za [prisilno] preseljenje cjelokupne hrvatske zajednice. Dok je njemačkoj

populaciji spomenutih općina oduzeto državljanstvo, te su ljudi protjerani, a njihova imovina zaplijenjena, većina hrvatskog življa smjela je ostati u Čehoslovačkoj, no kao „nepouzdana stanovništvo“ moralo je, „iz razloga državne sigurnosti“, biti preseljeno u dublju unutrašnjost zemlje. Ljudi su morali napustiti kuće i plodna polja što su ih stoljećima nastanjivali njihovi predci, i odseliti u klimatski posve različite i slabo-rodne krajeve na brdovitom sjeveru Moravske. Svojim motikama, kojima su prije okapali trsje u osunčanim vinogradima južne Moravske, sada su vadili krumpir.

Gospodin J. G., danas umirovljenik, prisjeća se kako je proteklo odlaženje hrvatskog stanovništva:

Dozvolili su nam da poneseo što smo imali u kući. Imali smo 7 vagona. Sve su natovarili, besplatno, i odvezli. Autom u Novosedly [Neusiedel: veće naselje udaljeno otprilike 10 km od hrvatskih sela], onda vlakom u Šternberk, a iz Šternberka ovamo. Tada više nismo imali konje, jer su nam ih u ratu bili oduzeli za potrebe vojske. Tako smo se odvezli s djedom i njegovim zaprežnim kolima što su ih vukle krave. Upregnuli smo tri krave. Vozili smo se kao cigani. Prvi sam put vidio planine. Stigli smo i odmah smo morali krampati, krampati (. . .)

11. lipnja 1948. trinaest članova Komisije Zemaljskog narodnog odbora iz Brna u Nikolsburgu izglasali su dokument o „Načelima protjerivanja Hrvata“.

U tim načelima piše između ostalog: „Zemaljski narodni odbor donosi odluku da s protjeranim osobama treba postupati kao s pripadnicima hrvatskog slavenskog ogranka koji su, pod utjecajem dugogodišnjeg boravka u ponijemčenoj okolini, djelomično podlegnuli njemačkomu utjecaju, te su kao dosadašnji pogranični stanovnici trpjeli u svojoj otpornosti spram njemačkomu elementu, no s njihove je strane sigurno za očekivati da će se u novom, čisto češkom okruženju u najkraćem roku u potpunosti prilagoditi češkomu elementu.“

Novo, čisto češko okruženje sastojalo se od 100 općina pretežno lociranih u sjevernoj Moravskoj, u kojima su prije često bili nastanjeni pripadnici njemačke manjine.⁸⁵

Hrvati su dospjeli u posve novo okruženje, često su im dodijeljene ruševne kuće prijašnjih njemačkih stanovnika, u kojima su se, pred dolazak Hrvata, nerijetko „udomaćili“ razni posjetitelji, takozvani „kopači zlata“.

Gore citiran penzioner se prisjeća:

Odluku o tome gdje ćemo se useliti donio je neki komesar, ne sjećam se kako se zvao, ali nije on bio najgori. Odredili su nam kuću, tamo i tamo ... nismo mogli birati. Nekoga je dopala lošija, nekog drugog bolja kuća. Kuću nismo mogli odabrati. Sve su to odredile vlasti. Kućni broj taj i taj – ideš tamo. Ideš tamo gdje ti se odredi.

U prijašnju domovinu južnomoravskih Hrvata u međuvremenu doselile su češke i slovačke obitelji iz Rumunjske i Bugarske.

Hrvatima je dugo bilo zabranjeno posjetiti bivša sela.

Do 1968. nama je Hrvatima bilo zabranjeno otići u južnu Moravsku. Samo uz posebnu pratnju, ili smo morali imati dozvolu Okružnog narodnog odbora

Jednom smo bili tamo, imao sam druga koji je radio na granici, te nam je on bio pratnja. On je jamčio za nas. Drugačije ne bih mogao posjetiti [stari kraj].

Međutim, našu su baku pustili još iste godine kada smo odselili. Bili smo odselili u vrijeme žetve, ostalo je neobranog kukuruza, te je morala otići tamo i pobrati ga. Dobila je dozvolu i otputovala. S vremenom postalo je lakše. Ali do 1965. ili 1968. bilo

---

⁸⁵ Oni su prema Beneševu dekretu (28. III. 1946.) protjerani u Njemačku, Vidi: Lawitschka, *nav. dj.*, 2014., 8-9. Kako su u to vrijeme prošli Hrvati u Gradišću (Austrija), iscrpno piše Gerald Schlag, *Gradišćanski Hrvati od 1918. do 1945. godine*. U: Povijest i kultura Gradišćanskih Hrvata, Nakladni zavod Globus, ur. Ivan Kampuš, Zagreb 1995., 155-198.; vidi još: Schlag, 1984., 333-346.

je zabranjeno. Kasnije su ljudi, ako su imali novca, odselili na jug, u Göding (Hodonin) ili Lundenburg (Břeclav)“, prisjeća se J. V.

Važan preduvjet da nacionalne manjine prežive je očuvanje vlastita jezika. Među najvažnijim uvjetima za to je komunikacija na tom jeziku. S obzirom na to da je hrvatski živalj razasut na toliki broj općina, uzajamni su kontakti znatno otežani, što je osiguravalo solidne temelje za brzu asimilaciju.

Dok su djeca prve generacije, rođena u novoj domovini, katkada još naučila hrvatski, druga i treća generacija gotovo bez iznimke govori samo još češki. Eto čega se još sjeća Hrvat iz mjesta Neu-Prerau (Nova Prerava):

Kao djeca govorili smo samo hrvatski. Čak kada smo bili u društvu češke ili njemačke djece. Kada sam došao ovamo (znači u sjevernu Moravsku) nisam znao puno češkog. Morao sam ga naučiti. Doduše, na misi smo tada pjevali češke pjesme, a pod Hitlerom njemačke, ali čim bi izašli iz crkve počeli bi govoriti hrvatski (...). Danas moja djeca više ne znaju hrvatski. Možda nešto malo, ali stvarno malo. Sada samo još sa sestrom razgovaram na hrvatskom, ili kada nam dođu Hrvati iz Beča.

Promijenjene okolnosti nakon 1989. omogućile su moravskim Hrvatima da intenziviraju napore oko zaustavljanja asimilacije i ublažavanja doživljene nepravde. Početkom 1991. godine u Brnu je osnovan „Savez građana hrvatske nacionalnosti u Češkoj Republici“ koji u suradnji s Općinom Jevišovka (Frielištovf) redovito organizira sastanke južnomoravskih Hrvata, zvane *kiritof* (očito prema [iskrivljenom] njemačkom *Kirtag*: proštenje), što je prije u sve tri općine južnomoravskih Hrvata bio najvažniji blagdan (Kirchentag).

Za kiritof bilo je jako veselo. U Frelichovu (današnjoj Jevišovki) imali smo sastav, dva do tri momka koji su svirali – kakvo veselje! Još prije kirvaja (kiritofa) svaka je starica imala kist i kreč, i farbanje je krenulo. Donji dio u plavom, ostatak u bijelom. Za naše kiritofe znala je sva bliža i daljnja okolina. Tjedan dana prije krenulo se s pečenjem kolača, na svakom stolu stajala je pečena guska. U

nedjelju rano ujutro išlo se na misu, nakon toga glazba i vino. Prava radost (...). No jesu li nas morali iseliti? Vjerujem, da su nas ostavili, ništa se ne bi dogodilo.

Danas je kiritof jedinstvena (često i jedina) prilika za susret prijašnjih stanovnika u mjestu gdje je većina njih rođena. Podupiru ih Hrvati u Slovačkoj i Austriji. Dok je na prvom kiritofu nakon 1989. sudjelovalo otprilike 2500 ljudi, na zadnjem, koji je održan 2003., bilo ih je najviše nekoliko stotina.

Godina 1999. donijela je Hrvatima barem moralnu satisfakciju, jer je češka vlada kroz opunomoćenika za ljudska prava Petra Uhla izrazila svoju ispriku.

I što je danas s Hrvatima? Žele li se vratiti? Evo još jedne izjave našeg sugovornika iz mjesta Neu-Prerau (Nova Prerava):

Mene nitko više ne bi mogao tamo odvesti, moja kuća je izgorjela, njivu su mi oduzeli, oduzeli su mi vinski podrum, oduzeli su mi sve i protjerali me. Sada tamo žive Rumunji i Bugari, a oni nisu baš jako zainteresirani za nas. To se sada ne može promijeniti, sada su tamo strani ljudi, i kad bi ih se preselilo, isto bi im bilo kao Hrvatima. Nakon 50 godina tim je Bugarima tamo također dom.

Ne žalim se, navikao sam. Kupio sam kuću ovdje na sjeveru, obnovio je, i zadovoljan sam. Ne psujem više komuniste. Nisam ih nimalo volio jer mi nisu učinili ništa dobro. Malo se sjećam Hitlera, pa poslijeratnog doba, komunista. Ali pohvaliti ne mogu nikoga. Kršćanin sam, vjernik, nije na meni da [ikoga] grdim. Radije želim imati svoj mir.⁸⁶

---

⁸⁶ To je dio njemačkoga teksta predavanja Andreja Novika pod naslovom: *Mährische Kroaten: gestern, heute, morgen?* što ga je održao u Beču 2000. na jednom kongresu o jezičnom standardu. Gospodin Novik mi je to predavanje dobrohotno poslao te mu se i ovom prigodom srdačno zahvaljujem. Na hrvatski je navedeni tekst prevela prof. Silvija Sladić kojoj se također zahvaljujem.

Vrlo upečatljivim čini mi se i sljedeći zapis Tome Siča iz Olomouca, koji je u *Hrvatskim novinama* 1999. napisao u rubrici „Forum šiteteljev“, pod naslovom *U Češkoj malo ki zna za Gradišćanske Hrvate u Austriji (...)*. Sič zapravo piše o Hrvatima u južnoj Moravskoj o kojima je u prethodnom tekstu pisao Ignac Horvat, ali iz drugog vidika, i nastavlja:

* * *

U Čehoslovačkoj od 1538. do 1948. ljeta – 410 ljet dugo! – živili su Hrvati uz češko-austrijsku granicu u Južnoj Moravi (Jižni Morava) u kotaru Nikišporak (*Nikolsburg*) u tri općina: 1. Fröllersdorf (češki: *Frélichov*, hrvatski: *Frielištof*, sada opet: *Jevišovka*); 2. Neu Prerau (češki: *Nový Přerov*, hrvatski: *Nova Prerava*); 3. Guttenfeld (češki: *Dobré Pole*, hrvatski: *Dobro Polje* ili *Gutfeljt*). Ali kad su komunisti došli na vlast u ČSR 25. Februara 1948. ljeta, svi Hrvati su iseljeni iz trih zgora spomenutih hrvatskih općin u ljeti 1948. i 1949., čuda puti i nasiljem. Prognani su Hrvati i raseljeni u Sjevernu Moravsku (Severni Morava) u različna sela i grade. Posjede, imanje oduzeli i konfiscirali su svim Hrvatom polag Beneševih dekretov (br. 12/1945.) kao i svim Nimcem u ljetu 1945., ki su se morali iseliti u Nimšku.

Uzrok iseljenja Hrvatov iz trih južnomoravskih općin Frielištof, Nova Prerava i Dobro Polje u unutrašnjost zemlje u ljetu 1948. komunisti su ovako obrazložili: 1. Da su pri izbori 1946. ljeta svi Hrvati u ti tri općina s 99% glasali za Kršćansko-socijalnu stranku (Lidová strana); 2. Jer su Hrvati u Drugom svitskom boju služili u Nimškoj vojsci (*opomena autora: bili su prisiljeni jer opsadom Čehoslovačke kroz Nimšku vojsku /Wermacht/ 1. oktobra 1938. ljeta svi Hrvati automatski su nastali gradjani Velikonimškoga Reicha*); 3. Jer su južnomoravski Hrvati po 410 ljet najednoč bili politički nepovjerljivi (unverlässlich) elementi uz češko-austrijsku granicu. Pravi uzrok za iseljenje Hrvatov je bio drugi, to je njev posjed, njevo imanje. Spomenute tri hrvatske općine su bile bogate s čuda velikih seljačtav i lipimi i dobro očuvanimi hižami i pivnicami, ke su komunisti tribali za svoje boljšivističke partijske druge i črljene prijatelje. Za vrime komunističke ere, dobe u Čehoslovačkoj i po

iseljenju i progonu Hrvatov iz trih zgora spomenutih općin u 1948. ljetu različni tudji doseljeniki su pak zauzeli i zaposjeli prazne hiže i seljačke dvore. Neki od njih večkrat su minjali svoje sjedište i su se preselili opet u drugu, lipšu hižu. Došlo je do toga, da su neke napušćene hiže ostale prazne i su propadale, jer ih nijedan nije popravljao. Na koncu je pak bilo potribno da se srušu te nepopravljene hiže. Turobna je slika, da 40 posto nekadašnjih hižov danas već ne stoji. To moremo osebujno viditi u Frielištofu. U Češkoj republici danas skoro nijedan ne zna, da i u Gradišću živu Hrvati. Pokidob moji preoci dohadjaju iz hrvatske općine Frielištof (danas *Jevišovka*), me zanima kako Hrvati danas živu u Gradišću. U našem gradu Olomoucu (*Olmütz*) sa 16.000 stanovnikov imamo drugo najveće sveučilišće u zemlji sa sedam fakultetov. U sveučilišnoj biblioteki ima već od 1.460.000 razlićnih knjig, ali nažalost niti brošuru o Gradišćanskim Hrvati. Jako me zanima hrvatska manjina, ka jur tako dugo živi u današnjoj Austriji. Rado bi čim već doznao o Hrvati u Austriji. (*Hrvatske novine*, 1999.)

Članice folklorne grupe Pálava – Kiritof u Frielištofu (foto: *Marijan Lipovac*, 2016.)

Uspomene Joze Lavičke

Joza Lavička

Eto, i to je jedan opis iz prve ruke o moravskim Hrvatima i njihovoj sudbini nakon 1945., pri čemu je Joza Lavička doživio i svoju kalvariju. On je danas živa legenda i ne posustaje u njegovanju kulturnopovijesnih i jezičnih uspomena te živih etnografskih ostataka svojeg sela Frielištofa.

U najnovije doba (2005.) vrlo je impresivna reminiscencija na današnje vrijeme života kod južnomoravskih Hrvata Joze Lawitschke (Lavičke), koji živi u Beču, kamo je došao iz Frelištofa nakon II. svjetskog rata (1948.) i koji je još uvijek zaljubljen u svoj zavičaj u Moravskoj. On je u kalendaru *Gradišće Kalendar* (2005.) napisao tekst *Mi Moravski Hrvati sme dobri a veseli ljudi*. Budući da već 69 godina boravi u Beču, predočujem njegov tekst onako kako je objavljen, jer se vidi kako on još i danas govori i piše, to više što bismo mogli za nj reći da je posljednji Mohikanac iz Frelištofa koji nije zaboravio na život djetinjstva i svega onoga što ga veže s rodnim mjestom.⁸⁷ Budući da je zapis Lawitschke (Lavičke) živo svjedočanstvo iz 21. stoljeća, evo njegova spomenuta teksta:

* * *

Svaki putnik, ki nam u naše selo dojde, se od nas rad ne luči. Mi smo od naših pradjedov jerbali,⁸⁸ da dobro pogostimo goste. Oni su nas naučili, da su u naši stani i hiža svakomu naša vrata široko otprta. Danas to nij kot je u stari časi bilo. Sada se to polako modernizira, ali za našu veliku škodu.

---

⁸⁷ Osim toga, on je u gradišćanskim *Hrvatskim novinama* objavio nekoliko svojih pjesama i tekstova vezanih uz povijest moravskih Hrvata, a autor je također knjiga: *Mein Leben von Fröllersdorf bis Wien. Eine Biographie*, Wien 2005.; *Ein idyllisches Dorf zwischen Thaya und Jaspitz in Südmähren*, Wien 2014. No, Lavička je objavio i na češkom jeziku sljedeći naslov: *Josef Lawitschka, Lipo naše selo. Paměti jihomoravského Chorvata*. Vybral, přeložil a úvodní poznámku napsal Andrej Novik, Praha, Miroslav Kouba – Aequitas, 2005.

⁸⁸ Naslijedili.

O. Růžička: *Manda Slavič s prabakom* (1924.)

Naši mladi junaki u seli ne nosu već one lipe šarene hrvatske nošnje. Par starih, ki je još imaju, je na nedilju i svetke nosu. Danas bi bile nošnje jako drage, sada je normalna oprava lakocjena. Žene i divičice su prže⁸⁹ u lipšoj opravi hodile neg danas. Starije babe imaju u njihovi lipo pomoljani⁹⁰ kofani još čuda hrvatske prateži, ali velika škoda je, da je naše žene i divičice ne nosu. Nekad se je lajblj⁹¹ rukom šio, a to je bilo čuda djela. Kitice na lajblji su se rukom našivale. Kratka čerljena suknička, bijelo opleće i rukom našivani lajblj su jako vršili. Je mlada divičica nedilju po starohrvatski opravna u crikvu k maši išla, nij bilo lipše divičice na svitu.⁹² Sada već nisu naše divičice

---

⁸⁹ Prije.

⁹⁰ Obojeni. Slično je pisao i Joza Sičan. Vidi: Pavličević, *nav. dj.*, 1994., 289-294.

⁹¹ Prsluk.

⁹² Koliko je Jozi Lavički stalo da tako lijepe nekadašnje narodne nošnje u *Frelištofu* opet ožive, svjedoči i ova činjenica: on je folklornu grupu *Pálava* u Češkoj opskrbio izvornom narodnom ženskom nošnjom iz Frelištofa, po kojoj je sašivena nošnja za cijelu grupu. Ta je folklorna grupa krajem devedestih počela plesati izvorne hrvatske plesove i pjevati (jačiti) pjesme moravskih Hrvata, pa im spomenuta nošnja itekako dobro stoji! Vidi fotografije u: *Hrvatske novine*, tjednik

tako lipo opravne kot su prže bile. I danas su još lipše, ali pravo po hrvatsku to već nij. Ovakovo djelo s našivanjem si naše žene i divičice već ne načinjaju. One si radije svakorjačke gotove pantice i mašle kupiju, ke si pak na opravu prišiju. S tim imaju čuda manje djela. Zato je to opet čuda draže, a ipak tako lipo i čisto hrvatsko kot je to jednoč bilo nij.

Još šohalj^{92a} s jednom Hrvaticom u kolu tancao, nij bilo na svitu lipšega parića nego njih dvih. Od cijele okolice su dohadjali na naš kiritof i hotke kukati⁹³ – nek zato, da bi naše lipe hrvatske nošnje vidili. Zato je to velika škoda, da hrvatski jur mizi.

Akademski slikar, Othmar Ružička, ki je naše ljudi čuda ljet moljao, žalil je jako, da to jur već nij tako kot je to jednoč bilo: čižam je jur malo vidit. Danas nosi mlada i stara nek šoljine, cipele. I s našimi hižami i kućami je tako. U stari časi su naše hiže zvana i s nutra dvakrat u ljetu s čuda farbov moljali.⁹⁴ Jednoč pred Duhi i kiritofom⁹⁵ su naše žene pune ruke djela imale, kad su hiže štiječku ličile. Je za ta čas neki tudji u selo došao, je na prvi pogled vidio, da je u hrvatskom selu. Po cijeloj okolici su hrvatska sela najlipša. Cijelo selo je bilo šaro, od samih farbov. Jedan stan je bio podravom modar, drugi zelen, a med okni i na gijelbi su udjelali črljene modre štrafiće. Sve je nek igralo, da je bila radost si pokukati naše lipo pomoljane stane.

Neki stari ljudi su jako vrijeda⁹⁶ spoznali, da ćedu se naši hrvatski zviki⁹⁷ u ti tri seli takaj jednoč zgubiti. Do ljeta 1948. smo si naše zvike mrvu još obdržali. Ali u samom ljetu su nas silno iselili, po cijeloj Moravi raselili i čuda familijov rasčihali. U ljetu 1989., se je Nikišporki jedna folklorna grupa sa našom kulturom zauzela, danas tancaju i jačiju naše jačke.⁹⁸

Gradišćanskih Hrvatov, leto 104., br. 300 (26. juli 2013., str. 7, sl. 8) i *Hrvatske Novine*, 105., br. 38 (19. septembar 2014., str. 6, sl. 5).

^{92a} Mladić.

⁹³ Gledati, promatrati „da hrvatski jur mizi“ – da hrvatski već nestaje.

⁹⁴ Bojali su.

⁹⁵ Svetkovina na blagdan patrona crkve (njem. Kirchentag).

⁹⁶ Uskoro.

⁹⁷ Običaji.

⁹⁸ To je spomenuta folklorna grupa *Pálava*.

U ljetu 2001. sam ja gradišćanskoj folklornoj grupi „*Kolo Slavuj*“, darovao dvadeset pet starih ženskih i jednu mušku originalnu nošnju, i oni nas danas zastupaju, kot živi spomenik na pozornici i po cijelom svitu, a tako se ufam, da će naša Moravska hrvatska kultura s timi dvimi grupami živiti dalje.⁹⁹

* * *

U *Hrvatskim novinama*, br. 37 (2013., od 13. rujna), čitamo pod naslovom *Hrvatski kiritof u Frelištofu s novimi ljudi i s novimi idejama* i ovo: „(...) U Frelištofu¹⁰⁰ su još 1990. ljeta domaći i iseljeni i raseljeni Hrvati pokrenuli inicijativu da opet svečuju svoj hrvatski kiritof na prvu nedilju u septembru, na svetak patronice, zaščitnice sela i fare sv. Kunikunde. Jako je tada pomagao i Hrvatski kulturni savez u Slovačkoj na čelu s Jurkom Cvečkom i Jozom Lavičkom iz Beča – a se je pak vrijeda i formiralo *Udruženje hrvatske manjine* u Češkoj republici s prvom predsjednicom Minom Opluštilovom.¹⁰¹ Danas je na čelu toga Udruženja mladja generacija, to su unuki nekad raseljenih Frelištofcev, (sestra i brat) Lenka i Jan Kopřiva, ki su postavili hrvatski kiritof¹⁰² na nove noge s novimi idejama i sadržajima. Danas je to etno-dogadjaj ki je zanimljiv ne samo za Hrvate, nego pred svim i za Nimce i Čehe iz te regije.“¹⁰³

---

⁹⁹ „Gradišće“ *Kalendar i ljetopis Gradišćanskih Hrvatov za obično ljetu 2005*, Željezno, 242-243. Tekst je redigiran u duhu gradišćanskohrvatskog jezika u Gradišću.

¹⁰⁰ Moravski Hrvati to mjesto izgovaraju *Frielištof*.

¹⁰¹ Spomenimo da je na poticaj tog udruženja 5. prosinca 2008. u Frelištofu otvoren *Hrvatski dom* u kojem se namjerava opremiti knjižnica i etnografski postav moravskih Hrvata. Zanimljivo je spomenuti da je predsjednik *Udruženja hrvatske manjine* u Češkoj tada bio Joza Hubeny. Dakle, isto ime i prezime kao što je kod rukopisa predočena u ovoj knjizi, također, Josip Hubeny. Vijest o obnovi i otvorenju spomenutog doma donijele su i *Hrvatske novine*, ljetu 99., br. 50, (12. decembar 2003., 17); ljetu 106, br. 19, (15. maj 2015., 3,11); HN, 103, br. 36 (2012., 2).

¹⁰² Kiritof. Vidi: *Hrvatske novine*, ljetu 104, br. 38, Željezno 2013., 14-15.

¹⁰³ *Hrvatske novine*, ljetu 104, br. 37 (13. septembar 2013., 14-15). Vidi još: *Hrvatske novine*, ljetu 104., br. 31/32, (2. august 2013., 16), pod naslovom: „Frelištofski kiritof na 68. Medjunarodnom folklornom festivalu Stražnice.“

Lavička je napisao, kao što je spomenuto, i nekoliko pjesama u svojem zavičajnom govoru. Jedna od njih je i pjesma naslovljena/ posvećena: *Jozu Schneideru gre Frielištof na konac.*

*S Jozom gre naš Frielištof na konac/
Ostat će nek na crikvenom/ turmu zvonac/
Nam Hrvatom neće već zvoniti/ da ćemo se
na Južnoj Moravi/ skonit.// Na petstoliet sme
tamo dobro/ živili/ Zač nas na krajine nisu
htili/ Do danas nisme mi razumili/ komunisti
su nas na silnu moć/ viselili.¹⁰⁴// Tužno mi
je kad sam ovo pisav/ Pritom naš Frielištof
mislio/ I ime od sela sme zgubili/ Čehi po boji
su nam tu ukrivili.// Jugoslavenci su se onda
za/ nas branili/ A selo na Titovo preminuti/
htili./ Ale Čehi nisu Tita priznali/ Tako selo na
Jevišovku kršćali.¹⁰⁵// U okolici su nas dobro poznali/ Da sme nalipše
nošnje imali/ Zato nam Nimci „Krovodn“/ nadavali.¹⁰⁶/ Ale naše žene
nošnje si dalje/ višivali.// Našu kulturu i lipe svike si/ držali/ Na kiritof
Nimce od okolice/ pozvali/ Obadva orkestri su bili daleko/ poznati/
Nato su rekli najbolji muzikanti/ su Hrvati.// Načelnik Vago našu
kulturnu/ dobro opatruje/ A od celoga sela stane i uličke/ spravuje/
Ale mi Hrvati od toga/ ništ nimame/ Da mi Frielištofci va tudjini/
umirame.// Anji kameke a železne križe nam nisu ostavili/ Na moju
iniciativ sme/ poslidnji spomenik postavili.// S Jozom će se jednuč naš/
narod na Moravi skončit/ On će bit poslidnji komu/ će naš zvonac
zvonit. Pjesma nosi nadnevak: (*Frielištof/Beč 1. VIII. 2005.*).¹⁰⁷*

Jozef Schneider
(1926. – 2013.)

---

¹⁰⁴ Izselili.

¹⁰⁵ Uz to, možda još treba reći da su u selo *Frielištof* doseljeni Slovaci iz Rumunjske i Bugarske, a selo je promijenilo naziv u *Jevišovka* prema potoku s njemačkim nazivom Jaispitzbach. Najmasovnije iseljavanje (prisilno) slijedilo je u veljači 1948., kad su komunisti preuzeli vlast u Čehoslovačkoj, a položaj im je bio otežan i sukobom Tita sa Staljinom.

¹⁰⁶ Nadjenuli naziv.

¹⁰⁷ Objavljena u *Hrvatskim novinama*, ljeta 98, br. 21., 25. maj 2007., 12. Bilješke jo dodao A. Jembrih. Lavička je objavio pjesme i u *Pononskom ljetopisu*, 2005., 367-369.

Najnoviji putopis iz Frielištofa

Kao što je već spomenuto, u Frielištofu se svake godine početkom rujna sastaju južnomoravski Hrvati na *Kiritofu*. Evo dijela reportaže iz 2012. što ju je napisao Dubravko Dosegović (†2016.). Nakon kratkog povijesnog uvoda, autor piše:

* * *

(...) Uskom sporednom cestom između šuma i polja približavamo se Jevišovki; iz daleka se već nazire toranj župne crkve sv. Kunikunde (Kunhute). Parkiramo se ispred naračaste zgrade Hrvatskog doma i već tu nas zatiče dražesan prizor: tri plavokose djevojčice u šarenim hrvatskim nošnjama, s cvjetnim vjenčićima na glavi i mali braco od kojih godinu dana u kolicima, također u nošnji, s kicoški nakrivljenim šeširićem. Malo dalje, u naručju majke, šestomjesečna beba s vezenom pregačom i bluzicom, i sa šarenom maramom na

Dopredsjednica Udruge građana hrvatske narodnosti u Republici Češkoj, Lenka Kopřivová

glavi. Susrećemo se s organizatorima kiritofa, tu je predsjednik udruge građana hrvatske narodnosti Jan Kopřiva i potpredsjednica Lenka Kopřivová; dobivamo značke sa crveno-bijelo-plavim vrpcama i program proslave, nazvan *Kiritofski cajdung*. Upoznajemo dugogodišnjeg, sada već bivšeg načelnika Općine Michaela Vaga i novu načelnicu Boženu Bošiakovu. Malo pomalo pristižu i ostali uzvanici, među ostalima i hrvatski veleposlanik u češkoj Frane Krnić i donedavni češki veleposlanik u Hrvatskoj Karel Kühnl. Stiže i puhački orkestar i odmah počinje svirati poznate čaške melodije. Pristiže sve više ljudi i slijeva se u mjesnu crkvu, koja je ubrzo ispunjena do posljednjega mjesta, a u središnjem prolazu do oltara špalir drže djevojke i mladići iz društva *Pálava* u slikovitim nošnjama.

Služi se misa na tri jezika – češkom, njemačkom i hrvatskom, prevodi je generalni vikar biskupije iz Brna, mons. Jiří Mikulášek,

Uspomena s Kiritofa 2014.

a koncelebriraju Jiří Komarek, župnik u Jevišovki (Frielištofu) i Branko Kornfeind, župnik iz Gradišća (Burgenland, Austrija). U misnom slavlju sudjeluje i zbor i tamburaški orkestar društva *Hrvatsko kolo* iz Gradišća, pod ravnanjem vlč. Branka Kornfeinda. Bez sumnje je zanimljiva osoba taj pater Branko, legendarni „župnik s tamburom“ u gradišćanskim selima Pandorf i Neudorf (Novo Selo), *spiritus movens* svih tamošnjih kulturnih zbivanja, koji nesebično pomaže i sunarodnjacima u Moravskoj. U stanci nakon mise

doživio sam i zanimljiv osobni susret. Mala djevojčica s pletenicama (neodoljivo me podsjećala na Pipi Dugu Čarapu) vidjela je dječje slikovnice u predvorju crkve. Izabrala je jednu i donijela svojoj baki da joj pročita. *Ale ja tomu nerazumím, je to chorvatský*, našla se bakica u neprilici. Nije bilo druge nego da ponudim svoju pomoć – čitao sam hrvatski tekst i namjerno samo povremeno prevodio na češki i vidio sam da su i unuka i baka razumjele. Pošto smo apsolvirali prvu slikovnicu, mala je otrčala u crkvu i donijela drugu i, pogađate već, zatim još jednu, pa još jednu – i potrajalo je to prilično dugo, sve dok baka nije rekla da je dosta i zahvalila mi na poduci iz hrvatskog. Simpatična mala epizoda za sjećanje. Nakon mise, povorka predvođena limenom glazbom krenula je prema spomeniku 400. godišnjici doseljavanja Hrvta u Moravsku. Spomenik se nalazi na određenom prostoru izvan mjesta, kao kameni obelisk, na čijem se vrhu nalazi kamena piramida podignuta sto godina ranije, povodom 300. Godišnjice doseljavanja, kako nam govori natpis na njemačkom, dok je natpis na donjem, novijem dijelu, na hrvatskom.

Na spomenik je položen vijenac, uz zvuke hrvatske himne. Dok sam se kretao okolo snimajući, mobitel u mom džepu stalno se javljao glasnim *plink*, obavještavajući me da se nalazim na području čas češke, a čas austrijske mobilne mreže. Par metara udesno – *plink*, pak koraka ulijevo – opet *plink*. Nije čudo, spomenik se nalazi tek par stotina metara od austrijske granice. Sreo sam tu i osobu koju su moji suputnici proglasili mojim dvojnikom. Sličnost postoji, no veća je na međusobnoj udaljenosti od dvadesetak metara nego na dva-tri metra. Ipak, upoznali smo se i zajedno fotografirali. Zove se Jiří Schneider, rođeni je Frielištoljanin (nisam siguran je li to jezično ispravno) i sjeća se svoga djetinjstva u Frielištofu i prisilnog preseljenja. Danas živi u okolici Olomouca i svake godine dolazi u Jevišovku (Frielištof), kao i mnogi drugi bivši sumještani. Nakon polaganja vijenca povorka se uputila prema *cimitoru* – neki će u tome prepoznati englesku riječ *cemetery*, tj. groblje, no korijeni joj sežu dublje, u latinski. Na lijepo uređenom mjesnom groblju neki su iskoristili priliku da posjete grobove svojih predaka, a na sredini se nalazi spomenik s natpisom na moravskohrvatskom narječju: *Na spomin na hrvatsko selo Frielištof njegove stanovnike ki su od 1538 do 1948 lieta ovde živili i na pokojne ki ovde ili va tudjoj zemlji odpočivaju.*

U Hrvatskom domu otvorena je izložba posvećena djelu osoba zaluznih za kulturni opstanak moravskih Hrvata. Jedan od njih je bio Alois Malec, moravski svećenik u Dobrom Polju. Hrvatski je naučio od svojih vjernika, a kako su u crkvi imali samo njemačke knjige, koristio je najprije molitvenik *Hiža zlata* gradišćanskog svećenika *Lovrenca Bogovića*,¹⁰⁸ a onda je u suradnji s drugim moravskim svećenikom, Františekom Venhudom koji je hrvatski naučio u Sarajevu, 1895. izdao *Molitve i pjesme pro ljud hrvatski v Moravi*. Uz to, bavio se pručavanjem njihove kulture, tradicije, običaja i nošnji i autor je jedne knjige tiskane na jeziku moravskih Hrvata, a u časopisu *Český lid* objavio je članak pod naslovom *Zašto se za tristo godina nisu ponijemčili?* Zaključuje da bi se Hrvati ponijemčili da se odreknu svojih običaja i nošnji, zbog kojih im se drugi podsmjehivaju.

---

¹⁰⁸ O njemu vidi ovdje u knjizi, bilj. 37.

Hrvatski kulturni dom u Frielištufu danas (foto: M. Lipovac, 2016.)

Druga zaslužna osoba je akademski slikar Othmar Ružička, rođeni Bečanin, koji je svoj veliki opus posvetio bilježenju ozračja, običaja i svakodnevnog života moravskih Hrvata.¹⁰⁹ U Frielištuf je prvi put došao 1905. A poslije se često tamo vraćao, da bi 1930, kupio kuću i trajno se naselio. Njegov frielištovski ciklus čini nekoliko stotina ulja na platnu na kojima se fotografskom preciznošću zabilježene i najmanje pojedninosti iz tamošnjega života. Cijela zbirka još nije temeljito proučena i vrednovana i predstavlja izazov za nekog budućeg povjesničara umjetnosti, koji će je jednom temeljito obraditi i predstaviti javnosti. U ovaj kontekst, bez sumnje, spada i vitalni

---

¹⁰⁹ Vidi njegove slike na str. 150-158. O Ružički vidi: Anto Nadj, *Othmar Ružička*, Novi Igas, Hrvatski akademski klub, br. 3, Beč 1996., 4-11; Hellmut Bornemann, *Prof. Othmar Ruzicka, Lebensbilder eines südmährischen Künstler*, Verlag des Südmährischen Landesschaftes in Geislingen Steige, 2008; Hainrich Fuchs, *Die österreichischen Maler des 19. Jahrhunderts*, Band 3, Wien 1973.: *Ergänzungsband 2*, 1979.

osamdesetgodišnjak Joza Lavitschka, rođen (1933.) u Frielištofu, koji je u vrijeme raseljavanja Hrvata s obitelji izbjegao u Austriju (Beč), gdje i danas živi. Pokretač je brojnih akcija na oživljavanju tradicija moravskih Hrvata, a mnoge je i financirao vlastitim sredstvima, među ostalim i podizanje spomenika na groblju Jevišovki (Frielištofu). Osnovao je galeriju Othmara Růžičke, prikupljao originalne nošnje a uz to je napisao i knjigu sjećanja na život u predratnom Frielištofu, uz mnogobrojne stihove na njemačkom i gradišćanskom hrvatskom. Unatoč godinama, redoviti je sudionik svakog kiritofa u Frielištofu.

Othmar Růžička
(autoportret, 1932.)

Popodnevi program nastavlja se tradicionalnom povorkom s jarcem, što je neizostavni dio svakog kiritofskoga slavlja. (...) Slavlje se nastavlja nastupima folklornih sastava – sudjeluje *Pálava* iz Mikulova, *Hatsko kolo* iz Gradišća, *Kolo Slavuj* iz Beča s hrvatskim pjesmama i plesovima i, kao gosti, plesna skupina iz Retza u Austriji koja nastoji sačuvati austrijski folklor. Prisutne je oduševilo bunjevačko kolo u izvedbi *Slavuja*, pjesme i plesovi iz Gradišća, šarenilo nošnji plesača *Pálave* (...). Na kraju, osjećam potrebu kazati sljedeće: možda sam stekao pogrešan dojam, ali mi se čini da sadašnje stanovništvo Jevišovke (Frielištofa) ne sudjeluje u svim ovim događanjima. Rekao bih da se ne osjećaju ugodno kad njihove domove obilaze i ogledavaju ljudi koji su u njima nekada živjeli a iz njih su protjerani. Vjerojatno doživljavaju godišnje okupljanje Hrvata kao neku vrstu elementarne nepogode i sretni su kad sve to prođe. Pomalo ih razumijem – premda frielištofski prognanici i njihovi potomci ne pokazuju nikakve revanšističke sklonosti, nepravde prošlosti ostavljaju duboke rane kojima treba dugo da zacijele. Sunce se polako spuštalo prema obzoru, a nama je predstojao dug put do

Zagreba. Oprostili smo se od ljubaznih domaćina, uz obećanje da ćemo sljedeće godine sigurno ponovo doći.¹¹⁰

* * *

Sve što je u ovoj knjizi predočeno, usko je vezano uz Hrvate u južnoj Moravskoj, o kojima će, za kojih dvadesetak godina, u takvom opsegu biti teško pisati, jer je pitanje hoće li ih još biti. Upravo zato što ih još danas ima raseljenih diljem svijeta, ova knjiga svjedoči da su moravski Hrvati živjeli na ognjištima svojih praotaca u novoj sredini, doduše, ne uvijek zadovoljavajuće što se njihovih želja i očekivanja tiče, jer su bili podložni trenutku povijesnih i političkih mijena. Knjigom *Tragom identiteta južnomoravskih Hrvata* htio sam na jednom mjestu predočiti ono što je o njima svojedobno pisano na hrvatskom jeziku, a najveće je svjedočanstvo o njihovu identitetu upravo rukupis iz Frielištofa, koji je u ovoj knjizi po prvi put tiskan. Taj će tekst, vjerujem, biti od koristi jezikoslovnim istraživanjima, kako u slavistici tako i u kroatistici, poglavito u hrvatskoj muzikologiji, a napose u povijesti crkvene glazbe, kao i etnologije hrvatskih manjina u Europi.

Tri plavokose djevojčice
s cvjetićima u kosi i
mali braco u kolicima,
Kiritof u Frielištofu 2012.

---

¹¹⁰ Tekst reportaže objavljen je u časopisu *Susreti*. Glasilo Hrvatsko-češkog društva, XXI, br. 31, Zagreb 2013., 40-43.

Josef Walenta iz Frielištofa (foto: Karel Dvořák)

Obitelj Slunjski, Dobro Polje, XIX. st.

Djevojčice u igri

Hrvatica u narodnoj nošnji, Nova Prerava, 1897.

Mladi Hrvat u narodnoj nošnji, Nova Prerava, 1897.

Hrvatica u narodnoj nošnji, Nova Prerava, 1897.

Othmar Růžička: *Johan Knoth s harmonikom*

Othmar Růžička: *Kopanje krumpira*

Othmar Růžička: *Obitelj moravskih Hrvata pri večeri*

Othmar Růžička: *Divičica s guskami*

Othmar Růžička: *Pred ogledalom u narodnoj nošnji*

Othmar Růžička: *Ples na Kiritofu* (1917.)

Othmar Růžička: *Crikva va snigu*

Othmar Růžička: *Molitva pred kipom*

Othmar Růžička: Molitva va *crikvi*

Othmar Růžička: *Manda Slavić s prabakom*

Othmar Růžička: *Kiritof u Frielištofu (1917.)*

Othmar Růžička: *Dívka rulji kukuruz*

Othmar Růžička: *Manda Slavić*

Othmar Růžička: *Frielištof*

Folklorna grupa Pálava, Kiritof u Frielištofu (foto: Marijan Lipovac, 2012.)

Folklorna grupa Pálava, Kiritof u Frielištofu (foto: Marijan Lipovac, 2012.)

Folklorna grupa Pálava, Kiritof u Frielištofu (foto: Marijan Lipovac, 2012.)

Folklorna grupa Pálava, Kiritof u Frielištofu (foto: Marijan Lipovac, 2012.)

III.

Jačke i prodike

Hubenyjeve jačke i prodike iz Frielištofa

Tako bi se mogao nazvati rukopis o kojem je u ovoj knjizi riječ, odnosno koji ovdje objavljujemo. Rukopis se danas nalazi u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu pod oznakom R 4592. Na prvoj stranici netko je od zaposlenika u knjižnici strojopisom napisao: *Hubeny*,¹¹¹ *Josip: Jačke, govori i molitve iz Fröllersdorfa u Gradišću. 19. st. 19 x 11 cm, 198 str.* Dakle saznajemo za autora rukopisa, sadržaj i mjesto na koje se tekst odnosi, to je Fröllersdorf (Frielištof) koji nije u Gradišću, kako je to navedeno, nego u Moravskoj. Očito tadašnji službenik knjižnice, koji je pisao bibliotečni podatak, nije znao gdje se točno to mjesto nalazi. U čitavom rukopisu nema naznake ni zapisa o dospijeću rukopisa u NSK u Zagrebu. Tekst rukopisa pisan je od jedne ruke u bilježnici s ravnim crtovljem. U obzir, kao darovatelji rukopisa mogli bi doći Đuro Kuten¹¹² i Ivan Milčetić. No za to bi trebalo još dodatnih provjerenih podataka. Što bi moglo ići u prilog Kutenu kao prvomu vlasniku našeg rukopisa? U njegovu putopisu čitamo kako je za boravka u Frielištofu susreo jednog seljeka imenom Jakova Netrufala, koji je bio *otac cieloga sela*. „Otcem pako zovu onoga, koji pjeva litanije i pjesme, kada polaze, kako oni vele, na Božju pot, to jest na proštenje procesijom. (...) Upitam ga napokon, da li znade koju pjesmu da mi ju zapjeva. Ča je to pjesma? Odvрати mi začudjen. Izpravim se u brzu i rekнем: jačku ako znate koju. Та kako ne bi znao otac jačiti. Kada ja zajačim na božjem putu, onda gospodin¹¹³ zašute. – Pa dajte zajačite jednu. Počne: *Ana, sveta je plakala, da poroda nji' imala. Aleluja! Moli za nas o blažena Ana!* Čim je dopjevao ovu kiticu, ponudi mi da malo pričekam, da će donieti sve svoje knjige, u kojih su hrvatske pjesme i molitve. Za trenutak stvori se pred nama s cielom svojom bibliotekom. Najviše je hvalio molitvenik *Hiža zlata...* Taj je molitvenik u njegovoj obitelji najveća

---

¹¹¹ Milčetić reče: 'Hubeny' se zovu danas mnoge porodice moravskih Hrvata. Osim toga, prvi župnik u Dobrom Polju bio je Stanislav Hubeny; Župa je utemeljena 1784. godine. Milčetić, *nav. dj.*, 1898., 442.

¹¹² Tekst njegova putopisa *Tri dana među moravskimi Hrvati* vidi ovdje u drugom dijelu knjige, str. 35-95.

¹¹³ Gospodin je naziv za župnika.

Molitvenik *Hiža zlata*
(1854.)

svetinja, po smrti njegovoj proći će opet u ruke njegova sina. U istinu taj molitvenik svaki tamošnji Hrvat čuva kao zjenicu svoga oka. Iza toga molitvenika pokaže mi drugu knjigu, u kojoj su samo pjesme. Odmah na prvoj stranici nadjem: *Jacska od svete Anne... Anna szveta tvoja hvala, chemo jaczit, jaczit szveta szlava. Aleluja moly za nasz o Blasena Anna.*“ Itd.

Ako pogledamo rukopis i ovdje predočeni prijepis, doista na prvom je mjestu spomenuta upravo pjesma o *Sv. Ani*.¹¹⁴ Prema tome, imamo razloga za konstataciju da je Đuro Kuten taj rukopis ponio sa sobom u Zagreb¹¹⁵ a koji je danas u NSK te ga ovdje u prijepisu iznova predočujemo.

Sadržaj rukopisa

Sadržaj rukopisa mogli bismo podijeliti u tri dijela: **Prvi dio** (str. 1-126) sadrži 25 različitih pjesama, od kojih su dvije svjetovne, i jednu molitvu. Naslovi pjesama su: *Jačka svete Ane, Jačka od svete Ane lastovitoga briga, Jačka od svete Ane, Jačka od presvetoga Trojstva, Jačka: Nota kad vnoći pervem uznesenji, Jačka od grišnoga človika, Jačka kada putnikzdomu putuje, Jačka kada se putnikizdomu giblaju*¹¹⁶, *Jačka od Dive Marije, Jačka od Jisusa i Marije, Jačka: Pozdravljenje udev Kristuševih, Jačka od svetoga Jožefa, Jačka: Pozdravleno budi Telo Jesusa, Jačka od svetoga Petra i Pavla, Jačka pred raspetim Jesusom, Jačka: Bud vesela moja duša, Jačka: Gospodine mili Bože*

¹¹⁴ Sadrži 14 kitica (strofa).

¹¹⁵ Mogao mu ga je darovati Jakov Netrufal u čijoj je kući, kao gost, boravio Đuro Kuten. No, nije isključeno da je rukopis dobio Ivan Milčetić.

¹¹⁶ Vrlo je indikativno za primijetiti da se ta pjesma nalazi u molitveniku Duhovni vertljac (1746.) Jeremije Šoštarića.

..., *Jačka od svetoga Antona, Jačka kada putnici domom dođu*,¹¹⁷ *Jačka od presvetoga Trojstva, Jačka: Fröllištof; Molitva kada polag cimitera poješ*,¹¹⁸ *Jačka pred prodikum, Jačka k Divici Mariji. Drugi dio* (str. 127-140) sadržava: *Prodike koje je sastavio i govorio u doba proštenja seljak Josip Hubeny iz Fröllersdorfa: Naslovi tih prodika su: 1. Pri odhajanju zdomu, 2. Kada se pride k Marije milostivnomu mestu, 3. Predgovor kada od milostivnoga mesta odhajati kaniš. Treći dio* rukopisa sadržava muku Kristovu koja se je pjevala na Cvjetnicu, nedjelja pred Uskrsom: *Pasion na Kvitnu nedilyu* (str. 143-198), ispod toga naslova zapisano čitamo: *Ove su se pasije pjevale u Fröllersdorfu sve do god. 1876.* To je mogao napisati Đuro Kuten, jer je svoj putopis objavio 1887. godine.

Ako se ima na umu da hrvatski jezik, u spomenutim trima selima, nije imao svoje ravnopravno mjesto, uz češki i njemački, u javnoj komunikaciji u 19. ni u 20. stoljeću, a od 1805. u svim se je pučkim školama učio samo njemački jezik, a ni u crkvi nije imao svoje mjesto, onda nam jezik *frielištofskoga rukopisa* jački, prodika i muke Kristove doista pruža prvorazredno svjedočanstvo jezičnog identiteta moravskih Hrvata.

Vrijednost i značenje frielištofskih jački i prodika

Budući da rukopis, koji iznova objavljujemo, sadržava religiozne crkvene pjesme i prodike vezane uz hodočašće, možemo ih svrstati u *religioznu duhovnu poeziju*. A to je poezija, općenito, koja obuhvaća pjesme u kojim se pučki pjevač i vjernik pojedinac obraća Bogu, Isusu Kristu, opisuje njegov život, slavi Majku Božju, život svetaca i svetica. Pjeva o drugim vjerskim istinama: o smrti, o posljednjem

---

¹¹⁷ I ta se pjesma nalazi u *Duhovnom vrtljacu* (1746.). Moglo bi se zaključiti da su Frielištofske *Jačke* prepisane iz spomenutog molitvenika, no to bi trebalo tek istražiti, a to je sada lakše učiniti jer je tekst pred čitateljem u ovoj knjizi. No, kod istraživanja bit će potrebno uzeti u obzir *Hižu zlata* (1754.) Lovre Bogovića (1721. – 1789.), jer i taj molitvenik sadržava „ugodne jačke“. Naime, Josip Hubeni je Đuri Kutenu najviše hvalio taj molitvenik. Stoga nije nemoguće da su spomenute jačke prepisane iz njega.

¹¹⁸ Pojedeš.

sudu, o rajju, o paklu. U svim se takvim pjesmama, u stihovima, artikulira pojedinačna ili kolektivna želja za prošnjom duhovnog i vremenitog dobra u različitim prigodama života, bilo da je riječ o hodočašću u svetište Majke Božje, blagdanu sveca i sl. Upravo takvim sadržajem obiluju *frielištofske jačke*. One su za pojedinca i vjersku zajednicu imale višestruko značenje, jer se kroz pjevanje ili molitvu istih pjesama, bez obzira što nisu imale note, pojedinac na svojem materinskom jeziku mogao moliti i dati oduška svojoj duši, svomemu religioznomu životu. Svakako, u povijesti hrvatske književnosti, danas bi trebalo više pozornosti posvetiti pučkoj religioznoj poeziji. Njihovu vrijednost i značenje treba prosuđivati, ne toliko s estetskog, nego posebnog gledišta. Takve su pjesme i molitve dio hrvatske kulturne baštine, one su jedan od najjačih spomenika jezika u kojem su ostvarene, jer upravo one, ponekad, znaju u sebi nositi obilježje velike starine, a to se može vidjeti u hrvatskoj duhovnoj poeziji koja seže u 14. i 15. stoljeće.¹¹⁹ Upravo na primjeru gradišćanskohrvatske duhovne pjesme – pučke pobožne pjesme, može se lijepo pratiti povezivanje Hrvata u novoj njihovoj domovini zapadne Ugarske i spomenutog dijela južne Moravske, jer su te pjesme i molitve duhovno sjedinjavale sve hrvatske oaze na spomenutim prostorima od 16. do 20. stoljeća – bile su svjedokom identiteta i južnomoravskih Hrvata! Doista se može reći da su *frielištofske jačke* i *prodike* duhovno blago, dragocjena kulturna i književnojezična baština južnomoravskih Hrvata. Ova knjiga, objavljivanjem *frielištofskoga rukopisa* želi pobuditi interes za proučavanje tog književnojezičnog korpusa koji je dosad ležao daleko od očiju čitatelja, a sada je u rukama današnjih potomaka moravskih Hrvata i proučavatelja povijesti Hrvata u europskim zemljama od 16. do 19. stoljeća. Jer, ako se ima na umu ono što Hrvatima u trima spomenutim selima u južnoj Moravskoj nije nikako išlo na ruku, a to je da svoj hrvatski jezik nisu mogli očuvati u svojim institucijama, školi, crkvi i lokalnoj upravi, onda je ovaj rukopis koji ovdje prvi put objavljujemo, najbolji dokaz njihova identiteta.

---

¹¹⁹ Vidi: Rudolf Strohal, *Zbirka starih hrvatskih pjesama*, Zagreb 1917.

Yacke ^{sto} ruz rukopise

Toripa Kubenoga i sto os
istoga recitirane

Toeska Svete Anne

- 1/ Anna szweta twoja hvala,
čemo Jaciil szweta szława,
Alleluja molijza nasz
o blasena Anna.
- 2/ Anna szweta je slakala,
da porodn nji zimala,
Alleluja molijza nasz
o blasena Anna.
- 3/ Anna otichesy zimati,
Kakko szime dobra Matij,
Alleluja
- 4/ Anna K kelij Angel doschal
weliy Glasz tije doneszal.
Alleluja.

- 5/ Anna noszi takov porod,
dasze čuva szega Narod,
Alleluja.
- 6/ Anna noszi Zesariczu,
Neba ij Zemlje Kraliczu,
Alleluja.
- 7/ Anna takovasz Torocla,
ij Blasenoga jimena
Alleluja molj" za nasz
o Blasena Anna.
- 8/ Anna očhe szim hasznitj,
od Takla nasz mentovatj,
Alleluja
- 9/ Anna Porodj szvojeza,
szverhu Stolla Kralcovstoga,
Alleluja molj" za nasz
o Blasena Anna.
- 10/ Anna rodila Diviczu,
Cistu Divu kod Daniczu,
Alleluja.

- 11) Anna noszj' Paradise,
od Druva Szyetoga Krise,
Alleluja molj'.
- 12) Anna noszj' Zaruczniczu,
Schallamona zvet Rosiczu,
Alleluja.
- 13) Anna noszj' Tempal Boszj',
Kornu nasz Szyit lipo szlusj',
Alleluja.
- 14) Anna szweta lud kwalena,
Jesus Kristus y Maria,
Alleluja molj' za nasz
o Blesena Anna
Amen.

Jačka Svete Ane

Ana sveta tvoja hvala,
ćemo jačit sveta s' glava,
Aleluja moli za nas
O blažena Ana.

Ana sveta je plakala,
Da poroda ni jimala,
Aleluja moli za nas
O blažena Ana.

Ana oti ćeš jimati,
Kako sime dobra Mati
Aleluja

Ana k tebi Angel došal
Velik glas ti je donesal.
Aleluja.

Ana nosi takov porod,
Da se čuva sega narod.
Aleluja.

Ana nosi Cesaricu,
Neba i zemlje kralicu,
Aleluja.

Ana takova s' poroda,
I blaženoga jimena,
Aleluja moli za nas
O blažena Ana.

Ana oće sim hasniti,
Od pakla nas mentovati,
Aleluja.

Ana porodi svojega,
Sverhu stola kraljevskoga
Aleluja moli za nas,
O blažena Ana.

Ana rodila Divicu,
Čistu Divicu kod Danicu,
Aleluja.

Ana nosi Paradiža,
Od driva Svetoga križa,
Aleluja moli za nas.

Ana nosi Zaručnicu,
Šalamona cvet Rožicu.
Aleluja.

Ana nosi Tempal Božji,
Komu nas svit lipo služi,
Aleluja.

Ana sveta bud' hvalena,
Ježuš Krištuš i Marija,
Aleluja moli za nas
O blažena Ana.
Amen.

Jačka od Svete Ane lastovitoga Briga

Spravljajte se si simo,
Na Brig svete Ane,
Kij va duši i teli
Spoznavate rane.

Ar je dugo jur ovo,
Mesto se milosti.
Va sih tvojih naligi,
Češ dostat kriposti.

Jedno tisuć i dvijsto,
Sedamnajsto leto,
Jur onda sej' začelo,
Ovo sveto mesto.

Pod Opatom Gebhardom,
Iz kloštra lipoga.
Ki je bil pobožnoga,
Žitka i čudnoga.

Ov zapovi trim bratom,
Na Brig broja pojti,
Ovako sej' pervle zval,
Brig Ane milosti.

Zapovidal je malu,
Kapelu zgraditi,
Onde pobožnost svoju,
K Ani odveršiti.

Ar od Svete još Ane,
Malo je čut bilo,
Dokle se ni s čudami
Mesto napunilo.

Saki dan je dohajal,
Veći šereg ljudi.
Si prosu da se Ani,
Veća crikva zgradi.

Jedno tisuć i šest sto,
Pisalo sej' leto.
Onako kad sad stoji,
Zgradilo sej' mesto.

Jivan biskup Pasauski,
Ovo je posvetil,
Leo Papa deseti
Z odpuski nakinčil.

Šetuj grišnik k Materi,
Mariji Divice,
Ar ovde ćeš se zbavit,
Si zloč i krivice.

Marija, Ježuš, Ana,
Ovde su nazoči
Ki te milo gledaju,
Grišnik suze toči.

Ne štentaj ada duša,
K svetoj Ani hoda,
Ar na šesto let jima,
Jur ovde pohodak.

Dostojno je da pervle,
Neg ti kćeri zajdeš
Da se skažeš Materi,
Mimo nje ne projdeš.

Šetuj ada pred Mater
Marije Device,
Ona će te postaviti
Pred nje kćere lice.

Tako je jur činila,
Velikim i malim,
Bogatim, siromahom,
Zdravim i mlahavim.

Ovaku su činili,
Jur pred pet sto leti,
Obrambu su iskali
Bogati i kmeti.

To svidoči cesarica,
Rimska Elenora.
Piše hode pod brig nje.
Bila j' nje pokora.

Drugi svitli Cesari,
Noge Cesarice,
Šetuju na Brig Ane.
Pred nje sveto lice.

Zlata srebra i šunšaj'
Kinče su nosili.
Da bi pri svetoj Ani,
Milošću dobili.

A ti se milo tužiš,
O keršćanska duša,
Žalostno j' serce v teli
Kigod griha kuša.

Zato hitro poteci,
Pod obrambu Ane.
Noj čisto prepoloži,
Tvoga serdca rane.

Spokori se pravadno,
Tvoje serdce odkri.
Pred tvojim spovidnikom
Zloće tvoje odpri.

Marija, Ježuš, Ana.
Ote tebe prijet.
Tebe ote objamiti
Za svoje dite zet.

Spoznavaš jur da je grih,
Najveći duše kvar.
Šetuj se toga zbavit,
Češ prinest lipi dar.

Čisto serce i dušu,
Položi na oltar,
Če bit najzapretnije,
Svetoj Ani sagdar.

Onde vidiš pred tobum,
Tri svete Peršone,
Sakoj osebi skaži,
Dare tebi dane.

Misal, volju i pamet,
Daruj ti Ježušu,
A Mariji ter Ani,
Prig daj tvoju dušu.

Češ bit srićan va žitku,
I va skradnjoj uri.
Ar nikogar sveta Mat,
Ana ne oduri.

Ki se noj preporučiti,
Nje jišće pomoći,
Oće mu bit obramba,
Va dne ino v noći.

Va dne to je, dokle je,
Duša va milosti.
V noći, kad kroz grih,
Zgubi, nuternje svitlosti.

Ana mi te prosimo,
Čuvaj nas va žitku,
A naimre, ti nam sviti,
Va poslidnem hipu.

Dojdi pred nas z Marijum,
I sinkom Ježušem.
Pozdravi nas kod dicu,
Zadnim tvojim kušcem.

Pokleknimo ada si,
Ter Anu prosimo.
Umreći da puta mi,
V nebo ne zgubimo.

Ana onda nas pelaj,
K Mariji Ježušu.
Ar ti preporučamo,
Saki svoju dušu.

Zadnič se naklonimo,
Svetoj Ani Amen,
Ježušu i Mariji
Da nas ne žge plamen.

Hvala Otcu i Sinu,
I Duhu Svetomu,
I Trojstvu Presvetomu,
Bogu jedinomu
Amen.

Jačka od Svete Ane

Pozdravimo svetu Anu,
Marije Mat odibranu.
Ka je roda plemenita
Spolu židovskoga dika.

Z Joakimom svetim dragom
Bogu su davali naklon
Prosec' iz Neba poroda
Ar Ana biše neplodna.

Ana želeć jimati
Ditevšce kod dobra Mati
Ko bi Bogu alduvala:
Imenom Mariju zvala.

Prosila j', kod v starom
Času: sveta pisma riči glasa:
Ana staroga zakona
Mati Šamuelem rodna.

Koga j' moleća prosila
I proroka odkojila
Ki je ljudem prorokoval:
Od zli putov nje zderžava.

Tako je Ana prosila:
Noć i dan Boga molila,
Da se Bog svitu smiluje,
Stare otce pomiluje.

Pomoć je došla kroz Anu:
I Mariju z neba danu:
Ku je rodila divicu:
Duha i Boga zaručnicu.

Mariju Mater Ježuša.
Poj neg, poj k noj moja duša
Češ spoznat se nje nauke:
Ke nosi daje Ana v ruke.

Nut! Ko nju Ana v mladosti:
čuvši nebeske kriposti:
Boga bojat, zloga čuvat:
Čistoću anđelsku deržat.

O presveta Mati Ana
Budi tebi hvala dana:
Nad ovim kinčem nebeskim:
Koga si nam rodila sim.

Za kim je vas svit zdihtaval:
Teško j' odkupljenje čekal:
Marium naime Divicum:
Sega svita pomoćnicum.

Blažen je tvoj Ana porod:
Koga j' zdihtaval vas narod:
Ana nam rodi lipi cvet:
Ki oblada lilium bled.

Rože, klinčace premaže:
To nam nje lipota kaže:
Ana nam rodi zaručnju:
V Salamona jačku dičnu.

Znutra zvana odičenu:
Z milošćami nakinčenu:
Kigod se noj preporučī:
Ona mu sa dobra zručī.

Neće ostat prez pomoći
Kad neg oće va dne v noći,
Naimre Otcu i Materu:
Učite sine i kćere.

Vi po pelde svete Ane:
Dajte njim nauke znane:
Da se Buga uči bojat:
I se zapovidi deržat.

Materu ko ste turobne:
Noseće ali nepodne:
Zručite se svetoj Ani:
Da vas sih nevol ohrani.

Ana je moguća pomoć:
Za vas se moli dan i noć:
Ana batri se uznike:
Va tamnica stugujuće.

Ana čuva betežnike:
Krištuševu naslednike:
Ona njim isprosi:
Ki pravu ljubav k noj nosi.

Pomozi sim sveta Ana:
Ar si mat milošće zvana,
Ana jime zlamenje:
Milošću ku sim skažu.

Ana glej, ko nas nevole;
Trapu dušu telo kolje:
Duše se tuži zbog grihov,
Telo zbog boli kotrigov.

Najperv pomozu dušicam
Da uteču sim krivicam;
Ako s' z betegom obležen
Poj k noj ćeš bit vred
slobodan.

Glej Mariju v rukah derži:
Hodi k noj se ti pridži.
Će prijeti i grišnika,
Jistinskoga pokornika.

Jur su nogi to spoznali
Ki su milošću čekali:
Ki noj si hvale dan i noć:
Ar je bila nim na pomoć.

Sveta Ana poglej na nas,
Z Marijum osluhni naš glas;
Pred tobom suze točimo,
Usliši nas to prosimo.

Bud nam va žitku patrona,
O milostivna Mat Ana,
A naimre va smrtnoj uri,
Da nas Ježuš ne oduri.

Hvala Otcu Nebeskomu
Sinu i Duhu svetomu.
I blaženoj svetoj Ani.
Ka nas sega zla obrani.
Amen.

Jačka od Presvetoga Trojstva

Presvetom Trojstvu
Hvalu dajmo.
Ota Sina i Duha zvišajmo,
I Presveto Trojstvo jedino
Božanstvo,
Iz se moći jačimo:
Sveto Trojstvo dičimo.

Sa stvorena simo tecite:
Stvoritela našega hvalite:
Od koga j' žitak naš,
Hvalte ga saki čas:
Iz se moći jačimo.

Premisli zač ta j' Otac bog
stvoril,
Zač ti je kip i spodob udilil,
Da mu verno služiš,
I da se zveličiš: *Rep.*

Sina Boga premisli Spasene
I na križu tvoje odkuplene,
Kako si mu drag bil,
S kervjum te j' odkupil: *Rep.*

Ne more se zreč ljubav Ježuša,
Ku si prijela keršćanska duša.
K nam se j' z Neba spustil,
Da b' nas v Nebo zvisil: *Rep.*

Z dobrot Spasitela se
spominaj,
Nemu za ljubav grihov se
čuvaj.
Kriči prez pokoja,
Ježuš ljubav moja: *Rep.*

Hvali, duša i Duha Svetoga,
Preželnoga Spasitela tvoga.
Tvoga batritela: razveselitelja.
Rep.

Duh Sveti te j' na kerstu
posvetil.
On te za dite Božje odredil;
Da b' se vragu odzel.
Duh Sveti te prijel. *Rep.*

Hvali človik Boga Stvoritela:
Sina Boga tvoga Spasitela:
I Duha Svetoga, batritela tvoga
Iz moći jačimo
Sveto Trojstvo dičimo.
Amen.

Jačka
Nota kod v noći prvem usneni

O moja grišna duša
Nasleduj Ježuša.
Koga s' z grihi vnogimi,
Kruta zbanuvala,
Česa bi se čemerna.
Lahko mentovala.

Ne daj več zbantovati,
Z grihi velikimi,
Nego pokorno živit,
Va suznoj dolini.

Ar ja sam zabludila,
va bludnost upala.
Gospodina Ježuša
Grišna sam zgubila.

Pustinu ću obljudbit
I Boga prositi,
Ter za grihe velike,
Pokoru činiti.

Va pustini velikoj,
Koga ću se pitat
Po brigi ter dolinah,
Ću Ježuša iskat.

Plav svoju ću pustiti,
Va morsku diblinu,
K nemu ću se plaviti
Z ljubavu veliku.

Kad je morje preplula,
Na brig se j' dostala.
Gospodina Ježuša,
prekruto ljubila.

Ljubav mi ne da stati,
Put mi ukazuje,
K mestu Jeruzalemu,
Iskat ga šetuje.

Bud mi žitak zgubiti
Kad neg tebe najdem.
Ar se va dne i v noći,
Spokorit ne mrem.

Gorke suze točiti
Pokoru činiti.
Gospodina Ježuša
Ću nasledovati.

Oko nebesko Sunce,
Povi kadi mi je,
Pred tobum se pokorni,
Moj Ježuš ne skrije.

Povi kade ga vidiš,
Ja ga želim najti,
Zvezde mi ga ne tajite,
Vidit mi ga dajte.
Gospodina Ježuša,
Hned mi ga oznanite.

Ja b' se rado povernut,
K momu Gospodinu.
Pokoru ću podložiti,
Su moju težinu.

Za Ježuša terpiti,
Nega križ nositi,
Pred tobom moj Ježuše,
Ću se poniziti.

Z Neba si doli prišal,
I v Divu si stupil,
Za mene si žitak dal,
I s kervjum odkupil.

Od paklene zle uze,
Negove tamnice,
Verno si oslobodil,
Pregrišne dušice.

Ja sad čemerna duša
Rad b' se odplatit,
Za mojega Ježuša,
Se muke preterpi.

K tebi sada Marija,
Rada b' pristupili,
Verno Bogu i tebi;
Povolno služiti.

Moju misao nikakor,
Spokorit ne morem,
Dokle Tebe Ježuša
Ja tužna ne najdem.

Znad ga verti najdem
Ježuša dragoga,
Pokorno se moleći.
Boga Otca svoga.

Oću pojt ravnim putom,
Na brig Kalvarije,
Tamo ću te iskati,
Ježuš Sin Marije.

Kad te najdem se imam,
Ne spustim se Tebe,
Ča mi god terpit bude,
Ću činit pro Tebe.

Oću Te sagdar ljubiti,
Dragi moj Ježuše,
Ter se s Tobum zjedinit
Žele moje duše.

Za Tvoje svete rane,
I za Tvoje Jime.
Oprosti mi se grihe
Dragi Gospodine,
Amen.

Jačka od grišnoga človika

O človiče grišni,
Posluhni jačenje,
Poglej ter rozvazuj,
Ježušove rane.

Naš dragi Spasitel
Hned od narojenja
Verno je pracovao
Za naše spasenia.

Dao je svoje Telo,
Prekruto trisniti,
Kopata smikati,
Nogami šlapati.

A to zato činil,
Da bi nega poznali,
Spasitela svoga
Verno milovali.

Zato kruto blažen,
Je človik ponizan.
Ki je od mladosti
Hned Bogu nahilan.

Ima nad nim Ktrištuš
Veliko potešene,
I Diva Marija
Za simi svetimi.

Ale bude teško
Takvomu človiku,
Ki je od mladosti
V tom najbolem viku.

Služi sviti telu,
A dablu strašnomu,
Da sagdar po voli
Telu bezbožnomu.

Odklada s pokoru
Se dale k starosti,
V tom ga smert zahvati,
Ah človik nesrični.

Ale teško bude,
Takovomu ta čas,
Kadi li' pri smerti
Spokorit se jimaš.

A to zmed tisućih,
Jedva jedan bude,
To stakovih ljudi
Ki k spasenju dojde.

Nisu svomu Bogu
Pre nigdar služili,
Pri zdravom životi,
Boga ne hvalili.

Takovomu teško
Bude i pri smrti;
Kada jur ne more
Pokore činiti.

Nebo na sve strane,
Bolesna nas poje,
One riči človik,
On govoriti će.

Ah, auve pomozite,
Trapi me se čisto,
Molite za me,
Je mi kruto težko.

Ah nesričan ne znam
Kak ja obstojim,
Bogu nisam služil
Sad se pakla bojim.

Ale ja nesričan,
Va velikom strahu,
Pokoru ja činim,
A ne z laske k Bogu.

Za Boga kerščani
Kad zdravje imamo,
Gospodina Boga,
Va serdci milujmo.

Mislimo saki dan,
Da ćemo umriti,
Ćemo li spasene,
Mi večno dobiti.

Ta svitska veselost,
Raskoš tela radost,
Zlato srebro, blago,
Oberne se v žalost.

Danas lebo zutra,
Moraš ostaviti,
A za to na veke.
Znad moraš goriti.

Dica ter pretelj,
Tebi ne pomoru.
Zlato ino srebro
Tebe nevimoru.

Ake te mili Bog,
Na veke odsudi,
Serdce s kamenalo
Mora se ganuti.

Čin sagdar pokoru,
Hval' Boga saki čas,
Lebo oš pri smerti,
Sam sebe oklamaš.
Amen.

Jačka
Kada putnik zdomu putuje

Spravljajte se keršćeniki,
Si Marije ljubežniki:
Spravljajte se mladi stari,
Služebni i gospodari.

Hote simo sestre brati:
Siromahi i bogati.
Potrud'te se nas spohoditi:
Nas dalek put nam zlahkotit.

Ar mi smo se odpravili:
Pred našu Mat čudnu Cilji
Ježuš mili Ti nas pelaj
K Majki Tvojoj nas zapelaj.

Daj nam putnika Angela
Rafaela Arkangela.
Kad si ga dal Tobijašu:
Za putnika v starom času.

Ki je nega sritno pelal
Dokle ga domom zapelal.
Pelaj i nas ar si čuvar
Kod Boga poštovan sagdar.

Zato hodmo ne štentajmo
K Majki milošće šetujmo.
Ne bojmo se puta težin
Nit triska vrimen nit godin.

Sa će Marija zlehkoti:
Se trudno naše naplatiti.
Marije ljubav i Sinka:
Pela sakoga putnika.

I da bi nam bilo umriti:
O srićan Marije putnik.
Put će nam Mati pokazati:
I k Ježušu zapelati.

Zbogom ada jur sa braća:
Ostanite vi domaća.
Zadnjič se k vam obračamo:
S kratkum molitvum zručamo.

I ljubežljivo prosimo:
Uglejte se zadnič simo
Ako se na nas serdite:
Poglejte Marije Dite.

Ča j' ono za nas terpilo:
Ko ni ništar zakrivilo.
Ježuš velim Otca prosi:
Da nepretolom oprosti.

Oprostite i vi si nam:
Ali s' pretel nepretel k nam.
Zbogom ada sa rodbina:
Dica i druga tujina.

Naše delo i skerb će bit:
Vas se Mariji izručit.
Da svojega Sinka prosi:
Koga va naručaji nosi.

Da se zlo od nas odverne:
K nam svoje lice poverne.
Kuge, glada, vojske brani:
Ka nas plašu iz se strani.

Iščemo milost Matere:
Kako prosu sini kćere.
Hodmo z Bogom, čas se krati:
Bog će nam Blagoslov dati.
Amen.

Jacska

Kada putnik zdornu putuje

1.

Spravlaiteze Kerščenikj:
szi Marie lyubesnikj:
Spravlaiteze mladj starj,
Služebnj j Gospodarj.

2.

Glote szimo szeszte bratj:
szromahj j bogatj.
Tobrudteze nazj szprohodi:
nafs dalek put nam zlachkolit.

Jačka
Kada se putniki zdomu gibleju

Kamo ćemo putovati
Neg k Divi Mariji,
Koga patronu jimali
Neg Divu Mariju.

Zazovimo ju sad skupa.
Marija, Marija.
Prosimo ju s prava serca
O Ježuš Marija.

Ar je to jime preslavno.
Marija, Marija.
To je jime kruto močno,
O Ježuš i Marija.

Sveto jime mi hvalimo
Marija, Marija:
Ar je pošteno dostojno,
O Ježuš Marija.

Od nas poštena dostojna,
Marija, Marija.
Ar je Majka milostivna
O Ježuš Marija.

Pomozi ki k Tebi zovu,
Marija, Marija.
Ki se va Tebe ufaju
O Ježuš Marija.

Pojačaj nas putujućih
Marija, Marija,
Okripi sad klikajućih
O Ježuš Marija.

Blagoslovi dela naša
Marija, Marija,
Ar to želi saka duša
O Ježuš Marija.

Brani naše osijanje,
Marija, Marija
Nedopuščaj škode na nje
O Ježuš Marija.

Brani Cesara našega
Marija, Marija,
Budi njegova obramba,
O Ježuš Marija.

Orsaga našega brani,
Marija, Marija,
Da nam ga vred ne pokvari
O Ježuš Marija.

Zalim vragom moć odverni
Marija, Marija,
Slugam Tvojim da ne škodi
O Ježuš Marija.

Brani sakim nepretelom
Marija, Marija,
Turkom, Tatarom, poganom
O Ježuš Marija.

Pred kerščanskum
protivnoščum
Marija, Marija,
I pred ratu tu faležnu
O Ježuš Marija.

Daj pamet duhovnim otcom
Marija, Marija,
Pripelaj nas k večnim stanom
O Ježuš Marija.

Da nas brane z Božjum rieču
Marija, Marija,
Put nam kaže k Zveličen'u
O Ježuš Marija.

Na vom svitu ča do smerti
Marija, Marija,
Ču grihov se pokajati.
O Ježuš Marija.

Pridi k nam v smertnom
vrimeni
Marija, Marija,
Budi pri sako(m) kerščani
O Ježuš Marija.

Obrani nam dušic naših
Marija, Marija,
Da nam jih vrag ne prestraši
O Ježuš Marija.

Prigovori se pri Sinu
Marija, Marija,
Da duše naše ne zginu
O Ježuš Marija.

Da bi se s nim radovali
Marija, Marija,
Boga i Tebe dičili.
O Ježuš Marija.

Hvaleno bud sveto Trojstvo
Marija, Marija,
To pravo jedino Boštvo
O Ježuš Marija.

Od nas grišnih nestanoma
Marija, Marija,
Sada i veki vekoma
O Ježuš Marija.

Da nas ne žge večni plamen
Marija, Marija,
Občuvaj nas Ježuš amen
O Ježuš Marija.
Amen.

Jačka
Od Dive Marije

O Majka Božja z neba si došla,
Nebeska si roža,
Pros' za nas Ježuša,
Divica Marija.

Nebeska brana, dušicam hrana
Ne zapuščaj moga
Serdca strapenoga,
Divica Marija.

Ti s' stan Krištuša Majka
prečista,
Ti si slavna Diva
Prosi za nas Sina
Divica Marija.

Vnogih teškočah ino va tugah,
Bud moje veselje,
Z nevol pomorene,
Divica Marija.

Ti si zvišena i okinčena,
Ti si naša Majka,
Prosi za nas Sinka
Divica Marija.

Ti si premilo, Sunce presvitlo,
Koga osvičuješ
Škurine zbavuješ
Divica Marija.

Ti si ta draga, Perla zibrana,
Ti s' lipa Rožica,
I Božja kitica,
Divica Marija.

O milostivna i žalostivna,
Prosi za nas Sinka
Njegova si Majka
Divica Marija.

Ki je va boji, tverдно obstoji
Koga mi ti braniš,
Nepretela staviš
Divica Marija.

Ti si Božji stan donesla si nam
Ježuša dragoga,
Gospodina našega,
Divica Marija.

Nedaj umriti, v grihi zginuti,
Pros' svojega Sinka,
Za nas kako Majka
Divica Marija.

Pripelaj nas ti va Raj Nebeski,
Kadi Sinkom sidiš
Njega milost diliš
Divica Marija.

Udili nam ti tvoje milosti,
Pripelaj nas gori,
Na nebeske dvori,
Divica Marija.

Mi putujemo, tebe iščemo
Kada te najdemo,
Prošnju ti složimo,
Divica Marija.

Primi od nas ti te naše trudi,
Ar smo utrudeni,
V grihi obtežani
Divica Marija.

Kad grih zložimo, hvalu ti
damo,
Sada i na vek
Hvala budi Tebi
Divica Marija.
Amen.

Glavna
od Dine Marie

1.

O Matka Bozja tyneba syi dosla,
Nebeška syi Boza,
prosz za nasz Jesusa,
Divicza Maria.

2.

Nebeška brana, Dussicjam brana
nezapusčaj moga,
Serdeca sztropenoga
Divicza Maria.

Jačka
Od Ježuša i Marije

Raduj se ti sada,
Jur moja dušica,
Vidiš da je ovden
Ježuš i Marija.

Pozdrav' milostivo
O moja dušica,
Divicu Mariju
Ar je kod rožica.

Recimo z veseljem,
Marija Divica,
Zdrava bud Marija
Od mojega serdca.

Zdrava, zdrava, zdrava,
Tisuć krat Marija,
Ka si nam Ježuša,
Krištuša rodila.

Od tebe smo čuli,
Divica Marija,
Milošću veliku,
O Diva Marija.

Na vom svetom mestu,
Cilanskom ufamo,
Da ćeš bit patrona,
Majka milostivna.

Ki su se Satanu,
Vragu zapisali,
Po Tebi Marija,
Su oslobod'eni.

Kad su se Marija,
K Tebi obrnuli,
Vrag njim moral ručeh
Pismo povernuti.

Kako si velika
Sagdar pomoćnica,
Ki k Tebi šetuju
Marija Divica.

Sad Marija i nam,
Grišnikom pomodi,
Ki smo k Tebi došli
Z grihi obtiženi.

Veliku nevolju
Ku jesmo jimali,
Sagdar Ti Marija
Smiluj se nad nami.

Ježuš nam se grozi
Koga s' porodila,
Njega deržiš v rukah,
Majko milostivna.

Pritisni ga k sebi,
Ter ga za nas prosi,
Da nas ne kaštiga,
Neg na noj duši.

Vidimo kaštigu,
Ku smo zaslužili,
Ar smo kruto vnogo,
Sprot njemu zgrišili.

Pri Sinu za nas Ti,
Prigovor' se Majko,
Pomozi nam pri njem,
I milošće spros' ti.

Prednesi mu najperv
Njega porod'enje,
Vzimi na jasalci,
Vnogo s nim sterplene.

Pokaži mu persi
S kim si ga kojila,
I tvoje serdavce,
pod kim s' ga nosila.

Povi mu Marija,
Sedmere žalosti,
kada s' ga prijela,
va Tvojoj utrobi.

Neće tvoje riči,
Sinak Tvoj odpriti,
Čagoder Ti očeš,
Od njega prositi.

Zapretnija j' pred nim,
Majko prošnja Tvoja,
Neg ti neodvergi,
Od nas lica Tvoga.

Ar si Ti najveća,
Grišnim pomoćnica,
Ki Te zazivaju,
Blažena Divica.

I mi jesmo došli,
Tebe pohoditi,
Da b' se za nas htela
Ti prigovoriti.

Strašno nam se grozi
Tvoj Sinak predragi,
Tvoja milost Majko,
Da bude nad nami.

Kad budemo Majko,
Betežni ležali,
Onda nam Marija
pomoći pošali.

Mi se sagdar va Te,
Marija ufamo,
Dušicu i Telo,
Ti preporučamo.

Prosimo te sada,
Majko Železanska,
Ne odvergaj ti nas
Milostivna Majka.

Ali kad nam bude
Grišnikom umriti
Ne krati se za nas
Ti prigovoriti.

Daj nam o Marija,
V našoj skradnjoj uri,
Da bi tebe Majko
Zazivati mogli.

Ako mi budemo,
Onda v teli gluhi,
Svete Božje riči,
Ne budemo čuli.

Kad jur ne budemo,
Mogli govoriti,
Ali se mi jur več
Ne mogli ganuti.

Budi onda pri nas,
Marija Divica,
Va našem odhodu
Verna pomočnica.

Rači nas ti Majko,
Onda sprohoditi,
I pri Tvojem Sinu,
Za nas govoriti.

Zručamo se Tebi,
Majko milostivna,
Prigovor' se za nas
U svojega Sina.

Ako preminemo,
Prez sviće Marija,
Da Ti budeš onda
Pred nami svitila.

Da nam naše duše,
Ne budu bludile,
Neg po Tvojih stazah
Da budu hodile.

Kad bude morala,
Sinku račun dati,
Ne krati se za nju,
Pred nim govoriti.

Primi o Marija,
Na nebesa gori,
Da Boga i Tebe,
Po vse veke dvori.

Kadi Otac i Sin,
Nezgovorno hvalen,
I z Duhom Presvetim,
Na se veke Amen.

Jačka
Pozdravljenje udev Krištuševih

Hodmo kerščeniki,
Pozdravimo Boga,
Na tom križnom drivi,
Za nas raspetoga.

Ar smo kruto tužni
Zahvaliti mu biti.
Ki nas je dostojan
S pakla odkupiti.

Jezerokrat zdrava
Glava odičena,
S ternovu korunu,
Za nas korunjenja.

Zdravo svitlo lice,
Mersko pošpotano,
Slinami i hrački,
Za nas poplujemo.

I vi bud'te zdrave,
Milostivne oči,
I s kih on kervave,
Suze za nas toči.

Zdrave uši ke ste,
Za našu grihotu
Poslušat morale,
Špot ino sramotu.

Zdravo zmožne ruke,
Ke ste svit stvorile.
I za nas na križu
Raspete ste bile.

Zdravo budi gerlo
I usta medvene.
Čemerom i octom
Za nas napojeno.

Sveti vrat i herbat
I vi bud'te zdravi.
Po kih su nam tekli
Potoki kervavi.

Turobno serdavšce,
I ti zdravo budi
Ko ti razveseliš
Se turobne liudi.

Zdrave bud'te persa,
Ke vitez probode
I iz kih nam zviraju,
zvelitčene vode.

I vi bud'te zdrava,
Presveta kolena.
Klečeći vnožkrat,
Za nas ponižena.

Zdrave noge svete,
Ke ste trud užile.
I s čavli oštrimi
Prikovane bile.

Zdravo sveto telo
Za nas si zmučeno.
Napokonac konca,
Na križ obišeno.

Zdrav budi Ježuše,
Mertav v grob položen.
Na koga j' veliki
Kamen biv naložen.

Zdravo kerv rumena
Za nas prolijana,
Po teli je svitu,
Božja milost dana.

Zdrava budi duša,
Otcu poručena.
Kad Ježuš čekaše,
Smertnoga vrimenta.

I ja ti poručam
Ježuš dušu moju,
Zapri ju prosim Te,
Svetu ranu tvoju.

Kada se razluči
Od tela grišnoga,
Tiraj od nje Ježuš,
Vraga paklenoga.

Nedaj mi zdvojiti za
Tvoje sveto jime,
Kada mi pristupi
Moje skradne vrime.

Delnika me čini
Blaženstva večnoga,
Koga s' nam zadobil,
Od Otca zmožnoga.

Daj nam uživati,
Draga sveta lica,
Koji nam je rodila
Marija Divica.
Amen.

Jačka
Od svetoga Jožefa

Bud od nas pozdravljen
O Jozef presveti
Va žitku i smerti
Saki k tebi hlepi.

Sveti Jozef verni,
Ti se k nam obrni,
Moli za nas
Mariji Ježušu:
Zruči našu dušu
Prosi za nas.

Zaručnak najčišči
Marije jesi zvan.
Hranitel Ježuša
Postat si bil vridan
Sveti Jozef.

Nebo i sa zemlja,
Te vridno poštuje
Suprat drugi svetac.
Mat crikva zvišuje.

Ar ga ni nevit bilo:
Nit ga neće biti.
Koga ti ne b' otil
Ježušu zručiti.

Ježuš ter Marija,
I Jozef presveti:
Pobožno je zreči.
Kad se ča pripeti.

Va nesrića vode:
Ognja, ino zraka.
Budi nam obramba
O Jozef prejaka.

Jozef ti si arka,
Novoga zakona:
Ar ti svit nemore
Dat dosta naklona.

Ti si hranitel bil,
Svita Spasitela:
V rukah si ponašal
Sih Odkupitela.

Tovaruš presveti,
Marije Divice.
Obrni k nam sagdar
Tvoje verno lice.

Ar znaš sveti Jozef,
Se naše nalige:
Čuvaj naše duše
I tela kotrige.

Spomen' se na tvoje
Sedmere radosti:
Ka s' jimal z Ježušem
Va soj obilnosti.

Tebi se izruča,
Sveti hižni zakon:
Divicam, mladencem
Dovicam bud' patron.

Saki će zdihavat
Kad dojde zadnji čas.
O Ježuš Marija.
I Jožef bran'te nas.

Zato te prosimo,
O Jozef ne kasni:
Ar nam tvoja pomoć
Onda najveć hasni.

Budi nam obramba,
I naše ufane.
Va smertnoj posteli,
Jedino batrenje.

Mi si keršćeniki
Va te se ufamo.
Tebi i Ježušu
Se preporučamo.

Poglej na nas z neba
O Jozef presveti.
Ar za pomoć duša
Saka k tebi hlepi.

Preporuči nas se
Mariji Ježušu.
I prosi za saku
Tebi vernu dušu.

Hvala otcu, Sinu
I Duhu Svetomu.
Svetomu Jozefu
Našemu patronu.

Sveti Jozef verni
Ti se k nam obrni
Moli za nas
Mariji Ježušu
Zruči našu dušu
Prosi za nas – Amen.

Jačka
Pozdravleno budi Telo Ježuša

Pozdravleno budi,
Telo Ježuša.
Pozdravljena budi
I kerv Krištuša.

O presveto Telo Ježuša,
Po tebi se saka
Zveliči duša.
Ovde je kerv sveta
I sveto Telo.

Kod se j' va Mariji
Majki prijelo,
O presveto Telo.

Va vom krušnom kipu
Je Božje Telo:
Ježuša Krištuša
Živo i celo.

O presveti Angeli nebeski;
Simo pridite,
Svet je, svet je, Svet je,
Sam Bog kričite
O Presveto Telo.

Svetci i svetice,
Simo šetujte:
I ovde se skupa
S nami radujte
O Presveto Telo.

Ti si o Marija,
Divica bila
Ovde poglej Sinka
Koga s' rodila
O Presveto Telo.

Sunce, Misec, zvezde
Lipo svitite:
I vašega Boga
Ovde hvalite
O Presveto Telo.

Ponizno Te Ježuš,
Mi pozdravlamu:
I tako se tebi
Ovde klanamo.
O Presveto Telo.

Ti nam grišnim ljudem
Grihe oprosti:
Ne skрати nam Tvoje,
Svete milosti
O Presveto Telo.

Prvo neg iz svita
Mi preminemo:
Daj da k Tebi Ježuš
Vridno primemo
O Presveto Telo.

Ti onda okripi
Naše dušice:
Da pridu pred Tvoje
Prelipo lice.
O Presveto Telo.

Amen neka bude,
Ježuš ljubleni:
Od nas verni ljudi,
Sad pozdravljeni.
O Presveto telo Ježuša.
Amen.

Zaetka

1.

Pozdravleno ljudj!

Telo Jesusa:

Pozdravljena ljudj
ij keru Kristuspa

2.

O presveto Telo Jesusu,

po telyj saze szaka

izueliczij Dussa.

Oude je keru szveta

ij szveto Telo:

Jačka
Od Svetoga Petra i Pavla

Apostolov je danas dan.
Svetoga Petra, Pavla zvan
Ke je k sebi Ježuš pozval
Za cirkve stupe odibral.

Petru rekal, nasleduj me:
Ostavi sa v moje Jime:
Ti si moje cirkve skala:
Na tebi će stat nje graja.

Ti ćeš past ovčice moje:
Ke sam ti prikdal ko s' tvoje:
Dobrim budeš nebo odprit:
Zlim nevernim ono zaprit.

A, Paval je bil zatarnik:
Keršćenikov suprotivnik
Dokle je čul z neba riči:
S kimi Ježuš k njemu kriči.

Saule, Saule sluga verni:
Neka već bit suprot meni:
Na to j' s kon'a doli upal:
Do si ti uva koji pital.

Ja sam Ježuš dobrotivan:
Komu si ti suprotivan:
Poj neg va Damaskuš varoš:
Češ čut, ča jimaš činit još.

Ar si od mene odibran:
I posuda moja pozvan
Na to j' začel prodikovat:
Ježuš na znanje davat.

Da je on došal Mesijaš:
Odkupitel krez križ sih naš:
Uze, muke strašne terpil:
V nih Ježuš Jime dičil.

Dobrovolno su terpili:
Za Ježuš žitak dali:
Kroz križ Petar; kroz meč Paval
Dušu Ježušu je prikdal.

Sam Nero Cesar rimljanski:
Zatarnik ljudi keršćanski:
Dal je nje ovako mučiti:
Za Ježuš veru trapit.

Petar bud' nam milostivan
V nebo vrata otvori nam:
Paval Apostol veliki:
Daj nam k tebi v nebo priti.

Prositate za nas Ježuš:
Za kim hlepi naša duša:
Da nam bude milostivan:
V skradnji uri dobrotivan.
Amen.

Jačka
Pred raspetim Ježušem

Ježuš Krištuš preljubljeni
Križ je nosil na rameni,
Da b' se spomenula duša
Z muke tvojega Ježuša.

Ča je za se ljudstvo terpil
Kad je kervavi pot točil,
Uzrok su naše grihote,
Moje, ino tvoje zloće.

Vidi Ježuš, da j' zgublena
Negova kerv prerumena,
Nad grišniki nepokorni
Ki su srcem tverdokorni.

Ću li ja bit s toga broja
Kim ne hasni muka tvoja?
O smiluj se na su zloću
Pred svitom povidat oču.

Ja sam te kod Judaš prodal
Va židovske ruke prikdal,
Ar sam nogoga prehinil,
I krivična dela činil.

O Ježuš, dobro mi želiš,
Kad va mojem sercu veliš:
Zač te moga Boga bijem
A kad grišim još se smijem.

Moja navadna grihota
Naimre nečista sramota.
Tebe j' gnusno poplivalo,
V obraz se j' s hrački hitalo.

Moj jazik zagovaranem
S psoščum, ino proklinanjem
Tebe j' krivično obtužil,
I pluskajuć se lice zbil.

Moje grišno pogrdanje
I nazlobno poslušanje,
Je Tvoje oči vezalo,
Uši zlim napunevalo.

Moji ruk grišna činjenja,
I serca zla poželenja
Su Te kroto bičevale,
Sveto telo razdrapale.

Moje oholo zvišenje,
Zlo mišljenje poželenje
Glavu Ti je korunilo,
Z oštrim ternjem naranilo.

A gizdavo opravlanje,
Ubogoga zatiranje,
Tebe je do gola sliklo,
I špotnu halu obliklo.

Kada god sam krivo sudil:
Prik bližnjega zlo svidočil:
Tebe sam na suctvo prikdal:
Židovskomu ljuctvu prodal.

Kad sam se križa ubaval,
Kad sam nesterplen morguval;
Ti s križnim drivom upadaš,
Ki z nebom i zemljum ladaš.

Kulika mora bit zloća,
I mojih grihov strahoća,
Ka te j' tako naranila,
S kervavim potom močila.

Prikoredno jilo pilo,
Moje j' teli uzrok bilo,
Da si moral ocat piti,
I žučum se napojiti.

Prokleta tela nasladnost
Strašna j' va teli čemernost,
Glej Ježuša zbijenoga,
Da nima mesta celoga.

Telo j' se razmervareno
Od bičevanja čerleno,
A ti još nećeš odurit
Se ča je grišno zahitit.

Misli tvojih ruk činenje,
Nedostojno nog bludenje,
Ko j' Ježuša povalilo
I s čavli na križ pribilo.

Zla žela j' serca mojega
Strašna j' stran tela tvojega.
Z ostrim kopjem otvorila,
Da j' kerv z vodum procurila.

O! Probodi nepokorno
Serce noje tverdokorno,
Z mečem zveršene žalosti
I tvoje miloserdnosti.

Da premislim muku tvoju
I uplačem zloću moju
I grihov se sih mentujem,
A tebe već ne zbantujem.

Ježuš Tvoja kerv rumena
Glava s ternjem korunjena.
Bud moji zloć uplašenje
I s tvoji muk spominanje.

Misli grišnik, i kamenje,
Tuge je dalo zlamenje
Kad su skaline pucale,
Ježuša smert zdavale.

Sunce se je zaškurilo
I svoju svitlost sranilo,
Mertva tela izbudjala,
Iz svojih grobov stajala.

O raspano grišno serce
Toči z očiju suzice,
Zbudi se jur z groba grihov,
Čuvaj se odsle zli činov.

Zemlje potres se je godal:
Kad je Spasitelj umiral:
Kruće se je žalovalo:
I Ježuša milovalo.

Ko tu ćete zemlja ganut,
I na plač grišnik obrnut,
I skalinje tverdi kamen
Će ti vaŕgat v serci plamen.

A teli Krištuša muka
O! Mili strašna tuga,
Ne more ti serce ganut,
Nit na dobar put obrnut.

Zato oči ganite se,
I za grihe plaćite se,
Da bude konac grišenju,
Ar je vrime oprošćenju.

Gorke suze upadajte,
I vi svidočanstvo dajte,
Pokažite milovanje,
Nad Ježušem stugivanje.

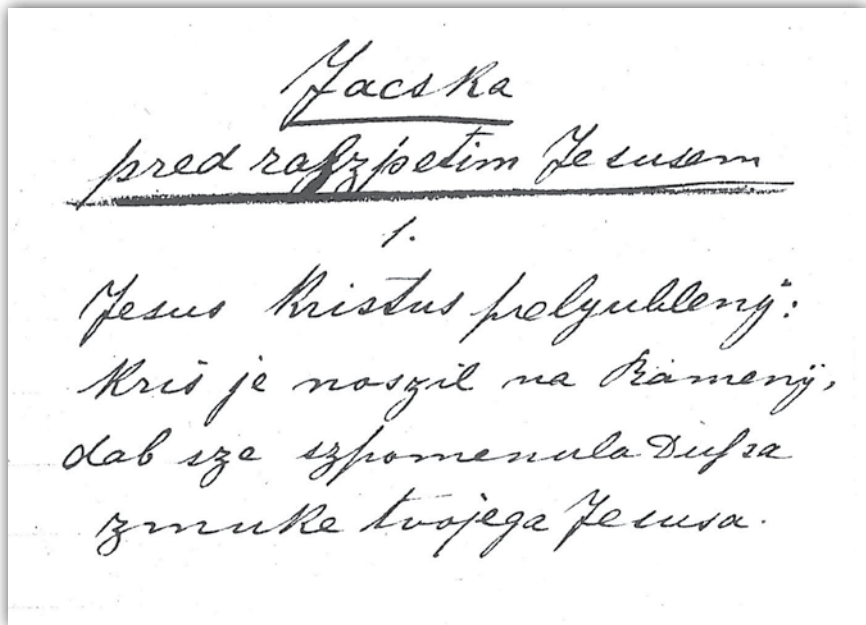
O! Ježuše preljubljeni,
Prosim Te smiluj se meni,
Daj mi del od muke Tvoje.

O! Kajem se i stugujem,
Ter s Magdalenum kušujem
Tvoje noge naranenje,
Z mojim zloćum probodenje.

Ježuš na križ prikovani,
Ti moje serce narani,
Z mukum ljute muke Tvoje,
ka propodi serce moje.

Daj o Ježuš! Moj raspeti,
Da ja na Tvoj križ presveti
Mislim va dne ino v noći,
Ar va njem su se pomoći.

A kad mi bude umriti
Daj mi onde k Tebi priti;
Va sih svetac slavnu diku
K Tebi Ježuš preveliku.
Amen.

Jačka
Bud' vesela moja duša

Bud' vesela moja duša,
Ka si na puti Ježuša
I stuguješ kod gerlica
Jiskajuć Marije lica.

Teško ti je kruto bilo
Kad ti je vrime prispilo,
Da ćeš doma sa ostavit,
Na Marije put se spravit.

Žalostno ti je upalo,
Kad je doma se ostalo.
Tvoje dobro Domovina:
Brati, sestre i rodbina.

Ovde kamo god pogledaš
Loze i brige zagledaš:
Odzgor nebo, zdola zemlju,
Po koji jisteš mater želnu.

Odpravila si se hitra,
Ne bojiš se godin vetra:
Želno prosiš moja duša
Gledat Matere Ježuša.

Nij t' konac ni, nit početak.
Kad se j' začel ta pohodak
Ovo je jur stari zakon,
S kim se daje Bogu naklon.

Premisli se Izraelce,
Kod crikve Jeruzalemske
Zdaleka su prihajali,
Svomu Bogu hvalu dali.

Sama Marija naša Mat
Nju pohodila nogokrat,
Kad je Sina alduvala,
I Jimenom Ježuš zvala.

Drugič je po brigih skalah
Elizabetu jiskala,
Teške muke je terpila,
Dokle j' ona k noj prispila.

Kumaj je tamo dosegla,
Noj je Elizabet rekla:
Budi Mati blagoslavna
I z Ježušem Sinkom rodna.

Premisli se stare čine,
Učinenje pervo vrime,
Ko su se ljudi trudili,
I Boga svoga hvalili.

Molitva je sagdar dobra,
Bogu višnjemu ugodna,
Ali Bog i plati trudno
Ko j' njemu jako ugodno.

Ah ne štentaj duša moja,
Poj neg poj neg prez pokoja,
Jur su se nogi trudili
Na pogled Marije Cilji.

Ćeš najt onde, ča s' jiskala
Po dolinah i po žala,
Mater na troni z Ježušem,
Ka te čeka s poželenjem.

Počivam ali šetujem,
Na službu vam se aldujem,
Ježuš Marija saki dan,
Neka bude Vam aldovan.

O Ježuš, Ježuš Marija,
Spasitelj moj Mati moja,
Saki hipac k Vam zdihavam,
Još te želje pogled čekavam.

Hodmo ada ne štentajmo
Pred kip Marije šetujmo.
Ćemo dostat se pomoći
Od nje va dne ino v noći.

Šetujmo kod jelen k vodi
Nište se ne boj duša hodi;
Marija j' zdenac milosti,
Duše i tela kriposti.

Lahko j' put saki premogal
Ki se j' va jime nje podal,
Kros molitve jačke trudno
obladal se je odurno.

Posluhnite neg nje riči,
S kimi k vam milahno kriči:
Pridi simo saka duša:
Pred moga Sinka Ježuš.

Hodi grišnik, grišnica k nam,
Ar veselo ja vas čekam,
I s Ježušem mojim Sinkom,
Dajem milost sim grišnikom.

Nogim je jur milost dana,
I nam je sim obećana
Kad pred Mariju dojdemo,
Naše tuge noj povimo.

Tuge naše jesu zloće,
I naše strašne grihote,
Ke ti povij spovidniku,
Ćeš jimat onde priliku.

Dokle smo v grihi živili
Po zli puti smo hodili.
Sad ćemo se naše hode,
Aldovat za grišne škode.

Do zna će li moć već biti
Da b' te mogal pohoditi.
Zami Majko moja trudno,
Da bude Sinu povolno.

A kad put svita projdemo,
Daj da k tebi si zajdemo,
Pred lice Sinka Ježuš.
To si želi saka duša.
Amen.

Jačka
Gospodine mili Bože

Gospodine mili Bože,
Zato Tvoje Sveto jime,
Ah ni li to lipo jime
Ježuš Krištuš Sin Marije.

Ki nas je sad skupa spravil,
Na Božje puti odpraviv,
Daj nam pravo putovati,
Daj nam tvoju milost dojtí.

Da bi bili tvoji gosti,
Na tvoje Majke radosti
Ka je Tebe porodila,
Gospodinom učinila.

Čista ponizna Divica,
Božjega Sinka rodica,
O Marija Božja Mati,
Vridno Ti je hvalu dati.

Ti s' Marija na nebesih,
Ti s' lilium med rožami
Lipše svitiš od sih svetíc,
Kod danica od sih zvezdic.

O Marija i Divica,
Lipa dušeca rožica,
O Marija Božja Mati,
Se na čistom srebri zlati.

Mi si za tobum derčemo,
Zdrav Ježuše si kričimo,
Mi Te ponizno prosimo,
I Tvoje Jime dičimo.

Budi Ti sagdar pred nami,
I Jime Tvoje med Vami,
Ne odverzi oka Tvoga,
Zavol grihov tela moga.

Nisam se Tebe sramoval
Ni Tvojega oka bojal,
A Marija svitla zora,
Lipa z nebeskoga dvora.

O Marija i Divica,
Lipa nebeska Kralica,
Prosimo Te si za Boga,
Za Tvoga sinka dragoga.

Koga si nam porodila,
Zveličenje nam dobila,
O Marija Božja Mati,
Vridno ti je hvalu dati.

Ka s' nam Sinka porodila,
Milošću pri nem dobila,
O Marija o Marija,
Ti s' prelipa konvalija.

Mi Sinka Tvoga prosimo,
Zdrav Ježuše, si bežimo,
Zdrav Ježuše Sin Marije,
Koga žarko Sunce grije.

Zdrav Ježuše Sin Marije,
Bud' nam na pomoć prosim Te,
Kad budemo umrli,
S toga svita putovali.

O Ježuše s telom s kervjum,
Bud' nam na pomoč grišnikom,
Ki si nas s pakla odkupiv,
Z milošću svoju oblubiv.

Od paklene strašne uze,
Odkupiv s' nas večne muke,
O Marija Božja Mati,
Daj mi Tvoju milost najti.

Gospodine Božji Sinu,
Spas nam duše da ne zginu,
Gospodine Bože pravi,
Z Bogom Otcem jednoj slavi.

Dal tužiti ne mogu,
Zato tužim Otcu Bogu,
Njega Sinu jedinomu,
Takaj Duhu presvetomu.
Amen.

Jacska

1.

Gospodine milij' bose,
zato tvoje Sveto Jime,
och milij' to lipo Jime
Jesus Kristus i in Marij.

2.

Kij' nasz je szad skupa szpravil,
na bozje putty' odpraviv,
daj' nam pravo putovatty',
daj' nam tvoju Miloszt doity'.

Jačka
Od svetoga Antona

Bud' od nas pozdravljen
O presveti Anton.
Od Matere crikve,
Nas odibran patron.

Sveti Anton verni
Ti se k nam oberni,
Moli za nas
Da ne dojde kuga.
Ali druga tuga
Prosi za nas.

Divice Marije
Ljubitel veliki,
Koji si se izručil
Va sakoj priliki.

K tebi Majke ljubav,
Se j' onda skazala.
Kad ti je Ježuša
Na naručaj dala.

Za slugu Ježuša,
Onda si se prozval.
Kad si kod ditevce,
Ježuša kuševal.

Onda za nas ljudi,
Si milošće sprosila,
Kad va sveti rukah,
Si Ježuša nosila.

Tebi za nas ljudi,
Su milošće dane,
Od Matere crikve
Va knjigah spoznane.

Mertve jesi zbudjal,
Na suctvo dopelal,
Dab' krivo sudjenje.
Ti svitu na glas dal.

Za Ježuša veru,
Poganom na hasan,
Jesi prodikoval,
Tim poslušnim ribam.

Razglašuć rič Božju
Bil si pun ljubavi
Tvoj jezik svidoči,
Još cel va Paduvi.

Ti si dugovana,
Zgublena navatal,
V blaga pogibeli,
Pomoć si prinašal.

Va boji si došal
Kerščanom na pomoć.
Zaterl si Orancem,
Poganom krivu moć.

Va vode nesrića
Ogna, glada, kugi,
Kerščanom obramba,
Jesi v sakoj tugi.

Zato te prosimo
Moli Boga za nas,
Nevol duše, tela
Brani nas saki čas.

A va smertnoj stelji,
Prosimo o Anton,
Skaži nam Ježuša
Bud' pri nam naš patron.

Po smerti pak k tebi
Da Ježuš zajdemo,
Tebe si mi svetci
Dičili budemo.

Sveti Anton verni,
Ti se k nam obrni
Moli za nas
Da ne dojde kuga
Ali druga tuga
Prosi za nas.
Amen.

Govorka
od svetoga Antona

1.

Bud od nasz pozdraven
O svetly" Anton
Od Matere crikve,
nasz odbran patron.

2.

Svetly" Anton verny"
Ty sje knam obrny",
moly" za nasz

Jačka
Kada putniki domom dojdu

Hote simo se dušice,
Marija,
I stugujte kod gerlice,
O Ježuš, Marija.

Ovo j' vrime najvridnije,
Marija,
Da smo došli od Marije
O Ježuš, Marija.

Došli jesmo od keršćanske
Marija,
Marije Majke Cilanske
O Ježuš, Marija.

Kad smo ju mi pohodili
Marija,
I smo lipo pozdravili,
O Ježuš i Marija.

Nas je ona pogledala,
Marija,
Lipe dare domom dala,
O Ježuš, Marija.

Duše smo noj darovali,
Marija
I tako si obećali,
O Ježuš, Marija.

Da ne ćemo već grišiti
Marija,
I nje Sinka raserditi
O Ježuš, Marija.

I volim storakrat umriti,
Marija,
Nego va grihi živiti,
O Ježuš, Marija.

O Marija Božja Mati,
Marija,
Daj nam va dobro ostati,
O Ježuš, Marija.

Mi se noj preporučamo,
Marija,
S tužnim srcem zajačimo.
O Ježuš, Marija.

Spričajmo se kod se znamo,
Marija,
Da Mariji hvalu zdamo.
O Ježuš, Marija.

Hvalimo za se dobrote,
Marija,
I za se druge lahkote.
O Ježuš, Marija.

Da b' nas grihov mentovala,
Marija,
I z odpuski darovala,
O Ježuš, Marija.

Zato tebi hvala budi,
Marija,
Od nas od si čisto ljudi.
O Ježuš, Marija.

O Mati puna radosti,
Marija,
Srdce naše va žalosti.
O Ježuš, Marija

Očemo Te hvalit jako,
Marija,
Ovde prosit si jednako.
O Ježuš, Marija.

Da bi mogli serca skinut,
Marija,
Tebi na zalog podrinut.
O Ježuš, Marija.

Da bi mogli si pomriti,
Marija,
I onde k tebi si priti.
O Ježuš, Marija.

Dragi brati i sestrice,
Marija,
Zručmo noj naše dušice,
O Ježuš, Marija.

Bog zna kad već doživimo
Marija,
Bog zna kod te već vidimo.
O Ježuš, Marija.

Zato poglej doli na nas,
Marija,
I budi patrona za nas.
O Ježuš, Marija.

Tebi bud preporučeno,
Marija,
Naša dušica i telo.
O Ježuš, Marija.

Oć za Sinka Tvoga rane,
Marija,
Pros' da nas od zla obrane.
O Ježuš, Marija.

Ke smo na Brigu vidili,
Marija,
Ča j' Ježuš terpil premili,
O Ježuš, Marija.

I križ preteški je nosil,
Marija,
Raspet za grišne je prosil.
O Ježuš, Marija.

Mučno na kamene padal,
Marija,
Haharom se v ruke podal,
O Ježuš, Marija.

Dal se na križ prikovati,
Marija,
I se muke dokonati,
O Ježuš, Marija.

Žuhkum smert'um se je mučil,
Marija,
Svoju dušu Otcu zručil.
O Ježuš, Marija.

Zato j' nas drago odkupil,
Marija,
Sih je nas želno obljudil.
O Ježuš, Marija.

Dragi brati i sestrice,
Marija,
Zručmo noj naše dušice.
O Ježuš, Marija.

Koj' nas grihov mentoval,
Marija,
I z odpuski daroval.
O Ježuš, Marija.

Blagoslovi se domaće,
Marija,
I se naše tužne braće.
O Ježuš, Marija.

Prosimo da se smiluješ,
Marija,
I da nas sih pomiluješ
O Ježuš, Marija.

Smiluj nam se o Divica,
Marija,
Kad nam se prekina žica.
O Ježuš, Marija.

Kada bude konac žitku,
Marija,
Zovi nas v nebesku diku.
O Ježuš, Marija.

O Marija Ti Cilanska,
Marija,
Ćemo Te hvalit do veka.
O Ježuš, Marija.

Prosi za nas Sinka Tvoga,
Marija,
I Ježuša predragoga.
O Ježuš, Marija.

Da Te s nim v nebi vidimo,
Marija,
Skupa na veke dičimo.
O Ježuš, Marija.

Sako vrime nestanoma,
Marija, sada i veki vekoma.
O Ježuš, Marija. Amen.

Jačka
Od Presvetoga Trojstva

Presvetomu Trojstvu hvalu dajmo,
Ota, Sina i Duha zvišamo,
O Presveto Trojstvo: jedino
Božanstvo,
Iz se moći jačimo:
Sveto Trojstvo dičimo.

Sa stvorena simo si tecite,
Stvoritela vašega hvalite,
Od koga j' žitak vaš,
Hvalite ga saki čas. *Rep.*

Premisli zač te j' Otac Bog stvoril,
Zač ti je kip i spodob udilil,
Da mu verno služiš,
I da se zveličiš. *Rep.*

Sina Boga premisli spasen'e,
I na križu tvoje odkuplen'e,
Kako si mu drag bil,
Skervjum te j' odkupil. *Rep.*

Ne more se zreč ljubav Ježuša,
Ku si prijela keršćanska duša,
K nam se j' z neba spustil,
Da b' nas v nebo zvišil. *Rep.*

Z dobrot Spasitela se spominaj,
Njemu za ljubav grihov se čuvaj,
Kriči prez pokoja:
Ježuš ljubav moja. *Rep.*

Hvali duša i Duha Svetoga,
Preželnoga Svetitela tvoga,
Tvoga batritela,
Razaveselitela. *Rep.*

Duh Sveti te j' na kerstu posvetil,
On te za dite Božje odredil,
Da b' se vragu odzel,
Duh sveti te prijel. *Rep.*

Hvali človik Boga Stvoritela,
Sina Boga tvoga Spasitela,
I Duha Svetoga,
Batritela tvoga,
Iz se moći jačimo:
Sveto Trojstvo dičimo.
Amen.

Jačka

Frölišhtof je lipo selo,
Nego da je neveselo,
Mlade samo k tancu hodu
A divojke dicu rodu.

Kad bi ne biv bahtar trubiv
Biv bi si ja nagovoriv,
Divojčicu lipu verlu,
Ka se ravna s gumbeliju.

Divojčica lipa čista
Ta si hodi kod pavica
Hodi, hodi kod pavica
A misli da je kralica.

Jimav sam ja divojčicu
Kako rumenu raožicu
Lipa verla kod gerlica
Ale feležnoga srdca.

Molitva *Kada polag cimitera poješ*

Pozdrav' vas Bog semogući, vi uboge, tužne, zaveržene, a opuščene duše v očisti, obdar nas Bog Otac, okripi vas Bog Sin, poteši vas Bog Duh sveti, uz kost s kervum potena Ježuševoga obolaš, a napoji vas kerv negova, pravi nebeski kruh nakrmi vas. Marija Majka Božja pomози vam, si svetci i angeli Božji neka prosiju za vas, se pobožno kerščansko ljutstvo neka jedan Otac naš a zdravu Mariju na hvalu i diku s kervjum potećega Ježuša Krištuša pobožno pomoliju za nas. Amen.

Ľacska
pred predikcom

Va Boga otca i Sina, Ducha svetoga.

Ľime.

- 1.) Ľvali Kriřćanská sbćina,
Trojstvo va sako vrime,
Si skupa rećimo oveľ:
Ľuni radosti amen.

Trosimo da od sik bude
Otae nebestki Ľvaljen.

- 2.) Otae nař ki sã ladař
Na nebi i na zemľi,
Ľime tvoje je saki ćas
Ľesveto med si rierni.

Ľridi Ľnam tvoje Ľraljestvo
Ľripraveno sim poloźnim,
Ľrimi Ľseli tvoje Ľuidstvo
Va niebo Ľod izbranim.

3) Bud volja tvoja na nebi
Tako kod i na zemlji, (kao)
ar gubavi otac Kteli
Lmo tvoju spunit željni.
Prosimo tiebe saki dan
O otac milostivni,
Udili nam krak potiban
Va siem nam dobrotivni,
Duge naše nam oprosti.

4.) Duge naše nam oprosti
Ka Ke se mi kajemo,
Kod je mi va strpljivosti
Sim bliznjim opušćamo,
Čuvaj nas od skušavanja
Zl^{duhov}ivno globe,
Oslobodi nas Bog od gla
Duse i tiela škode, amen.

---

*Jačka
pred prodikum*

Va Boga Otca i Sina, Duha
svetoga jime.

Hvali kršćanska občina,
Trojstvo va sako vrime,
Si skupa rečimo ovde:
Puni radosti amen.
Prosimo da od sih bude
Otac nebeski hvaljen.

Otac naš ki sã ladaš
Na nebi i na zemlji,
Jime tvoje je saki čas
Presveto med si vierni.

Pridi k nam tvoje kraljestvo
Pripraveno sim pobuožnim,
Primi k sebi tvoje ljudstvo
Va niebo kod izbranim.

Bud volja tvoja na niebi
Tako kod i na zemlji,
Ar z ljubavi Otac k Tebi
Smo Tvoju spunit željni.

Prosimo tiebe saki dan
O Otac milostivni,
Udili nam kruh potriban
Va siem nam dobrotivni,
Duge naše nam oprosti.

Duge naše nam oprosti,
Za ke se mi kajemo,
Kod je mi va strpljivosti
Sim bližnjim odpušćamo.

Čuvaj nas od skušavanja
Zli dudov ino zlobe,
Oslobodi nas Bog od zla
Duše i tiela škode. Amen.

*Jačka
k Divici Mariji*

O Majko Božja,
Z neba k nam došla
Prosi za nas Sina
Kako gospodina,
Divica Marija.

Nebeska s' hrana,
Dušicam hrana,
Ne zapuščaj moga
Serdca strapenoga,
Divica Marija.

Ti s' stan Krištuša,
Majko prezmožna,
Ti si čista Diva
Prosi za nas Sina,
Divica Marija.

V našoj teškoči,
Prid' nam k pomoči,
Se naše nevole,
Verni na vesele,
Divica Marija.

Ti si Božji stan,
Donesla si nam,
Ježuša dragoga,
Gospodina našega,
Divica Marija.

V nebi zvišena,
Ter nakinčena,
Ti si Božja Majka,
Prosi za nas Sinka,
Divica Marija.

Ti si to lipo,
Sunce presvitlo,
Posvit' nam pameti,
Ar si naša Mati,
Divica Marija.

Ti si ta draga
Diva zibrana,
Rajska si rožica,
Najlipša kitica
Diva Marija.

O Milostivna
Ino prečista,
Prosi za nas Sinka,
Ar si Božja Majka
Divica Marija

Ki je va boji,
Tverdno obstoji,
Koga Mati braniš,
Nepretela staviš
Divica Marija.

Ta presvitla zar,
Tvoja mila tvar,
Primi nas kralica
Ar smo tvoja dica
Divica Marija.

Ne daj umriti
V grihi zginuti,
Prosi svoga Sinka
Za nas kako Majka
Divica Marija.

Tebe molimo,
Hvalu ti zdamo,
Sada i na veke,
Hvala budi tebi
Divici Marija. Amen.

O. Růžička: *U crkvi*

Proclik Roje je sestavio i
govorio u doba praštenja
seljak Josip Kubeny iz
Tröllersdorfja.

I.

Krij odhajanju z. domu

Bratij i Sestre, ja jimam uffane,
Gospodina Jezusa Krij je va
vaz ta dobar skutak zacev, ta
jistij ajj (takodjer) dokonatij se,
az na dan nasega Gospodina
Jezusa Christusa, tako slusij
ot vaz svih sje elsalij. Kod
stijeme na pisnij sv. Apostola
Pavla na Filipenske prvom
delij 6 verhij (glafa)
Moji Marianski Bratij i Sestre,
nij sje me sje uminiij na
putt stupitij, na Mariansko
/.

milosrdného meštro K. N.
putovať; a ciä je nam potrebné,
no ktomu. 1. moramo pravu
skusenost nad našimj
Grihij jimalij. 2. smj sje mora-
mo sgnassimij nepretelij
zmirilij. To je to nezapatib,
nije knafsemu putovaniju,
lebo bug neglede na tersonu
clovika negonglede na čisto
Srdce. Vidite to sje našij
pravij tubnikij jimalij čisto
Srdce, pravu Veru, stalo uffane
znepremogutelnu Ljublav
sje od njkhoda Sunceza K. Jeru.
salemnu putovalij, njkhove
Srdca sje bile čisto Flato,
njhova polosna molitva je
bile Kadidlo, njhove sypomina,
ne na Smrt je bile prava
Mirha.

To szu bilij mihovij tokladij,
ke szu sgo lu jimaly, to mij
jimamo, a moremo jimaly,
lebo bog szi poklada čisto
šedče neč neg zlato, pakosna
molitva nam dobiva zmire,
ne a odpustene naših grihov
priš bogij. Kato hodmo
zpravu veru, tverdimo uffa-
rem, skausenem Gyuberum
K Marie milosrdnomu Kerstu,
kamo jezij naše šedče jur
davno uminiło, Mariu ij
rije šinka znašimij ocima
vidity, a naša šedča obrado,
natij, tako szi postavme naše
uffane va Boga ij Marie
daly nam na ovoj našoj
čestij napomochnij bilij, a
naš šuvaly, daly nam naše
putovanje ne neg na ovom
/.

Štuku, a to j na drugom
nekouesno spasily jimalo.
Dragij Braty j Sestre prozjim
naz, mladij, starij, Bogaty
j ubogij Ky ste onde szkupa
j Ky ste sze na ov putt
vidlaly, vidite my sze mora,
mo onde kod Bratty, kod
Sestre a kod Dieza Bozja uav,
naty, ne va pokušavaniju,
ne va srdiloszty, a netrpeli,
noszty, nego va miru a
jedincšiny, va poszlušnostij,
a va štapedlivoszty putovatij,
my moramo na ovom putij
sze z Ruše Bozje, čša nam
Boz poschale, Vručina, y Simu
Godinu j Vetar, Nemoch j
Bolest, j nesprisku z radostij
prijetij. Predzstavme szij
Joba za štrczalo krpeslyšovzty,

Patriarcha Abrahama, Kposlusu.
nosztj, Marie Magdelenu, y
Izv. Tetra Kyszu za Tokoru
veliku, od Boga otpustene
nyhovich Grikov zadolily.
Zato dragij braty' y' Sestre,
hodmo zvelikim uffanem
k Marie milosztivnomu
Mesztu, a odpriy szaky' svoije
Srdce, tako che vidily' kamo
putuje, zato neka szaky' posyta
ny' svoije uffane, ve Boga, y'
Maiku Jesusevu, a offerijme
nym nase hodene y' Korake,
prozime a molme, tako che
nasy' prijetj, Kad dobre Diezu
svoje Malij, a che nasy'
csunely, a neche nasy' opustaly,
Kad my' nyst polosno razivaly
ludemo.

Tako dragý bratý i sestro,
mý smys čulý sřkakovim
uffanem mý ovu cestu
začely jimamo, tripravkeze
a budne nazledovniky
Jesusa, Marie Sv. Jesefa na
nichovom putý na Egipt,
nazledujme nichu Sv. Sivot,
tako chemo ujly nepravoy
česty, a chemo hodit po cesty
Kriposty a pravice.

O Jesus, Maria, i Josef prosí-
mo vasz zelibine Srdca
nasřega, Blagosřlonite nam
naře putovane, daly nam
na hvalu, a nam na Duffno vřpa-
sene sluzilo, naposředy pro-
sime vasz try svete šaršone
Jesus, Maria, Josef, za ře

nasze opuścane Doma, Błogo-
szlonite j' obcsuwa jte nje od
neszriche Ognija, Wode j' Tucez,
j' od szega Kła, ludte nijkowj
uernj Ciuvarj j' pomocnikj,
na szich potribocha, j' na sza-
kom Strahj", zato profzime za
Jime neraszdilnoga Trojiszwa,
Boga Oteza + Boga Lina +
Boga Duha Szv. + Amen.

---

1. Prij odhanja z domu

Bratij, sestre, ja jimam ufane, Gospodina Ježuša ki je va vas ta dobar skutak zacev, ta jisti ai dokonati će, az na dan našega Gospodina Ježuša Krištuša, tako služo od vas vsieh se držati. Kod štijeme va pismi sv. apostola Pavla na Filipenske pervom deli 6 verzih. Moji Marijanski brati i sestre, mi sme si uminili na put stupiti, na Marijansko milostivno mesto N. N. putovati; a ča je nam potribno k tomu. 1. moramo pravu skrušenost nad našimi grihi jimati; 2. mi se moramo s našimi nepretelji zmiriti. To je to najzapotrinije k našem putovanju, lebo Bog ne gleda na paršonu človika nego on gleda na čisto srdce. Vidite to su naši praví putniki jimali čisto srdce, pravu veru, stalno ufane z nepremogutelnu ljubav su od vihoda sunca k Jeruzalemu putovali, njihove srдца su bile čisto zlato, njihova pobožna molitva je bilo kadidlo, njihovo spominane na smrt je bila prava mirha. To su bili njihovi pokladi, ke su sobu jimali, to mi jimamo, a moramo jimati, lebo Bog si poklada čisto srdce već neg zlato, pobožna molitva nam dobiva zmiřene a odpuštene naših grihov pri Bogi. Zato hodmo spravu veru, tverdnim ufanem, skrušenum ljubavum k Marije milostivnomu mestu, kamo jesi naše srdce jur davno uminilo. Mariju i nje sinka z našimi očima vidili, a naša srдца obradovati, tako si postavme naše ufane va Bog i Mariju da bi nam na ovoj našoj cesti na pomoćni bili, a nas čuvali, da bi nam naše putovanije ne neg na ovom svitu, ale i na drugom vekovečno spasili jimalo.

Dragi Brati i sestre, prosim vas, mladi, stari, bogati i ubogi ki ste onde skupa i ki ste se na ov put vidali, vidite mi se moramo ovde kod brati, kod sestre a kod dica Božja uravnati, ne va pokušaniju, ne va srditosti, a netrpelivosti, nego va miru a jedinščini, va poslušnosti, a va trpežlivosti putovati; mi moramo na ovom puti se z ruke Božje, ča nam Bog pošale, vrućinu i zimu, godinu i vetar, nemoć i bolest, i nesriću z radosti prijeti. Predstavme si Joba za zrcalo trpežlivosti, Patrijarha Abrahama, k poslušnosti, Mariju Magdalenu i sv. Petra ki su za pokoru veliku od Boga odpuštene njihovih grihov zadobili. Zato dragi brati i sestre, hodmo z velikim ufanem k Marije milostivnomu mestu, a odpri saki svoje srdce, tako će viditi kamo putuje, zato neka saki postavi svoje ufane na Boga i Majku Ježuševu, a oferujme nijm

naše hodene i korake, prosme a molme, tako će nas prijeti, kod dobru dicu svoju Mati, a će nas čuvati, a neće nas opuštati, kad mi niju pobožno zazivali budemo.

Tako dragi brati i sestre, mi smo čuli s kakovim ufanem mi ovu cestu začeti jimamo. Pripravte se a budme nasledovniki Ježuša, Marije, sv. Jožefa na nihovom puti va Egipt, nasledujme nihov sv. život, tako ćemo ujeti nepravoj cesti, a ćemo hodit po cesti kriposti a pravice.

O Ježuš, Marija i Jožef prosimo vas z dibine srca našega, blagoslovite nam naše putovane, da bi vam na hvalu, a nam da dušno spasene služilo, naposledni prosime vsa tri svete paršone Ježuš, Marija, Jožef za se naše opuštene doma, blagoslovite i občuvajte nje od nesriće ognja, vode i tuče i od sega zla, budte njihovi verni čuvari i pomoćniki, va sih potribočah i va sakom strahi, zato prosimo za jime nerazdilnoga trojstva, Boga Otca+Boga Sina+Boga Duha svetoga. + Amen

2. Kada se pride k Marije milostivnomu mestu

Pridite si simo, ki mene jiskate vi ćete se nahraniti s tim koga sam ja porodila. Kako radostno je serdce pretelov, bratov, sestrov lebo starijih kada njihova dica z daleke tujine dojdju, kade su čuda trpiti morali, a oš pri zdravi svoje starje, a pretele zopet vidiju, kako se raduju njihove srдца, ka si njihove radosti i žalosti, njihovo trplene i tuge povidat moreju. Tako se i mi potužme nošoj Materi, kod dobra dica svojim starjim, a prednesmo noj i nje Sinku Ježušu, naše žalosti i radosti, naše tuge i trplene, a oni ćeju nas obradovati. Brati, sestre, ki sme ovde skupa, danas je nam došav srićan dan, mi stojime na mesti ko sme mi si jur zdavna vinševali a naše srдce, naše mišlene, po nem tužilo ovu hižu božju, a Mariju va ovi božjoj hiži zazivali, a Mariji se naše nusze i potribočine prednašali, zato radujte se mladi i stari kad mi tu sriću jimamo, na to mesto pristupiti naše srдce z plamenom božje ljubavi, hodmo s timi 5 mudrimi panicami ne s timi 5 nemudrimi, ke nisu jimale ula va nihovih lampah, a bi nam neodgovoreno bilo. Ja

vas ne znam. Predložte si to slovo, čuvajte a molte, lebo ne znamo dan a ni uru va ku će naš Pan dojtí. Dragi brati i sestre, hodmo s pravu vernostu k Ježušu i Mariji, nastivme je kod dobra dica svoje starje potusmo nim naše nusze i naše potribčine, ke su morebit jur zdavna na naši srdci skrite, ča sme si jur davno vinševali, va ovom milostivnom mesti naše serdca Ježušu i Mariji odkriti. Tako pridi ti imutni otac navštiv Ježuša i Mariju na nihovom troni, prednes im tvoju prosnu, odpri njim tvoje srdce, a oni ćeju ti tvoje rane zaciliti. Pridi ti opuštana majko, pred Ježuša i Mariju, postav celo tvoje ufane, va nje, a oni ćeju tvoje turobno srdce obradovati i obveseliti. Marija je majka kriposti i ljubavi, majka dobrote i milosti, majka slatkoće i miloserdnosti, ona nijednoga grišnika ni opuštala, a ni još ne opusti, ki nju s pravim ufanem jiska, a Mariju za pomoć prosi, ona ne govori nadarmo, hote simo si ki mene jiskate, ja ću vas nasititi s tim koga sam ja porodila. Kako će mnogo srdce tužit, a tužit, kad bi moglo tu milošću jimati, da bi moglo na puti biti, a srdce Majki Isusovoj prednesti, tako bi uspokoreno bilo. A vidite mi jimamo tu milošću, da moremo Mariju na nje milostivnom troni zazivati, a noj se naše protibčine prednašati, darujme mi noj naše srdce, naštivme mi nju, na nje milostivnom troni, oferujme noj naše korake i hodene, da bi nam ona zdovolila pred nje milostivni tron predstupiti, doneste vaše dare, doneste srdca pune ljubavi k Mariji Ježuševoj, i k Bogu Otcu nebeskomu, k Ježušu Krištušu našem Odkupitelu, k Duhu svetomu našem potešitelu, da bi pri nas bil, a naše srdca kad pravi ofer prijeli. Rosvaste si to slovo, kade Ježuš sam govori, kad ćeš tvoj ofer na oltar položiti, tako poj najperv a zmir se s tvojim protivnikom, pak dojdi a oferuj tvoj dar. Zato dragi brati i sestre, starji, mladi, veliki i malahni, bogati i ubogi, ki ste ovde vkupi, zmirte se jedan z drugim, odprostete jedan drugoga kod brati i sestre, odpustite si s pravoga srdca, ako ki ste si jedan drugomu na cesti, lebo doma, lebo pred mnoga leti ubližili, podajte si prave ruke a odgovorte s pravoga srdca Bog ti odpust i Marija. O Otac milosrdni poglej na naše odkrite srdca ke tebi danas prinašamo, mi tebe prosimo od srdca primi je od tvoje dice. O Marija, Mati milostivna tvoje dice budi nam obrana i pomoć, brez tebe mi ne moremo obstati, obrani k nam tvoje milostivne oči i pokaži nam Ježuša, o dobrotivna, o milostivna, o preslatka Divica Marija. Amen.

3. Predgovor kada od milostivnoga mesta odhajati kaniš

Moji dragi brati i sestre, kako žalostno razlučavamo nastaje dobrim pretelom, kad su se skupa zišli, moraju se zopet od sebe lučit, kako su se njihove srdca skupa radovale. Nastala je nam radost, da sme mi pred malo dnevi va ovi hiži Božjoj se radovali a naše srdca obmeščati mogli. Kak bi se naše oči od suz pro radost zderžati mogle, kad sme mi Mariju i nje Sinka na nje milostivnom troni pogledati, a noj naše potribčine prednašati mogli. Marija je Mati milosti, ka nad sakim pokornim grišnikom se smiluje, a nega pod svoju obranu prima. Tako sme mi na se naše tuge i bolesti zabili, a sme puni radosti postali kod nas naša vera uči, da nam Marija pomoć more, a pomoć će, ako mi kod dobra dica k Mariji dojdemo, a nju kod majku zazivali a prosili budemo. Kako će mati svoje dite opuščati, kad dite ponizno, a ljubavi puno dojde a prosi, ona će mu zajisto pomoći, neće negovoj prošnji odgovriti. Vidite dragi brati i sestre, naše vinševane je se nam vispunilo, zač sme mi prosili, to smo mi pohodili, mi bisme se htili već ur a lebo dnevvov pri Mariji zderžati, ale to ne more biti, mi se moramo od ovoga milostivnoga trona lučiti, a na cestu domom putovati. Tako se ne turobite, ništ ni platno nijedna prošna, neg kraj, neg kraj, va tu tuge punu domovinu. O žalostna ura razlučene nam nastaje, a nam razlučene pred oči stavla, razlučene nam donaša tugu, kad se mi moramo od Marije razlučiti. Drago brati i sestre mi koračamo teško od milostivnoga mesta, naše serdca su pune tuge, kad mi ne znamo ćemo li mi Ježuša i Mariju večkrat, va njihovom milostivnom troni viditi, pri mnogom je to poprvič, i poslednič, da su sem došli, a su to sveto milostivno mesto navštivili, kade Ježuš i Marija njihove milosti razdavaju. Dragi brati a sestre, ostavme mi naše serdca, Ježušu i Mariji odizdajme mi se docela va njihovu ohranu, poručene mi se Mariji, Marija neće od nas projti ona neće nje oka od nas odvernuti, kad neg mi na Mariju ne zabimo.

O milostivna Mati, mi tebi hvalimo, mladi stari, veliki i malahni, za se dare, ke sme va ovom milostivnom mestu obderžali. Mi tebi skrušenoga serdca si hvalimo, da si nas srićno sem dopelala mi Tebe prosimo oš jednoč, da tvoje milostivne oči od nas neodverneš, budi a ostan naša Mati saki čas, mi tebe prosimo o Marija, blagoslovi i

obrani nas saki čas. O mati milostivna blagoslovi se naše opuščane doma, blagoslovi naše brate, sestre, otce, majke, pretele i nepretele, blagoslovi se opuščane a stugujuće, se nemoćne, a mlahave, blagoslovi celu kerščansku zemlu, a obderži ju pod tvoju ohranu, naposledi prosimo o Marija za duše v očisti, pust nim kaplicu tvoje ljubavi da bi, da bi se takaj pofriškale. O Marija prosimo oš jednuč, primi naše prošne a zdihavane k tvojemu svetomu serdca a posluhni nas zač tebe od serdca prosimo da bime tebe saki čas va naši serdci jimali. O žalostna ura razlučena, kako naše serdca pune tuge, a oči pune suz se od sebe rozlučuju, o Ježuš, Marija, Jožef mi se preporučamo va vašu obranu stojte pri nas a neopuste nas, a naimre va našoj skradnoj uri, kada naše oči ne budu vidile, uši več čule, a usta ne budu govorile, a naše zdihavane prestane, onda budite naši pomoćniki a neopuščajte nas va našoj poslidnoj potriboći, spomente se kako skrušenoga serdca sada mi vas zazivamo. O angeli božji mi prosimo vas pomozite nam našega Boga hvaliti i dičiti, o vi sveti a vivoleni božji pomozite nam našega velikoga Boga svalit i dičit. O presveto Trojstvo mi tebe hvalimo i dičimo, od sada a na veke Bog Otac † Bog Sin † Bog Duh Sveti † Amen.

Pasion
na Kvitnu Nediluj

(one su se pasije pjevale u
Tröllersdorfu sve do god. 1876.)

Chorus. Muka Gospodine
nepega Jezusa Krutusa,
Kuje popisal Svety Mathe
Evangelista, na dvanaistom
— sestom delu.

Evang: Vanom vrimenu,
recze Jezus uczenikom
Svojim.

Jesus: znately; da po dvich
dnevich nazar bude j' sin
Cloniczanski; Kij prodan bude
dasze razpne

Evang: Ona sje vzpraviste
Poglavarij Topovski j' Starcij
Gjucztra, na duor poglavara To-
povskoga Kuzezona Kaifas j.

Pasion na Kvitnu Nediluj

(Ove su se pasije pjevale u Fröllersdorfu sve do god. 1876.)

Kor. Muka Gospodina našega Ježusa Krištuša, ku je popisal sveti Mate evangelista, va dvanajstom šestom delu.

Evang: Va nom vrimenu, reče Ježus učenikom svojim.

Ježus. Znete li, da po dvih dnevih Vazam bude i Sin človičanski ki prodan bude da se raspne.

Evang: Onda se vspraviše poglavari popovski i starci ljuctva, va dvor poglavara popovskoga ki se zove Kajfaš, učinili budu tanač da bi Ježusa ulovili i umorili vnogi govore li tako.

Koruš. Ne va dan svetačni da ne bude zblud med luctvom.

Evang. Budući Ježus va hiži Šimona gubavca va Bethaniji, pristupi k nemu jedna žena jimajući škrablicu pomasti, i zlijala na glavu njegovu sidećega. Vidili su to učeniki negovi, rasrdili su se, počnu jedan po drugom govoriti.

Učen. K čemu je ta pogibel, ne bi li se bila ta mast mogla drago prodati i ubogim se razdati.

Eveng. Znajući Ježus i reče nim.

Ježus. Zač vi bantujete ovu ženu, ar je dobro delo učinila na meni, vi očete uboge sagdar sobum jimati, ali mene nećete jimati sagdar sobum. Zlijavši ona pomast na telo moje meni na spominanje učinila, ja stanovito govorim vam, kadi goder prepovidano bude ovo evangelie po sem okruglom svitu, reče se da je učinila na spominanje moje.

Evang. Onda pride jedan zmed dvanajstih učenikov njegovih, ki se zove Judaš Iskarioteš k poglavarom popovski i reče nim.

Judaš. Ča ćete vi meni dati, ja ću vam nega prodati.

Evang. A oni mu obećaju trideset srebrenjakov, jednoga časa jiska on ugodnoga vrimena, da bi ga mogal prodati. Prvi dan vazmeni pristupiše učeniki k Ježusu govoreći.

Učeni. Kadi očeš, da pripravimo tebi vazam blagovati.

Evang. A Ježuš reče nim.

Ježuš. Pojdite va Varoš k nikomu človiku, recite njemu, meštar govori, vrime moje blizu je, pri tebi oču vazmovati z učenki mojimi.

Evang. I učinili učeniki kako jim rekal Ježuš, i budući večer sidaše za stolom z dvanajstimi učeniki ter jiduć nim reče.

Ježuš. Za istinu govorim vam, da je jedan med vami ki će mene prodati.

Evang. Oni pak kruto žalostno oustali, počeli jedan po drugom govoriti.

Učen. Jeda li sam ja Gospodine.

Evang. Ježuš odgovori i reče.

Ježuš. On ki namače ruku z manum va zdelu, ta mene proda.

Evang. Johi će biti človiku onomu, po kom se proda Sin človičanski. Bolje bi bilo da bi se ta človik ne bil porodil, govori tada Judaš. Ki ga prodal biše i reče.

Judaš. Je li sam ja Meštre.

Evang. Reče njemu Ježuš.

Ježuš. Ti jesi reka.

Evang. Oni tada večerajući zev je Ježuš kruha i hvalu zda, ter ga razlomi i blagoslovi, da ga učениkom svojim i reče.

Ježuš. Zamite ter jite ovo je telo moje.

Evan. Zev je kaleš hvalu zdav i dav je nim govoreći.

Ježuš. Pite si iz ovoga, ovo je kerv moja novoga zakona, ka se oće prolati za vnoge na odpuštenje grihov, za jistinu govorim vam, već nećete piti od ovoga roda tersnoga, ča do onoga dneva, kada ja budem z vami pil va kraljestvi otca mojega.

Evang. I kada bi z molitvum zahvalili, prošli su van na brig Olivetanski, onda jim reče Ježuš.

Ježuš. Vi si očete smutak jimati va mani va ovoj noći, ar je pisano polujem pastira i ovce sreda se oće rasteči. Kada gori stanem pred vami oću priti va Galileju.

Evang. Odgvari Petar i reče.

Petrus. Ako vsi zbludeni budu va tebi, da ja se nigdar ne zbludim.

Evang. Reče nemu Ježuš.

Ježuš. Petar zajistinu govorim tebi, da va ovoj noći, prvo nego peteh zakukurikne, tri krat me oćeš zatajati.

Evang. Ravno tako i drugi učeniki govorili. Onda dojde Ježuš s njimi va selo ko se zove Gethsemani, i reče učenikom svojim.

Ježuš. Posidite ovdem, doklen onamo pojdem i pomolim se.

Evang. I zame sobum Petra i dva sine Zebedeuševa, počev se turobiti i reče nim.

Ježuš. Žalostna je duša moja ča do moje smrti, počekajte vi ovde, i virostujte s manum.

Evang. I odstupivše od njih jedno malo, upade na zemlju na svoji obraz, moleći i govoreći.

Ježuš. Otče moj, ako je moguće da me mine pehar ov, da ništar manje ne kako ja oću, nego kako ti oćeš.

Evang. I dojde k učenikom svojim, ter ne najde va snu i reče Petru.

Ježuš. Tako li niste molili jedan hipac z manum virostovali, virostujte i molite da ne pridemo va skušavanje. Duh stanovito je pripraven, ali telo je mlahavo.

Evang. Projde opet i drugi put molrći i govoreći.

Ježuš. Ako ne more mene minut pehar ov, nego da ga pijem, budi volja tvoja.

Evang. Pride opet k učenikom svojim, ter najde nje spati. Ar oči njihove bile zaspane, ostavi nje, i opet projde, treći put moli govoreći one riči, pride k učenikom svojim i reče nim.

Ježuš. Spite i počivajte, ar se približava vrime, ar sin človičanski prodan bude, va ruke grišnikov, stanite hodmo ovo se približava ki je mene prodal.

Evang. I kada bi to zgovoril, ovo Judaš, jedan zmed dvanajstih učenikov, pride i s nim množina velika z oruždijem, z meči i sabljami, poslani od poglavnikov popovskih i starcov ljutstva, ki ga prodal biše, dal je nim zlamenje govoreći.

Judaš. Koga ja kušnem on je njega zgrabite.

Evang. I k mestu pristupil k Ježušu govoreći.

Judaš. Zdrav budi Meštre.

Evang. I kušnul je njega reče nemu Ježuš.

Ježuš. Pretelj nač si ti došal.

Evang. Onda pristupiše i ruke položiju na Ježuša i ulovili njega, još jedan ki biše z Ježušem, protegne ruku svoju, vitegne meč svoji udril je slugu poglavnika popovskoga, i odsiče njemu desno uho, onda reče njemu Ježuš.

Ježuš. Zatakni meč tvoj va nošnicu, ar saki, ki z mečom pobija, od meča pogubljen biva, ali štimaš da ja ne morem prositi otca mojega, ki bi meni dal na moć već nego dvanajst legionov angelov, da kako bi se pisma spunila, ar tako mora čineno biti.

Evang. Va onoj uri reče Ježuš ljutctvu.

Ježuš. Kakoti na razbojnika došli ste z meči s palicami loviti mene, ki sam vsaki dan pri vas sidiv učeći vas va crikva, ter me niste popali.

Evang. Se ovo je bilo učineno, da se pisma vipuniju po prorokih, onda si učeniki ostaviju njega, a oni deržajuć Ježuša. I odpelja ga Kajfašu poglavniku popovskomu, kade su bili skupa spravni pismoznanci i stari ljudctva. Petar pak zdaleka nasledoval Jezša, ča do dvora poglavara popovskoga. Dojde nutar sede si slugami, dojdu onda ladavci popovski, ter vstalo se Spravišće jiskali krivo svidočanstvo suproti Ježušu da bi njega na smrt odsudili. I kada bi nogo krivi svidokov najperv došlo bilo i ništar našli nisu. Poslidnič dojdu dva krivi svidoki, i reču.

Koruš. Ov je rekal morem razvaliti crikvu božju, i po trih dnevih nju uzidati.

Evang. Na to su stali gori poglavari popovski, ter reču njemu.

Poglav. Ništar ti na to neodgovaraš, ča ovi suprot tebi govoriju.

Evang. A Ježuš muči i poglavari popovski ki reču nemu.

Poglav. Zaklinam je tebe Bogom živim, da nam poveš, ako si ti Sin Božji.

Evang. Reče nemu Ježuš.

Ježuš. Ti si rekal, za jistinu govorim vam, od sada očete viditi Sina Božjega, sidećega na desnoj Božji i prihodećega va oblakih nebeskih.

Evang. Onda poglavar popovski raskine pratež, na sebi govoreći.

Poglav. Občaval je ča veće potrebujemo svidočanstva, ovo jeste li sada čuli blaznost ča se vam vidi.

Evang. A oni govoreći i rečeju.

Koruš. Dostojan je smrti.

Evang. Onda su pluvali na lice negovo i pluskali ga; a drugi pak z peščami bili govoreći.

Judaji. Prorokuj nam Krištuš gdo je ov, ki je tebe udril.

Evang. A Petar sidaše na dvoru, pristupi k nemu jedna divojka govoreći.

Ancyla /sluškinja/. I ti si bil z Ježušem Galilejskim.

Evang. A Petar nega zataji pred simi govoreći.

Petrus. Ne znam ča ti govoriš.

Evang. I pride Petar i z dvora vidi ga druga divojka i reče k onim, ki su bili ovde.

Ancila /sluškinja/ I ov biše z Ježušem Nazarenskim.

Evang. A Petar opet njega zataji s prisegum, da ne zna človika toga, i malo potomtoga pristupili ki su onde stali, i reču Petru.

Judaji. Stanovito i ti jedan si od njih ar i rič tvoja tebe uvadja.

Evang. Onda je začal prisigati Petar, da on ne zna človika toga, a peteh zatim zakukurikne i Petar se spomene na rič Krištuševu kojemu biše rekal, prvo nego peteh zakukurikne, trikrat me očeš zatajati. I prošal je van ter se ljuto plakal, kada bi pak jutro bilo, deržali su poglavniki popovski, i starci ljuctva radu nad Ježušem, da bi ga umorili. I svezali su ga i odpelali poglavaru Poncijušu Pilatušu. Onda je vidil Judaš ki ga je prodal, da je na smert odsuden, pokajal se je, a najzad donesav onih trideset srebernakov poglavarom popovskim i starcem govoreći.

Judaš. Zagrišil sam, prodal sam kerv pravednu.

Evang. A oni rekoše.

Judaji. Ča je nam potom ti ćeš je viditi.

Evang. I hitil je srebernake va crikvu, odstupil i sam sebe za svoje gerlo obisil. A poglavari popovski zeli su srebernake govoreći.

Judaji. Ne smimo je pustiti va crikvenu ladicu, ar su kervni pinezi.

Evang. Kada li pak ratu deržali bili, kupili su lapat jednoga lončara, na pokopane stranskih putnikov, i zato se zove on lapat Ilačaldama, to je kervni lapat ča do današnjega dneva. Onda se je spunilo ča rečeno bilo kroz Jeremijaša proroka govorećega. I zeli su trideset srebernakov čemu onoga ki je za činem bil, koga su kupili od sinov Izraelskih, i da bi je za lapat lončara kod je meni Gospodin zapovidal. Ježuš pak staše pred poglavarom, i pitaše ga poglavar govoreći.

Judex. Ti si li kral židovski.

Evang. Reče nemu Ježuš.

Ježuš. Ti govoriš.

Evang. I kada li od poglavnikov popovskih i starcev obtužen bil ništar ni odgovoril. Onda reče nemu Pilatuš.

Judex. Ne čuješ li kuliko oni suprot tebi govoriju svidočanstva.

Evang. A Ježuš mu neodgovori nijedne riči, da se je poglavar krutu čudil. Puščaval je pak poglavar ljuctvu jednoga uznika na svetke,

koga su oni hteli. Jimal je pak jednoga glasovitoga razbojnika, ki se je zval Barabaš. I kada su se vkup spravili reče nim Pilatuš.

Judex. Koga ćete da vam pustim, Barabaša ali Ježuša ki se zove Krištuš.

Evang. Pilatuš dobro zna da su ga nenavidno prodali. Kada li pak na sudckom stolci sidil, došla je k nemu žena negova govoreći.

Judicia. Ne čini ništar ovomu pravičnomu, ar ja sam nogo danas zbog njega va snu terpila.

Evan. Onda poglavniki popovski jesu nagovorili ljuctvu, da bi prosili pustiti Barabaša, a Ježuša umoriti. Odgovori nim sudac i reče.

Judex. Koga ćete zmed ovih dvih da vam pustim.

Evang. A oni rekoše.

Judaeji. Barabaša.

Evang. Reče nim Pilatuš.

Judex. Da ča ću učiniti z Ježušem ki se zove Krištuš.

Evang. A oni počnu kričati

Judaji. Raspni njega.

Evang. Reče sudac.

Judex. A ko je zlo učinil.

Evang. A oni tim bole kričiju, da se raspne. Vidil to Pilatuš da ništar pomoć ne more, nego da se još veći zblud ne stane, zame vodu, ter si ruke pred ljuctvom pere govoreći.

Judex. Čist sam od krvi ovoga pravednoga a ni ćete viditi.

Evang. Odgovori pak se ljuctvo, i reče.

Koruš. Kerv negova neka dojde zverhu nas, i zverhu sinov naših.

Evang. Onda je nim pustil Barabaša, a Ježuša Krištuša je dal bičevati i križevat. Onda zamu Ježuša haharski sluge poglavara va sucku hižu, i zizovu ondi su množinu skupa, i zvikli su ga, i oblikli nemu halju iz purpura; i upleli korunu s terna, i nemu na glavu vergli, i rogoz va

njegovu desnu ruku dali. I poklikali preda njega, i špotali se njemu govoreći.

Judaji. Zdrav budi kralj židovski.

Evang. Pluvali na njega i rogoz zimali, ter ga po glavi bili i kada li ga pošpotali bili, svukli su nemu, i oblikli ga va pratež njegovu i odpelali na križevanje. Idući pak dostigli su jednoga cirenenskoga človika jimenom Šimona i prosili njega da bi moral nositi križ Ježušev. I došli su na mesto, ko se zove Golgota to je Kalvarije mesto, i dali su mu piti vina z žučum zmišanoga, i kako je on ukusil ni htíl piti. Kada bi ga pak križevali bili, razdilili su si pratež njegovu, i hitali su v kocke za nju, da bi se vispunile pisma ča je rečeno bilo po proroku govorećem. Razdilili su si pratež moju, i kockali za nju. Sideći čuvali njega, postavili su zgora glave njegove napisana uzrok smerti njegove: Ov je Ježuš Nazarenski Kralj Židovski. I onda su bili još dva razbojniki s nim križevani, jedan na desni, a drugi na livoj strani. Ki su pak mimo išli psovali su na njega govoreći.

Judaji. Oć ti ki razvališ crikvu božju, a do tretoga dneva opet ju oćeš načiniti, oslobodi sada sam sebe, ako si Sin Božji, tako zlizi doli iz križa.

Evang. Još k tomu špotali su se njemu i poglavniki popovski, zi pismoznanci i starcih govoreći.

Koruš. Druge je oslobodal, a sam sebe ne more osloboditi, ako je kralj Izraelski, neka zlize sada doli is križa, i verovati ćemo nemu, ufal se je va Boga, ako će, neka ga oslobodi, zač je rekal da je Sin Božji on.

Evang. Ravno tako i razbojnik jedan, ki je s nim ukriževan bil, špotav je se nemu. A od šeste pak ure ča do devete je nastala velika škurina po svi zemlji, i okolo devete ure zakrikne Ježuš z velikim glasom govoreći Ježuš. Eli, Eli lamasabatani.

Evang. To je Bože moj, Bože moj, zač si ti mene zaostavil. A ki su onde stali čuli su govoreći reču.

Koruš. Elijaša zove ov.

Evang. Poteče jedan zmed nih zame vodenu gubu ter ju z octom napuni, i na terst natakne, i dava nemu piti, a drugi pak rekoše.

Koruš. Počekaĳmo, očemo viditi, ako pride Elijaš osloboditi njega.

Evang. A Ježuš zopet z velikim glasom zakriknul, i spustil duh svoj Svet:†††

I hned raskinul se je verh crikve na dvi strani odzgor ča doli, i zemlja se tresla i skale popucale, grobi se poodpirali. I vnogo tela odpočivaše z mertvih se gori postajali iz grobov svojih po njegovom goristajanju. I došli su va sveti varaš, i se nim mnogi okazali. Kda bi pak kapitan, i ki su s nim čuvali Ježuša vidili bili potres zemlje i ona ka su se činila, bojali su se kruto i rekli.

Koruš. Stanovito Sin Božji je on.

Evang. Bilo je pak onde mnogo žen, ke su zdaleka gledale i Ježuša od Galileje nasledovale i služile nemu, /med kimi biše Marija Magdalena, Marija Jakova, Mati Jožefa i Mati sinov Zebedevih/. Kad bi pak večer načinen bil, a dan se zaškureval, dojde niki bogat človik od Arimateje varaša jimenom Jozef, ki je takaj biv učenik Ježušev. On je išal k Pilatušu i prosil ga za telo Ježuševo. Onda je Pilatuš zapovidal nemu telo vidati. Jozef pak zame telo Ježuševo ter je obvinul va čisto platno i položi je svoj novi grob koga je iz skale visikal, i zavalil je velik kamen k vratom grobovim i odašal bil. Biše pak onde Marija Magdalena i druga Marija sideće proti grobu. Drugi pak dan ki biše po velikom petku, dojdu skupa poglavniki popovski i Farizeuši k Pilatušu govoreći.

Koruš. Mi jesmo se raspomenuli, da ov zlundnik još vživoti je rekal po trih dnevih oču zmertvih stati.

Evang. Daj sada čuvati grob do tretoga dneva, da ne dojdu morebit učeniki negovi i ukradu nega i pak ljudem reču, da se je od mertvih stal, i da onako poslidnji zblud gori bude nego prvi, reče nim Pilatuš.

Pilatuš. Pojdite i občuvajte kako znate.

Evang. Oni pak idući postavli su čuvare k grobu i kamen zapečatili.

Fines. Konac.

Passion

Na veliký tetak po kratku
zje Jacšij

Chorus. Muha Gospodina
napega Jesussa Kristussa,
kuj popisjal Izvelij Ivan
Evangelizta na svojem
Oznamraisytom Dolu.

Evangl. Vano vrime: j žaide
Jesuss z učsenikij svojimij
prik potoka Gedronszkoga,
Kadij vert lisse, na kije on
vutar isal, j učsenikij
niegovij, znalje pak Judass
kigaje prodal ono meysto az
Jesuss szej večkrat onde
svojimij učsenikij zhajal;
Madabij Judass Sereg vojakov,

Pasion

Na veliki Petak po kratku se jači

Koruš. Muka Gospodina našega Ježuša Krištuša ku je popisal sveti Ivan evangelista va svojem osamnajstom delu.

Evang. Vano vrime izajde Ježuš z učeniki svojimi prik potoka Gedronskoga, kadi vert biše, va ki je on nutar išal i učeniki njegovi, znal je pak Judaš ki ga je prodal ono mesto ar Ježuš se je večkrat onde svojimi učeniki zhajal. Kada bi Judaš šereg vojakov i haharov od poglavnikov popovski ter Farizeušev zev bil, dojde tamo z lampuši ter z dupliri i z oružjem; znajuć sada Ježuš se, ča se oće nemu pripetiti, gre preda ne i reče nim.

Ježuš. Koga išćete vi.

Koruš. Ježuša Nazarenskoga.

Evang. Reče njim Ježuš.

Ježuš. Ja jesam.

Evang. Staše pak i Ježuš s nimi, ki ga je prodal/ Kda li pak nim rekal bil ja sam, odstupili su si najzad i na zemlju popadali i zopet opita se nih.

Ježuš. Koga vi išćete.

Evang. Oni pak zakriknu.

Koruš. Ježuša Nazarenskoga.

Evang. Odgovori Ježuš.

Ježuš. Rekal sam vam, da sam ja ako mene jišćete, pustite ove neka odajdu.

Evang. Da bi se vipunile riči ke je bil rekal, nisam zgubil nijednoga od onih ke si mi dal. Jimal je pak Šimon Petar meč svoj istegne ga van i udre slugu velikaša popovskoga i odsiče nemu desno uho. Biše jime onomu slugi Malkuš, reče pak Petru Ježuš.

Ježuš. Položi meč tvoj va nožnice, pehar koga je dal meni Otac, nećeš da ga pijem.

Evang. Onda šereg i kapitan i sluge židovske ulovili su Ježuša, i svezanoga pelaju najperv k Anašu, ar on je bil pretelj Kajfašov. Ki ono leto je biv poglavnika popovski, biše pak Kajfaš, ki je tolnača dal Židom, da je hasnovito jednomu človiku za ljuctvo umriti. Nasledovaše pak Ježuša Šimon Petar, i on drugi učenik, ki je bil znam poglavaru popovskomu i prošal je z Ježušem nutar na dvor poglavara popovskoga, a Petar staše vani pred vrati, kada bi pak on učenik van išal, ki poglavaru popovskom znam biše reče vratarici Petra odpelat nutar, reče služebnica vratarice Petru.

Ancila. Nisi li zmed učenikov ovoga človika.

Evang. I reče Petar.

Petrus. Nisam.

Evang. Staše pak sluge i junaki pri žarkom ognji ter se grijahu; ar zima bilo, staše pak i Petar ter se s nimi grijal, i onda poglavnik popovski se opita Ježuša, od učenikov negovih i zbog nauka negovega, odgovori nemu Ježuš.

Ježuš. Ja sam očito gvoril svitu, ja sam sagdar učil va sinagogi ter va crikvi, kamo se Židovi skupa zhajaju i na tajnom mesti ništar nisam govoril ča mene pitaš, pitaj se onih, ki su čuli ča sam govoril, oni znaju ča sam ja govoril.

Evang. Kada bi pak ovo bil rekal Ježuš, zavdal je nemu jedan od onde stojeći haharov plusku, govoreći.

Servus. Tako li odgovaraš velikomu popu.

Evang. Odgovori nemu Ježuš.

Ježuš. Ako sam zlo govoril učin mi svidočanstvo ako li sam dobro govoril zač me biješ.

Evang. I poslal je nega Annaš svezanoga Kajfašu poglavniku popovskomu. Stal je pak Šimon Petar, ter se grijal, oni pak rekoše nemu.

Koruš. Nisi li ti z učenikov negovih.

Evang. A on taji i reči.

Petar. Nisam.

Evang. Reče nemu jedan od služebnikov poglavara popovskoga ki je bil rojak onoga komu je Petar uho odsikal.

Sekvas. Nisam li ja tebe vidil s nim na verti.

Evang. I zopet je Petar tajal, i onda peteh zakukurikne, i odpelaju pak Ježuša od Kajkfaša va sucku hižu, a kada ravno hiže, a oni nisu išli nutar va sucku hižu da bi se oskvernili, nego da bi Janje vazmeno jili. I dojde na to Pilatuš k nim van i reče nim.

Pilatuš. Kakovu tužbu jimate suprot ovomu človiku.

Evang. Oni odgovoreći rekoše njemu.

Koruš. Da bi ov ne bil zbludnik, ne bi li ga bili v ruke dali.

Evang. Reče nim Pilatuš.

Pilatuš. Zamite vi i polag pravice vaše sudite njegov.

Evang. I reču njemu Židovi.

Koruš. Nam ni slobodno umoriti nikoga človika.

Evang. Da bi se spunile rči, ki je bil rekal, znamenjuć kakovu bi smrtum jimal umriti. Dojde zopet Pilatuš va sudnu hižu i dozval Ježuša i reče njemu.

Pilatuš. Odgovori Ježuš.

Ježuš. Od samoga li to tebe govoriš, ali su ti drugi povidali.

Evang. Odgovori Pilatuš.

Pilatuš. Ali sam ja Židov tvoj narod, i poglavari popovski tebe su meni v ruke dali.

Evang. Odgovori Ježuš.

Ježuš. Kraljestvo moje ni iz ovoga svita, da bi z ovoga svita bilo kraljestvo moje, sluge moje branili bi mene, da bi ne prišal Židovom va ruke, ali sada ni moje kraljestvo ovde.

Evang. Onda reče nemu Pilatuš.

Pilatuš. Jesi li ta kralj.

Evang. Odgovori Ježuš.

Ježuš. Ti veliš da sam ja. Kralj, ja sam nato rojen i nato sam došal na ov svit, da svidočanstvo dajem pravici, saki on ki je s pravice poslušal rič moju.

Evang. Reče nemu Pilatuš.

Pilatuš. Ča je pravica.

Evang. I kada bi to bil zrekal, odstupil je opet van k Židovom i nim rekal Pilatuš.

Pilatuš. Ja nijednoga uzroka va nem nenahajam, je pak vaša navada da vam propustim sužna jednoga k Vazmom, očete li sada, da vam propustim kralja Židovskoga.

Evang. Zakriknu sopet vsi govoreći.

Koruš. Ne ovoga nego Barabaša.

Evang. Ar Barabaš biše razbojnik, onda zamu Pilatuš Ježuša i reče nega bičovati i opleli su hahari korunu s terna i nemu na glavu vergli, i oblikli ga v purpursku halju, špotajući nega govoreći.

Koruš. Zdrav budi kralj Židovski.

Evang. I zavdavali pluske nemu, zopet vistupi van Pilatuš i reče nim.

Pilatuš. Ovoga vam pelam van, da spoznate da nijedne krivice va nem ne nahajam.

Evang. Vide sada van Ježuš noseći ternovu korunu, obličten biše va plašći baršonovom, reče nim Pilatuš.

Pilatuš. Ovo je človik.

Evang. Kada bi ga pak poglavniku popovski ter sluge nihove zagledali, kričali su govoreći.

Koruš. Križuj nega, križuj nega.

Evang. Reče nim Pilatuš.

Pilatuš. Zamite si ga ter ga križevajte, ar ja na nem krivice ne nahajam.

Evang. Odgovoru nemu Židovi.

Koruš. Mi pravicu jimamo, i polag pravice mora umriti, ar se je učunil Božjim Sinom.

Evang. Kada bi pak Pilatuš ove riči čul bil, se je još već prestrašil i opet odstupi va sucku hižu nutar i reče Ježušu.

Pilatuš. Odaklen si ti.

Evang. Ježuš pak nemu ne da nijednoga odgovora, reče sada nemu Pilatuš.

Pilatuš. Zač meni neodgovaraš, ne znaš li da ja jimam moć tebe križovati i moć jimam tebe pustiti.

Evang. Odgovori Ježuš i reče.

Ježuš. Ne bi ti jimal nijedne moči proti meni, da bi ti odzgor dano ne bilo, zato ki je tebi mene v ruke dal veći grih jima.

Evang. I od toga vrimenta jiskal je Pilatuš pustiti nega, ale Židovi su kričali govoreći.

Koruš. Ako ovoga pustiš, tako nisi pretelj cezarov, ar saki on, ki se kraljem čini, suproti cesaru govori.

Evang. Pilatuš kada bi bil čul one riči, dopelja Ježuš van i sede k suckomu stolu na mesto, ko se zove Litostratos, po židovsku gabhata; biše pak vazmeni svetak, večer okolo šeste ure i reče Židovom Pilatuš.

Pilatuš. Ovo je vaš kralj.

Evang. Oni pak kričaše.

Koruš. Zami nega i križevaj ga.

Evang. Reče nim Pilatuš.

Pilatuš. Ča ću ja vašega kralja križevati.

Evang. Odgovoru poglavari popovski.

Koruš. Mi nimamo kralja nego cesara.

Evang. Onda je nega nim v ruke dal, da bi ga križevali; oni pak zamu Ježuš i odpelaju ga van, i noseć svoj križ, dojde na mesto ko se zove Kalvarija, po židovski Golghota; kaden su nega križevali i s nim druge dva razbojnik, jednoga s desne a drugoga z live strani; a prostred Ježuš, napisal pak Pilatuš napisak, i postavil ga zgora križa, biše pak napisano, Ježuš Nazarenski, kral Židovski; on pak napisak jesu štali vnogi Židovi, ar blizu varaša biše ono mesto kadi je Ježuš križevan bil; ar bilo je napisano židovski, gerčki i diački, rekoše pak poglavniki popovski Pilatušu.

Koruš. Ne piši kralj židovski nego da je rekal, ja sam kralj židovski.

Evang. Odgovori Pilatuš.

Pilatuš. Ča sam pisal to sam pisal.

Evang. Kada bi pak hahari bili kričali Ježuš, zeli su pratež negovu, i razdilili su na četire dele, sakomu junaku jedan, i halju negovu, biše pak ta halja nešita i odzgora zitkana rekoše sada jedan drugomu.

Koruš. Ne rižimo je, nego ju verzimo na sreću čija bude.

Evang. Da bi se pisma vipunila govoreći, razdilili su si pratež moju i hitali su kocke zbog oprave moje i ovako su junaki učinili. Stala pak polag križa Ježuševoga, Mati negova, Marija Kleofe, sestra Matere negove i Marija Magdalena. Kada bi bil vidil Ježuš Mater svoju, i učenika koga je ljubil onde stati, reče Materi svojoj.

Ježuš. Ženo ovo je sin tvoj.

Evang. Zatim reče učeniku.

Ježuš. Ovo je mati tvoja.

Evang. I od one ure je učenik nju za svoju mater prijel, potom znajuć Ježuš da je se dokonano, da bi se spunilo pismo, reče žajan sam. Biše pak onde posuda postavna z octom puna; Oni pak umoteše gubu z octom ter hizopom napunenu i podaju ustom negovim kako je bil Ježuš octa kušal reče.

Ježuš. Dokonano je.

Evang. I naklonil je glavu i spustil je Duh svoj sveti ††† ovden zmoli petkrat Otac naš i Zdravo Mariju.

Židovi pak pokidob petak biše, da bi neostalo telo prik subote na križu, ar on je bil on veliki dan sobote, prosili su Pilatuša, da bi se poterle gliti negove ter se da bi znali; dojdu sada hahari i prelomu prvomu košće i drugomu, ki s nim križevani bišu; Kada bi pak k Ježušu prišli, i nega jur mertvoga vidili, nisu oterli kosti negove, nego jedan od vojakov probode s kopem persi negove, i hned je kerv i voda van curila i on ki je to vidil, svidočanstvo daje od toga i pravo je svidočanstvo negovo; i on zna da jistinu govori, da i vi verujete, ar ova jesu učinena da bi se spunilo pismo; kosti nećete nemu prebiti, i opet drugo pismo veli, budu vidili koga jesu proboli. Zatim je pak Jožef iz Arimateja Pilatuša prosil, ki je bil učenik Ježušev, ali neg otajno zbog straha židovskoga da bi doli znel telo Ježuševog; i dopustil je Pilatuš, dojde sada i zname telo Ježuševog, dojde pak i Nikodemuš ki je bil prvi put pri Ježuši v noći i donese okolo sto funtov mirhe, z aloe zmišan, zeli su pak telo Ježuševog i obvili je va platno, z dušecum mašćum namazali, kod je zakon Židovom pokopati. Biše pak vert

na ovom mestu, kadi je ukrižovan bil, i na vertu novi grob va kom još nigdar ni položen biv. Onde su sada povalili Ježuša zbog petka židovskoga ar grob blizu biše.

Konac.

Hvala i dika Ježušu Krištušu
ki je nas od vekovečnoga skvarena odkupil.*

---

* Bilo bi dobro kada bi se saznalo kako je i od koga taj rukopis dospio u današnju NSK u Zagrebu. Pretpostaviti bi se moglo da ga je predhodno posjedovao netko tko je posjetio Hrvate u Moravskoj u 19. stoljeću. Je li ga taj isti i prepisao tada, također je teško saznati, jer u rukopisu nema nikakve bilješke o prepisivaču, osim onih zabilješki, koje se u slovopisu, u potezu ruke kod pojedinih slova može razabrati da rukopis može biti od te iste ruke. Poznato je da su Hrvate u Moravskoj posjetili: Ivan Milčetić (1877.), Đuro Kuten (1884.). Kuten je svoje uspomene koje je ponio sobom, objavio u jedanaest nastavaka u zagrebačkom *Viencu* br. 4-14 (1887.), pod naslovom: *Tri dana među moravskimi Hrvatima* (vidi ovdje u knjizi, str. 35-95). Indikativno je da Kuten spominje upravo Josipa Hubenýa za kojega u rukopisu piše da je on *Jačke* jačio (pjevao) ili recitirao i prodike sastavio i govorio. Prema tome, Hubený bi mogao biti autor čitava teksta, a Kuten je mogao sve to, dok je bio kod njega u posjetu, prepisati. Također je indikativna bilješka kod prve prodike: *Ove su se pasije pjevale u Fröllersdorfu sve do god. 1876*. Prema tome, ta godina mogla bi se uzeti kao *post ante quem*, tj. prijepis je mogao nastati nakon te godine. No, u obzir bi mogao doći i Ivan Milčetić koji je spomenuti rukopis mogao dobiti prigodom svog posjeta južnomoravskim Hrvatima.

Glosarij uz transkripciju: Jačke i prodike

A

ada – onda
aj – također, i
alduvala – prikazala
ar – jer

B

bahtar – stražar
batri se – tješi se
batritel – tješitelj
betežniki – bolesnici
bime – bismo
biv – bio
bludenje – lutanje
bluditi – lutati; griješiti
brana – obrana
brig – obala
brig Olivetanski – Maslinska
gora

C

cilanski – celjanski
(< Maria Zell)
Cilj – Maria Zell
(Marijansko svetište u
Štajerskoj)
cimiter – cintor
cimator – groblje; cintor
čemer – otrov

D

dablu – đavlu, sotoni
dal – dalje
dav je – dao je
dibina – dubina

diblina – dubina
ditevce – djetešce
dobrotivan – dobrostiv
docela – svakako
dokonati – završiti
dokonano je – svršeno je
domom – kući (poći)
dostala se – smjestila se
dostat ćeš – dobit ćeš
drago – skupo
dušeca mašca – mirisna mast

F

faležnu – lošu; grješnu
feležni – grješni
funt – mjera za težinu

G

ganuti (se) – maknuti se
gliti – list noge
godati se – dogoditi se
godina – kiša, dažd
graja – ograda
gre – ide

H

hahar – razbojnik
halja – haljina
hasan – korist
herbat – leđa
hipac – tren, trenutak
hižni zakon – brak
hlepti – hrliti
hned – odmah
hodene – hodanje

hvalu zda – zahvali

I

ino – i

isповidnik – ispovjednik

iščemo – tražimo

J

jačenje – pjevanje

jedinščina – zajedništvo

jiduć – jedući

jimali – imali

jime – ime

jiskajući – tražeći

jisteš – tražiš

jistinski – istinit

jišće – traži

još težlje – još teže

jur – već

K

kmestu, – smjesta, odmah

k tanci – na ples

kaden – gdje

kadi – gdje

kadidlo – kandilo

kamene – kamenje

kaniti – namjeravati

kaštiga – kazna

kaštigati – kazniti

ke – koje

ki – koji

kigod – tkogod

k mestu – odmah

kitica – grančica

klikajući – kličući

kod je – kao što je

kojiti – odgojiti; hraniti

konvalija – đurđica, cvijet

kotrig – dio, član

kriči – viči

križevan – raspet

kruto – jako

kumaj – jedva

kušcem – poljupcem

kuševat – cjelivati, ljubiti

Kvitna nedila – Cvjetna nedjelja,

Cvjetnica

L

lahkote – lakoće

lapat – njiva

lebo – jer, budući da

ledva – bokovi

lilium – ljiljan

lipče – ljepše

loza – šuma

lučiti – dijelit

M

Majka Železanska – Svetište

Majke Božje u Željeznom

(na Kalvariji brijegu)

malahni – maleni

manum – sa mnoom

mat – majka

medveni – medeni

mentovati – zaštititi, očuvati,

osloboditi

mentujem se – oslobodim se

milahno – umiljato, milostivo

milovanje – žaljenje

mirha – plemenita mast, mirta

mišlene – mišljenje

mلاهavi – iznemogli

morgovati – prigovarati
morguvati – prigovarati

N

na jasalci – u jaslicama
na niebi – na nebu
na put vidati se – krenuti na put
na vom – na ovom
nač si došal – po što si došao
nahilan – sklon
najprv – najprije
najti – naći
najzapotribnije – najpotrebitije
najzapretnije – najprijatnije
nakinčena – urešena, ukrašena
nakrmiti – nahraniti
naliga – teškoća
napisak – napis
naposledi – napokon
naranenj – izranjen
nas sih – nas sve
naslednovniki – nasljedovatelji
naše tutze – naše potrebe
navratel – povratnik
naštiv – posjet
nazlobno – zlobno, pakosno
ne krati se – ne ustručavaj se
ne štentaj – ne oklijevaj
ne turobte se – ne žalostite se
ne žge – ne gori, ne pali
nega križ – njegov križ
neka već – nemoj više
nemrem – ne mogu
neopustiti – ne ostaviti
nepretelom – neprijateljima
nerazdilni – nerazdjeljiv
nestanoma – neprestano

nestanoma – neprestano, bez
prestanaka
nigdar – nikada
nogami šlapati – nogama gaziti
nogokrat – mnogo puta
noj – njoj

O

obliklo – obuklo
obmeščati – omekšati, ublažiti
obmeščati – omekšati
obolaš – oboliš
obtiženi – opterećeni
oć – još
odajdu – otiđu
od vihoda sunca – od izlaza
sunca
odgovoriti – odreći
odibran – izabran, odabran
odklada – odugovlači
odplati se – otkupi se
odpriti – odbaciti
odsle – odsada
odurit – prezreti
odvergnuti – odbaciti
odveršiti – izvršiti
offerujeme – žrtvujemo,
prikazujemo
ohrana – obrana, zaštita
oklamaš – varaš
opita – upita
opustiti – ostaviti, napustiti
opuštena – napuštena, ostavljena
orsag – zemlja
oruždije – oružje
osijanje – usjevi
osvićuješ – osvjetljavaš

oš – još
ovo – evo

P

Paduva – Padova
pan – gospodin
panice – djevice
patrona – zaštitnica
pavica – paunica
pelda – primjer
perla – biser
pervlje – prije
peteh – pijetao
pinezi – novci
plav – lađa
plaviti – plivati
plaviti – ploviti
poj – pođi
poj neg – samo pjevaj
pokidob – budući da, pošto
poklad – blago, dragocjenost
poklikati – klanjati
polai (su) – uhvatili su
polujem – udarim
pomoreni – potpomognuti
ponašati – nositi
popali – uhvatili
poprvič – po prvi put
poručam – izručam
poručen – preporučan
poručme – preporučimo
postavme – postavimo
poslednić – posljednji put
potećega – znojećega
potena – znojna
poteš – utješi
potešene – utjeha
potešitelj – utješitelj

povalili su – položili su
pracovao – radio
pratež – odjeća
preda ne – pred njih
prednesmo – donesimo pred
predstavme si – predstavimo si
premaže – nadilazi, pobjeđuje
premogel – pobijedio
preplula – preplivala (je)
prepoloži – pokaži, prikaži
prepovidano – propovijedano
prepula (je) – preplivala je
presvitla zar – presvijetla zora
pretel – prijatelj
pridati – predati; povjeriti
prig daj – podaj
prigovori se – zagovori se
prigovoriti se za – zauzeti se za
koga
prikoredno – neumjereno
pripetiti se – dogoditi se
pripraveno – pripravljeno
pripraveno – pripremljeno
pro – za
pro tebe – za tebe
prodika – propovijed
prodikovat – propovijedati
prolati – prolijati
prosme a molme – prosimo i
molimo

R

rači nas – učini nas ukusnim,
prijatnim
rasteći – razbježati
rata – vijećanje
razdati – razdijeliti
razglašuć – navještajući

razlučavame (se) – rastajemo se
razvazuj – razvezuj
rogoz – trstika

S

s potom – sa znojem
s psoščum – sa psovkom
sa ostavit – sve ostaviti
sagdar – uvijek
se – sve
sega – svega, cijeloga
sem – ovamo
serdavce – srdašce
sidiv – sjedio
si – svi
skamenalo – okamenilo
skale – pečine
skaline – pečine
skopem – s kopljem
skradnja ura – posljednja ura
sliklo – svuklo
smutak – smutnja
spodob – spodoba, sličnost
sranilo – sakrilo
staviš – zaustaviš
stelja – postelja
strapeni – mučeni
stugujte – žalite
su – svu
suctvo – sud
suprat – iznad
suproti – protiv
svectvo – svetost
svetki – blagdani

Š

Šamuel – Samuel
šereg – četa, gomila

šetuj – idi, pođi
škoda – šteta
škrablica – posudica
škurina – tama
šlapati – gaziti
špot – pogrda
špotali su se – rugali su se
špotnu halu – nedostojnu haljinu
štati – čitati
štijeme – čitamo

T

tanač – savjet
ter – i
trisak – munja; grom
trisniti – udariti, mučiti
trubiv – trubio
trudno – umorno
tujina – tuđina
turobiti se – žalostiti se
turobni – tužni, žalosni
tužit – čeznuti, težiti
tverdno – tvrdo

U

ubližili - uvrijedili
ubovala sam se – bojao sam se
ukrižovan – razapet
uminili se – namislili smo
upala – pala (sam)
uvadja – izdaje
uzidati – zazidati

V

va – u
va boji – u boju
va dne ino noći – dan i noć
va soj obilnosti – u punoj
obilnosti

va žitku – u životu
vas – sav
važgite – zapalite
verni – vrati
veselost – veselje
vidati – predati
vidali ste – dali ste
vihod – izlaz
vinševali – željeli
vinševane – željenje
vipuniju – ispune
vipunilo – ispunilo
virostujete – bdijete
visikal – usjekao
vitegne – potegne, izvadi
vivoleni – izabrani
vred – još

Z

z laske – iz ljubavi
z odpuski – s oprostima
zabiti – zaboraviti
zač – zašto
zbludnik – okrivljenik
zajačimo – zapjevajmo
zajisto – doista
zamite – uzmite
zar – zora
zaručnak – zaručnik
zaškurilo je – smrknulo se
zaškuriti – potamniti
zatarnik – zatirač, uništavač

zaverže – odbaci
zavol – zbog, radi
zbantuvati – uznemiriti
zbavit se – osloboditi se
zbavuješ – oslobađaš
zblud – pomutnja, smutnja
zbluden – pokoleban
zbudjati – buditi, probuditi
zdavati – navijestiti
zdihane – uzdisanje
zdovolila – dozvolila
zginuti – nestati
zhajaju se – sastaju se (ljudi)
zi – sa
zitkana – satkana
zlahkotiti – olakšati
zlamenje – znak, znamenje
zlaske – iz ljubavi
zlizi – siđi
zmir se – izmiri se
znam biti – poznat
zopet – opez, iznova
z peščami – s pesnicama
zreč – izreći
zručamo – izručimo
zveličenje – spasenje
zvikli su – svukli su

Ž

žajan – žedan
žalostivna – žalosna

Ovdje predočene riječi svoje značenje imaju u rečeničnom kontekstu.

Glosarij sastavio Alojz Jembrih.

Pripominjem da je Ivan Milčetić u časopisu *Vienac*, XXX. (1898.), br. 34, str. 521–523, predočio popis riječi koje je našao, kako kaže, u rječniku kod frielištovskoga župnika Alojza Maleca

Dodatci

1. Jezična slika južnomoravskih Hrvata
iz pera Ivana Milčetića
2. Molitve i pjesme pro ljudi horvatski v Moravi
preslici iz molitvenika Aloisa Maleca (1895.),
NSK Zagreb, sign. 659.091
3. Milčetić o jačkama južnomoravskih Hrvata
4. Jačke moravskih Hrvatov (izbor)
preslici iz zbirke pjesama moravskih Hrvata (2005.)

Dodatak 1.

Jezična slika južnomoravskih Hrvata iz pera Ivana Milčetića

Svojedobno, kad je Ivan Milčetić u spomenutom *Viencu*, br. 34 (1898.), pisao o moravskim Hrvatima, tada je nešto predočio i o jeziku kakav je čuo kod njih. Stoga dajemo, njegov zapis.

* * *

Iako me zanimaše svaki pojav narodnoga bića naših Hrvata, opet obraćah najviše pažnje njihovu jeziku. Mišljah, e ću što novo otkriti. Ne nadjoh doduše stvari nepoznatih hrv. filologiji, zanimljivo je ipak i ono, što sam primijetio.

Maravski su Hrvati čakavci, i to ikavci. Oni gvore: dica, cip, hlib, mliko, svit, misec, vrime, zapovid, bižat, brig itd. pored cvjet, nevjesta itd., pa onda: mehur, sveća.

Čakavsko-kajkavskoga glasa *ǎ* (°a) ne poznaju. Glas *e* (to je većinom *ē* izgovaraju kano je (°e): sjeno, cjelo, ljeća, desjet, natjegne, zdjela, n'jeznam, brjeskva, črješnja, pjeršin, Bječ, bjelance, djelat, drugd'je, gd'je, hrjen, l'jéca, l'jtva, ljéto, mjéso, rjép, (ali rëpat), zjét (uzeti), žjép itd.

Glas *o* (većinom *ō*) često se izgovara kano °o: puól, vinuógrad, kruój, nuós, uoci (oči), uòkna, (sg. okno), skuóla, poluoži, stuov (stol), suov (sol), facuov, buost, buog, kuolac, kuočka (kvočka), kuósna (Schüttboden), luònac, luončić, luònčar, uováj, ová, ovó, puolag itd.

Zanimljivo je medju tim, da *l* na kraju sloga postaje *v*: peljav (peljao), Pavav, dëbev, stuov, javša (jalša), facuov, suov, ženiv itd. Glas *ć* se izgovara nježno kao u svih čakavaca: *j* mjesto *dj* dolazi pravilno: tuji, žájjan. Postoji doduše glas *lj* i *nj* opet zabilježih i pol'je.

Moravski Hrvati govore *oš* (još), *ur* (jur), što svjedoči, da *er* (jer) u starih Dubrovčana mogaše odgovarati faktičnomu izgovoru,

dok mi danas koješta pripisujemo njihovu nesavršenu pravopisu. Pred *i* na početku riječi pridolazi redovno *j*: jigla, jíme, jistina, pored: igrat, ískat.

Sonant *r* živi bez ikakve druge zamjene. Lok. sg. m. i srednjih riječi svršava se na *i*: v Gutfjeldi, na podi, va Frljšdorfi, v Bječi, na hrpti, v Krakovi, v gnjazli, pri mliki. Nom. pl. ženskih riječi glasi: krave, kite, lipe, knjige; inst. sr. srèdinu (nom. sredína). Začudih se akuzativu pl.: Hrvate. Od zamjenica spominjem *do* (tko) i *ča*. Zamjenica *ča* složena sa *da* daje riječ *dàč*, *dàča* (gotovo: *dàčõ*), koja se neprekidno ponavlja u govoru, a znači: *dakako*, *dašto*. Od glagolskih oblika navodim samo ove: *zámte si* (uzmite se), *ček* (čekaj), *záme* (uzme), *prevlíču* (preobuku), *reču* (reku), *štat*, *štijem*, *govorime*, *bereme*. Posljednji je oblik (1. osoba pl. prezenta) prodro u hrvatski jezik iz češkoga; ja nisam nigdje čuo hrvatskog oblika: *govorimo*. Češki je eto jezik počeo raščinjati hrv. oblike, dapače i glasove. Čehizam je *roz* mj. *raz* u: *roskìdat*, *roskòpçit*, *rosfìdit*, *rosfùlat* (razoriti), *rosçihat*. Čeških riječi čuo sam u govoru naših Hrvata neobično velik broj. Preko češkoga jezika počelo se uvlačiti i njemačko redjanje brojeva n. p. ‘dva trideset’ (trideset i dva).

Nakon ovoga kratkog prikaza jezičnih obilježja, Milčetić predočuje popis riječi za koje reče: ‘Većinu ovih riječi uzimljem iz malog idiotika, štono mi ga je na porabu ustupio župnik g. Malec. Za duge slogove upotrebljavam samo akcnet ´, a za kratke `.’

Nakon popisa riječi, Milčetić navodi: „O navedenim riječima ne ću spomenuti nego to, da se neke čuju samo medju kajkavcima ili medju čakavcima, koji su susjedi onih prvih, n. pr. hiža, hištvo, drugoč, gljiva, hlap, lakomica, les, metulj, norac, parma, piljka, poprvič, rožje, škadanj, tretič, te se već odavle dade zaključiti, da su moravski Hrvati bili u svojoj hrvatskoj domovini susjedi kajkavskih Hrvata.“ Potom nabraja riječi njemačkoga, talijanskoga i češkoga podrijetla. Na temelju čega zaključuje. „Našu pazljivost bude riječi njemačke, češke i talijanske. Posljednje nas upućuju na blizinu primorja, gdje se sastaje kajkavština sa čakavštinom, primajući riječi talijanske i njemačke. Iz takova kraja potječu moravski Hrvati, a ja bih tražio taj kraj ispod Karlovca, negdje istočno od Ogulina. U one

nas strane vode i njihova obiteljska imena, naročito vrlo rašireno ime 'Slunjski'. (...) Ovdje treba imati na umu, da se već preko 100 godina propovijeda u crkvama češki; hrvatska momčad nauči češki u vojsci; mnogi imadu češke molitvenike, pa tako češki jezik poradi svoje srodnosti utječe više nego njemački na gramatiku i na rječnik moravskih Hrvata. Hodajući po njihovim selima u društvu dotičnih župnika, čudjah se, kako su se mladji i stariji ljudi trsili, da sa svojim župnikom govore češki. Da su naši Hrvati pali u XVI. v. medju Čehe, danas bi još ponešto nošnja, gdjejoja riječ i neke fizičke osobine svjedočile o njihovu podrijetlu; no oni bi bili jezikom Česi, a jezik je glavni biljeg narodnost. Posve različiti jezik, odijelo i običaji bijahu razlog te su se redovno ženili i udavali samo medju sobom,¹ ne miješajući se s Nijemcima, koji su ih odbijali od sebe i svojom mržnjom i podrugivanjem. Tako je i danas obiteljski jezik samo hrvatski, a kako malo koga goni potreba u svijet, ne trebaju njemačkoga jezika. Još treba uvažiti, da su dva sela isključivo, a treće pretežno hrvatska. Samo ovako si ja tumačim čudan pojav te moravski Hrvati spasoše svoju narodnost kroz tri sta godina.“

U svom VII. nastavku O moravskim Hrvatima, Milčetić će zapisati: „Sva tri hrvatska sela broje danas (1898.) od prilike 2800 duša, od kojih će ih biti čistih Hrvata (svi su katolici) oko 2400. naši su Hrvati uopće lijepa, više no srednjega stasa, većinom plavokosi, zdrava i krjepka tijela te se razmjerno sami dosta množe bez tudjega doseljivanja. To im sve priznaju njihovi susjedi Nijemci, još više Česi; njemački učitelji dapače tvrde, da su hrvatska djeca darovitija od njemačke. (...) Sve je to lijepo i laskavo po nas Hrvate, no još je znatnije pitanje: hoće li moravski Hrvati spasiti narodnost? Jedan od njihovih župnika, vrijedni V. Malec, otržito tvrdi, da će oni i u budućnosti prkositi poput stijene njemačkoj poplavi (*Český Lid*, VII., 186). Jezik je njihov znatno prožet čehizmima i germanizmima;

---

¹ Milčetić dodaje bilješku: „Novopreravski župnik me uvjeravaše, da su svi Hrvati bar u trećem koljenu u krvnom srodstvu, što bi obaralo teoriju kao da ovaki odnošaji radjaju degenracijom naroda.“

hrvatskih narodnih pjesama u njih već gotovo i nema, a izvorni hrvatski običaji dosta su mršavo sačuvani. (...)“²

Milčetić uočava i razloge koji pogoduju asimilaciji tadašnjih moravskih Hrvata. Da se nisu mogli oduprijeti takvom čumbeniku, Milčetić navodi: „Za borbu je medju tim potrebna inteligencija, a moravski Hrvati nemaju ma nijednoga obrazovanijega čovjeka, koji se osjeća Hrvatom. Tako se nikako ne čudim, što su u pitanju narodnom mrtvi, indiferentni – znakovi velikoga narodnoga mrtvila ili umiranja. Nezanjanje jezika je jamačno razlog, što moravski Hrvati ne šalju svoje djece u srednje škole. Sada, koliko mi je poznato, polazi mali Slunjski iz Guttfelda 3. razred njemačke gimnazije u Mikulovu (Nikolsburg), a kako je siromah, ide svaki dan onamo i natrag željeznicom (oko 20 časova vožnje). Nastojanjem župnika Malca dospjet će na godinu u brnsko sjemenište, gdje će medju češkim sudrugovima postati jamačno dobar Hrvat. Sada prikazuju slovjensko rodoljublje medju našim Hrvatima tri češka župnika, koji se, kako mi u šali kazivahu, pozdravljaju na svojim sastancima usklikom: ‘Živjela Hrvatska!’ Njihov rad doista paralizira pogubno djelovanje njemačkih škola; naše bi Hrvate mogle spasiti samo hrvatske škole i hrvatska služba u crkvi. No i u tom bi slučaju teško izbjegli – bilo to i u dalekoj budućnosti – asimilaciji sa srodnim Česima, koji će se za cijelo jednom odrvati gospodovanju Nijemaca i postati svoji gospodari u zemljama slavne Vaclavove krune.“³

U ovom je opisu predočena dosta turobna slika o tadašnjim moravskim Hrvatima; Milčetić je takvu sliku uočio i prenio ju u svoj filološki putopis, koji se umnogome razlikuje od Kutenova putopisa, također, ovdje u knjizi predočena.

A kako pak piše i govori danas, već spominjani Joza Lavička rođeni Frielištovac, neka pokaže njegov tekst koji je objavio u

---

² Ivan Milčetić, *O Moravskim Hrvatima*. U: Vienac, XXX., br. 36, 1898., 521-523; 557.

³ Milčetić, *nav. dj.*, 558. I doista se nije Milčetić prevario u svojim proročanskim riječima.

Hrvatskim novinama, Željezno, br. 52 (16. prosinca 2016., 32). Lavičkin će jezik potvrditi i ono što je Milčetić gore naveo.

Da se nas moravske Hrvate ne pozabi

FRELİŠTOF – Va ljeti 1538. je u Frelištof došlo 20 familijov iz hrvatska okolice Slunja. To znamo, kad u nas jima čuda imen Slunsky. Došli su za za silnu moć proti Turkov na Juznu Moravu va 3 sela: Frelistof, Novu Preravu i Dobro Polje. Frelistofi sme na 1.265 stanovnikov narasli.

Va ljeti 1948. su nas Čehi na silnu moć iz naših selah prognali zato kad da sme bili koloboranti. 1938./39. nas Čehi nisu protiv Hitlera branili zato sme mi koloboranti. Danas živiju va našem Frelistofu Bulgari. S tim sme mi na pored selo zgbili. Po zrušenju Komunistov su šli Fritz Šican a Mina Opuštilova (rodl. Slunska) va Prag a su z nova vipravili da su nas na manjinu priznali. Mina je bila naša prva

predsjednica, ali nam je nažalost jako vreda umrla. Je to dalje delav Ive Fabek a po Fabeku je Hrewig Sitek, po njem Joza Hubeny s Prerave. Sada dalje delaju Ive Kopřiva a njegova sestra Lenka Kopřivová.

Frelištof a Prerava su od glavne silnice daleko stale zato sme si mi nasu hrvatsku rič, kulturu a nosnje do danas održali. Ja sam daroval 58 nošnjov, najveć su dostali ansambl gradišćanskih Hrvatov *Kolo-Slavuj*, *Pálava* u Nikisporku i Geislingen v Nimškom. Kolo-slavujci su s tom nošnjom nastupili oš i va Australi. Lipa hvala za to. Pisav sam 5 knjigov ke su registrirane va Austrijanskom Staatsarchivu tamo je more svaki vidit i preštat.

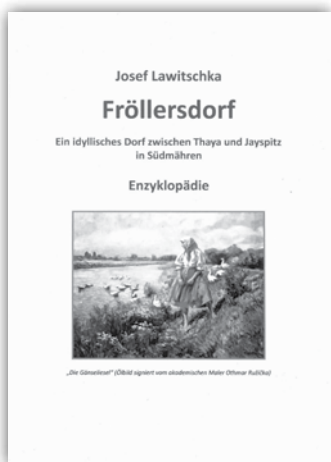
Kad sam prosav sam imav 15 ljet tako sam čuda va seli

uživiv, od ljeta 1948. nam Frelištof već ne patri, zato to moramo akceptirat, da gre naša historija nadalje s gmajnu Jevišovku i starostu Michaelom Vagom a starostovu Boženu Boziakovu i da se moramo s njim skupa svezat.

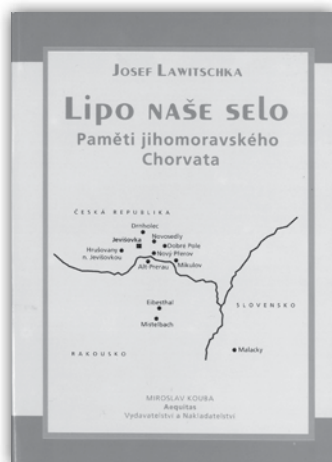
Ja sam čuda pisav va HN u kod glavnoga urednika Petra Tyrana, Českom radiju i televiziji, ORF-u Gradišće kod Fredija Hergovića. Imao sam 17 izložbov o Otmaru Ružički, i va nimškom Geislingenu. 2 pute sme s našim duhovnikom mag. Brankom Kornfeindom imali shodišće va Trihraste, ko sam organizirav.

Od Hrvatskoga centra v Beči sam 2013. ljeta dostav kulturnu nagradu »METRON« a u Nimškoj 2016. ljeta »Josef Löhner-Preis« koga davaju svako lje to nek jednuč.

(Joza Lavička)

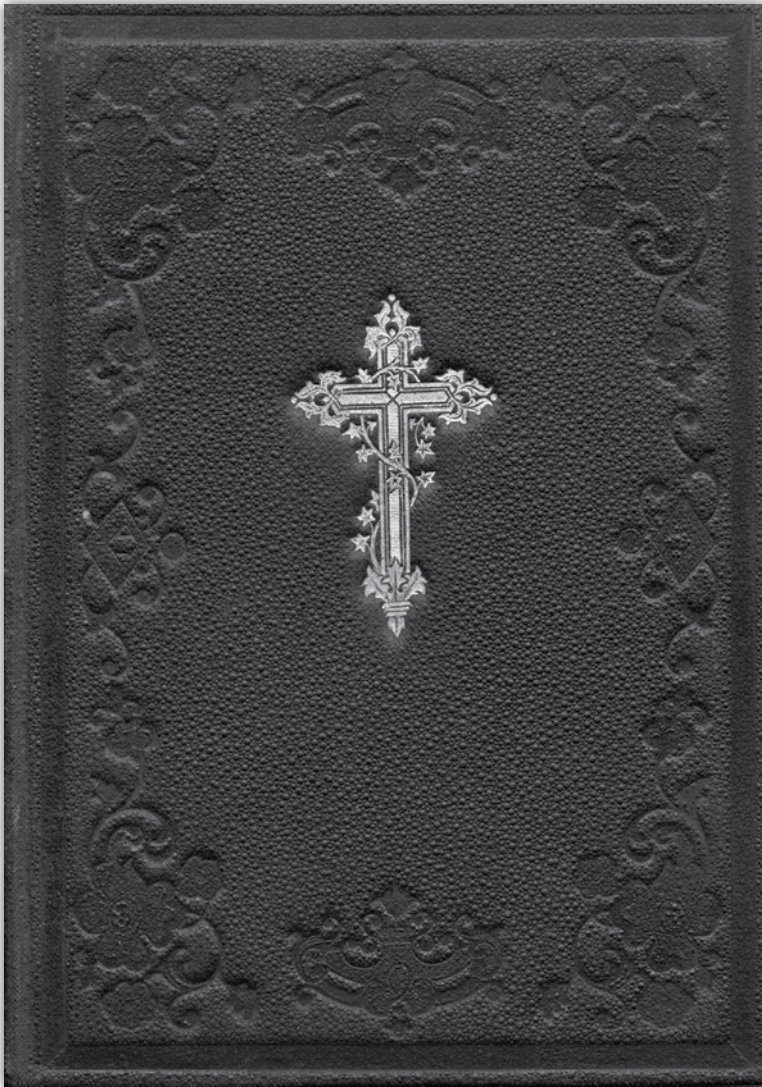
Josef Lawitschka:
Enciklopedija Fröllersdorfa (2014.)

Josef Lawitschka:
Lipo naše selo (2005.)

Dodatak 2.

Alois Malec:
Molitve i pjesme pro ljud horvatski v Moravi

Molitve i pjesme
pro ljud hrvatski
v Moravi.

J. T. Ivanu Miličeviću

Alois Malec,
župnik v Gutfeldu,

i

Franjo Venhuda,
bivši župnik v Sarajevskom Polju.

1895.

Tisak benediktinske tiskare v Brnu.

Izdanje ove knjige dozvolila i odobrila je duhovna oblast
v Brnu dne 14. lipnja 1894. br. 2645.

Predgovor.

"Žav mi je naroda" govori je Spasitelj svjata, kada ljud, za njim idući, nije imav šta jesti. — Žav mi je bilo dobrega ljuda hrvatskoga, kad sam ja opaziv, da ne ima čime nahraniti svoju gladnu dušu. Molitvenici, ke ima, su ponajviše njemački i to bez oijene, — olt' oni stari hrvatski, tiskani pravopisom matičarskim, koji čitati znaju gdičkoji stari, ali hie mladi. Za to sam nakamiv do- baviti mu molitve i pjesme, ke bi zadovoljavale zbiljskim potrebam njegovim doma i u crkvi. Teško djelo to olakšala mi je veoma obilna pomoć gospodina Franje Venhude, bivešega župnika v Sarajevskom Polju i sada katekete v Moravi, ki je me svjetovav² mnoge molitve i pjesme pridodav kao i tisak čitile knjige vodiv. Za svu onu skrb, ku je o knjigu imav kroz sve vrijeme njezina tiska, budi mu ovde dana najsrdačnija hvala našim hrvatskim: "Bog mu plativ na nebeskih vratih."

Molitve sam većom stranom uzav iz staroga mo- litvenika Bogovičeva, ki se ovde upotrebljuje, — ali su mnoge pridodane i tiskane jezikom književnim, da se i mi pručime dragom jeziku, kim se Boga mole braća naša Hrvati.

1. izd. 3. nakl. jula. 5. tje. 1. nakl. 4. radno m.

Biv sam prinuđen uvrstiti i jačke neke češke i njemačke, kao što to ovdje potreba zahtjeva.

Najposlije ne imam druge želje, nego da ljud hrvatski v Moravi prione k ovoj knjizičici s takovim ljubavju, s kakovim je bila i za njega pisana. Na svemu budi Bogu hvala.

V Guttfeldu na Posvetilo erikveno 1895.

Alois Malec,
župnik.

Molitve rane.

Va ime Oca, i Sina, i Duha svetoga. Amjen.

Otče naš.

Otče naš, ki jesi na nebesih. Svieti se ime tvoje. Pridi kraljestvo tvoje. Bodi volja tvoja kako na nebi, tako i na zemlji. Kruh naš sagdanji daj nam danas. I odpusti nam duge naše, kako i mi odpuščame dužnikom našim. I neuvredi nas v napast. Nego zbavi nas od zla. Amjen.

Zdravas Maria.

Zdravas Maria, milosti puna. Gospodin s tobu, blazena ti med ženami i blažen sad utrobe tvoje, Ježuš. Svietia Marija, mati Božja, moli za nas gršnike sada i va uru smrti naše. Amjen.

Vjerujem va Boža.

Vjerujem va Boga, Oca semogručega, Stvoritelja neba i zemlje. I va Ježuša Kristuša, Sina njegovoga jedinoga, Gospodina našega. Ki je počet od Duha svetoga, rođen od Marije divice. Mučen pod Pontskim Pilatom, na križ razpjēt, umrv, i pokopan. Sašav nad pakav, treći dan

Molitre i pjesme pro ljud hrvatski.

uzkrasnud od mrtvih. Stupiv na nebjesa, sjedi ob djesnu Boga Oca semogućega. Od daničjek će priti sudit žive i mrtve. Vjerujem va Dahu svetoga, svietu, katoličansku crkvu, obćenstvo svietih, oprćenje grihuov, uzkrasnúće tela i žitak vječni. Amjen.

Slava Ocu, ki me je stvoril, slava Sinu, ki me je odkupil, slava Dahu svetomu, ki me je posvietil. Slava presvietomu i nerazdieljivomu Trojstvu do vjeka. Amjen.

Molitva k presv. Trojstvu.

O presvieto i nerazdielno Trojstvo, pred tobu na kolena padajuć, s' simi andjeli i arkandjeli ča najponiznije se molim i klaunjam ti se. Va te vjerujem, va te se ufam, i tjebe ljubim iz sega svojega. Hvalim tebi, Otče semoguću, ki si me z ničesar na svuoi svietu kip stvoril; hvalim tebi, Sine Božji preljubezni, ki si me svojom predragum krvju odkupil; hvalim tebi, Duše svietu dobroćivi, ki si me na svietom krstu posvietil i va pravu vjeru zasadi. O pravi, va trih osobah jedini, Bože muoj, hvalim ti za se nezbrojno dobroćinastro tvoje, a osobito, da si me prošlu noć milostivno očuvav do ovoga dijeva, va kom oš na dalje tebi služiti i sobi veću na nebi plaću zaslužiti morem. Znam, da si ovu noć mnogo dušac z njihovih grisañih tiel na svuoi ostru sud pozvav i po pravici va pakljenske mukle odsudiv, a mjene za čudo večega grisañika si živa i zdrava obrđrav. O Bože milostivni, za tuliku milost nemorem ti sam po sebi dost zahvaliti, nego na zahvalnost prikazujem ti vječnu sega dvora nebjeskoga hvalu i dikn. Amjen.

K Bogu Ocu.

O predragi Bože, Otče nebjeski, pred tobu do zemajškoga praha ponizen, kajem se za se svoje grihe,

zname i nezname, do ovoga dijeva učinjene; oprosti mi se čisto po svojoj neskončanoj, otčenskoj dobroći, prosim te. Čuvaj me kako pravo (bar nevridno) dite svoje, da te već nigdar nerazsrdim; ravnaj i primi na svoju hvalu se moje mišljenje, govorenje i činjenje; i čagod budem trpiv, misliv, govornv nebo činjiv, se ono prilazem k rum-jenoj, za me proljanoj, krvi Ježuševoj, i s njum skupa tebi na veću dikn prikazujem kroz ruke moje predrage Majke, divice Marije. O predobri Otče! nezavrzi me s ovom žrtvom, nego, kakogod sega sebe i se svoje tebi darujem, tako na mjeno i se moje sagdar imaj pravu otčensku pazku. Amjen.

K Bogu Sinu.

O preljubljeni Ježúše, pravi, jedinorodjmi Sine Božji! smiluj mi se i budi mi na pomoć; po tvojoj milosti ču se danas marljivo čuvati od svih grihuov a osobito od...; ču bižati od sake one prilike, va koj sam te do svih dob najveć razardiv, nebo po koj bli te oš mogav razarditi; ču drage volje neznam ča trpiti i ljudem se zamiriti, nego tvoje presviete rane već grihi odprati. O Ježúše najmilostivniji s telom i dušu preporučam se va tvoje presladko srce, za me na križu probodjeno; va njem me obrđri i čuvaj pred simi grihi i neprjeteli, da po vridnosti tvoje lute mukle i krvi očuvan danas i sagdar tebi povoljno služim, i tako služee k tebi u nebjesku dikn zajdem. Amjen.

K Bogu Duhu Svetomu.

O presvieti Duše Bože! za tvoju prevelikú Božansku ljubav prosim te, daj mi sagdar žitvi va tvojoj milosti; nadahni me svojimi dari, da ništ drugoga nebudem misliv, govornv, ni činjiv, nego, ča tebi bude povoljno. Tebi

Pjesme božične.

I.

1. Ča mora to biti, ur dan se čini? - Ur dan se načina, oš poŕ noći ni: - lipa j' svitlost, lipa j' svitlost, - zvjezdice se lašću, velika j' radost.
2. Pastiri andjela videći stoju, - i svitlosti njega jako se boju; - tko to sviti, tko to sviti, - taj mora od Boga - k nam poslan biti.
3. Aj ti stante pastiri a brže pojte, - dirjecu va jaslah se poklonite; - dare noste, dare noste, - i srdca ponizno vaša pridajte.
4. Pastiri va štali ur lipo kletec, - i tilho ovako si skupa reče: - Bože dragi, Bože dragi, - v štaliaci ubogoj sam Buoŕ se rodi.
5. Maria dijcece je pogledala, - pastircom ovako pobožno rekla: - srićni jšte, srićni jšte, - kušnite vi Boga a s Bogoŕ pojte.
6. Hvalime si skupa mi sada Boga, - i saki recime od srdca svoga: - pogfej Bože, pogfej Bože, - srdca ti dajeme i duše naše. Amjen.

II.

1. Zdravo buđi mlado dite, - željno dite! - Zdravo buđi moje srdce, - preželjno dijcece, - preželjno dijcece. va nebjesih, - ljubljeno dijcece.
2. Ča činiš ovde va jaslih, - milo dite! - Ko krajnjoš 3. Ča j' to da s' tako ubogo, - dite drago! - Od koga zhaŕa se blago, - dijcece predragu.
4. Kdo je tjebe na to spraviv, - dite zmožno! - Kdo te je v jasle položiv, - dijcece prezmožno.
5. Ja sam tjebe na to spraviv, - čudno dite! - Ja sam te v jasle položiv, - prečudno dijcece.
6. Zač si mijene tako ljubiv, - o Ježuse! - Si me tak drago odkupiv, - o dragi Kristušec.
7. Buđi ti dika na nebi, - o Ježuse! - I ovde doli na zemlji, - o željni Ježuse. Amjen.

III.

1. Ta zvjezda, ta je van zaslá - je van zaslá - z onje strane črne gore, - z onje strane črne gore.
2. U zvjezdi stoji dite mlado, - dite mlado, - [: v rukah drži lip zlati križ. :]
3. Na križu je napisano, - napisano, - [: da je to dite pravi Buoŕ. :]
4. I da ono je rođeno, - je rođeno, - [: njutri v mjesti Betlehem. :]
5. Veseli se Jerusalem, - Jerusalem, - [: i srićno mjesto Betlehem. :]
6. Veseli i mi budime, - mi budime, - [: i dite Boga hvalime. :]

7. Hvaljena budi Maria, - bud' Maria, - [: ka si Ježusa rodila. :] —
 8. Buoq nam prosti pregrisenje, - pregrisenje, - [: daj nam dušno zveličenje. :]
 9. Da nas nežge večni plamen, - večni plamen, - [: očuvaj nas Ježuš. Amjen. :]

IV.

1. Kada je divica mila Maria Boga rodila, - položi ga va jasilice, - obvinu ga va plenic; - Ježuš presladki, Ježuš mnoj, - srdce ti dajem, budem tvojoj.
 2. Andjeli su mu zpivali, - pastiri se mu klanjali, - kralji su ga pohodili, - i dare mu podlili; - Ježuš presladki . . . itd.
 3. Hvala Marii divici, - predragoj Bogorodici! - Sagdar vjerni njoj budime, - i oš na zadnje jačime: - Ježuš presladki . . . itd.

V.

1. Djetesce nam se rodilo, - u jasle se položilo. - Isuse, srčeni Bože moj, - srce ti dajem, da sam tvoji
 2. Sin Otca Boga pravi sam, - s neba na zemlju snidje k nam. Isuse . . . itd. (poslije sakte kniice).
 3. Čista ga dieva rodila - i svojim mliekom dojila.
 4. Tovar i volak dvore mu, - Bogu od vjeka višnjemu.
 5. Isus mu ime Otac da - da nas odkupi, odabra.
 6. Koј dieli ljudem radosti - i dare Božje milosti.
 7. On, nebom, zemljom koj' vlada, - porad čovjeka sad strada.

8. Čast budi, dika, poštenje - Isusu, koj nam rođen je.

9. Hvala budi još djevici, - prečistoj Bogorodici!

VI.

1. Veselje ti navještujem, puće kršćanski, - jerbo se kralj u Betlemu rodi nebeski: - Još mali u štali, - kog' stvorenie svako slavi, - štujje, diči, jer je pravi - On naš Spasitelj i Odkupitelj.
 2. Pored njega stoji majka, djeva Marija, - ter sveg svijeta Spasitelja liepo povija! - Njeg goji i doji, - uspav-knje i njeenje, - spavkaj, spavkaj; popjevuje, - u koljevčici i na slavnici.
 3. Tad govore njom pastiri, stojé na vrati: - O pastiru svih pastira, k nam se obrati; - dođjismo, donesmo - darove Ti prikazati, - janjje, mlieko i sir dati - sladki Isuse k nam obrati se!
 4. Jer smo čuli anđeosku slavnu pjesmicu, - što anđeli sišav s neba dol nad štalicu - pjevaše, slavjaše, - slavu Bogu gore dajuć - a mir ljudem obećajuć - srca čistoga, duha bistroga.
 5. Majko Božju i Josipe, molite za nas! - Koјi smo se kod Betlema skupili danas: - Da naše srdšaće - pokoj bude Božjem sinu, - Isukrstu Gospodinu - u vjeka Amen — u vjeka Amen.

VII.

1. Radujte se narodi, kad čujete glas, - da se Isus porodi u blaženi čas. - Svaki narod čuj, čuj! - i k Betlemu pristupljaj, pristupljaj!

2. Vidi! kako j' otajstvo u podnoju štali, - I tko trpi ubožstvo na toj tvrdoj slamici! - To otajstvo čuj, čuj! - i k jaslicam pristupljaj!

3. Viditi eš stojete dvie tih živnice, - kako griju povito čedo u pelence. - Dej, narode ti pravi, - Spasitelja pozdravi!

4. Raduje se Marija s Josipom gledéti, - angieo pjeva „Gloria“ po zraku letéti; - i ti, narode pravi, - Spasitelja pozdravi.

5. Potec' i ti, narode, k betlehemskom dvoru, - pokloni se djetetu, pridruživ se sboru. - Liepe dare daj, daj! - i liepo mu popjevaj!

6. Zdrav, Isuse mali, koj nas sad pohodi! - Tebe sav pik slavi, u slavu nas uvedi. - Sveto Tvoje rođenje, - svim bilo na spasenje! - Amjen.

VIII.

1. Čestit svietu danak svemu, - jer ogrannu sunce njemu; - tužni mrak je prošao, - sunce Isus došao.

Puk:

Zapjevajmo malenomu - kralju danas rođenomu: - Slava Bogu višnjemu - i mir ljudem po njemu!

2. Došao je ožudjeni, - i odavna navješteni, - željni svijtih Spasitelj - svieta razveselitej.

3. Dieva čista slast u svemu - neima njesta u Betlemu - za stan nadje štaliu, - za postelju slamicu.

4. U pò noći to se zgodi - kada dieva mati rodi - sada sina svojega, - od viek Sina Božjega. Amjen.

Na sv. tri kralja.

1. Nebo daj oku, - zviezdú visoku, - viditi; - jer trijuh kralja - stazicu vajíja - slediti.

2. Svjetla nebesa - čine čudesa - rođenom; - andjelj svoje - pjesmice poje - malenom.

3. Zviezda nelaže, - u Betlem kaže - stazicu; - po njoj su dajji - poznali kralji - štaliu.

4. Gašpar poteče, - Melkior reče: - Baltazar! - Hodimo taki, - nosimo svaki - što na dar!

5. Tamjam i zlato, - mast dragu na to - donili; - sledéći svjetlost - od Boga milost - prosili.

6. Jeruzalemu - stanu po svemu - pitati: - Gdè je kralj mladi? - Mi bi mu radi - čast dati.

7. Irud se ljuti - i vas se smuti - od čnda: - zar se kralj rodi, - kralj svoj gospodi - od kuda?

8. Pita zviezdare - knjige još stare - što vele; - tad se utazi - primi se laži - vesele.

9. Kralju je mladu - u Betlemu gradu - rodit se - Mora ta sгода - njegva porodá - slaviti se.

10. Hodte onamo - posle se amo - vratite, - da i ja znadem - i čast mu dadem, - javite.

11. I došavši kralji - k gradu su stali - Betlemu; - diete najdoše, - dare dadoše - tu njemu.

12. Angjel jim kaže - da nepotražé - Iruda; - da ga obidju, - kada otidju - od tuda.

13. Ti stvore mali - betlemskoj štali - poteši, - i Bogu pravu - rođenom slavu - svom reci! —

3. Ah vi putujući - uz taj križ idući, - plaćte nad sramotom - svieta tog' grihom: - da, kom nebo dvori - onog' sviet umori, - kad razpe dobroga - Spasitelja svoga! -
Plaći dušo kod razpela, - plaći s muke Spasitelja! - On ga prvi rani, - kojeg' on nahrani, - spasti nakani, - kod svojih nastani, - zaziva: Gdje si sinko moj?!

4. Božji Sin umira, - nebo se podira; - sunce, mjesec gñe, - sav sviet obstru tmine, - nekriv i ne-dužan - kad je smrti sužanj, - zemlja se potresa, - ah, plaću nebesa! - Plaći dušo kod razpela, - Plaći s muke Spasitelja! - Ter u sebi reši: teci suzo, teci, - srce mi opeći, - Isusa obteci, - dok rekne: Ti si sinko moj! —

Pjesme uzkrсне.

(Vazmjene.)

I.

1. Na uzkrsa dan toga, - Sina Boga vječnoga, -
Veseo glas uzdignimo, - ter Isusa dičimo, Alleluja.
2. Uzkrsnuvsí povoljno - spasi ljudstvo nevoljno! -
Veseo glas itd.
3. Slava pobjeditelju, - našemu Spasitelju! - Veseo
glas itd.
4. Njegovom bo pobjedom, - razstasmo se jur
s biedom. - Veseo glas itd.
5. Radujte se, kršćani, - jer nas Isus obrani. -
Veseo glas itd.
6. Satro kletvu žalosti, - pribavi nam milosti. -
Veseo glas itd.
7. Grieha se okanimo, - i život promienimo. -
Veseo glas itd.
8. Gorke smrti u času - pomiluj nas, naš Spasu! -
Veseo glas itd.

II.

1. Krajčica neba i zemlje, - alleluja, - tebi se vas svit raduje, - alleluja.
2. Veseli se o Marija, - alleluja, - koga si vidno nosila, - alleluja.
3. Kak'je rekav, gori je stav, - alleluja, - na vieke bude krajjevav, - alleluja.
4. Moli sagdar za nas Boga, - alleluja, - Sinka svoga predragoga, - alleluja. Amjen.

III.

1. Krišnaš se je od mrtvih stav, - [alleluja :] - i smrt je doli potjepav, - alleluja.
2. Vraga je smrću obladaš, - [alleluja :] - krajjevstvo mu je rozmetav - alleluja.
3. Srčbu Otea je utišav - [alleluja :] - nas je iz pakla zveličav, - alleluja.
4. Muke je trpiv velike, - [alleluja :] - za nas nevaljne gršnike - alleluja.
5. Razpjet, umoren, pokopan, - [alleluja :] - gori je stav na treći dan, - alleluja.
6. Budi Tebi, Jezaš, dika, - [alleluja :] - ki si nam radost velika, - alleluja.
7. Tvoje od mrtvih ustanje, - [alleluja :] - je nam gršnikom spasenje, - alleluja.
8. Za to ti sada jačime, - [alleluja :] - vaznjenum jačkno hvalime - alleluja.
9. Hvalime i Oren Tvomu, [alleluja :] - takaj i Dubu svičtomu, - alleluja. Amjen.

Pjesme duhovske.

H.

1. Dodji, Duše presveti! - pamet našu prosvieti, - [zrakom vrnšnje svjetlosti. :]
2. Oče ubogih hodi, - rajsko sunce izhodi, - [darovniče žudjeni! :]
3. Tještelju premili! - Pomoćniče u sili! - [Sladka naša naslado! :]
4. Pokoju utrudjenih! - razhlado upaljenih! - [Tještelju žalostnih! :]
5. Svjetlosti preblažena! - puni srea nutarnja, - [svojih pravovjernika. :]
6. Sve je bez Teb' u tmini, - nitko nije nevini - [bez Tve Božje pomoći. :]
7. Kaljavo sve odnosi, - što je suho narosi, - [lieći što je ranjeno. :]
8. Prigni, što je drveno, - ogrij, što je studeno; - [sve što manja, naknudi. :]

3. Sred predragih učenika, - oko Tebe sabranih, -
 spas nosećih poslanika, - tebi dušom odanih. - Uzev kruh
 i kaljež vina - blagoslovi veleđi: - „Evo tielo, krv ne-
 vina, - ka' će za vas izteći.“

IV.

Svet, svet, svet, - svet i presvet - Isus u oltarskom -
 otajstvu presvetom! - Neostavi nas nigdar, - blagoslovi
 nas svigdar, - buđi s nami svaki čas, - Isus Spasitelju
 naš! - Slavno buđi ime Isus, - slavno ime Marija; - ime
 Isus slavno buđi - slavno ime Marija.

Na Tielovo na provedu.

I. postaja.

1. Amo dođi sve stvorenje, - pjevaj, pjevaj Bogu
 svet! - Pjevaj Spasu na poštenje - neprestano pjevaj
 svet! - Isukrate, u ovome - otajstvu si prečudnome - ti
 Bog, ti sam svet, - ti Bog, ti sam svet!
2. O nebessa, pjesme vase - vriednost prođajte, -
 glasne danas pjesme naše - uzveličajte. - O anđeli, sa
 kraljicom - majkom skupa i djevicom - sad zapjevajte.
3. Veličajte svi preroci - i molite se; - Abraham! -
 sveti Oci - poklonite se! - Svega svieta Spasitelju, -
 dušah vaših hranitelju, - veselite se!

II. postaja.

4. Apostolski pjevaj sbore, - jer si ti prvi - Blagovao
 prije zore - tiela i krvi - na večeri janjca Boga; - na
 čas milog meštra svoga - pred oltar vrvi.
5. Zapjevajte mučenici, - nek' se Bog slavi; - časť
 mu dajte spovidnici, - vi sluge pravi; - ponižene udovice, -
 svi mladenci i djevice - počte s ljubavi.

6. Sunce ljepšim svjetli zrakom - suncu milosti, -
 krušnim ovdje pod oblakom - svojom svitlosti. - Reci, neka
 mjesece hodi - i na poklon zvijezde vodi - k vrutku kriposti.

III. postaja.

7. Crna zemljo, plodna mati, - glasom prosbori; -
 Bogu dužnu daću plati, - il' se raztvori! - Oholosti! od
 planinah - do najnižih tvih nizinah - sad se umori!

8. Svako stablo crne gore, - lišće zeleno, - i sve
 trave, iza zore - evičeće rumeno: - sad u vjenice savijajte -
 i za poklon Bogu dajte - svi umiljeno.

9. Lozo vinska, klasje žitno, - u presvetomu - pilu,
 koje j' nepopijno, - kruhu živomu; - drago klanjaj se
 kamenje, - sievaj zlato na poštenje - Bogu tu svomu.

IV. postaja.

10. Sinje more i ostale - tekuće vode, - izlievajte
 Bogu hvale! - S vami nek' hode - skot i ribe plivajuće -
 jos i ptice pjevajuće - pod rujske svode.

11. Božjem ovdje veličanstvu - poklonite se, - i po
 svojem tu držanstvu - pomolite se, - na prjestolu što
 sjedite, - kralju, koga nevidite, - podložite se.

12. I vi zemlje gospodari - izpovjedajte: - vaša
 dobra da su dari - ovog, spoznajte; - svi, što vojskom
 upravljate, - i smršena razpravljate, - njemu časť dajte.

13. Svi oholi i svi jaki - pred njim treptite! - Svi
 ubogi i nejadi - k njemu tećite! - Slava Otcu, slava
 Sinu, - slava Duhu gospodinu; - amen! recite. —

Před Agnus Dei.

- 1. Amen. 2. Et cum spiritu tuo.
- Ÿ. Ite Missa est. R. Deo gratias.
- Ÿ. Benedicamus Domino. R. Deo gratias.
- (Při mši sv. za mrtvé)
- Ÿ. Requiescant in pace. R. Amen.

Responsoria při požehnání.

- 1. Omne delectamentum in se habentem. 2. Amen.

Kazalo.

Molitve.

	Str.
Molitve rane (Otče náš, Zdravae Maria, Vjezovaje)	1
Pozdravjenje andjelesko	5
Molitva pred jilom a po jilu	6
Molitve večerne	7
Ča mora saki kršćanin znati	9
Molitve při sv. maši	13
Molitve k sv. zpovídi	25
Molitve k sv. přičešti	29
Pohod Ježúsa Kr. u přev. olt. sakramjentu	31
Obnova křtnoga zavjeta	33
Sv. Korunica	38
Litanje lauretanske	40
Litanje sňh Svišth.	46
Litanje přev. Imena Ježúšava	53
Litanje k přev. Svcu Ježúšavu	57
Posveta Svcu Ježúšavu	69
K přestolom Svcu bl. div. Marje	61
Postuj pet ran Ježúšovñh	63
Postuj sočlam žalosti bl. div. Marje	65
Molitva za sřícnu smrt	69
Křizni put	70
Zadnja pomast (molitve za bolestnike i za umirace)	79
Litanje za umirace	89

Molitve prigodne.

- 1. K bl. div. Marji, dobroj majki vazda pomocnici 95
- 2. Molitva, kom se obitelj posvecuje bl. div. Marji 96

	Str.
3. K sv. Josifu	97
4. Pobožnost k đetrnastorici sv. pomoćnikova v sakoј nevolji	99
5. K sv. Ani	100
6. K sv. Tereziji	102
7. K sv. Antuna	105
8. K sv. Floriana	106
9. K sv. Ivanu Nepomuc	107
10. K sv. Ćirilu i Metodiju	107
11. K sv. Mihalju Ahandjelu	107
12. Dete molj za roditelje	108
13. Roditelji mođe za djecu	108
14. Molitva za oženjeno	108
15. Molitve za djevičanstvo	109
16. Molitva za svrto	110
17. Molitva, da se izprosi kisa	110
18. Molitva, da se izprosi vedrina	111
19. Molitve, kad je oluja i zlo vrijeme	111
20. Molitve v sakoј nevolji i potrebi	112
21. Molitve kad je jubilej, oli kad tko se dobiti oblatno prošćenje	113
22. Zahvalnica za dobroćinstva	114

I. Pjesme hrvatske.

Pjesme prihodne.	
1. Dodji o Isuse spasu	117
2. Zdravo budi Marijo	118
3. Poslan biv anđel Gabriel	118
Pjesme božične.	
1. Ća mora to biti, ur se dau ćini?	120
2. Zdravo budi malo dite	121
3. Ta zvjezda, ta je van zaslja	121
4. Kada je dječica mila, Marija	122
5. Djeteske nam se rodilo	122
6. Veselje ti navještajem	123
7. Radujte se narodi	123
8. Ćesit svietu danak svemu	124
Nebo daj oku	125

Pjesme kortzime.

1. O Isuse! muku tvoju	126
2. O mooj Ješu, dragi, Ješu	127
3. Stala mati krato tužna	128
4. Isukrsto sveti	129

Pjesme uzkrse.

1. Na uzkrsa dan toga	131
2. Kraljica neba i zemlje	132
3. Krištuš se je od mrtvili stav	132

Pjesme dubovske.

1. Dodji, Duše presveti	133
2. Dodji, dodji Duše sveti	134

Pjesme telovske.

1. Svi jećaci zapjevajte	135
2. Hvali Slon Stvoritelja	136
3. Probudi se dušo moja	137
4. Sveti, sveti, svet	138
5. Na Tjelovo na provodu	138

Pjesme pod sv. misom.

1. Sa nebesa sad će doći	140
2. Bože erve dolazimo	142
3. Pred tvojim Velikanstvom	143
4. Na lice mi padamo	144
5. Oj dane, koj nam život vrati	146

Pjesme za pokojničku misu.

1. Za ćim hlepši srce moje	149
2. Bože Otče, dušo vjerne	149
3. Ah čovjeće, gledaj svog širota ćas	150

Pjesma za blagoslov.

Sviet je, sviet je, sviet je	150
--	-----

Pjesme za sako vrijeme.

1. Blagi Bože, ljubav moja	151
2. Pjevajmo brato krićani	152
3. Ja vještajem, ja se utam	153
4. Ješuš slatko zpoiminanje	154

Pjesme na čast bl. djev. Marije.

1. Pod obrambu prstičmo	155
2. Marijo i o mili glas	156
3. Daank svaki Božjoj majki	156
4. Majko djevo ti jedina	157
5. O Marijo shadi sa mi čas	157
6. Smožna, odišena	159
7. Marija Božja mati	159
8. O Marija, draga mati	160
9. O Marija, lipo Judith	161
10. O Marija, cviet runjeni	161
11. Marijo svrlinja kraljice	162
12. Pjesma novu svi pjevajmo	163

Pjesme prigodne.

1. Prije propoviedi	165
2. Prije kršćanskoga nauka	165
3. Pošto kršćanskoga nauka	166
4. Prije sv. pričesti	166
5. Posle sv. pričesti	166
6. Pjesma k sv. Ćirila i Metodu	167
7. K sv. Ivana Nepomuku	168
8. a 9. K sv. Alojšiju (Vjekoslavru)	169
10. K sv. Florijanu	170
11. K sv. Katarini	171
12. Na dan apostola	171
13. Na dan mučenika	173
14. Za svaku svatkovinu	173
15. Pjesma zahvalnica: Tebe Boga hvalimo	175
16. Čuvarka: Bože štvi, štvaj Bože	176

III. Pjesně české.

1. Před kázáním: Otče náš miřj Pane	179
2. Před křesťanským cvičením: Přijř ó Duse ptesvatř	179

Adventni.

Ajho, Hospodin přijde	180
Vyros nebo Spasitele	181
Skřivř Bože	183

Vánočni.

Vykupitel s nebes trůnu	183
Vitěj, vířej, Telo přezářadné	185
Narodil se Kristus Pán	185
Spasník s nebo nacholátko	186
Pochválen buď Jeřis Kristus	186

Postní.

Přistup duše v skroušenosti	188
Svatř Bože	190
V svatě hrřize zem i nebo	190
Když na křidě Pán Kristus padě	190
Úřkost doma ardece mudř	191

Velikonocní.

Na Petrově stojí skále	193
S nebo se teř sponatřje	194
Alleluja, zbožňž zaplesejme	195
Raduj se neboš Kralovno	195

Svatoduřni.

Křistuš sesal Těřitele	196
Chlebo andělskř	197
Chval Stone (o Bořim Těle)	198
Chvalte řsta	199
Sedece Pánš, archo nová	200
Sidce Křistu, Boha svěho	201

Pisně meřni.

Hospodin, vsech věd Pane	202
Hospodina všemožoci	204
My Tve řtky v skroušenosti	207
Bože, před Tvou vděbnosti	208
Jako řitky k Otci svřmu	210
Pozřihni se duše z trachin	212
Před ořadem Tvřim kledime	214
Na své tráie padáme	215

Za zemřelě.

Skloň Bože k svěho řidu	217
-----------------------------------	-----

Písně k požehnání.

Panče lingua	Str.
Chrátilo ústa	219
Skrýlý Bože	199
Vítej, vítej, Tělo přezářené	183
Skrýlý Bože	185
V svatě hříšce zem i nebo	190
S nebo se teď prouštíje	194
Chcíte anidáky	197
Vzlet' ó dně k výšině	220
S pouzřeným u prach celém	220

Písně Mariánské.

Ó Maria, útočiště naše	221
Maria, Maria, nad slunce jasnější	223
Matko Boží, neslycháno	224
Těšičáři vzdravujeme Tebe	224
Jméno Tvé Maria, plně slasti	226
Záhra bouř Fanno Maria	227
Záhra, hvězdo spanilá	228
Tys Maria naše radost'	229
Matko stáky, boháčce olhovým zlobená	230
Aj co to lidé zavřít	230
Hvědo naši spásy	231

Písně o sv. Josefu: Slavný nebesťane	232
Elhle oltář Hospodinův zítí	232
Vroucně vídám tě, Jene svatý	235
O Aloisi, nebes parlo	236
Sr. Václave, kniže náš	237
Hospodine, pomiluj ry	238
Jasná Boží obloha	238
Zvoluhuj lide nábožný	239
K stínku božské velebnosti	240
Cikve svatě strážce	242
Ó křesni Boží sňhové	243
Bože chválime Tebe	243
Papežská hymna	245
Rakouská hymna	246

III. Gesänge.

Predigtlied	Str.
	249

Adventzeit.

Siehe, kommen wird der Herr	250
Tauset Himmel den Gerechten	251
Lasst uns Heilig, Heilig singen	253

Weihnachtszeit.

Frent euch, Christus ist geboren	254
Erfrenet euch, liebe Seelen	256
Lasst uns das Kindlein wiegen	256
Mit süßem Freundschaft	256

Fastenzeit.

Das Heil der Welt in Herz und Sinn	257
Jesu, der Du Blut und Leben	259
O Haupt voll Blut und Wunden	259

Osterzeit.

Der Heiland ist vom Grab erstanden	260
Das Heil der Welt, Herr Jesus Christ	262
Erstanden ist der heilige Christ	263

Pfingstzeit.

Heiliger Geist, der auf dem höchsten Throne	264
O Christ! he merk	266
Nun bitten wir den Heiligen Geist	266
Preis', o Zunge	267
Deinem Heiland, Deinem Lehrer	268

Allgemeine Messgesänge.

O Gott, wir fallen nieder	270
Vater! Deine Kinder treten	271
Aus der Tiefe rufen wir zu Dir	273
Seelenlied: O Gott, der Du voll Güte	275

Muttergotteslieder.

Singet Christem, singt' in süßen Chorem	277
Ave, o Fürstin mein	279

	Str.
Meerstern, ich Dich grüsse	280
O Herz, o Du betrübtes Herz	281
Te Deum. Grosser Gott wir loben Dich	282
Papsthymne	283
Volkshymne	284

IV. Část latinská.

Asperges me	287
Vidi aquam	287
Co zpěváci na káře zpívají při slavné mši svaté	288
Responsoria (odpovědi)	291

KCM $\frac{753}{1976}$

Dodatak 3.

Milčetić o jačkama južnomoravskih Hrvata

U svojem spomenutom filološkom putopisu, Ivan Milčetić osvrnuo se i na narodne pjesme južnomoravskih Hrvata. Zanimljiv je opis njegova posjeta načelniku gospodinu Slunjskom, u kojega je, kaže Milčetić:

„našao rukopisnu knjižicu, koju je sam napisao, a sadržava kojekakve crkvene ‘jačke’, t. j. popijevke. Prepisao ih je većinom iz Bogovićeve ‘Zlate Hiže’, koja se kano rijetkost nalazi po gdje kojim kućama. Na kraju su dodane i neke ‘moravske’ (tako onuda obično zovu češki jezik) jačke. Te je jačke pisao Slunjski latinicom i njemačkim slovima.¹ Djeca naime uče u školi samo njemačka slova te drugih i ne poznadu. Kad sam zapitao Slunjskog, pjevaju li Hrvati kakove svoje narodne pjesme, pograbi violinu te mi uz nju ispjeva ove pjesmice:

*Ruoža sam ja, ruoža (ponavlja se),
Doklje nimam muža.
Kad muža dostanem (ponavlja se),
Ruoža ne ostanem.*

*Kad bih ja jimala
Železansko pol'je,
Zasijala bih si
Bažaluovo sime,
Bažaluovo sime,
To je lipo ime!
To mi obveseli
Cielo pol'je moje.*

---

¹ Možda je ovdje predočeni prijepis rukopisa doista ta rukopisna knjižica koju je pisao Slunjski i, možda, darovao Milčetiću, a taj opet današnjoj Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. To je zasad samo moja pretpostavka.

*Horeštan² je verlo selo
Al je jako nepošćeno.
Nuoga žena šenkauz³ hodi,
A divojka dicu rodi.*

Slunjski mi je izručio i ovaj odlomak narodne pjesme s notama:
Lahku noć, draga braćo mila! / S vami Bog, s vami Bog, Marija!

Napjev je zabilježio neki frjelištovski učitelj, ali mi je Slunjski predao samo note za prvi glas. Napjev mi je harmonizirao varaždinski kapelnik g. Vj. Ružić-Rosenberg, koji misli da je frjelištovski učitelj možda krivo označio tempo <adagio>, dok bi moralo biti <andante>. Melodija će biti hrvatska. Slunjski mi je odigrao i neki drugi starinski hrvatski napjev, a neko starije žensko čeljade, koje se došuljalo u sobu, praćaše ga mrmljanjem. Ne mogu, nevjest glazbi, ništa reći o tim melodijama, van da mi se činjahu nešto poznato. kako Je načelnikov susjed i rođjak čuo zvuk gusala, poleti s flautom k nama iz <škadnja>, gdje je mlatio, te odigraše zajedno i otpjevaše neke njemačke i češke pjesme. Slunjski pozna note. U više kuća nadjoh umjetna glazbala, a naše Hrvate uče igrati učitelji, dakako same njemačke skladbe. Muzikantima kažu *guslari* – riječ, koja svjedoči, da su negda poznavali naše narodne gusle. Još su se u ovom vijeku (19. stoljeću, A. J.) vidjale među njima *gajde*, dok se danas služe samo umjetnim (<njemačkim>) instrumentima. U Guttfeldu je umro posljednji gajdaš pred neko 30 godina (1868., A. J.), a s njim nestade jamačno i mnogo hrvatskih melodija. Uz gajde se pjevalo i plesalo.

Narodnih svjetovnih pjesma nema više u moravskih Hrvata. Još se čuju samo odlomci starih pjesama ili pohrvaćene češko-slovačke pjesmice.⁴ Da vole pjevanje, uvjerih se u kući načelnika Slunjskoga i

---

² Hornstein/Vorištan – selo u današnjem Gradišću (Burgenlandu, Austrija).

³ *Schenkhaus* – gostionica.

⁴ Milčetić dodaje bilješku: Sušil je u svojoj zbirci: „Moravské nariodní Písně s nápěvy po tekstu vraděnými“ (Brno 1859., s. 799 i 800) priopćio 4 pjesme naših Hrvata: 1. *Imala sam miloga* iz Guttfelda, 2. *Ej kad sam ja bio mlad* iz Prerave, 3. *Povi ti mi draga mila* iz Frjelištova i 4. Koledu: *Ta zvezda, ta je izišla*.“ Vienac, XXX., br. 32 (1898., 488).

drugdje. Ostavši bez svojih pjesama, sežu za srodnim češko-slovačkim pjesmama, koje momčad donose kući iz vojske. Uvlače se jamačno i njemačke melodije. Da se udome melodije novih hrvatskih pjesama, poslah Slunjskomu Klaićevu pjesmaricu,⁵ preporučivši mu, neka ište od učiteljâ, da uče mladež i hrvatske pjesme.

Kao dodatak k ovomu članku priopćujem napjeve od 11 crkvenih pjesama, kako ih je zabilježio g. župnik Vjeskolav⁶ Malec i napjev narodne pjesme 'laku noć' koju sam malo prije spomenuo. (...) Otvoreno je eto polje glazbenim vještacima, da prosude vrijednost i starinu ovih napjeva; no neka ne smetnu s uma slutnje g. Maleca o njihovoj starini i hrvatstvu, jer je g. Malec rođen Moravan, služio je kao svećenik među Česima, Slovacima i Hrvatima, pa opet ovakih napjeva nije čuo nego u hrvatskim crkvama.“

Eto, tim Milčetićevim prikazom završavamo i dio o narodnoj pjesmi kod moravskih Hrvata. Slijedi preslik spomenutih notnih zapisa objavljenih u *Vijencu* 1898. godine.

---

⁵ Vjekoslav Klaić (1849. – 1928.) poznati hrvatski povjesničar, bavio se i glazbom pa je objavio tiskom: *Hrvatska pjesmarica: sbirka popjevaka za skupno pjevanje*, Zagreb 1893.

⁶ Ne znam zašto ga Milčetić tako zove, kad se on ipak zvao Alojz (Vjekoslav ima imendan također 21. lipnja kao i Alojz).

V adventu.

Zdra-va Ma-ri - ja di - vi - ca, Nje-ba i zem-lje kra - lji - ca, Ka si od
Buo - - ga zi - - bra - na, I za Bož - ju ma - ter da - na.

Bo ž i č n e.

„Molitve i pjesme“, str. 120—122.

Ča mo-ra to bi - ti, ur dan se č i - ni, Li - paj' svitlost, li - paj' svitlost, Zvezdi - ce se
Ur dan se na - č i - na, oš pov no - č i ni;

1.

laš - ću, ve - li - ka ra - dost.

Zdra-vo bu - di, mla - do di - te, želj - no di - te! Zdra-vo bu - di, mo - je sr - ce,
pre - želj - no di - te - ce.

2.

3. Ta zviez - da, ta je van za - sla, je van za - sla, Zo - nje stra - ne ěr -

ne go - re, Zo - nje stra - - ne ěr - ne go - re.

4. Ka - da je di - vi - ca mi - la Ma - ri - ja Buo - ga ro - di - - la, Po - lo - ži ga va Je - žuš pre - slad - ki,

ja - sli - - ce, Ob - vi - nu ga va ple - ni - - ce.
Je - žuš muoj, Sr - ce ti da - jem, bu - dem tvojoj.

Korizmene.

(Str. 127—128.)

O muoj Je - žuš, dra - gi Je - žuš, Ti pra - vi Buo g i ěo - vik!

Sta - jem se va ji - me tvo - je,
Ki za zve - li - ěe - nje mo - je,

1.

Dav se je - si kri - že - va - ti,
Žit - ka, kr - vi men - to - va - ti,

O moj Je - žuš, dra - gi Je - žuš, Ti pra - vi Buo g i ěo - vik!

bi - - ži - me, Po - glej, Ma - ri - - ja, na nas, Pro - si sin - ka za nas.
tu - - ži - me,

Musical score for the first system, featuring a vocal line and piano accompaniment in 3/4 time.

O Ma - ri - ja, dra - ga ma - ti, Pu - na bož - je mi - lo - sti, Zdra - va bu - di,
Ka ni - ko - mur ne uz - kra - ti, Svo - je svje - te mi - lo - sti, Nje - ba i zem -

2.

Musical score for the second system, featuring a vocal line and piano accompaniment in 3/4 time.

o di - vi - ca, Bu - di na - ša za - vit - - ni - ca, I vjer - na po - moć - ni - - ca.
lje kra - lj - ca,

Musical score for the third system, featuring a vocal line and piano accompaniment in 3/4 time.

Lahku noć.

Adagio.

Musical score for the first system of "Lahku noć", featuring a vocal line and piano accompaniment in 2/4 time.

Lah - ku noć, lah - ku noć, dra - ga bra - ća mi - la! Sva - mi Bog, sva - mi Bog, sva - mi Bog, Ma - ri - ja!

Musical score for the second system of "Lahku noć", featuring a vocal line and piano accompaniment in 2/4 time.

Lah - ku noć, lah - ku noć, dra - ga bra - ća mi - la! Sva - mi Bog, sva - mi Bog, sva - mi Bog, Ma - ri - ja!

Dodatak 4.

Jačke moravskih Hrvata

Preslici iz knjižice „Jačke moravskih Hrvata“ koju su 2005. godine objavili članovi Udruge građana hrvatske narodnosti u Republici Češkoj uz financijsku potporu Ministarstva kulture Republike Češke

Hladan vietar

C G G C C

Hla-dan vie-tar puol-jom pi- ri, a na zem-lju pa-da nuoć. Tu-ga se mi sr-com

C G G C F F C

ši- ri, ja od tie- be muo-ram puojt. Aj nej-di, nej-di, os-ta- ni tu, mi-le- ni

G⁷ G⁷ C (C7) F

dra- gi, na mo-jom sr- daš- cu. Aj nej- di, nej- di, os- ta-

F C G⁷ G⁷ C

ni tu, mi- le- ni dra- gi, na mo-jom sr- daš- cu.

1. Hladan vietar puoljom piri
a na zemlju pada nuoć.
Tuga se mi srcom širi,
ja od tiebe muoram puojt.

Aj nejdí, nejdí, ostani tu,
Mileni dragi na mojom srdašcu.

2. Človik sriće nepoznaje,
Dokle on o njom sni
A kad se probudi
Onda za njom suzeli.

Boli me boli, od tugi mrjem,
Da toga nimam
Koga ljubít nesmim.

Chladný vítr palem vane
A na zemi padá tma
Srdce mé tím steskem vadne
Musím už jít, duše má.

Ach, nechod', nechod', zůstaň tady,
Můj milý, drahý, na mém srděčku.

Člověk štěstí nerozpozná,
Dokud o něm jenom sní
Až se jednou pak probudí
Může už jen slzeti.

Bolí mě, bolí, steskem zmirám
Že toho nemám
Koho tak ráda mám.

Hrvatska jačka

D A D D A⁷ D

Hr - vat - ska jač - ka li - pa je, hr - vat - ska jač - ka li - pa. Hr -

B⁷ Em A⁷ D G D A⁷ D

va - ti sme se ro - di - li, Hr - va - ti će - me os - ta - ti.

1. Hrvatska jačka lipa je
Hrvatska jačka lipa
Hrvat i sme se rodili
Hrvat i ćemo ostati.

Chorvatská píseň krásná je
Chorvatská píseň krásná
Chorvaty jsme se narodili
Chorvaty taky zůstanem.

Imala sam miluoga 1)

Cm C⁷ F

I - ma - la som mi - luo - ga, kot ruo - ža li - puo - ga. Tr mi ni - su da -
Sa - da i - mam dru - go - ga, tr mi ni Buo - že drag. An - ji ni - sam mo -

A F⁷ B^b G⁷ Cm

li si - dat puo - lag nje - ga. Kad - bi te, moj lju - bi, kad - bi te
gla od tu - ge zap - rit vrat. Va Du - naj, va Du - naj, va ši - ro -

C⁷ F A F⁷ B^b G⁷ Cm

spa - tri - la, ve - ru bi za tuo - bu va Du - naj sko - či - la.
ko mo - re, kad bi - te spat - ri - la, dra - go sr - ce mo - je.

Imala sam miluoga 2)

The musical score is written in treble clef. The first line is in 4/4 time and the second line is in 5/4 time. Chords are indicated above the notes: G, D, G, G, D, G, Em, C, G, D, G.

I - ma-la sam mi-luo - ga, kot ruo-ža li - puo-ga. Tr mi ni - su da - li si-dat
 puo - lag nje - ga, tr mi ni - su da - li si-dat puo - lag nje - ga.

1. Imala sam miluoga

Kot ruoža lipuoga
 Tr mi nisu dali
 Sidat puolag njega,
 Tr mi nisu dali sidat
 Puolag njega.

Měla jsem já milého

Jak růže hezkého
 Ale jsem nesměla
 Sedět vedle něho.
 Ale jsem nesměla
 sedět vedle něho.

2. Sada imam drugoga,

Tr mi ni Buože drag,
 Anji nisam mogla
 Od tuge zaprit vrat,
 Anji nisam mogla
 Od tuge zaprit vrat.

Teď mám zase jiného

Nemám ho však ráda
 Kdybych tak jen mohla
 před ním zavřít vrata
 Kdybych tak jen mohla
 Před ním zavřít vrata.

3. Kad bi te, moj ljubi,

Kad bi te spatřila,
 Veru bi za tuobu
 Va Dunaj skočila,
 Veru bi za tuobu
 Va Dunaj skočila.

Kdybych tě, můj drahý,

Kdybych tě spatřila,
 Věru bych za tebou
 Do Dunaje skočila
 Věru bych za tebou
 Do Dunaje skočila.

4. Va Dunaj, va Dunaj,

Va širuoko muore,
 Da bi te spatřila,
 Drago srce moje,
 Da bi te spatřila
 Drago srce moje.

Do Dunaje, Dunaje

Do širého moře
 Abych tě viděla
 Drahé srdce moje
 Abych tě viděla
 Drahé srdce moje.

Povi ti mi

Cm Gm Cm Fm G7 Cm

Po - vi ti mi, dra - ga mi - la, bi - li te mi ma - jka da - la?

Bb Eb Fm Cm

Ča bi mi te aj ne - da - la, kad sam s tuo - bu nuo - cí sta - la.

1. Povi ti mi, draga mila
Bili mi te majka dala
Ča bi mi te aj nedala
Kad sam s tuobu nuočí stala.

Pověz ty mi, drahá milá
Jestli by tě mamka dala?
Proč by ti mě přec nedala
Když jsem s tebou v noci stála.

2. S tuobu sam ja nuočí stala
aj vieru sam tebi dala
zlat prstenak na ručicu
z rozmarina kitičicu.

S tebou jsem já v noci stála
I víru jsem v tebe dala
Na ruku zlatý prstýnek
A kytičku – rozmarýnek.

Vinco, vinco

Musical score for the song 'Vinco, vinco'. The score is written in 2/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of two staves. The first staff is the melody, and the second staff is the bass line. The lyrics are written below the notes.

Vin - co, vin co, vin-co čed-lje - no. Vin - co, gduo će bu - de pi - ti,
Gm C7 F F F C F
kad ja mo-ram vo-jak bi - ti? Vin - co, vin - co, vin - co čed-lje - no.

1. Vinco, vinco, vinco čedljeno
Vinco gduo će bude piti
Kad ja moram vojak biti
Vinco, vinco, vinco čedljeno.

Vínko, vínko, vínko červené
Vínko kdo tě bude pítí
Když já musím voják býti
Vínko, vínko, vínko červené.

2. Žito, žito, žito zeljeno
Žito gduo će bude kosit
Kad ja moram paleš nosit
Žito, žito, žito zeljeno.

Žito, žito, žito zelené
Žito kdo tě bude kosit
Když já musím šavli nosit?
Žito, žito, žito zelené.

3. Guska, guska, guska pečena,
Gduo će tiebe drančirovat
Kad ja moram maširovat,
Guska, guska, guska pečena.

Husa, husa, husa pečená
Huso, kdo tě bude škubat
Když já musím maširovat
Huso, huso, huso pečená.

Horeštan je vrlo selo

1. Horeštan je vrlo selo

Ale jako nepošteno
Mnuoga žena v šenkhaus hodi
A divojka dicu rodi
Aj, mnoga žena v šenkhaus hodi
A divojka dicu rodi.

Horeštan je pěkná obec

Ale je to hanby kopec
Ženské do hospody chodí
A dívkám se dítká rodí
Ženské do hospody chodí
A dívkám se dítká rodí.

Ta zvezda je izišla

Ta zvez - da ta je i - -ziš - la, i -
- zíš - - la. - Z o - nie stra - nie
cr - ne go - rie, z o - nie stra -
- nie cr - ne go - rie.

1. Ta zvezda ta je izišla a je izišla
Z onie stranie crne gorie,
Z onie stranie crne gorie.

Ta hvězda vyšla a vyšla
Z oné strany černé hory
Z oné strany černé hory.

2. Ona nam svítí široko ino visoko
V zvezdi stoji dite mlado
V rukách drží ta zlati križ.

Ona nám svítí široko a daleko
Ve hvězdě stojí malé dítě
V rukách drží zlatý kříž.

Na križu je napisano
Da je to dite pravi Buog.

Na kříži je napsáno
Že to dítě je pravý Bůh.

Post Scriptum

Ova knjiga *Tragom identiteta južnomoravskih Hrvata*, kao što se i razabire, današnjemu čitatelju pruža mnogo izvornih podataka, poznatih i nepoznatih, o Hrvatima koji su tijekom 16. i 17. stoljeća napuštali svoju najdražu očevinu zbog turskih osvajanja i paleža. Stoga je Pavao Ritter Vitezović (1652. – 1713.) s pravom zapisao u svojoj *Kronici* (1696.) da su Hrvati u tom razdoblju počeli „bižati prik Mure i Rabe i nastanjivati se po Panoniji, Austriji, Ugerskoj i prik Dunaja po Moraviji, Ugerskoj i Češkoj zemlji“. U knjizi je riječ o Hrvatima koji su doselili u Moravsku (južnu Češku), u porječje rijeke Morave, a uz kraći uvod, iz kojeg je razvidan povijesni kontekst njihova doseljavanja na spomenuto područje, knjiga sadrži i živopisan putopis Đure Kutena, te jubilarno-prigodne napise o doseljenju Hrvata u područje Mikulova (kotar Nikolsburg) iz pera Ivana Esiha, Janka Barlèa, Ignaca Horvata i drugih. Nakon knjige *Moravski Hrvati* (1994.) Dragutina Pavličevića pisane okom hrvatskog povjesničara, ova knjiga čitatelju pruža novo štivo koje Pavličeviću spomenutu knjigu dopunjava filološkim sadržajem.

„Lipo je bilo naše selo. Četire stuo liet sme na južnoj Moravi, va *Frielištofi*, *Dobrom Puolju* a *Nuovoj Preravi* živili a hrvatski govorili. Ale danas su to od Hrvatov odpušćene sela“. Tim je riječima započeo tekst u svojoj knjizi *Lipo naše selo* autor Jozef Lavička (2005.).

Da, to su sela u kojima je prije II. svjetskog rata živjelo oko tri tisuće Hrvata, koji su ih ostavili (prisilno) 1948. odlukom tadašnjih čeških vlasti kad su protjerani u 118 mjesta u srednjoj i sjevernoj

Moravskoj. U ovoj je knjizi i o tome riječ. Treba ipak spomenuti da je Vlada Republike Češke u rujnu 1999. usvojila izjavu kojom je osudila taj nehumani progon Hrvata te je izrazila žaljenje zbog nepravdi i krivnje koje su pogodile tu hrvatsku manjinu u Moravskoj. Tako su južnomoravski Hrvati od češke države ipak dobili jednu moralnu satisfakciju.

Današnji osamdesetotrogodišnji Joza Lavička, koji živi u Beču, s pravom, je i ovo zapisao:

„Mi Frielištofci sme se na nuovu domovinu zvikli, našoj dici nuovo gnjazdo va nuovom seli nanuovo upravili. Ale Hrvate z naše dice nisme mogli udielat, tako će s nami – oš starimi moravskimi Hrvati naš mali hrvatski narod od voga svita skonit.“ (Mi Frielištofci smo se naviknuli na novu domovinu, našoj djeci u novom selu napravili novo gnijezdo. Ali od naše djece nismo mogli načiniti Hrvate, tako će s nama – starim moravskim Hrvatima, naš mali hrvatski narod nestati s ovog svijeta). To je žalosno proročanstvo, koje se nažalost doista ispunjava. No, možda će to proročanstvo, u najnovije doba, usporiti *Udruga građana hrvatske narodnosti u Češkoj*, koju je 1991. utemeljila Hermína Opluštilová Slunská, a kojoj je danas na čelu Ive Kopřiva kao predsjednik, a dopredsjednica Lenka Kopřivová, koji nastoje spasiti što se spasiti može u okviru novih manifestacija i projekata koje realiziraju. Uz spomenutu udrugu, tu je još i *Udruga građana hrvatske narodnosti Češke i Mađarske*.

Ovom sam knjigom želio samo jedno – da se na moravske Hrvate ne zaboravi. Zato je traganje za njihovim identitetom u ovoj knjizi u prvom planu, da bi današnje i buduće generacije Hrvata uopće mogle taj trag iznova prepoznati, pa makar samo kao memento na najstariju granu iseljenih Hrvata iz svoje matične zemlje, iz koje ih se iselilo na tisuće i tisuće u 16. stoljeću.

U knjizi sam, dakle, slijedio (idući) za tragom identiteta južnomoravskih Hrvata u različitim tekstovima, predočujući ga čitatelju, kako onog iz prošlih razdoblja, tako i onog iz najnovijeg razdoblja današnjice. Budući da je od najjačih obilježja identiteta jezik kojim su Hrvati u južnoj Moravskoj govorili i budući da im sudbina

povijesti nije bila sklona da ga očuvaju, držim da je dragocjeni izvor njihova jezičnog identiteta rukopis koji, prvi put uopće, u ovoj knjizi predočujem u transkripciji (prijepisu s izvornika koji se nalazi u NSK u Zagrebu, čijim se djelatnicima i ovom prigodom zahvaljujem za susretljivost u dobivanju kopija rukopisa). To su *Jačke* moravskih Hrvata, pretežno nabožnog sadržaja, dakle crkvene pjesme kojima su pridodane tri romarske (hodočasničke) propovijedi i Muka po Mateju, koja se je u Frielištofu dugi niz godina pjevala u crkvi.

Poznavajući knjigu Dragutina Pavličevića, Moravski Hrvati (1994.), potom i knjigu Joze Lavičke *Lipo naše selo* (2005.), čitatelj bi mogao pitati čemu i treća knjiga o moravskim Hrvatima? Odgovor je jednostavan. Sve su tri knjige različite po svojem sadržaju, stoga to troknjižje o moravskim Hrvatima obogaćuje hrvatsku historiografiju, etnologiju i etnografiju, a ova pak knjiga još je i dragocjeni prilog povijesti jezika moravskih Hrvata.

Neka knjiga *Tragom identiteta južnomoravskih Hrvata* posluži kao poticaj novim istraživanjima svima koji proučavaju dijakroniju iseljavanja i život hrvatskih iseljenika, još i danas postojećih, u zajednicama diljem svijeta, u ovom slučaju i južnomoravskih Hrvata. *Vivat sequens!*

Prof. dr. sc. Alojz Jembrih

Žerjavinec – Zagreb, prosinac 2016.

Post Scriptum

Dieses Buch *Auf den Spuren der südmährischen Kroaten und ihrer Identität* bietet dem heutigen Leser, wie im Titel bereits angedeutet, eine Vielzahl bekannter wie bislang auch unbekannter historischer Quellen über kroatische Siedler, die im Laufe des 16. und 17. Jahrhunderts schweren Herzens ihre Heimat verließen, um sich vor den mit Plünderung und Brandschatzung einhergehenden Eroberungszügen der Türken in Sicherheit zu bringen. So hielt etwa Pavao Ritter Vitezović (1652–1713) in seiner *Chronik* 1696 fest, dass die Kroaten in jenen fernen Tagen begonnen hätten, „über [die Flüsse] Mur und Raab zu fliehen, um sich in Pannonien, Österreich, Ungarn sowie jenseits der Donau in Mähren, Ungarn und Böhmen niederzulassen“. Das vorliegende Buch behandelt kroatische Kolonisten, die sich im Einzugsgebiet der March in Mähren (Südböhmen) ansiedelten, und enthält, neben einem geschichtlichen Kurzüberblick zum Kontext dieser Siedlungsbewegung sowie einem äußerst anschaulichen Reisebericht von Đuro Kuten, eine Reihe anlässlicher Texte über die 400 Jahre zurückliegende kroatische Besiedelung des Bezirks Nikolsburg (Mikulovo) aus der Feder von Ivan Esih, Janko Barlè, Ignac Horvat u.a. Ein weiteres Anliegen war mir, nach Erscheinen des Buches *Moravski Hrvati* (Die mährischen Kroaten, 1994) von Dragutin Pavličević der interessierten Leserschaft weiteren philologischen Stoff zu unterbreiten, als Ergänzung zum wertvollen Werk von Pavličević, das dem Blick des kroatischen Historikers zu verdanken ist, während dieses Buch aus der Sicht des kroatischen Philologen geschrieben wurde.

„Schön war unser Dorf. Vierhundert Jahre leben wir nun in Südmähren, haben in Frielištof, Dobro Puolje und Nuova Prerava¹ gewohnt und kroatisch gesprochen. Doch heute sind diese Dörfer von

---

¹ Dt. Fröllersdorf, Guttenfeld und Neu Prerau, heute: Jevišovka, Dobré Pole und Nový Přerov.

Kroaten verlassen.“ Mit diesen Worten beginnt das Buch *Lipo naše selo* (Unser schönes Dorf, 2005) von Jozef Lavička.

In der Tat lebten in den genannten Dörfern vor dem Zweiten Weltkrieg etwa 3000 Kroaten, die 1948 ihre Heimat verlassen mussten, als sie auf Beschluss der damaligen tschechischen Behörden in insgesamt 118 Dörfern in Mittel- und Nordmähren zwangsumgesiedelt wurden. Auch davon ist in diesem Buch die Rede. Es muss jedoch hinzugefügt werden, dass die Regierung der Republik Tschechien im September 1999 eine Erklärung veröffentlichte, in der sie diese inhumane Zwangsumsiedelung der Kroaten verurteilte und sich für das an der kroatischen Minderheit in Mähren begangene Unrecht entschuldigte. Immerhin eine moralische Satisfaktion für die südmährischen Kroaten vonseiten des tschechischen Staates.

Der heute 83-jährige, in Wien lebende Jozef Lavička schreibt in seinem Buch:

„Wir Frielištofer haben uns in unserer neuen Heimat eingelebt, haben unseren Kindern in dem neuen Dorf ein neues Nest bereitet. Doch vermochten wir nicht, aus ihnen auch Kroaten zu machen, sodass mit uns, den alteingesessenen mährischen Kroaten, unsere kleine kroatische Bevölkerungsgruppe aus dieser Welt verschwinden wird.“ Diese traurige Prophezeiung erfüllt sich leider in der Tat. Eine Verzögerung könnte allerdings die „Vereinigung von Bürgern kroatischer Volkszugehörigkeit in der Republik Tschechien“ bringen, die 1991 von Hermína Opluštilová Slunská gegründet wurde und deren Vorsitz heute Ive Kopřiva innehat. Mit einer Reihe neuer Projekte und Veranstaltungen versuchen er und die Vizevorsitzende Lenka Kopřivová zu retten, was zu retten ist. In diesem Zusammenhang sind auch die Verdienste der „Vereinigung von Bürgern kroatischer Volkszugehörigkeit in Tschechien und Ungarn“ zu erwähnen.

Mit diesem Buch verfolge ich einen einzigen Wunsch: die mährischen Kroaten nicht in Vergessenheit geraten zu lassen. Daher steht die Suche nach den Spuren ihrer Identität im Vordergrund, um den Kroaten heute und in Zukunft zu ermöglichen, diese Merkmale überhaupt erst zu erkennen, und sei es auch nur als Memento für unsere Vorfahren, die als Erste ihre Urheimat verließen, um im 16. Jahrhundert zu Tausenden anderswo ihr Glück zu suchen.

Im vorliegenden Buch verfolge ich also, anhand verschiedener Textquellen, die Spuren der Identität der in Südmähren angesiedelten Kroaten. Mein Interesse gilt sowohl Quellen der Vergangenheit als auch solchen der jüngsten Gegenwart. Da zu den stärksten Identitätsmerkmalen der südmährischen Kroaten die von ihnen gesprochene Sprache gehört, es ihnen jedoch nicht vergönnt war, diese vor dem Aussterben zu bewahren, stellt meines Erachtens eine wertvolle Quelle ihrer sprachlichen Identität eine Handschrift dar, die hier erstmals in Transkription erscheint (das Original befindet sich in der National- und Universitätsbibliothek in Zagreb, der ich an dieser Stelle meinen Dank aussprechen möchte für die freundliche Unterstützung, die mir bei der Erstellung der Manuskriptkopien gewährt wurde). Es handelt sich dabei um sog. *Jačke*, Volksgesänge der mährischen Kroaten mit überwiegend frommem Inhalt, also meist Kirchenlieder, denen ich drei Pilgerpredigten hinzugefügt habe sowie den Text einer gesungenen Matthäuspassion, die viele Jahre lang in der Gemeindekirche von Frielištof vorgetragen wurde.

Der Leser könnte sich die berechtigte Frage stellen, wozu ein drittes Buch über die mährischen Kroaten, nachdem Dragutin Pavličević (1994) und Jozef Lavička (2005) dieses Thema bereits behandelt haben. Die Antwort ist sehr einfach. Es handelt sich um inhaltlich jeweils sehr unterschiedliche Werke, die insofern eine Art Trilogie darstellen und gemeinsam die Historiografie, Ethnologie und Ethnografie in Kroatien bereichern. Der vorliegende Text liefert zusätzlich einen wertvollen Beitrag zur Dokumentierung der Sprachgeschichte der mährischen Kroaten.

Möge das Buch *Auf den Spuren der südmährischen Kroaten und ihrer Identität* allen Forschenden, die sich der Geschichte der Auswanderung und dem Leben der in aller Welt lebenden Kroaten widmen, als Anregung dienen. *Vivat sequens!*

Prof. Dr. sc. Alojz Jembrih

Žerjavinec bei Zagreb, im Dezember 2016

Popis izvora ilustracija i preslika u knjizi

- Arhiv Hrvatske novine, Željezno/Eisenstadt, snimio Petar Tyran.
- Arhiv Hrvatsko-češkoga društva u Zagrebu, snimio Marijan Lipovac.
- Augustin Blazović, *književnik, dušobrižnik*. Zbornik, Gradišćanskohrvatska biblioteka 17. svezak. Knjiga CIII. Hrvatskoga štamparskoga društva, Željezno 2012., 12.
- Breu, Josef. *Die Kroatensiedlung im Burgenland und den anschliessenden Gebiete*, Verlag Franz Deuticke, Wien 1970., Tafel XI., 246, sl. 32.
- Buturac, Josip – Ivandija Antun. *Povijest katoličke crkve među Hrvatima*. Hrvatsko književno društvo Sv. Ćirila i Metoda, Zagreb 1973., 156-157.
- Gradišćanski Hrvatski*. Zbornik, Čakavski sabor, Zagreb 1973., 269-280.
- Hrvatske novine*. Tjednik Gradišćanskih Hrvatov, leto 102, br. 36 (9. IX., 2011., 8-9); leto 104., br. 16 (19. IV., 2013., 5; br. 30, 26. VII., 2013., 7); leto 105, br. 38 (19. IX., 2014., 6) Željezno/Eisenstadt.
- Jačke moravskih Hrvatov. Pismě moravských Chorvatů*. Prag 2014.
- Jembrih, Alojz. *Tragom života i rada Stjepana Moysesa u Zagrebu (1829. – 1851.)*, Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima, Zagreb 2016., 159.
- Jozef Lawitschka, fotografije iz privatne zbirke.
- Južni Morava* (autocesta/karta), Brno 2011.
- Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu.
- Nadbiskupijski arhiv u Zagrebu.
- Novi Glas*. Hrvatski akademski klub, br. 3, Beč/Wien 1996., 6-9
- Pavličević, Dragutin. *Moravski Hrvati*. Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 1994., 289, 303, 307.
- Petschar, Hans. *Alt Österreich. Menschen, Länder un Völker in der Habsburgermonarchie*. Österreichische Nationalbibliothek, Wien 2011., 132.
- Posebna izložba Ureda Gradišćanske zemaljske vlade*, odjel XII/2 – Zemaljski arhiv – zemaljska biblioteka. *450 ljet Hrvati u Gradišću* (katalog), Željezno/Eisenstadt 1983., 15.
- Reiss, Heinrich. *Sammlung der schönsten Miniaturen des Mittelalters aus dem 14. und 15. Jahrhunderte...*, Wien 1865.
- Susreti*. Glasilo Hrvatsko-češkog društva, XXI., br. 31 (ožujka 2013., 41-42).
- Vondraček, Franjo. *Hrvati južne Moravske*, Zagreb 2009., 12, 15, 26, 28, 30, 34, 39, 41, 42, 43, 44.
- Zbornik o Ivanu Milčetiću*. Hrvatski književni povjesničari, svez. 7. Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2002., 3.

Literatura

- Adamček, Josip. *Iseljavanje Hrvata u austrijsko-ugarski granični prostor u 16. stoljeću*. U: Povijest i kultura gradišćanskih Hrvata, Zagreb 1995.
- Barlè. Janko. *Moravski Hrvati*. U: Prosvjeta, VI., br. 6, Zagreb 1898.
- Breu, Josef. *Prostorni opseg i posljedice za sliku naselja*. U: Povijest i kultura gradišćanskih Hrvata, Zagreb 1995.
- Benčić, Nikola. *Bogovićev značaj za gradišćanskohrvatsku kulturu*. U: *Simpozij prilikom 200. obljetnice smrti P. Lovre Bogovića u Velikom Borištofu*, 2. aprila 1989. Izd. Hrvatska sekcija pastoralnoga ureda Željezno. (Bez godine izdanja.)
- Benčić, Nikola. *Književnost gradišćanskih Hrvata od XVI. stoljeća do 1921.*, Sekcija DHK i Hrvatskog centra P.E.N.-a za proučavanje književnosti u hrvatskom iseljeništvu. Zagreb 1998. Prošireno izdanje 2000.
- Berlaković, Mirko ur. *Augustin Blazović. Književnik, dušobrižnik*, zbornik, Gradišćanskohrvatska biblioteka 17. svezak, Željezno 2012.
- Biricz, Eugen. *Geschichte der Einwanderung der burgenländischen Kroaten*, disertacija u rukopisu, Wien 1949.
- Bjelovučić, Nikola Zvonimir. *Etnografske granice Slovenaca, Hrvata, Srba i Bugara*, Zagreb 1929.
- Blazović, Augustin. *Rosa i dim*, knjiga XXV, Hrvatsko štamparsko društvo, Trajštof 1977.
- Bornemann, Hellmut. *Prof. Othmar Ruzicka, Lebensbilder eines südmährischen Künstler*. Verlag des Südmährischen Landesschaftes in Geislingen/Steige, 2008.
- Breu, Josef *Die Kroatensiedlung im Burgenland und in den anschließenden Gebiete*. Wien 1970.
- Despot, Zvonimir. *Tragedija moravskih Hrvata*. U: Hrvatski umjetnički zbornik, Zagreb 2001.
- Deželić, Gjuro Stjepan. *Hrvatske naseline u južnoj Italiji*. U: Dragoljub, Zagreb 1867.

- Ernst, August. *Wissenschaftliche Literatur zur Geschichte und Kultur der Burgenländischen Kroaten*. U: Kroz povijest Gradišćanskih Hrvata, Institut za hrvatsku povijest, Zagreb 1977.
- Esih, Ivan. *Moravski Hrvati*. U: Napredak, br. 11-12, Sarajevo 1934.
- Fuchs, Hainrich. *Die österreichische Künstler*. Verlag des Südmährischen Landesschaftes in Geislingen/Steige 2008.
- Geršić, Miroslav. *Příhod Charvátů na Valticko aknížecí rod Lichtensteina*. Documenta Liechtensteiniana. Series Miscellanea; tomus 2, Chorvátská Nova Ves – Poštorná [i. e. Brno], 2013.
- Grbić, Jadranka. *Identitet, jezik i razvoj*, Zagreb 1994.
- Hajszan, Robert. *Ignac Horvat*. Pinkovac – Güttenbach 1979.
- Heller, Serv. *Z moravských potulek: Chorvátská oasa*. Narodní Listy, 1882., č. 169, 17
- Horvat, Ignac. *Hrvati med Slovaki i Čehi*. U: Panonska ljetna knjiga, ur. Robert Hajszan, Pinkovac – Güttenbach 1995.
- Horvat, Josip. *Povijest novinstva Hrvatske 1771 – 1939*. Drugo izdanje, prir. Mirko Mataušić, Zagreb 2003.
- Ivšić, Stjepan. *Hrvatska dijaspora u 16. stoljeću*. Izabrana djela iz slavenske akcentuacije, Slavische Propyläen, 96, München 1971.
- Jembrih, Alojz. *Na izvori gradišćanskohrvatskoga jezika i književnosti/ Aus dem Werdegang der Sprache und Literatur der Burgenlandkroaten*. Znanstveni Institut Gradišćanskih Hrvatov, Želježno/Eisenstadt 1997.
- Kampuš, Ivan ur. *Povijest i kultura gradišćanskih Hrvata*, Zagreb 1995.
- Klaić, Vjekoslav. *Pavao Ritter Vitezović i njegova djela*. Zagreb 1914.
- Koschat, Helene. *Die čakavische Mundart von Baumgarten im Buregnland*. Wien 1978.
- Krpan, Stjepan. *Glas manjine koje nema*. U: Kana, KS, Zagreb 1989.
- Krpan, Stjepan. *Veliko sjećanje - 450 godina doseljenja Hrvata u Moravsku*. U: Nova Matica, br. 5-6, Zagreb 1991.
- Kučerová, Kvetoslava. *Hrvati u srednjoj Europi*, Matica slovačka i Matica hrvatska, Zagreb 1998.
- Kuzmich, Ludwik. *Kulturhistorische Aspekte der burgenlandkroatischen Druckwerke bis 1921 mit einer primären Bibliographie*. Buregnländische Forschungen, Sonderband X., Eisenstadt 1992.

- Lavitschka, Josef. *Mein Leben von Fröllersdorf bis Wien. Eine Biographie*, Wien 2005. ; *Ein idyllisches Dorf zwischen Thaya und Jaspitz in Südmähren*, Wien 2014.
- Lawitschka, Josef. *Lipo naše selo. Paměti jihomoravského Chorvata*. Vybral, přeložil a úvodní poznámku napsal Andrej Novik, Praha, Miroslav Kouba – Aequitas, 2005.
- Leksikon hrvatskog iseljništva i manjina*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar i Hrvatska matica iseljenika, Zagreb 2014./2015.
- Lipovac, Marijan. *Hrvatski kulturni dan u Jevišovki*. U: <http://croatia.ch/kako/110912.php>, 20.4.2016.
- Mais, Adolf. *Die Kroaten in Marchfeld*, U: Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena, knj. 40, JAZU, Zagreb 1962.
- Malec, Alois. *Tři perly. Chorvatské osady na Moravě*, Sdružení občanů chorvatské narodnosti v ČR, Prag 2016.
- Milanović, Petar. *Moliški Hrvati*. U: Kačić, br. 19-20, Split 1987/88
- Milčetić, Ivan. *Medju Hrvatima Donje Austrije i zapadne Ugarske*. U: *Gradišćanski Hrvati*, ur. Zvane Črnja, Mirko Valentić, Nikola Benčić, Čakavski sabor, Zagreb 1973.
- Milčetić, Ivan. *O hrvatskim naseobinama u Moravskoj, Donjoj Austriji i Zapadnoj Ugarskoj*. Narodopisne crtice, posebni otisak iz *Vienca* 1898., Zagreb 1899.
- Milčetić, Ivan. *O Moravskim Hrvatima. Medju Hrvatima Donje Austrije i Zapadnoj Ugarskoj*. U: *Vienac*, br. 27., 29., 30-32., 34, 36., 45-46., 48-50, 52, Zagreb 1898.
- Mohl, Adolf. *Horvátok bevándorlása 1533-ban* (Doselenje Hrvatov 1533. leta), tiskane 1915. Kritički je osvrt na tu knjigu napisao Martin Meršić ml. U: *Povest katoličanske crikve* (1935.), a iznova pretiskano u: *Panonska ljetna knjiga*. Güttenbach – Pinkovac 1994.
- Moravski Hrvati. I. Nek ti si, nek brat je tvoj, od ljeta seljenja broj*. U: *Novi glas*, 1, Beč 1991., tematski broj pod naslovom: *Moravski Hrvati progonjeni – pozabljeni*.
- Nadj, Anto. *Othmar Ružička*. *Novi glas*, Hrvatski akademski klub, br. 3, Beč 1996.
- Neweklowsky, Gerhard. *Die kroatischen Dialekte des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete*. Wien 1978.

- Neweklowky, Gerhard. *Frielištofski purgmastr*. Kroatisch-Čakavisches aus Südmähren. U: Wiener Slavistisches Jahrbuch (Neue Folge), 5, Wien. Otto Harrassovitz, Wiesbaden 2017.
- Novik Andrej *Mährische Kroatene: gestern, heute, morgen?* Predavanje održano u Beču 2000 na jednom kongresu o jezičnom standardu (rukopis).
- Pavao Ritter Vitezović. *Kronika*. (1696.), za tisak priredio, tekst transkribirao, rječnik sastavio, pogovor napisao Alojz Jembrih, ArTresor, Zagreb 2015.
- Pavičić, Stjepan. *Podrijetlo hrvatskih i srpskih naselja i govora u Slavoniji*. Djela JAZU, knj. 47, Zagreb 1953.
- Pavličević, Dragutin. *Moravski Hrvati – nacionalna grana u nestajanju?* U: Društvena istraživanja, 14, br. 4-5, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb 2005.
- Pavličević, Dragutin. *Moravski Hrvati*. Povijest – život – kultura, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 1994.
- Petschar, Hans. *Alt Österreich. Menschen, Länder und Völker in der Habsburgemonarchie*. Österreichische Nationalbibliothek, Wien 2011.
- Ružović, Rikard. *Hrvatski dan na Moravi u spomen 450. obljetnice*. U: Hrvatske novine (17. 5. 1991.), Željezno
- Sapunar, Andrea. *Milčetićeve putopis o Hrvatima Moravske, Donje Austrije i zapadne Ugarske*. U: Zbornik o Ivanu Milčetiću, Hrvatski književni povjesničari, svez. 7., Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2002.
- Sapunar, Andrea. *Putopis o moravskim, donjoaustrijskim i ugarskim Hrvatima krajem XIX. stoljeća*. U: Hrvatski iseljenički zbornik 2003, Zagreb 2002.
- Schlag, Gerald. *Hornstein von seinen Anfängen bis zu den Esterhazy*. U: Horstein 1271 – 1971. Ein gang durch die Geschichte. Festschrift. Horstein 1971.
- Schlag, Gerald. *Die Grenzziehung Österreich-Ungarn 1922/23*. U: Burgenland in seiner pannonischen Umwelt. Festgabe für August Ernst. Eisenstadt 1984., 333-346.
- Strohal, Rudolf. *Kada i odakle su se doselili ugarski, doljnjo-austrijski i moravski Hrvati?* U: Sv. Cecilija, II., br. 6, Zagreb 1917.
- Strohal, Rudolf. *Zbirka starih hrvatskih pjesama*. Zagreb 1917.

- Šembera, A.V. *Osady chorvátské na Moravě*. Oherulov Tydenník v Berně 1848. *Osady chorvátské na Moravě*, Pozor v Olomouci 1876. V, č. 26-28; *Moravští Chorvate*, Světozor, XVI.
- Šimunović, Petar. *Moliški Hrvati i njihova imena*. U: *Folia onomastika Croatia*, br. 20, HAZU, Zagreb 2012.
- Tobler, Feliks. *P. Lovre Bogović i hrvatska bratinstva u Željeznu i Novom Gradu u drugoj polovici 18. stoljeća*. U: *Simpozij prilikom 200. obljetnice smrti P. Lovre Bogovića u Velikom Borištofu*, 2. aprila 1989. Izd. Hrvatska sekcija pastoralnoga ureda Željezno. (Bez godine izdanja).
- Tobler, Felix. *Primäre Quellen zur Geschichte der Burgenländischen Kroaten in österreichischen Archiven, Bibliotheken und Museen*. U: *Kroz povijest Gradišćanskih Hrvata*, Institut za hrvatsku povijest, Zagreb 1977.
- Tobler, Felix. *Die Wanderung und Ansiedlung kroatischer Kolonisten im österreichisch-ungarisch-slowakischen Grenzraum im 16. Jahrhundert – Bedingungen und Kräfte*. U: *Österreichische Osthefte*, 26, 377-390. Wien 1984.
- Turek, Adolf. *Charvátská kolonisace na Moravě*. Časopis Matice Moravske 61, Brno 1937.
- Tyran, Petar. *450 ljet su Hrvati na Moravi*. U: *Hrvatske novine* (31. 5. 1991.), Željezno
- Ujević, Mate. *Gradišćanski Hrvati*, Jeronimska knjižnica 426, Zagreb 1934.
- Vondraček, Franjo. *Češke povjestice – dodiri s Hrvatima*, POU Sveti Ivan Zelina 2004.
- Vondraček, Franjo. *Hrvati južne Moravske*, Zagrebačka županija, Zagreb 2009.
- Vitezić, Ivan. *Ignac Horvat (1845. – 1973.) i Gradišćanski Hrvati*. U: *Hrvatska revija XXIII.*, br. 4 (1973.), 503-511; pretiskano u *Panonski ljetopis*, Pinkovac-Güttenbach 2005., 112-118.
- Wanschitz, Feliks. *Hiža zlata s marlivim trudom s velikum skrbljum uzidana pri sv. Brigu Kalvarije*. Izd. Hrvatska sekcija pastoralnoga ureda Željezno. (bez godine izdanja).

Bilješka o autoru knjige

Alojz Jembrih rođen je 11. lipnja 1947. u Varaždinu. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Beču završio je studij slavistike, povijest umjetnosti i filozofije. Na istom je Sveučilištu (1977.) doktorirao iz slavenske filologije (starije hrvatske književnosti) o Antunu Vramcu (1538. – 1588.) pod mentorstvom prof. dr. Josipa Hamma. Radio je u Staroslavenskom institutu u Zagrebu, Institutu za jezik (danas Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje) u Zagrebu, potom na Odjelku za slovanske jezike in književnosti, na katedri za južnoslavenske jezike in književnosti Filozofske fakultete Univerze u Ljubljani (1983. – 1996.) te potom na Visokoj učiteljskoj školi u Čakovcu (1997. – 1998.). Bio je stipendist zaklade Alexander von Humboldt-Stiftung u Njemačkoj (1986. i 1991.). Održao je pozivna predavanja na Sveučilištima u: Tübingenu, Mannheimu, Regensburgu, Klagenfurtu (Celovec), Vidmu (Udine), Marburgu i Bambergu. Bio je nositelj dvaju znanstveno-istraživačkih projekata, u Ljubljani u Znanstvenom institutu Filozofske fakultete: *Vprašanje jezikovnih odnosov Stipana Konzula in Primoža Trubarja ob delu Biblijskega zavoda v Urachu* i kod Filozofskog fakulteta Družbe Isusove u Zagrebu: *Isusovačka školska drama u hrvatskim gimnazijama 17. i 18. stoljeća*. Suradnik je na projektu: *Stvaralački potencijal u funkciji društvenoga razvoja sjeverozapadne Hrvatske* (voditelj akademik Andre Mohorovičić, HAZU).

Alojz Jembrih jedan je od utemeljitelja Grupe "KAJ" (u Zagrebu 15. siječnja 1967.) – prethodnice časopisa Kaj i Kajkavskog spravišća.

Znanstveno-istraživački rad Alojza Jembriha obuhvaća nekoliko područja: povijest hrvatske književnosti i jezika, leksikografije, dijalektologije, slavistike, hrvatske kulture, hrvatskog školstva, kajkavske književnojezične baštine i gradišćanskohrvatske književnosti i jezika te hrvatske književno-povijesne protestantistike. Autor je šesnaest zasebnih knjiga i preko 300 znanstvenih radova. Utemeljitelj je dviju znanstvenih edicija: *Gradišćanskohrvatske studije* u Znanstvenom institutu Gradišćanskih Hrvatov u Željeznom i *Folio protestantica croatica* na Teološkom fakultetu Matija Vlačić Ilirik u Zagrebu. Za tisak je priredio i napisao pogovore preko

pedeset pretisaka hrvatskih knjiga (16. – 19. stoljeće), uredio dvadesetak znanstvenih zbornika, organizirao preko dvadeset znanstvenih skupova, okruglih stolova i kolokvija. Radove objavljuje u domaćim časopisima i zbornicima te inozemnim publikacijama. Bio je suradnik kod izradbe: *Rječnika staroslavenskoga jezika hrvatske redakcije* (Staroslavenski institut), *Rječnika hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika* (Zavod za jezik/Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje), *Hrvatskoga biografskog leksikona* (i dalje), *Istarske enciklopedije*, *Hrvatske književne enciklopedije* i *Enciklopedije Hrvatskoga zagorja* Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža u Zagrebu.

Objavljene su mu knjige: *Život i djelo Antuna Vramca* (1981.), *Hrvatski filološki aspekti* (1990.), *Grgur Pythiraeus Mekinić i njegove pjesmarice (1609. i 1611.)* [1990.], *Hrvatsko-slovenske književno-jezične veze* (1991.), *Pesme horvatske* (1781.) Katarine Patačić (1991.) *O Vramčevoj Kronici* (1992.), *Juraj Damšić i njegov „Nauk kršćanski“* (1994.), *Kajkaviana croatica*, gl. ur. (1996.), *Na izvoru gradišćanskohrvatskoga jezika i književnosti* (1997.), *Hrvatski filološki zapisi MH* (1997.), *Na izvorima hrvatske kajkavske književne riječi* (1997.), *Grof Sermage u zrcalu svojih pisama* (2000.), *Kazimir Bedeković (1727. – 1782.) – teološki, filozofski i dramski pisac* (2001.), *Stipan Konzul i „Biblijski zavod“ u Urachu* (2007.), *Gregur Kapucin: Epska trilogija* (2010.), *Tragom turopoljske povijesti* (2014.), *Pavao Ritter Vitezović, Kronika aliti spomen vsega svieta vikov* (2015.), *Tragom života i rada Stjepana Moysesova u Zagrebu (1829. – 1851.)*, Zagreb 2016.; pretisak priredio i pogovor napisao za *Vazetje Sigeta grada* Barne Karnarutića (1661.) Petra Fodrocija, Šopron 2016.

Alojz Jembrih član je: Društva hrvatskih književnika, Kajkavskoga spravišča, Kajkaviane, Matice hrvatske (Zagreb), Austrijskog društva za istraživanje 18. stoljeća (Österreichische Gesellschaft zur Erforschung des 18. Jahrhundert, Wien/Beč) Društva za istraživanje knjige u Austriji (Gesellschaft für Buchforschung in Österreich, Wien/Beč), Znanstvenoga instituta Gradišćanskih Hrvatov (Željezno/Trajštof), Društva za povjesnicu Zagrebačke Nadbiskupije „Tkalčić“ u Zagrebu, Hrvatskog književnog društva Sv. Jeronima (njegov je aktualni dopredsjednik), Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja“ Zagreb, Hrvatske Paneuropske unije u Zagrebu i Austrijskog društva za Kroatistiku u Beču.

Prof. dr. sc. Alojz Jembrih redoviti je profesor u trajnom zvanju hrvatske književnosti na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu, na Odjelu kroatologije.

Kazalo imena

A

Adamček, Josip 12
Adametz, Toma 51, 52, 53, 58
Andriješić, Kata 78

B

Baćani, Franjo 22, 23, 24
Barlè, Janko 6, 28, 66, 108, 110,
112, 113, 114, 116, 291, 294
Batušić, Nikola 120
Bauer, Tomo 68
Benda, Franc župnik 117
Benčić, Nikola 16, 28, 46, 110, 126
Beneš, Edvard 5, 18
Berlaković, Mirko 12
Biricz, Eugen 12
Bjelovučić, Nikola Zvonimir 17
Blažek, Antonin 18
Blazović, Augustin 12, 20
Bogović, Lovro 28, 45, 110, 141,
165, 275
Bornemann, Hellmut 142
Bošiakova, Božena 139
Breu, Josef 12, 14, 19, 20, 22, 24
Buturac, Josip 10

Č

Černy, Jan 119
Črnja, Zvane 16
Cuvaj, Antun 95
Cvečko, Jurko 137

D

Dambašić, Jakob 23

Deželić, Gjuro 38
Dobrića, Juraj 72
Doeč, Nikola 23
Dosegović, Dubravko 139
Drobilić, Hrvat 114

E

Ernst, August 13
Esih, Ivan 6, 13, 116, 121, 291, 294

F

Filkuka, Vladimir 119, 121
Fischer, Petar 35, 36
Fuchs, Hainrich 142

G

Gaj, Ljudevit 13
Gerdašić, Ivan 23
Grisogono, Prvislav 119
Gruber, Dane 72

H

Hafner, Ivan 35, 38
Hajszan, Robert 122, 126
Hanel, Jaromir 35, 36
Hartmann, Juraj 14, 21, 117
Herben, Jan 27, 28
Heller, Serv. 113
Hirgvala, Matijaš 23
Hitler, Adolf 127, 130, 131
Holjevac, Večeslav 17, 18
Hons, Antun 80

Horvat, Ignac 122, 123, 126, 132,
291, 294
Horvat, Josip 23, 89
Hoško, Franjo Emanuel 69
Hradská, Marija 117, 121
Hubeny, Magda 4
Hubeny, Josip 7, 69, 137, 163, 165
Hubeny Joza v. Hubeny, Josip
Hubeny, Stanislav 163

I

Ivšić, Stjepan 12

J

Jagić, Vatroslav 14
Jembrih, Alojz 7, 11, 20, 95, 138,
252, 293

K

Kadeřávek, Jaromir 119
Kampuš, Ivan 12, 129
Kehen, Mate 23
Kiš, Matijaš 23
Klaić, Vjekoslav 11, 28, 277
Knoth, Johann 126, 150
Komarek, Jiří 140
Kopřiva, Jan 137, 139, 292
Kopřivova, Lenka 115, 137, 139,
292, 295
Kornfeind, Branko 140
Koschat, Helene 12
Kotouček, Franjo 52
Kouba, Miroslav 134
Krnić, Frane 139
Kroupa, František 69
Kučerova, Kvetoslava 16, 17, 18, 26
Kühnl, Karel 139
Kukuljević Sakcinski, Ivan 21, 120
Kunigunda sv. 82

Kuten, Gjuro 6, 27, 35, 40, 95, 108,
163, 164, 165, 257, 291, 294
Kuzmich, Ludwik 28, 45

L

Laterović, Ivan 56, 109
Lavička, Joza, v. Lawitschka Josef
Lawitschka, Josef 6,7, 17, 121,
124, 127, 129, 134, 135, 137,
138, 143, 257, 258, 291-293,
295, 296
Lipovac, Marijan 159, 160
Ludovik II., kralj 22

M

Mais, Adolf 25, 26
Malec, Alois 27, 28, 29, 68, 109,
112-114, 117, 125, 141, 252,
253, 255, 256, 257, 259, 277
Malec, Vjekoslav v. Malec, Alois
Mandić, Matko 72
Manes, Josef 118
Massaryk, Tomaš 118
Massarykova, Olga 118
Mataušić, Mirko 89
Medić, Petar 23
Meršić, Martin ml. 122
Mikulášek, Jiří 140
Milanović, Petar 38
Milčetić, Ivan 6, 7, 14, 15, 16, 21,
25-30, 32, 95, 96, 163, 164,
252-258, 260, 275, 277
Mohl, Adolf 122
Mrázek, Karel 119

N

Nadj, Anto 142
Nađ, Martin 23
Navratil župnik 117

Netrufal, Jakov 45, 52, 53, 163,
164

Neweklowsky, Gerhard 12

Nohač, Jan 120

Novik, Andrej 127, 131, 134

O

Opluštilová Slunská , Hermina
(Mina) 137, 292, 295

P

Palacky, František 35, 36

Palković, Bogomil 110

Pauliković, Jure 23

Pavičić, Stjepan 13, 22, 25

Pavlat, Lorenz 76

Pavličević, Dagutin 11, 13, 14, 17,
19, 21, 25-27, 29, 108, 135,
291, 293, 294, 296

Pavličević, Drago v. Pavličević
Dragutin

Petlović, Mate 23

Pevner, Magdalena 91

Ptaček, Josef 117

R

Ritter Vitezović, Pavao 5, 11, 21,
291, 294

Robek, Petar 23

Rogozar, Marko 23

Ružić-Rosenberg, Vjekoslav 276

Ružičić, Gojko 119

Ružička, Othmar v. Ružička, Othmar

Ružička, Othmar 4, 7, 8, 34, 43, 49,
52, 76, 91, 92, 126, 135, 136,
142, 143, 150-158 162, 216

S

Sapunar, Andrea 16

Schlag, Gerald 46, 129

Schneider, Jiří 141

Schneider, Jozef 138

Sić, Andro 57

Sić, Damian 58

Sić, Franjo 57

Sić, Ivan 58

Sić, Jakov 58

Sič, Josip 119, 212, 132

Sić, Tomo 58

Sičan, Joza 135

Sladić, Silvia 131

Slavič, Magda (Manda) 135, 156

Slunjski, Josip 60, 63, 92

Slunjski, Šimun 77, 82, 92, 93

Slunjskova, Minka 79

Slunjski, Ivan 119, 275, 276, 277

Slunski, Ivan v. Slunjski Ivan

Smolik, Marijan 68

Sokolović, Ferhat-paša 11

Staljin 138

Stanjek, František 119

Stanski, Blaž 23

Strohal, Rudolf 26, 109, 166

Suparić, Ivan 27

Suparićeva, Minka 83

Š

Šalamon, Josip 121

Šalamunov, Ive 83

Šembera, Alojz Vojtjeh 13, 113

Šimunović, Petar 38

Šošarić, Jeremija 164

Šošarić, Šimun 23

Szies, Josef Anton 125

T

Teuffenbach, Krištof 13, 14, 21, 56,
109, 117

Teuffenbach, Kristofor v.
Teuffenbach, Krištof
Tito, Broz, Josip 138
Tobler, Feliks 28
Tomec, Vaclav 123, 124
Toth, Barnaba 23
Toth, Jure 23
Toth, Stefan 23
Turek, Adolf 14, 25, 26

U

Uhla, Petar 131
Ujević, Mate 24

V

Vaga, Michael 139
Valentić, Mirko 16
Vašak, Mile 29, 30, 32

Venhuda, František 28, 141
Verlag Deuticke, Franz 14
Vincenc, Josip biskup 59
Vitezić, Ivan 122
Vojcechovsky, Sergej 119
Volčić, Janez 68
Vondraček, Franjo 117
Vrbančić, Bogdan 38, 94

W

Walenta, Josef 145

Kazalo izradili:

Lucija Petrović
Petar Ušković Croata

Kazalo

Predgovor

I. Kratki pregled o doseljenju Hrvata u južnu Moravsku

Iz kojih su krajeva Hrvati doselili u južnu Moravsku? 21

II. O južnomoravskim Hrvatima u svjetlu putopisa i reminiscencija

Gjuro Kuten: Tri dana medju moravskimi Hrvatima 35

Ivan Milčetić Među južnomoravskim Hrvatima 96

Janko Barlè: Moravski Hrvati (1898.) 108

Ivan Esih: O moravskim Hrvatima 116

Ignac Horvat: Hrvati med Slovaki i Čehi 122

Najnovija svjedočanstva o moravskim Hrvatima 127

Uspomene Jozefa Lavičke 134

Najnoviji putopis iz Frielištofa 139

III. Jačke i prodike

Hubenyjeve jačke i prodike iz Frielištofa 163

Sadržaj rukopisa 164

Vrijednost i značenje frielištofskih jački i prodika 165

Jačka Svete Ane 170

Jačka od Svete Ane lastovitoga Briga 171

Jačka od Svete Ane 174

Jačka od Presvetoga Trojstva 176

Jačka: Nota kod v noći prvem usneni 177

Jačka od grišnoga človika 179

Jačka: Kada putnik zdomu putuje 181

Jačka: Kada se putnici zdomu gibleju 183

Jačka: Od Dive Marije	185
Jačka: Od Ježuša i Marije	187
Jačka: Pozdravljenje udev Kristuševih	190
Jačka: Od svetoga Jožefa	192
Jačka: Pozdravleno budi Telo Ježuša	194
Jačka: Od Svetoga Petra i Pavla	196
Jačka: Pred rassetim Ježušem	197
Jačka: Bud' vesela moja duša	200
Jačka: Gospodine mili Bože	202
Jačka: Od svetoga Antona	204
Jačka: Kada putniki domom dojdu	206
Jačka: Od Presvetoga Trojstva	209
Jačka	210
Molitva: Kada polag cimitera poješ	210
Jačka pred prodikum	213
Jačka k Divici Mariji	214
Prij odhanja z domu	224
Kada se pride k Marije milostivnomu mestu	225
Predgovor kada od milostivnoga mesta odhajati kaniš	227
Pasion na Kvitnu Nediluj	230
Pasion	240
Glosarij uz frielištovske Jačke i prodike	247

Dodatci

1. Jezična slika južnomoravskih Hrvata iz pera Ivana Milčetića	254
2. Alois Malec: Molitve i pjesme pro ljud horvatski v Moravi	259
3. Milčetić o jačkama južnomoravskih Hrvata	275
4. Jačke moravskih Hrvata (2005.)	282
Post Scriptum	291
Popis izvora ilustracija i preslika u knjizi	297
Literatura	298
Bilješka o autoru knjige	303
Kazalo imena	305

Alojz Jembrih
Tragom identiteta južnomoravskih Hrvata

Izdavači

Pučko otvoreno učilište Sv. Ivan Zelina
Sv. Ivan Zelina, Vatrogasna 3
Mala biblioteka “Dragutin Domjanić”, knjiga 85.

za izdavača:
Ivica Kukovačec

Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima u Zagrebu
Zagreb, Trg kralja Tomislava 21

Niz: Svetojeronimska knjižnica

za izdavača:
Stjepan Razum

Lektura
Ivana Klinčić

Prijevod (njemački jezik)
Silvija Sladić

Kazalo imena
Lucija Petrović i Petar Ušković Croata

Izbor slikovnih priloga, preslika i fotografija
Alojz Jembrih

Grafičko oblikovanje
POU Sv. Ivan Zelina

Naklada
400 primjeraka

Tisak i uvez
Tiskara Zelina d.d.

Tiskano u ožujku 2017.

Sva prava pridržana. Zabranjen pretisak i kopiranje dijelova ili čitave knjige bez odobrenja autora i izdavača.
© Alojz Jembrih, Pučko otvoreno učilište Sv. Ivan Zelina, Vatrogasna 3, Sveti Ivan Zelina i
Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima, Trg kralja Tomislava 21, Zagreb

Pasion

na Kvitnu Nediluy

1 one su se pasije pjevale u
Tröllersdorfu sve do god. 1870

Chorus. Muha Gospodina

našega Jezusa Kristusa

Muje popisaal Svety Ma

Evangelista, ja dvanais

sciptom delu.

Evang: Vozom vrimenu

reče Jezus učenikom

svojim.

Jezus: Znate li, da po dve

dnecima u hodoj

Clavijem su proslav

ISBN 978-953-6540-72-3

9 789536 540723

Cijena: 180,00 kn